תלמוד בבלי · אחרונים · אור הישר · סדר נזיקין

אור הישר על בבא קמא

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר על בבא קמא

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-על-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 8
דף ג. 9
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ד: 11
דף ה. 12
דף ה: 13
דף ו. 13
דף ו: 13
דף ז. 14
דף ז: 15
דף ח. 15
דף ח: 16
דף ט. 17
דף ט: 17
דף י. 18
דף י: 18
דף יא. 19
דף יא: 21
דף יב. 22
דף יב: 23
דף יג. 24
דף יג: 25
דף יד. 26
דף יד: 27
דף טו. 28
דף טו: 29
דף טז. 31
דף טז: 31
דף יז. 32
דף יז: 33
דף יח. 34
דף יח: 35
דף יט. 36
דף יט: 36
דף כ. 37
דף כ: 38
דף כא. 40
דף כא: 40
דף כב. 41
דף כב: 42
דף כג. 43
דף כג: 43
דף כד. 45
דף כד: 45
דף כה. 46
דף כה: 47
דף כו. 48
דף כו: 49
דף כז. 50
דף כז: 51
דף כח. 53
דף כח: 54
דף כט. 55
דף כט: 56
דף ל. 56
דף ל: 57
דף לא. 58
דף לא: 59
דף לב. 59
דף לב: 60

דף לג 60
דף לג: 61
דף לד 62
דף לד: 63
דף לה 63
דף לה: 64
דף לו 65
דף לו: 65
דף לז 66
דף לז: 67
דף לח 67
דף לח: 68
דף לט 68
דף לט: 69
דף מ 70
דף מ: 71
דף מא 71
דף מא: 72
דף מב 73
דף מב: 74
דף מג 74
דף מג: 74
דף מד 75
דף מד: 75
דף מה 76
דף מה: 78
דף מו 78
דף מו: 79
דף מז 80
דף מז: 81
דף מח 81
דף מח: 81
דף מט 82
דף מט: 83
דף נ 84
דף נ: 84
דף נא 85
דף נא: 87
דף נב 88
דף נב: 88
דף נג 88
דף נג: 89
דף נד 90
דף נד: 91
דף נה 93
דף נה: 94
דף נו 94
דף נו: 95
דף נז 97
דף נז: 97
דף נח 97
דף נח: 98
דף נט 98
דף נט: 98
דף ס 100
דף ס: 101
דף סא 102
דף סא: 102
דף סב 102
דף סב: 103
דף סג 104
דף סג: 104
דף סד 105
דף סד: 105

דף סה. 106
דף סה: 106
דף סו. 107
דף סו: 108
דף סז. 109
דף סז: 110
דף סח. 111
דף סח: 112
דף סט. 112
דף סט: 112
דף ע. 113
דף ע: 114
דף עא. 115
דף עא: 115
דף עב. 116
דף עב: 117
דף עג. 117
דף עג: 118
דף עד. 119
דף עד: 119
דף עה. 119
דף עה: 121
דף עו. 121
דף עו: 122
דף עז. 122
דף עז: 123
דף עח. 124
דף עח: 124
דף עט. 125
דף עט: 127
דף פ. 127
דף פ: 128
דף פא. 128
דף פא: 129
דף פב. 130
דף פב: 130
דף פג. 131
דף פג: 132
דף פד. 133
דף פד: 133
דף פה. 134
דף פה: 135
דף פו. 135
דף פו: 135
דף פז. 136
דף פז: 138
דף פח. 138
דף פח: 140
דף פט. 140
דף פט: 141
דף צ. 142
דף צ: 143
דף צא. 144
דף צא: 144
דף צב. 145
דף צב: 147
דף צג. 147
דף צג: 148
דף צד. 150
דף צד: 151
דף צה. 152
דף צה: 152
דף צו. 153
דף צו: 153

דף צז. 154
דף צז: 155
דף צח. 156
דף צח: 156
דף צט. 158
דף צט: 159
דף ק. 160
דף ק: 161
דף קא. 161
דף קא: 161
דף קב. 162
דף קב: 163
דף קג. 164
דף קג: 165
דף קד. 165
דף קד: 166
דף קה. 167
דף קה: 167
דף קו. 168
דף קו: 168
דף קז. 169
דף קז: 171
דף קח. 171
דף קח: 171
דף קט. 173
דף קט: 174
דף קי. 175
דף קי: 176
דף קיא. 178
דף קיא: 179
דף קיב. 179
דף קיב: 180
דף קיג. 181
דף קיג: 184
דף קיד. 184
דף קיד: 185
דף קטו. 185
דף קטו: 186
דף קטז. 187
דף קטז: 188
דף קיז. 188
דף קיז: 190
דף קיח. 191
דף קיח: 193
דף קיט. 193
דף קיט: 194

דף ב.

במשנה

ארבעה אבות נזיקין כו' לא הרי השור כהרי המבעה כו', ע' מה שהאריכו בזה בפנים מאירות בסוגיין ובת' דברי ריבות סי' כ"ז.

תוד"ה ולר"א. אבל אם התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה בדבר שאין דומה סבר שמלעיג בו ופטור ע"כ, והנה אין כן דעת רש"י בשבת קל"ח ע"א שם, שכ' בהדיא ולרבה הה"נ דאי אתרו בו משום מרקד הויא התראה אבל לר"ז אי אתרו בו משום בורר לאו התראה היא כו' ע"ש, הרי דלפירש"י אין מקום כלל לאמר בדעת רבה, דאי אתרו בו משום מרקד יחשוב שהוא ילעיג בו ופטור.

אמנם לולא דבריהם היה נלע"ד לפרש פלוגתא דרבה ור"ז בשבת שם עפמש"כ התוס' במו"ק ד"ב ע"ב, גבי מנכש ומשקה מים לזרעים בשבת משום מאי מתרינן ביה, דרבה דאמר משום חורש סבר דבתר הפעולה אזלינן ובעיקר המלאכה דומה לחורש ורב יוסף דס"ל משום זורע סבר אע"ג דעיקר מלאכה דומה לחורש מחשבת הנפש לאו לרפויי ארעא כחורש רק לצמוחי ובהכי פליגי דרבה סבר לבתר המעשה מדמינן לה ולא אחר המחשבה ורב יוסף סבר בתר מחשבה אזלינן דהוי עיקר ולא אזלינן בתר הדמיון עכ"ל, ולפ"ז י"ל דפליגי נמי בשבת שם, דרבה דאמר משום בורר סבר דאזלינן בתר מחשבתו לברור הפסולת מתוך האוכל, וזהו כוונת המשמר ומחשבתו למטרתו, והיינו דאמר רבה התם כוותי דידי מסתברא מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח הפסולת אף ה"נ כו', הרי דנחית למטרת הבורר, משא"כ ר"ז דסבר דמתרינן ביה משום מרקד סבר דאזלינן בתר הפעולה ובעיקר המלאכה דמיא למרקד, והיינו דקאמר כוותי דידי מסתברא, מה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף ה"נ פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה, הרי דאזיל בתר הפעולה ע"ש, ואם בד"ז נלך תקשה על פירש"י שם מנא ליה דרק ר"ז פליג על רבה ולא להיפוך, דלפמש"כ אפשר דפליגי אהדדי, וביותר תקשה התוס' דבסוגיין, הרי מה מקום לאמר דאם התרו במשמר משום מרקד יהיה נחשב אל המותרה כדבר שאין דומה עד שיסבור שהוא מלעיג בו, הרי עכ"פ מצד הפעולה דומה ממש מלאכת משמר למלאכת מרקד, דבשניהם הפסולת מלמעלה והאוכל מלמטה, וע"ע בתוס' מו"ק שם ד"ה משום ובת' דברי ריבות סי' כ"ח ובמש"כ בחידושי למו"ק שם.

דף ב:

ת"ר ג' אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל, וכ' הרשב"א ז"ל אשור דקרא קאי אלא שאני תמיה איך הקדים שן לרגל ובכתוב הרגל מוקדם ואולי דרך גדולתו שנאו עכ"ל, ולולא דבריו ז"ל היה נלע"ד אף דאשור דקרא קאי אפ"ה ל"ד, דבקרא איירי בחיובא דגברא על אשר שלחה או לא שמרה, כדכתיב כי יבער איש וגו' ושלח את בעירו וגו' ישלם, והתחלת חיוב הבעלים הוא משיצתה מרשותו, דזאת היתה הסבה לכנס לרשות הניזק, והרשות החדש הזה הוא עצם חיובו כדכתיב בשדה אחר, ולסבה זו הרגל חשוב יותר אפילו בנזקי שן, דהרגל יוליך את השן מרשות הבעלים לרשות הניזק, ולכן הקדים בקרא חיוב הרגל על הבעלים, משא"כ בברייתא דלא איירי בבעל השור כלל, אלא בפרטיות האברים הנמצאים בשור ומוכשרים להזיק בהן, בזה ודאי דראוים להתחשב כדרך הלוך השור אל ההיזק, וממילא דסדרן מדוייק מאד הקרן והשן והרגל, דזהו דרך הלוכו כדתנן ביומא דכ"ה דרך הלוכו בחייו היה קרב כיצד דרך הלוכו הראש והרגל וע"ש בברייתא, וכן במשנה דתמיד דל"א הראשון בראש וברגל הראש בימינו כו' הרגל של ימין בשמאלו, הרי בהדיא דלפי סדר הלוכו מוקדם שן לרגל להיותו מאברי הראש, ובאברי הראש גופייהו קרן קודם לשן, ואם הרשב"א הבין כן במש"כ בתירוצו דרך גדולתו שנאו, מדוע כתב בלשון ואולי, הלא כן הוא האמת, גם עצם התמיה מראשיתה קשה להבין אחרי דבקרא ובברייתא מסודרים בסדר ודיוק נכון למאד וצ"ע.

שם דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן, ע' חולין קל"ז ע"א רש"י ד"ה תורת משה ובתענית רפ"ב רש"י ד"ה ובקבלה.

שם אדם דאית ליה מזלא כתיב כי יגח בהמה דלית ליה מזלא כתיב כי יגוף, ואילה"ק הלא גם גבי אדם כתיב לשון נגיפה ונגפו אשה הרה, די"ל דגבי הכאת אדם לחבירו ליתא במציאות תיבת נגיחה שזהו רק בקרן, ונגיפה דאשה הרה היא רק דחיפה כדפירש"י בפ' משפטים כ"א כ"ב, וכ"כ בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' ש"פ.

רש"י ד"ה אדם דאית ליה מזלא שיש לו דעת לשמור את גופו כו' ל"א אית ליה מזלא ואינו נוח להמיתו כו' ע"כ, ועל מזל זה דבלישנא אחרינא לא פי' רש"י כלום מ"ט אינו נוח להמיתו, ולהכי שפיר הורה בגליון הש"ס ע"ד רש"י בשבת נ"ג ע"ב רמזליה הוא מלאך שלו ומליץ עליו ע"ש, והיינו האי דרש"י פי' במגילה ד"ג ע"א שר של כל אדם למעלה, ועמש"כ בחידושי שם ולסוכה כ"ג ע"ב.

דף ג.

מכדי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מינייהו מפקת, ע"ל ד"מ ע"ב תוד"ה ויש ובמש"כ בחידושי שם.
שם תולדה דשן מאי ניהו נתחככה בכותל להנאתה וטנפה פירות להנאתה, ע"ל מ"ד ע"א תוד"ה ה"נ וברש"י לקמן י"ח ע"ב ד"ה דדחיק ובמה"פ לירושלמי דמכילתין פ"ב ה"א.
תוד"ה דומיא. דהא דמקשינן לחומרא ה"מ באיסורא אבל בממונא לא. ע' יבמות נ"ט ע"א תוד"ה דומיא ובקידושין ל"ד ע"ב תוד"ה ונילף.
בא"ד ואור"ת דמדה הוא בתורה ל"ש באיסורא ול"ש בממונא, ע' סוף ת' באר יעקב בקונטרס לכללות הסוגיות סי' ל"ז ובקו"א לס' הפלאה לכתובות בחידושי ב"ק.

דף ג:

וכי תימא אב ניעור תולדה ישן והתנן אדם מועד לעולם בין ער בין ישן, וכ' התוס' דמייתי דהוי כיוצא בו, והנה הראב"ד פכ"א ה"ט מה' אישות כ' דאשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכתה פטורה מן הדין משום דהוה פשיעה בבעלים, ופי' המל"מ דשאני ליה להראב"ד בין מזיק שלא בכוונה למזיק בכוונה דמזיק בכוינה חייב אף בבעלים אבל שלא בכוונה פטור בבעלים, ועל זה יצא בת' באר יצתק חח"מ סי' ד' להקשות, דא"כ הוה מצי לאוקמי בסוגיין אב ניעור תולדה ישן ולאו כיוצא בהן קאי על זה גופה דאב ניעור היינו בכוונה חייב אף בבעלים וישן שהוא בלא כוונה פטור בבעלים כו' ע"ש.
ולע"ד בלתי מובנת ההרכבה, אטו עלה על דעת הראב"ד והמל"מ לאמר דמזיק גרידא אם הוא ישן פטור בבעלים, הלא א"כ הדרא קושית הש"ס על הראב"ד ג"כ, והא תנן אדם מועד לעולם בין ער בין ישן באין שום חילוק אם בעליו עמו או לא, והאם דין בעליו עמו כתוב בתורה אצל מזיק הלא רק גבי שומרין נכתב, וכל דין הראב"ד הוא מפני דגבי אשה שחזיקה כלי בעלה נמצאו ההצטרפות דמזיק ושומר ביחד, ובפירוש כתב הראב"ד שם מפני שהוא שכור לה בכל שעה ע"ש, הלא דמשום לתא דשמירה המצורפת אל ההיזק אתי עלה, ולפ"ז מה ענין זה למשנתינו או למשנה דאדם מועד לעולם, דלא איירו בשומרין אלא במזיקין, ואף לפ"מ דאנן הכא לרב קיימינן, ולדידיה אמרינן לקמן ד"ד ע"ב דבמשנתנו תנא אדם וכל מילי דאדם, והוא דכיילו בזה ג"כ הא דר' אושעיא ור"ח, אולם לפ"מ דהכא אתי לאוקים דברי ר"פ דאמר יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיוצא כהן, ומשמע דאיהו קאי רק אאבות ותולדות דמשנתינו, מדלא קבע מסדר הש"ס דברי

ר"פ בתר הברייתות דר' אושעיא ור"ח, ועכ"פ הכא אכתי לא אתו לפרש ברייתות דהתם אלא הא דמשנתינו.
וכעין סמך לדברי, דאפילו על ח"נ צרורות פריך עלה הש"ס במוגיין אמאי קרי לה תולדה דרגל, וכ' התוס' אע"ג דדמי לרגל כיון שדינה חלוק היה לו לקרות לה שם בפ"ע ע"ש, והשתא דון מינה ומינה אם צרורות דדמי לרגל ומכח רגל הוא דאתי ומשלמת חצי ההיזק מהלמ"מ, ואפ"ה פריך הש"ס אמאי קרי לה תולדה דרגל, ומכש"כ דין פטור בבעלים שפטור לגמרי, ואין דינו שייך למזיקין בודאי דלא פגע ולא נגע לקרותו בשביל זה תולדה אפילו ע"י הצטרפות ההיזק, וע"ע בנחלת צבי סוף הח"מ סי' תכ"א דלפמש"כ יש להעיר ג"כ בדבריו, וע"ע בבית מאיר לאה"ע סי' פ' סקי"ז ובת' ברית יעקב חח"מ סי' ק"ה.

דף ד.

ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לכש"כ איצטריך סד"א מידי דווה אעבד ואמה דאע"ג דכוונתן להזיק אפ"ה פטירי ה"נ ל"ש כו', וקשה הלא בריש סדר נזיקין הניח התנא ליסוד מוסד, דהחיוב הוא על מי שדרכו להזיק ושמירתן עליך וכל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כדתנן במשנתינו ולקמן ד"ט ע"ב, וגבי אדם תרווייהו ליתנהו דאין דרכן להזיק ואינם בגדר שמירה, וכן להיפוך אם ירצו להזיק לא תועיל להם שום שמירה ויהיו אז המזיקין היותר גדולים, שאין שום בע"ח דומה להם, ולפ"ז איזה צד הדמיון יש לקרן השור עם עבד ואמה.
וא"ל דקאי אקרן תמה דְלא כתיב ביה שמירה, וס"ל סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ודמי לעבד ואמה, ז"א דא"כ הוה ס"ל פלגא נזקא קנסא כדלקמן דט"ו, ואיך תקשה ליה דלילף מיניה חיוב ממון דעבד ואמה מצד הדין, ועוד דל"ד לעבד ואמה דאדם מועד לעולם, הרי דאין חילוק אצלו בין כוונתו להזיק או לא, כן פטורא דעבד הוא רק משום דהשתא לית ליה לשלומי, דהא אחרי שנשתחרר חייב לשלם כדתנן לקמן פ"ז וע' ב"מ ד"י ע"ב, הרי דזה גופיה יעיד על חיוב השמירה המוטלת עליו מצד עצמו, ולפ"ז אין מקום לאמר ששתי שמירות ושני חיובים רמי רחמנא עלייהו מצד עצמם ומצד בעליהם, והא דרב אשי השיב משום שמא יקניטנו רבו כו', הוא מפני דכך היתה תשובת הפרושים אל הצדוקים כדתנן במס' ידים ועמש"כ בחידושי שם, ועפמש"כ הכא בלתי מובן נמי קושית התוס' הכא בד"ה לאו, דעבד ואמה גופיה נילף מק"ו דשן להתחייב כו' ע"ש, דלפי הנ"ל איך נוכל כלל למילפינהו מהדדי, ואפ"ל דכוונתם דעכ"פ לפי סברת הש"ס הוה מצי נמי למילפינהו מק"ו דשן להתחייב וצ"ע.

דף ד:

רש"י ד"ה תנא ליה ש"ח והשואל. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכחת בה דנפטר לא בטוען טענת גנב ולא בט"ט גזלן שהרי הוא חייב בכולן וע' בחידושי הרשב"א, והנה שמעתי מקשים הרי משכ"ל שהשואל טען נגנבה רק שהיה בבעלים ואח"כ נמצא בידם ולפ"ז משכ"ל טט"ג בשואל, ואח"כ ראיתי כן בהגהות הש"ס להגאון ר' יוסף ז"ל מו"ץ דווילנא יצ"ו ועשה סמוכין לדבריו מדברי התוס' לקמן נ"ז ע"ב ד"ה נמצא ובב"מ מ"ב ע"א ד"ה אמר שכ' הכי גבי ש"ש, ואיהו מסיק בקושיתו ומסתמא ה"ה גבי שואל ונשאר בצ"ע.

אבל לדעתי בלתי מובן הדמיון דש"ש לשואל בזה, הלא טט"ג צריך שבועה אם לא שלח בה יד כדכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו, והאי קרא בש"ש כתיב, ושבועה זו דשליחות יד היא שלא נשתמש בה לעצמו כדפירש"י בפ' משפטים, משא"כ שואל דפרשה שלישית שם ליתא שבועה משום דקרנא בעי שלומי, ולא שייך בה שליחות יד דהנאה דלאו לאוקמיה בכילתא שיילה, והתוס' שם איירו בש"ש דאיתיה בשבועה, ולהכי איתיה נמי בטט"ג, משא"כ שואל דליתא בשבועה ובשליחות יר בודאי דליתא גביה דין טט"ג, ועוד דבש"י דשומר קודם שטען טענת גנב קנאה בתורת גזילה וקמה ליה ברשותיה כדפירש"י לקמן ק"ז ע"ב, משא"כ שואל לא אוקמיה רחמנא ברשותיה אלא להתחייב באונסין אבל לענין מקנא ברשותא דמרייהו קיימי כדאמרינן בסנהדרין ע"ב ע"א וע"ש רש"י ד"ה ולא היא וד"ה אבל, ולפ"ז אין מקום לחיוב ש"י בטט"ג גבי שואל, דלא נפיק מרשות המשאיל.

תוד"ה ועדים. דגבי ממון מחייבינן להו בק"ו דגבי ממון עונשין מן הדין ע"כ, במכילתא משפטים יליף מתרי קראי שאין עונשין מן הדין, חד מקרא דכי יפתח וכי יכרה וחד מקרא דטבחו או מכרו, וכ"ה דעת רש"י בחגיגה סופ"ק והתוס' לעיל ד"ב ע"א ובמק"א הארכתי בזה, וע"ע בווי העמודים לס' יראים סי' רמ"ג ובמעין גנים לחו"מ סי' ל"ג.

תוד"ה ועדים זוממין. דלא שייך בממון כאשר זמם ולא כאשר עשה דאפשר בחזרה, ע' בס' מעין גנים לחו"מ סי' ל"ג סט"ז.

בא"ד דגבי ממון עונשין מה"ד והא דאמרינן במכות כו', ע' ביאור הגר"א לחו"מ סי' א' ס"ק כ"א.

דף ה.

אי סבר לה כר"ע ליתני תרי גווני שור כו', נלע"ד דאין כוונת הש"ס דמשום דס"ל כר"ע דעדים זוממין אין משלמין ע"פ עצמן להכי הוכרח נמי לסבור כוותיה דתם שחבל באדם משלם במותר נ"ש, אלא כוונתם דאפשר דס"ל ג"כ בזה כר"ע וא"כ הו"מ למיתני תרי גווני שור.

שם תנא היזקא דמינכרא ותנא היזקא דלא מינכרא, ולכאורה לדעת ר' יוחנן בגיטין נ"ג ע"א דהיזק שאינו ניכר פטור מן התורה וחיוביה אינו אלא מדרבנן, וא"כ קשה איך חשיב ליה הכא בהדי אבות, ובע"כ דסוגיא דהכא ס"ל כחזקיה שם דהיזק שאינו ניכר שמיה היזק מדאורייתא, ולפ"ז בלתי מובן לע"ד דברי הפ"י בסוגיין ודברי הרב המגיד רפ"ז מה' חובל ע"ש.

שם והא עד"ז דלית ביה מעשה הוא וקתני התם אע"ג דלית ביה מעשה רחמנא קרייה מעשה דכתיב ועשיתם לו כו', עמש"כ בחידושי לכריתות ד"ד ע"א.

שם כולן כאבות לשלם ממיטב, ע' כריתות ד"ב ע"ב רש"י ד"ה מסור ומפגל ובתוד"ה למעוטי ובבאר שבע שם ובחו"מ סי' שפ"ה ס"א וסי' שפ"ח ס"ב ובביאור הגר"א שם.

רש"י ד"ה ומפגל כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשום שלמים דאין הקרבן עולה לחובת בעליו וצריך אחר, והק' בפ"י מי סניא ליה לפרש מפגל ככל פיגול בעלמא דהיינו במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו, וע' מל"מ רפ"ז מה' חובל ובח"ס חי"ד ס"ס פ"ח.

ולע"ד נראה דדוקא הכא מצא רש"י מקומו לפרש הכי, ע"פ שיטתו במנחות ד"ב ע"ב דמפגל בקדשים הוא בדבור ועמש"כ בחידושי שם ובכ"מ, ולפ"ז הוה קשיא ליה לרש"י, דאם נפרש הכא כמו פיגול בכל המקומות במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, א"כ הלא היה פיגול זה בדבור ולפ"ז לא היה צריך הגמרא הכא ליישב מוסר ומפגל בתרי טעמי, ולמימר אמפגל דבקדשים לא קמיירי, ובמוסר משום דהוא דבורא, הרי חד טעמא דבדבורא לא קמיירי סגי לשניהם, להכי נאיד רש"י מפי' זה, ומפרש דהכהן שחט קרבנו של ישראל חטאת לשם שלמים, וא"כ אפשר דהקרבן כבר עמד בצפון לשחיטה כדין חטאת, והעבירו בדרום לשחטו לשם שלמים, וע' מנחות ד"ג ע"א ובתוד"ה דאי, ובפיגול דקדשים כזו הרי אית ביה מעשה, ותקשה דליתני כמו דתני מוציא שם רע דהוא ג"כ דבורא דאית ביה מעשה, ומשו"ה לא הוה מצי בגמרא לכלול מפגל בתירוצא דמוסר, ומשני דבקדשים לא קמיירי, ועמש"כ בחידושי לכריתות ד"ב ע"ב.

דף ה:

אלא למאי הלכתא כתבינהו רחמנא להלכותיהן כו', ע' משך חכמה פ' אמור בפסוק ומכה נפש בהמה.

שם בור לפטור בו את הכלים ולר"י דמחייב על נזקי כלים בבור לפטור בו את האדם, ויל"ד הלא פטור דאדם וכלים נפק"ל לקמן נ"ד ע"א מסיפא דקרא, ונפל שמה שור או חמור דדרשינן שור ולא אדם חמור ולא כלים, והוא נמי בפלוגתא כדאמר הכא ולר"י דמחייב כו', ואמאי שייר לרישא דקרא דכתיב כי יפתח איש בור, דדרשינן לקמן י"ט ע"ב איש בור ולא שור בור, ולהכי אפילו אם היה מקום למילף ג"כ בור מאינך אבות נזיקין, מ"מ איצטריך בור לאשמעינן על עסקי פתיחה וכרייה דשור לפוטרו, ודרשה זו היא אליבא דכו"ע כדמשמע לקמן דנ"א, ואי הוה דריש מרישא דקרא כנ"ל אז היה פטור על נזקי בורו מכל הדברים שבאו מכח שורו ולא רק אדם וכלים, משא"כ באש הבא ע"י שורו דחייב, כדתנן לקמן ל"ד שורו שהדליק את הגדיש חייב, ובדכ"א בכלב שנטל חררה, ובסוף הכונס גמל שהיה טעון פשתן כו', ואע"ג דלר"ל דס"ל אשו משום ממונו פטור, כדמשמע מדברי התוס' לקמן כ"ב ע"א ד"ה לאו ובדמ"ח ע"א ד"ה איש ע"ש, אבל הכא הלא אליבא דרבא קיימינן דפסק ביבמות ל"ו כר"י לגבי ר"ל.

ועפ"ז איכא למידק נמי במש"כ התוס' בד"ה כי שדית, דלא חשיב אש מעשיו גרמו לו כיון שהרוח מסייעו ע"ש, הלא בלא"ה לא חשיב אש מעשיו גרמו לו, משום דחייב נמי על מעשה שורו באש, ובלתי נופל לאמר על מעשה שורו מעשיו גרמו לו, וע"ל ד"ו ע"א וברש"י ד"ה שור יוכיח וצ"ע כעת.

דף ו.

לאתויי ליחכה נירו וסכסכה אבניו. ופירש"י דלהכי כתיב אש לחייבו בהני כו' ע"כ, ולכאורה אמאי דריש ליה יתורא דהאי קרא אלא להאי פרטא, ולא לדאיצטריך ליה בירושלמי דפרקין ה"א, ללמד על כולן שהוא חייב על האונסין כמו אש שבא ההיזק מחמת אונס, די"ל דבבבלי דריש לה לקמן כ"ו ע"ב מקרא דפצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל אונס כרצון, וע' במה"פ לירושלמי דמכילתין ספ"ב.

דף ו:

הכותל והאילן שנפלו לרה"ר והזיקו פטור מלשלם, עמש"כ בחידושי לב"מ קי"ז ע"ב.

שם מאי ק"ו להקדש אילימא דנגח תורא דידן לתורא דהקדש שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש כו', והקשה בפני יהושע לוקמא בשנגח קדק"ל וכריה"ג דס"ל ממון בעלים הוא ורעהו קרינן ביה ותירץ כיון דאיירי מחיים והתשלומין לבעלים לא שייך לאמר ק"ו להקדש ע"כ, וצ"ל בכוונתו דאפילו לפ"מ שפירש"י לקמן י"ב ע"ב הטעם דמחיים הוי ממון בעלים לריה"ג מפני שהאחריות הוא עליו, ולפ"ז הרי חזר היזק זה להקדש, מ"מ לא שייך לאמר ק"ו להקדש אלא היכא דהתשלומין להקדש גופה וע"ל ע"ו ע"א.

אכן לעד"נ לתרץ קושית הפ"י בפשוטו לפ"מ דאנן קיימין הכא אליבא דר"ע, ואיהו פליג בהדיא אריה"ג בספרא ויקרא חובה פרק כ"ב.

דף ז.

א"כ מאי לא בא הכתוב ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא א"ר אשי תניא בהדיא כו', כוונתם דאם תמצא תירוץ לקושיא זו ראשונה הרי שניה ואם תמצא לשניה הרי שלישית, כדמפרש בספר הצבא הנספח לתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ב.

שם ל"ק כאן מדעתו כאן בעל כרחו, פירש"י אי משלם נזקו מדעתו שקיל סובין אבל בעל כרחו אינו משלם אלא כסף ע"כ, ולכאורה קשה כסף מאי עבידתיה, הלא קושית אביי היתה מקרא דמיטב שדהו אקרא דישיב דמפרש בברייתא דהוא סובין, ולפ"ז בהכרח דתירוץ הש"ס הוא ג"כ בדרך זה, דמדעתו שקיל סובין ובע"כ ישלם לו מיטב שדהו ומטב כרמו, ולפירש"י טפי הי"ל לאביי להקשות בהאי קרא גופיה דכסף ישיב לבעליו, דכסף משמע כסף דוקא. ואיך מפרש בברייתא תיבת ישיב דהוא שוה כסף ואפילו סובין, ובאמת בפי' רבנו חננאל מפרש הכי, דמדעתו משלם כל מה שירצה אבל ב"ד אין גובין אלא מיטב ע"ש, ומצאתי בהגהות הרש"ש שהגיה תיבת מיטב במקום כסף דפירש"י ע"ש, אולם אכתי איכא למידק הלא בתירוץ הש"ס אשכחן רק שני מיני תשלומין, מדעתו סובין ובע"כ מיטב, אבל בקרא כסף כתיב לעיקר, ומתי משלם בכסף.

לכן נלע"ד דאין לשבש לשון רש"י, ואדרבה ענין אחר חידש בזה, עפמש"כ התוס' בשם ר"ת לקמן ד"ט ע"א בד"ה רב הונא, דיש ג' דינין בנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפילו סובין ע"ש, הרי דחשיב תשלומי כסף גם קודם מיטב, ובהכרח משום דעל כסף העובר לסוחר לית מאן דפליג דתשלומין מעליא הוא, דזהו אופני וגלגלי החיים, והיינו מש"כ התוס' ריש קידושין בד"ה בפרוטה וז"ל, לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסד"א נמי כסף דוקא כו' ע"ש, הרי דכסף הוא מיטב, ולפ"ז בסוגיין דמסקינן דבע"כ צריך

לשלם לו מיטב, הרי אפשר דהניזק ידרוש לשלם לו דוקא ממיטב שדהו ומיטב כרמו, דהא כמו בתורה הכתובה כמ"כ הוא במסקנת הש"ס בישוב הכתובים. להכי שפיר מצא רש"י כאן מקומו לפרש, דאפילו היכא דהוא בעל כרחו היינו ע"פ ב"ד אפ"ה אינו משלם אלא כסף, ולא יוכל הניזק לטעון דוקא מיטב קרקעות כנלע"ד.

דף ז:

עד פלגא אורחיה למיזל ספי לאו אורחיה למיזל, ע' מה שהאריך בזה הכ"מ פ"ט הט"ז ממתנות עניים.

שם אי שקלת כדינך שקול כדהשתא ואי לא שקול כי יוקרא דלקמיה. ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רל"ז.

שם א"ל רחמנא אמר מיטב שדהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין, ע' בפנים מאירות לב"ק בסוגיין ובהפלאה לכתובות בקונטרס אחרון בחידושיו לב"ק לעיל ע"א.

דף ח.

קתני מיהא מציעא בינונית וזיבורית ניזקין וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית ואי אמרת בשלו הן שמין תעשה בינונית שלו כעידית וידחה ב"ח אצל זיבורית הב"ע כגון שהיתה לו עידית ומכרה, והנה בהגהות חות יאיר על הרי"ף בסוגיין, אבבא דהיו לו עידית ובינונית, כ' וז"ל צ"ע דקיי"ל דבדידיה, שמין א"כ מי נתן להם שם בינונית אם אין לו רק ב' שדות עכ"ל, ולעד"נ דזהו ממש קושית הש"ס הכא על אתר, שהקשו עלה דבינונית וזיבורית, דאי אמרת בשלו הן שמין תעשה בינונית שלו כעידית, והוא ממש כקושית החו"י מי נתן לשדה זו שם בינונית אם אין לו רק ב' שדות, פי' וידחה ב"ח אצל זיבורית, ומשני הב"ע כגון שהיתה לו עידית ומכרה, ולפ"ז תעיד השדה המכורה שלו על הנותרות תחת ידו, שהן רק בינונית וזיבורית, והיא תוכל להיות כמכריע אע"פ שכבר יצאה מתחת ידו, מפני השתעבדות הבינונית לבע"ח בעוד שהיתה העידית בידו כדפירש"י, וא"כ י"ל גם בבבא דהיו לו עידית ובינונית, שהיה לו קודם ג"כ זיבורית ומכרה, וע' לח"מ רפי"ט מה' מלוה.

שם דאמר עולא בע"ח בזיבורית כו' ומפני מה אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. והנה בגיטין מ"ט ע"ב א"ר שמעון מפני מה אמרה תורה (כ"ה הגרסא ברי"ף ורא"ש) ב"ח בבינונית כדי שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ודירה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו כו', וכ' הפני יהושע שם דברייתא דר"ש פליג אדעולא דסבר דמה"ת בזיבורית

ור"ש דריש טעמא דקרא ודעולא תנאי היא כדאמרינן הכא, אולם בקצוה"ח סי' ק"ב השיג על הפ"י וכ' דמן התורה בזיבורית ור"ש ס"ל נמי כדעולא ומלשון מפני מה אמרה תורה בלתי מוכרח דהוי מן התורה והביא ראיה ממש"כ בסה"מ ע"ש, ותמיהני על ששניהם לא הביאו לדברי התוס' בר"ה ד"ה ע"א ד"ה אמרה תורה ובמנחות ס"ה ע"ב ד"ה מה חדש, דשם משמע דלשון אמרה תורה הוא דוקא מן התורה, אלא דחקרו אי בעינן שיהיו נמי הצדוקין מודים בו, וע' בכעין זה בב"ב קמ"ז ע"א תוד"ה מניין וע"ע בש"ך חו"מ סי' כ"ח סקי"ד.

שם אי שתקיתו ושקליתו כדינייכו שקליתו ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למריה ושקליתו כולכו מזיבורית, ע' קצוה"ח סי' קט"ו סק"ד ובס' ברית יעקב חח"מ סי' צ"ח.

תוד"ה כולן. וי"ל דכשעמד בדין כמלוה בשטר דמיא כו', ע"ל י"ד ע"ב תוד"ה ש"מ ובמל"מ ושעה"מ רפי"ט מה' מלוה ובקצוה"ח סי' קי"ט סק"א.

תוד"ה מכרן. השתא לא אסיק אדעתא טעמא דאי שתקת כו', ע' בסוף ספר עמק הלכה.

דף ח:

אי אפשי בתק"ח כגון זו שומעין לו כו' יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה, ע' באבני מלואים סי' ס"ט בדיוק לשון הש"ס.

שם אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וטרף משמעון דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי א"ל לאו בע"ד דידי את כו', לכאורה איכא בלשון אביי שני דינים, ראשונה דדינא הוא על ראובן למיזל בדינא ודיינא עם הב"ח, ועוד דהבע"ח לא יוכל לדחותו ולאמר לו לאו בע"ד דידי את, אמנם ברי"ף השמיט תיבות דינא הוא, אלא הכי גריס ואזיל ראובן וקא משתעי דינא בהדיה לא מצי למימר ליה לאו בע"ד דידי את כו' ע"ש, הרי דמלשון זה משמע דרק אם רצה לילך לב"ד, וכ"כ הר"ן בחידושיו לב"מ י"ד ע"א וז"ל כלומר דאי אזיל לא מצי אידך למימר לאו בע"ד דידי את אבל לאו דינא הוא דליזל, ונפלאתי על סתירת לשון הרי"ף דבב"מ ובכתובות גריס בהדיא תיבות דינא הוא וצ"ע, וע' בשוו"ע סי' רכ"ו ובמפרשים שם.

תוד"ה אבל. משום זבין עידית ושייר זיבורית ובינונית לא איצטריך כו', ע' נה"מ סי' קי"ט סק"ב.

דף ט.

רב הונא אמר או כסף או מיטב. ופירש"י דר"ה אתא לתרץ קראי דלעיל כסף ומיטב דה"ק רחמנא או כסף יתן לו או מיטב שדותיו ע"כ, וקשה כסף מאן דכר שמיה לעיל בקושיא דאביי לרבא, הלא הקושיא היא דבחד קרא כתיב מיטב הלא אתא קרא בזה לאלומי כח דניזק, ובאידך קרא כתיב ישיב דמיפה כחו דמזיק דיוכל לתת לו סובין, אבל כסף ודאי יוכל לתת לו דכספא חריפא היא עובר לסוחר, ובפסוק כתיב כסף ישיב, הרי דכסף ודאי טבעא הוא לשלם לו, ותנא דברייתא דלג על תיבת כסף, ופתח ישיב לרבות ש"כ ואפילו סובין, הרי רק דמישיב קא קשיא ליה, וכן פירש"י לעיל ד"ז ע"ב בד"ה מ"מ קשיא מיטב וישיב דמרבי סובין ע"ש, וכ"כ הש"ך בחו"מ סי' תי"ט סוף סק"ג דהיכא דהמזיק רוצה לסלקו במעות ודאי אין צריך ליתן מטלטלי או קרקעות שלו ופשוט הוא עכ"ל, וע' באבני מלואים ר"ס כ"ז ובמש"כ בחידושי לערכין דכ"ז ע"א וצ"ע כעת.

תוד"ה משהחזיק. וא"ת ולימא ליה שקול ארעא בזוזך וי"ל כגון שהוזלו כו', ע' קצוה"ח סי' קט"ז סק"ב ובשער המשפט שם סק"א.

תוד"ה ר"ה. ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינים, בניזקין או כסף או מיטב כו', עמש"כ עה"ג וע"ע בר"ן בחידושיו לב"מ קי"ח ע"א.

דף ט:

ת"ר כל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו כיצד שור ובור שמסרן לחש"ו והזיקו חייב לשלם כו', ולכאורה הלא משנתנו דכל שחבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו הוא יסוד מוסד לכל דיני נזיקין, ובברייתא אתא לפרושי למתניתין, וא"כ מדוע פתח התנא בביאורו בדין חש"ו, שהוא כדבר פרטי כדאמר כיצד כו' אבל האמת הוא דאדרבא לאו ענין פרטי לדין חש"ו הוא, אלא שזה מלמד על הכלל כולו לבאר עד כמה הוא חובת השמירה דבעה"ב מפני הכשר הנזק, דאפילו אם מסר השור או הבור לשמירת חש"ו, מ"מ לא סר חוב שמירתו ממנו וחל הכשר הנזק עליו, ומכש"כ אם הניחם בלא שמירה כלל, דבודאי נקרא חבתי בשמירתו הכשרתי את נזקו, ודרך אגב אשמעינן דזהו דוקא בשור ובור משא"כ באש כו'.

תוד"ה מה בסה"ד. וי"ל דאיצטריך שור ולא אדם לפטור עבד שנפל בתוכו או נכרי הקנוי לישראל ע"כ, ע"ל ד"י ע"א תוד"ה שהשור ובדף נ"ג ע"ב רש"י ד"ה לענין נזקין ובמה"פ וציון ירושלים לירושלמי דמכילתין פ"א ה"א ד"ה יצא אדם.

דף י.

תוד"ה שהשור. וא"ת ל"ל שור ולא אדם תיפ"ל מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו כו' דמת אסור בהנאה ע"כ, באמת בירושלמי דפרקין ה"א נפק"ל מן והמת יהיה לו יצא אדם שאין לו הנאה במותו, ולפי דלא איצטריך להו האי שור למעט אדם, להכי שפיר דרשי לקמן פ"ה ה"ז שור ולא שור בכליו חמור ולא חמור בכליו, ואיצטריך להו תרווייהו ע"ש.

אמנם עכ"פ קשה לפ"מ דמסקו התוס' הכא ולעיל ד"ט סוף ע"ב, דעבד או נכרי הקנוי לישראל שרי בהנאה, וכן לפמש"כ התוס' בזבחים ע"א ע"ב ובנדה נ"ה ע"א דעור אינו בכלל בשר ליאסר בהנאה מדאורייתא ע"ש, א"כ הלא איצטריך קרא להכי, וכן תקשה לפ"מ דבתוספתא דמכילתין פ"ו נפק"ל מקרא דומכרו את השור החי וגו' וגם את המת יחצון יצא אדם שאין הימנו הנאה במותו ע"ש, הרי יוכל ליהנות מעורו לפי שיטת התוס' ואיצטריך קרא להכי למעט, וע' מש"כ בחידושי לזבחים ע"א ע"ב ולערכין ד"ד ע"א ולתמורה ל"ד ע"א, וע"ע בווי העמודים לס' יראים סי' ש"י.

בא"ד ואי משום שהשער מותר כו' ע"כ, מלשון זה משמע דרק השער מותר אבל העור אסור, והוא כדעת הרמב"ם פי"ד הכ"א מה' אבל, ושלא כדברי התוס' שהבאתי דעתם לעיל בסמוך דעור האדם מותר, וכ"מ נמי דעתם בחולין קכ"ב ע"א ד"ה עור, אבל בשאילתות פ' חקת סי' קל"ג כ' דאפילו שער המת אסור זולת אם קצצן מחיים שרי, וע"ש בהעמק שאלה ובמש"כ בחידושי לערכין ד"ז ע"ב, וע"ע בת' ח"צ סי' קל"ו ובחסדי יהונתן לב"ק מהגאון בעל אורים ותומים.

דף י:

תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבלה מה"מ א"ר אמי דא"ק מכה נפש בהמה ישלמנה אל תקרי ישלמנה אלא ישלימנה, ופירש"י משמע שישלם המותר ע"כ, ובירושלמי פ"א ה"א היא דרשת ר' חנינא מהאי קרא, ומפרש איהו גופיה ישלמנה ישלם פחתה, וע"ש בפ"מ.

שם חזקיה אמר מהכא והמת יהיה לו לניזק כו', כ"ה נדרש נמי במכילתא, אולם ע"ד המכילתא איכא למידק הא איהו יליף מקרא דגבי שומרים, דכתיב ולקח בעליו מכאן אמרו בעל הנבלה מטפל בנבלתו, וע"ש בהתוה"מ ובמש"כ בחידושי לקמן נ"ג ע"ב.

שם א"ל רב כהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו כו', עמש"כ עה"ג וע"ע בש"ך חו"מ סי' תי"ט סק"ג ובהעמק שאלה לשאילתות ס"פ משפטים.

שם לימא פחת נבילה תנאי היא דתניא אם טרף יטרף יביאהו עד כו', ע' בברייתא דמכילתא משפטים בפסוק אם טרף יטרף ובהתוה"מ שם סי' קס"ב.
רש"י ד"ה מרבה בחבילות שריבה חבילות זמורות בהדלקה של חבירו כו' ע"כ, אבל הרמב"ם בפ"ו הי"ד מה' חובל מפרש וז"ל חמשה שהניחו חמש חבילות על הבהמה ולא מתה ובא זה האחרון והניח חבילתו עליה ומתה כו', ולפי חילוק הפירושים נתחלקו ג"כ בגרסת הש"ס, כדביאר שם הרב המגיד, וע' בת' ברית יעקב חח"מ סי' ק"ד.
רש"י ד"ה שקירב מיתתו. ר' יהודא סבר כי יכה כל נפש אדם כתיב דמשמע כל דהו נפש ורבנן סברי כולי נפש משמע, עמש"כ בזה בחידושי לסנהדרין פ"ד ע"ב ולמנחות י"א ע"ב בתוד"ה ר' יהודא.
תוד"ה מאי קעביד, בכולה שמעתין צ"ל מאי קעביד טפי מאחריני וישלם כל אחד חלקו כו', ע"ל ד"ס ע"א תוד"ה והכא ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ח ע"ב.

דף יא.

יביא עדים שנטרפה באונס ופטור, לכאורה מאי קמ"ל אם עדים לא יועילו מה יועיל, אמנם בזה מלמדנו דכל ענין השבועה הכא דכתיב בקרא, הוא רק אי ליכא עדים, אבל אי איכא עדים לא נפטר בשבועה אלא ע"י עדים, וכל זה כלול בכוונת רש"י ותוס' בסוגיין, וע' בפי' רבותנו בעלי התוס' עה"ת ובפי' הטור עה"ת בפסוק אם טרף יטרף.
שם זיל שלים ליה נרגא מעליא, ע' ב"מ צ"ו ע"ב תוד"ה זיל שלים ובר"ן שם.
שם אלא אמר רבא לחוש חוששת כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ח.
רש"י ד"ה דאין מקצת. שמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת ומכי נפיק רוב הוי כילוד כו', ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ז'.
תוד"ה בשאילתות דרב אחאי גריס אמר שמואל אמר לי אבא כו' ע"כ, אין כן הגרסא בשאלתות שלפנינו, ומכש"כ דאין מקום לגרסא זו, לפ"מ דגם שם מסיק ואבא מודה לי, ובירושלמי דפרקין סוף ה"א בעי אהא דאבא מודה לי אי קאי אדרב או על אבוה דשמואל והשיב עלה רב חסדא נעשה עיקר טפילה, ופי' בפ"מ וכי שייך לעשות מעיקר טפילה ולאמר ואבא מודה לי שאין זה דרך כבוד אלא הי"ל לאמר הדין בשם אביו ע"ש, ולגרסת השאלתות בתוס', הלא קושטא דמילתא הכי הוה, דלכתחילה אמר בשם אביו, ולא שייך בתר הכי ואבא מודה לי כדגרס בשאילתות.
תוד"ה אין שמין. וכן משמע בירושלמי כו' גזילה מנין כו' אשר גזל כאשר גזל, וכ' בהגהות הגאון מהר"ץ חיות ז"ל לפ"ז מאי מקשה בתמורה ד"ו ע"א למ"ד כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד

מהני אשר גזל ל"ל ע"ש, הרי צריכים אשר גזל להורות דאין שמין לגזלן ע"ש מה שתירץ, והנה משמע דקושיתו היא רק אליבא דאביי, הרי בין לאביי דדריש אשר גזל על גזילו שלו מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו, וכן לרבא דדריש אשר גזל להורות דשינוי קונה ובגזילה מהני, הרי לתרווייהו תקשה הלא איצטריך לה האי אשר גזל דאין שמין לגזלן לפ"ד הירושלמי.

ועוד האם לא מצא הגאון הנ"ל ז"ל רק דרשה זו דירושלמי על קרא דאשר גזל, הרי גם הא דאומרין באיסוה"נ הרי שלך לפניך ג"כ ילפינן לקמן צ"ח ע"ב מקרא דאשר גזל, והגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם מדכתיב אשר גזל כדלקמן קי"ב ע"א, ומ"ש דמקשה דוקא על דרשת הירושלמי דאין שמין לגזלן.

אמנם לע"ד הענין הוא, עפ"מ דלקמן ס"ז ע"א אהא דר' יונתן יליף שינוי קונה מקרא דאשר גזל, פריך והא מבע"ל למעוטי שאינו מוסיף חומש על גזל אביו ומשני לכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל ל"ל למכתב ש"מ תרתי ע"ש, ועפ"ז י"ל דכמו דשני הדברים של שינוי קונה ואינו מוסיף חומש על גזל אביו משתמע מתיבות אשר גזל, היינו כמו שגזל ולאפוקי נשתנה, ודוקא אשר גזל, הוא בעצמו, ולאפוקי אביו בין לענין חומש על גזילת אביו, כן על הגוזל ומאכיל את בניו דלא קרינן בהו אשר גזל, וכמ"כ דאמרינן באיסוה"נ הרי שלך לפניך, דזהו החפץ אשר גזל, עפ"ז ממועט נמי אם מתה או נשברה גבי גזלן דלא יוכל להשיב הנבילה או השברים להנגזל דאינו אשר גזל כדרשת הירושלמי.

אולם אף דיש לזה מקום בסברא, יש ג"כ מקום עיון עפ"ז בסוגיא דתמורה שם, דהא ע"כ פליגי בזה אביי ורבא דלרבא משתמע האי אשר גזל להורות דשינוי קונה ודוקא הכא הוא דמהני, ואביי בע"כ פליג עלה, דלפי סברא זו עלינו לאמר, מדאיצטריך קרא להורות דדוקא הכא מהני, ש"מ דבכל התורה אי עביד לא מהני כרבא, דאי בכה"ת נמי מהני דאי עביד, אמאי איצטריך לגלויי גבי גזילה דמהני, ולהכי קאמר אביי דהאי אשר גזל מבע"ל למימר דעל גזל שלו מוסיף חומש ולא על גזל אביו, וסוגיא דלקמן ס"ז ע"א דקאמר תרתי ש"מ, הרי ס"ל דשתי הילפותות אינן כסותרות זל"ז ודלא כסוגיא דתמורה וצ"ע כעת, ובמק"א הארכתי בזה.

תוד"ה דקא. וי"ל דלא מצי למשרי בספק ספיקא דהוי תרי קולי דסתרי אהדדי כו', וכ"כ התוס' בנדה כ"ז ע"א ד"ה חומר ושם כ"ט ע"א ד"ה תשב, וע' בכללי ס"ס להפר"ח סי' ק"י אות ג'.

דף יא:

הו"א דיש מקצת שליא בלא ולד וגזירה מקצתה אטו כולה קמ"ל, ע' בכורות מ"ו ע"ב תוד"ה תיובתא ובמים קדושים שם.

שם עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רס"ו ובמש"כ בחידושי לקמן ק"ח ע"ב.

תוד"ה בכור שנטרף בתוך ל' יום פ"ה שנהרג כו' משמע קצת דאם קים לן בגויה שכלו לו חדשיו וחי היה חייב לפדותו וקשה כו', וכן במנחות ל"ז הביאו התוס' לדברי רש"י דהכא והרבו להקשות עליו כמו כאן ע"ש, והבנתם זו בכוונת רש"י הביאום בבכורות מ"ט ע"א לדחות דברי רש"י במשנה כמבואר שם בד"ה מת בנו ע"ש.

ולולא דבריהם היה נלע"ד דלא עלה ע"ד רש"י לאמר דאם קים לן בגויה שכלו לו חדשיו חייב בפדיון, דמה מקום יש בסברא להרכיב כלו לו חדשיו שהוא קודם צאתו לאויר העולם עם דין פדיון הבן, דמקרא מלא הוא ופדויו מבן חדש תפדה דמייתי רש"י הכא, שהוא בהכרח מזמן הולדו עד ירח ימים, וגם משנתנו דבכורות מ"ט לא נחית לחדש דאם מת בתוך ל' יום דפטור דפשיטא הוא מקרא דופדויו מב"ח תפדה, הרי דאין לו אלא ספירת ירח ימים מיום הולדו. רק אשמעינן דאף אם נתן לכהן יחזיר כיון שמת ואע"פ שנתאכלו המעות, ולאשמעינן עוד דאם מת לאחד ל' יום אע"פ שלא נתן יתן, כיון דעכ"פ עברו עליו שלשים יום מיום הולדו, ומזה גופה ראיה דאם נימא דכלו לו חדשיו חייב בפדיון. איך מפיק בחזרה מיד הכהן כסף הפדיון, דילמא כלו לו חדשיו והממע"ה ולפ"ז ממקומו הוא מוכרע בבכורות שם דלא שייך לכלו לו חדשיו.

אמנם כיון דבבן חדש תלה רחמנא עד שגם דין מת בתוך ל' יום משנה שאינה צריכה היא רק בשביל דבר שנתחדש בה כנ"ל, א"כ מאי חדית לן עולא א"ר אלעזר, לכן בא רש"י בתור פרשן לפרש חידושיה, דבנהרג שמיתתו באה לו מסיבה מן הצד, דיש מקום לאמר דאי לאו דאיקטל הוה חי, ומש"כ רש"י ולאו נפל הוה, כוונתו דלא דמי לנפל שמיתתו הטבעית מודה שאיננו בן קיימא, משא"כ בנהרג דאפשר דדייניו ביה דין ספיקא דאורייתא לחומרא, עכ"פ אם האב ירצה להחמיר על עצמו לתת החמשה סלעים מטעם הספק דדילמא הוה חי אי לאו דאיקטיל, להכי אשמעינן עולא דאין בזה דין פדיון, משום דגם דין נהרג כלול בקרא דופדויו מב"ח תפדה, ועולא לא ידע הא דתני רמב"ח, דאל"ה מה חידש, אלא דמסדר הש"ס בתר דהביא להא דעולא הביא נמי להא דתני רמב"ח למתניתיה, ואסמכיה אקרא במה שיש ג"כ לטעות בדין נהרג מדכתיב פדה

תפדה, וההכרעה הוא מדכתיב אך, שבא לגלות אקרא דופדויו מב"ח תפדה דאין הבדל בין מת לנהרג.

ואדרבה במקום שהתוס' תפס על רש"י בבכורות מ"ט כנ"ל, שם גופה מוכח ברש"י כמש"כ, רק ט"ס נזרק לפני התוס' בלשון רש"י מה דגרסי בדבריו "דנפל הוא", ולפנינו הגרסא דנפל הוה, אהא דתנן מת הבן בתוך ל' יום אע"פ שנתן לכהן יחזיר, ופירש"י ז"ל יחזיר דנפל הוה ולא מחייב בפדיון עד לאחר שלשים, דלכאורה מדוע לא סגי ליה במש"כ דנפל הוה, רק משום דהתם הוא מקור המשנה דמיתה בתוך שלשים, לכן מצא שם מקומו המוכשר לבאר, דאין לחלק בין מיתה להריגה, ומשו"ה על מי שמת במיתה טבעית כתב דנפל הוה, ר"ל מעיקרא, והיכא דנהרג, דלא שייך גביה לאמר דנפל הוה. מסיק טעמא אחרינא, דלא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים, כנלע"ד.

בא"ד דאפילו קים לן שכלו חדשיו צריך ל' יום כו', ע' משך חכמה פ' בא בפסוק באדם ובבהמה.

בסה"ד ומפרש ר"ת שנטרף היינו שנעשה טריפה כו', ע' טהרת הקדש למנחות ל"ז ע"א.

דף יב.

א"ל רבא לר"נ הא עולא הא ר"א כו' מר כמאן ס"ל כו', ע' תוס' ב"ב מ"ד ריש ע"ב ובאבני מלואים סי' צ' ס"ק כ"א.

תוד"ה אנא. וקנין אגב דהוי נמי מדרבנן וקרא דערים בצורות אסמכתא בעלמא היא כו', ע' בגליון הש"ס, וע"ע בשעה"מ פ"ג מה' מכירה ובת' הגרע"א סי' רכ"ב אות כ"א ובקצוה"ח סי' קצ"ד סק"ג ובאבני מלואים סי' כ"ח סקל"ג ובת' ברית יעקב סי' קי"ד.

תוד"ה והלכתא בכפות. וצ"ל נמי דמיירי בישן דכפות מהני דלא הוי חצר מהלכת וישן מהני דהוי משתמרת לדעתו כו' וכ"כ התוס' בגיטין כ"א ע"א, אמנם דעת הרמב"ם דכפות לחוד מהני כדהבאתי להלן בסמוך, ושתי דעות אלו מביא ג"כ הר"ן בחידושיו לב"מ ד"ט ע"ב ועמש"כ בחידושי שם, ודעת העיטור כהרמב"ם, וע"ש במקרא סופרים ותיקון סופרים מאמר ג', ורבינו ירוחם במשרים נתיב יוד ח"ג כ' דצריך העבד להיות כפות בידיו וברגליו או ישן וכפות ברגליו כו' ע"ש.

ולע"ד בלתי מובן בשלמא ישן לחוד אית ביה תרתי לריעותא דלאו סמיא ביד השומר לשמרו שישאר ישן, ולפ"ז בזו הרגע שהקיץ מעצמו או מאיזה תנועה מן הצד. תיכף נעשה חצר מהלכת ואינו משתמר לדעתו, משא"כ כפות הרי אית ביה תרתי למעליותא, דלא הוי חצר מהלכת ואפילו הוא ניעור משתמר ג"כ לדעתו, כיון דאינו יכול לזוז את

אבריו ממילא בטלה גם דעתו, ונראה נמי לדייק הכי מלשון הרמב"ם בפ"ג הי"ב מה' מכירה, שכ' אהאי דינא וז"ל והוא שיהיה כפות שהרי אינו יכול להלך, דלכאורה דבריו האחרונים מיותרים. דפשיטא כיון שהוא כפות אינו יכול להלך, ובע"כ שגם כוונתו היתה בזה לאפוקי מדעת הראשונים דבעי נמי שיהיה ישן, בכדי שיהיה משתמר לדעתו, לכן מסיק שהרי אינו יכול להלוך, וממילא הוא משתמר לדעתו ג"כ אף בכפות לחוד, וכלשון הרמב"ם הוא נמי לשון רש"י בגיטין ע"ח ע"א, ולא כמו שהעתיקו התוס' לשונו, הכא ובגיטין כ"א כמש"כ בחידושי שם, וצ"ע כעת.

דף יב:

א"ר יוחנן בקדשים קלים ואליבא דריה"ג כו', בפני יהושע הקשה אמאי לא מוקי כר"ש דס"ל קדשים שחייב באחריות מקרי ממונו, ובת' עונג יו"ט סי' כ"ו בנה על יסוד קושיא זו, ולא הביא הא דבקצוה"ח סי' שפ"ו סק"ח דחה לגמרי קושית הפ"י, ועמש"כ בחידושי לזבחים קי"ד ע"א.

שם דתניא ומעלה מעל בה' לרבות קדשים קלים שהן ממונו דברי ריה"ג, ע' ספרא חובה פרק כ"ב ובפי' הראב"ד שם.

שם ומשני רבינא בבכור בחו"ל ואליבא דר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו, ע' חק נתן לתמורה כ"א ע"ב.

רש"י ד"ה כי אמר ריה"ג ממון בעלים הוי מחיים שאחריות הוא עליו ע"כ, וקשה לפ"מ דרש"י פי' בחולין קל"ט ע"א בד"ה דמחוסר הקרבה ובמעילה י"ט ריש ע"א, דחיוב האחריות הוא עד שיביאנו לעזרה וכיון שהביאו נפטר מאחריותו ע"ש, א"כ איך פירש"י לקמן ע"ו ע"א בד"ה דריה"ג, דבשעת טביחה אכתי ממון בעלים הם ע"ש, הרי כיון דלריה"ג תלוי באחריות, א"כ בשעת טביחה כבר נסתלקו מאחריות משעת הבאה לעזרה, ולדברי התוס' בחולין כ"ב ע"ב משעת המסירה ליד הכהן, וע' בהפלאה מש"כ בקונטרס אחרון לב"ק בסוגיין וצ"ע.

רש"י ד"ה תם חי. אבל תמים שחוט לא כו', עמש"כ בחידושי לתמורה ד"ז ע"ב.

תוד"ה ואליבא דר"ש. וא"ת ואמאי קאמר ואליבא דר"ש כש"כ אליבא דר"ע דאמר לא יקרבו דהוי ממונו כו' ע"כ, אין כוונת התוס' בהא דאמרו דהוי ממונו דהוא חולין ממש, אלא כדביאר הראב"ד בפ"א מה' בכורות וז"ל ואפילו לר"ע דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו ע"ש. וה"נ יש לפרש בכוונת התוס' כיון דעכ"פ נאכל במומו אליבא דר"ע ממונו הוא, והפלא הוא

ע"ד הרשב"א ז"ל דסתר א"ע דבחידושיו כאן הק' כעין קושית התוס'. וכ' בהדיא דלר"ע פשיטא דחולין גמורין הוא, ובתשובותיו סי' של"א האריך מאד לבאר אליבא דר"ע דהוא כמש"כ הראב"ד הנ"ל ע"ש וצ"ע, וע' במעין החכמה דף ז' ע"א.

בא"ד ועוד י"ל דע"כ לא מתוקמא כר"ע מדמצריך קרא לרבויי שהוא ממון בעלים ע"כ, וקשה הרי אפילו אם נימא דלא יקרב וכדדריש ר"ע מהיקשא דבכור למעשר וממילא הוי ממון בעלים, אבל אכתי לא ידעינן מהכא רק בכור, אכן במשנתנו סתמא קתני נכסים שאין בהן מעילה, ודייקינן הא מקדש קדשי משמע דבכל קדק"ל הוי ממון בעלים, ובשאר קדשים קלים הרי פליג ר"ע בהדיא על ריה"ג בתו"כ חובה פרק כ"ב, וס"ל דקדק"ל אף שחייב באחריות לא הוי ממונו, כדביאר שם בהתוה"מ סי' שע"ב, הרי דבכל קדק"ל בלא"ה לא מתוקמא כר"ע, ועמש"כ בחידושי לעיל ד"ו ע"ב וצ"ע כעת.

תוד"ה לכתחילה. דהתם פריך אמתניתין שאמר יקרבו מבן אנטיגנוס שהביא בכורות מבבל ולא קבלוה כו' ובברייתא דבן אנטיגנוס כר"ע ע"כ, וקשה הלא בירושלמי סוף חלה אמרינן דהא דלא קבלו מבן אנטיגנוס היה רק בשביל שהיו אנשים גדולים ויראו שיסמכו עליהם ויקבעו כן הדבר חובה לדורות להביא לכתחילה כדביאר שם בר"ש, ולפ"ז הגדר מצד עצמו יעיד, דכשהמקדש היה קיים סברו כר"ש דאם באו תמימים יקרבו, ורק כדי שלא יביאו לכתחילה קבעו הגדר, והשתא קשה מאי מקשו התוס' לעיל בד"ה ואליבא דר"ש, הלא כש"כ אליבא דר"ע ע"ש, הא י"ל משום דדינא הכי כר"ש, משו"ה אוקים רבינא בסוגיין כר"ש, ומזה מוכח דהתוס' ס"ל כהרמב"ם בפ"א מה' בכורות, דלא קבלו מבן אנטיגנוס מטעם הדין, וכשיטת הבבלי בתמורה כ"א וע"ש תוד"ה ממקום, וע"פ שיטתם זו מדוייק נמי לשון התוס' ל"ו ע"ב ד"ה התרת, שכ' וז"ל דאיכא למ"ד בתמורה דבכורות חו"ל אם באו תמימים יקרבו ע"ש דלשון זה נמי מורה דלית הלכתא כהאי תנא, וע"ש עוד נ"ג ע"א תוד"ה ר"ע ובמש"כ בחידושי למנחות ס"ח ע"ב.

דף יג.

גופא ומעלה מעל בה' לרבות קדק"ל שהם ממונו דברי ריה"ג בן עזאי אומר כו', הנה בירושלמי דפרקין ה"ב מסיק דעה שלישית של ר"ש, ובתו"כ חובה פרק כ"ב ששם הוא המקור מסיק נמי דעת ר"ע בדרשת הכתוב, וצ"ע מדוע בבבלי קצרו כ"כ בלשון הברייתא וע"ע מש"כ בחדושי לתמורה ד"ח ע"א.

שם שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן כו', ובנוגע לחזה ושוק דשלמים ומתודה ואיל נזיר גם הזרוע בשלה דהוו חלק הכהנים ומשלחן גבוה קזכו ע' במנ"ח מצוה נ"א.
שם אנא תוראי בבירך אשכחתיה כו', ע"ל נ"ג ע"ב תוד"ה הא כרבנן ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ג.
רש"י ד"ה בבכור תם. אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושתו כשיומם או אם הבית קיים יקריבנו עכ"ל, הנה ראשית דברי רש"י מתאימים עם פיה"מ להרמב"ם בפ"א מ"ב דמע"ש, שכ' וז"ל ושמא תאמר כיון שהבכור לכהן מה תועלת לזה שקנאו הנה התועלת גלויה ומפורסמת כי אם נפל בו מום והוא אצלו יאכל אותו הקונה אותו ע"ש, אבל סיום דברי רש"י שכ' או אם הבית קיים יקריבנו, קשה, תם בזמן הבית מאי בעי במכירה, הרי עצם משנתנו דמע"ש דתנן בכור מוכרין אותו תם חי, אוקמינן בסוגיין לעיל בסמוך דהוא דוקא בזה"ז ומשום דלא חזי להקרבה לכן הוי ממון בעלים כדפירש"י שם, אבל בזמן שביהמ"ק קיים כיון דלהקרבה קאי אין מוכרין אותו תמים חי, ואז אפילו ריה"ג מודה דלא הוי ממון בעלים כדכ' הר"ש במע"ש פ"א מ"ב.
וביותר תקשה לפ"מ דרש"י בא לפרש ברייתא דבבכור נאמר לא תפדה כו', ובתמורה ד"ח ע"א מקשינן עלה אי האי קרא דלא תפדה קאי בזה"ז איך מסיק בסיפא דקרא ואת דמם תזרוק על המזבח בזה"ז מי איכא מזבח ומסקינן דרישא דקרא איירי בבע"מ וסיפא דקרא בתם ע"ש, והשתא בשלמא אם נפרש הא דתניא ונמכר תם חי בזה"ז ניחא, דבע"מ בזמן הבית ותם בזה"ז לאכלו כשיומם חד הוא. דגם תם נאכל רק לכשיומם, ובזה איירי רישא דקרא דלא תפדה, משא"כ לפירש"י דתם חי קאי על זמן שהבית קיים ולהקריבו, איך יתאים פירוש זה אריש דקרא, דמסקנת הש"ס בתמורה מפרש בהדיא דהוא איירי רק בבע"מ וצ"ע כעת.

דף יג:

אמר רבא תודה שהזיקה גובה מבשרה ואינו גובה מלחמה לחם פשיטא כו', לכאורה ה"ה אם הלחם הזיק דאינו גובה מתודה, כגון אם ברשות המיוחד לשניהם עמד משקה של אחד מהם המוכן לחג הפסח, ונפל לתוכה חלת חמץ מלחמי תודה של חבירו ונתחמץ. דג"כ לא יוכל לגבות מן התודה, דמה לחם שבא לגלל תודה אפ"ה אינו גובה מן הלחם בשביל היזק התודה, ואע"ג דלחמי תודה נקראו תודה מכש"כ תודה שאינה גלל לחם ותודה לא איקרי לחם כדאמר במנחות ד"פ, פשיטא שאינו גובה מן התודה

בעד היזק הלחם, וכמ"כ גם החלות הנותרות אינן משועבדות ג"כ לפרוע מהן ההיזק של החלה שהזיקה בחימוצה, לא מיבעיא אם היו ארבעים שהן רק למצוה, אלא אפילו אם היו ארבע חלות שהן לעיכובא כדאמרינן במנחות ע"ו ע"א, מ"מ אינו גובה מן האחרות, דניהי דשחיטת הזבח מקדשתן כאחת להכשר הקרבן כמבואר במשנה ובברייתא דהתם ע"ח ע"ב, אבל לנזקין אינן זקוקות זל"ז, וטעם הדבר מובן, דמלבד שהחלות להיותן נפרדות אין מקום לחול היזק האחת על חברתה, וכדהקשו הכא בש"ס לחם פשיטא ופירש"י הא לא אזיק ע"כ, וה"ג כל חלה היא גוף בפ"ע, עוד מה"ט גופא משום דלחם גלל תודה הרי משועבד הלחם אל התודה, כן לתרומת לחמי תודה שצריך ליטול אחד מעשרה תרומה כדכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה', ותנן במנחות ע"ז שלא יטול מקרבן על חבירו ע"ש, ולהיות בזה חלק גבוה הרי זה דומה לשלמים שהזיקו דגובה מבשרן ואינו גובה מאימוריהן ואוקמינן דאינו גובה מבשרן כנגד אימוריהן, ולפ"ז יל"ד לכאורה מ"ש דרבא לא נקט נמי דין לחם שהזיק דאינו גובה מתודתה.

אמנם כ"ז הוא רק לכאורה, אבל באמת לק"מ, דכל דינא דרבא דתודה שהזיקה, הלא איירי בתם דמשתלם הח"נ מגופו. ומשום דלחם בא גלל תודה ולחמי תודה נקראו תודה, לכן היה מקום לאמר דמשתלם הח"נ מן הלחם, אכן כ"ז הוא אם התודה הזיקה, משום דגבי היזק דבהמה כתיב ומכרו את השור החי וחצו את כספו, הרי דמשתלם הח"נ מגופו, משא"כ אם הלחם הזיק הרי חל חיוב התשלומין של נזק שלם על הבעלים, מפני שבפשיעתו של חסרון שמירת חפצו הזיק. והוא כמו אדם המזיק ואין לזה שום שייכות אל התודה, ודמיא לנפל ככרו על כלי של חבירו ושברו דמשלם בעל הככר מפני שלא שמר את חפצו מלהזיק כנלע"ד.

שם רבינא אמר למעוטי נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ד ובמש"כ בחידושי לחולין ר"פ שילוח הקן.

שם נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו כו', ע' בפלפולא חריפתא על הרא"ש בסוגיין, ובמש"כ בחידושי לערכין כ"ח ע"א ולכריתות כ"ד ע"א בארוכה ולקמן י"ד ע"א.

דף יד.

ארבעה כללות היה ר"ש בן אלעזר אומר כו', כעין זה זבחים קי"ט ע"ב.

שם מתקיף לה ר"ז כיון דאינה מיוחדת לפירות הא בעינן וביער בשדה אחר וליכא כו', ע"ל מ"ח ע"א רש"י ד"ה הויא שן.

תוד"ה ולא קבל עליו שמירת נזקיו וא"ת כיון דלא קבל עליה פשיטא כו', הנה התוס' הקשו פשיטא על עצם הדין מטעם התנאי, אבל לע"ד קשה על תחילת התנאי שהוא כעין מתנה על מה שכתוב בתורה ולא ישמרנו בעליו, ואפילו בשמירת תם לר"פ דס"ל לקמן ט"ו סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי, והתנא הניח ליסוד בריש סדר נזיקין ושמירתן עליך, כל שחבתי בשמירתו, ואם היתה כוונת התורה רק שהניזק ישולם בשביל הפסדו, לא הי"ל לכתוב רק דין תשלומין של נזק שלם וח"נ, ומדהזכירו כ"כ בתורה הכתובה והמסורה ענין שמירה, ש"מ דחס רחמנא על תיקון העולם שלא יגיע נזק והפסד לבריות בגופם או בממונם, וה"נ אשכחן בחולין ד"ז ע"ב גבי כודנייתא חיוורתי דקאמר רבי מפקרנא להו השיב לו ר' פנחס בן יאיר מפשת הזיקא ופירש"י דמתוך שלא יהיו נשמרות ירבו נזקיהן ע"ש, ומשמע דהוא מטעם הדין ולא ממידת חסידות, והא דנגח ואח"כ הפקיר פטור. הוא רק מגזה"כ שאם עשה כן פטור, משום דבעינן מיתה והעמדה בדין וגמ"ד שוין כאחד, אבל לכתחילה אסור להפקיר דבר המזיק, ומתורץ בזה קושית הפלפולא חריפתא לעיל י"ג ע"ב שם שנשאר בצ"ע איך משכ"ל מועד שישלם מן העליה דפשיטא שיפקירו, דלפמש"כ אין מקום לקושיא זו דמצד הדין אסור להפקיר דבר המזיק כנ"ל, והנה בנוגע לחיוב שמירה על הבעלים, אם מסרו לש"ח ולשואל כו' נכנסו הם תחת הבעלים מועד משלם נ"ש תם משלם ח"נ כדתנן לקמן מ"ד ע"ב, והשתא בתנאי דהכא שהשואל לא קבל עליו שמירת השור, והמשאיל אינו תחת ידו לשומרו, הלא יהיה השור הפקר מטעם התנאי, ואין על מי לחול מאי דאזהר רחמנא ולא ישמרנו בעליו, ואף אם נימא בכוונתו דלא קבל עליו חיוב התשלומין של ההיזק, אם השמירה שישמרנו לא תועיל לו, אכן בע"כ תחליש התנאי לשמירתו וצ"ע.

דף יד:

שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות והתניא ישיב לרבות ש"כ ואפילו סובין הב"ע ביתמי כו', ויל"ד מדוע אוקים למתניתין בשינויא דחיקא כזה דוקא כשמת המזיק והניזק גובה מיתומים, הלא מצי לאוקים אפילו כשהוא חי רק דלית ליה קרקע, ועל זה גלי קרא דישיב דיוכל לסלקו אפילו בסובין. והחידוש הוא דלא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי לי כסף או קרקע, אבל היכא דאית ליה קרקע אז אין נזקקין ב"ד אלא לקרקע, דלזה אהני קרא דמיטב שדהו ישלם, וגם הך סוגיא תתפרש כמו שהסברתי לעיל ד"ט ע"א, דהא באמת קדים כסף לישיב בקרא כדכתיב כסף ישיב לבעליו, רק על כסף אין לדון משום דזהו דרך העולם לשלם בכסף וזהו ודאי השבה

מעלייתא, עד דלא שייך לאמר בזה תיבת ישיב דמשמע בעל כרחו. ותיבה כזו יתכן על השבה פחותה, ומשו"ה דרשו אפילו סובין כנ"ל, והוא לאלומי כחו דמזיק היכא דלית ליה קרקע, אבל אם יש לו קרקע יפה כחו דניזק מדין התורה לקבל מיטב, וזהו מאי דקאמר אין ב"ד נזקקין. היינו דאם אין לו כסף וב"ד צריכים להזדקק לפרוע ממנו בע"כ, אז נזקקין הם לנכסים שיש להם אחריות. ולפ"ז הוא ממש כדס"ל לר"ה לעיל ד"ט או כסף או מיטב, ושם הקשה לו ר"נ הלא מקרא דישיב מרבינן אפילו סובין ומשני בדלית ליה לא כסף ולא שדות ע"ש, ואמאי לא משני ג"כ הכא כדמשני התם, ולא צריכינן לאוקמא דוקא כשמת ובדתפס מחיים, כן יל"ד מדוע לא משני התם לאוקים קראי אליבא דר"ה, דכסף ומיטב הוא בין כשגובין מן המזיק או מיורשיו, אמנם ליפות כחו דמזיק אתא קרא דישיב לרבות אפילו סובין. דמיורשים בלא"ה לא גבינן סובין משום דמטלטלי דיתמי לבע"ח לא משתעבדי, וע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' תי"ט וצ"ע, וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רנ"ח רנ"ט.

תוד"ה ש"מ. ומפרש ר"ת ש"מ לוה ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מהם מה"ת דשיעבודא לאו דאורייתא ולהכי בנזקין כו', ע' מל"מ ושעה"מ פי"ט ה"ה מה' מלוה ובתומים סי' קי"ט סק"ב. תוד"ה פרט לב"ד הדיוטות פ"ה לענין דיני קנסות כו', ע' מה שהאריך בזה בת' ברית יעקב חח"מ סי' ק"ה.

דף טו.

השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ע' יד מלאכי סי' ר"ה ובפמ"ג או"ח בפתיחה כוללת חלק שני.

שם דבי ר"א תנא ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. והק' בשטמ"ק בשם תלמיד ה"ר פרץ ז"ל ל"ל קרא לרבויינהו לדינים תיפ"ל מדאיצטריך קרא למעוטינהו מעדות אלמא שייכא בדינים דאל"כ ל"ל קרא אנשים ולא נשים למעוטינהו מעדות תיפ"ל משום דהויא עדות שאין אתה יכול להזימה וי"ל כו' ע"ש, ולעד"נ אדרבה אי לא הוו בדינים אז היו ממועטות מעדות בלי שום קרא, דעדות כזו אין אתה יכול להזימה, אבל דוקא משום דאית לן קרא לרבויינהו לדינים, הרי דישנן בדין הזמה, והוה אמינא דעדותן עדות, קמ"ל קרא דאנשים למעוטי נשים.

אמנם לפי דרכנו למדנו דאותו תלמיד של ה"ר פרץ ז"ל, ס"ל כדעת הש"ך בחו"מ סי' ל"ג סקט"ז דגם בממון בעינן עדות שאי אתה יכול להזמה, דהא הכא נסיב אהא דנשים בכלל הנזק, ודלא כהסמ"ע שם סקכ"ו שכ' בשם ר"י ונ"י דבדיני ממונות לא בעינן עדות שאתה

יכול להזימה, וע"ש בתומים סקי"ב ובת' הגרע"א סי' קע"ו ובהתוה"מ פ' משפטים סי' ס"ט וע"ע בספרי פ' נשא פיסקא ב' ובזרע אברהם שם.
שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה כו', ע' בריב"א מבעלי התוס' עה"ת פ' משפטים בפסוק וכי יגוף.
רש"י ד"ה נכרי יש לו יחס כדמפרש התם הדרימון בן טבדימון בן חזיון ע"כ. אמנם יחס זה הוא כל זמן שהוא נכרי אבל נתגיירו בטלה יחוסן כדאמרינן ביבמות ס"ב ע"א, וע"ל פ"ח ע"א רש"י ד"ה גר אין לו חייס ובמש"כ בחידושי לב"ב ט"ו ע"ב.
תוד"ה השוה. ואור"ת דדרשינן התם נגיחה למיתה נגיחה לנזקין כו' ע"כ, וכ"כ התוס' נמי לקמן מ"ד סוף ע"ב, וע"ע סוכה כ"ח ע"ב תוד"ה השוה ובסנהדרין ס"ו ע"א תוד"ה לרבות ובערכין ד"ב ע"ב תוד"ה לרבות ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"ב ע"ב.
תוד"ה לא נצרכה. אע"ג דשקיל דלאו דידיה כו', ע' בס' קול יהודא לב"ק מש"כ בזה בשם הגאון מוה"ר צבי ז"ל מהלברשטט.

דף טו:

דתניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, פי' דוקא כשאינו קשור בשלשלת, דמשנה שלמה שנינו לקמן ע"ט ע"ב דקשור בשלשלת מותר, ואינו מפליג בין רע לאינו רע. וע"ש ס"פ מרובה וביש"ש שם, ובהגהות מיימונית פי"א ה"ד מה' רוצח הוכיח מהא דאמרינן בב"מ ע"א ע"א ארמלתא לא תרבי כלבא, הרי דהוא רק משום לזות שפתים כדכ' התוס' שם, משמע הא אינש אחרינא שרי, ובודאי כשהוא קשור בשלשלת וכלשון המשנה כנ"ל, ועפ"ז גם הא דשבת ס"ג סוף ע"א צריך לפרש דדוקא אם איננו קשור בשלשלת. דהא רשב"ל לא יפלוג על משנה ובריית כנ"ל, ועמש"כ בחידושי לשבת שם.
במשנה חמשה תמין וחמשה מועדין כו' ושור המועד כו' והנחש מועד לעולם, והנה בס' חיי אריה להגאון מהר"ל ז"ל מברעזין הקשה בשם גיסו הרב הגאון ד' אליהו אליעזר ז"ל מו"ץ בווילנא, הרי במשנתינו חזינן דנחש מועד יותר להזיק משור, וגבי תפילה תנן בברכות ר"פ אין עומדין אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק ושם ל"ג ע"א א"ר יצחק ראה שוורים פוסק ונשאר בצ"ע, ולא ידענא מדוע נאיד להקשות מנחשים אשוורים, ולא הקשה מנחש אנחש ומשוורים אשוורים, דהכא תנן דנחש מועד לעולם, הרי דהוא ודאי מסוכן, והתם תנן דאפילו כרוך על עקבו לא יפסיק, וכן גבי שוורים פסקינן דפלגא נזקא קנסא, הרי דסתם שוורים בחזקת שימור קיימן. והתם פסקינן ראה שוורים פוסק הרי

דאינן בחזקת שימור וקשיא הלכתא אהלכתא. ובע"כ דהכא איירי אחרי פעולת ההיזק, ובזה אמרינן דנחש לית ביה דין תמות אלא מועד לעולם, וא"צ להמתין עד שישוך עוד שני פעמים ע"פ ההתראה בבעליו. והתם נמי גבי תפילה ודאי מסוכן הוא, דהא אם ראה שהנחש מרתיע כנגדו פוסק כדכ' התוס' בשם הירושלמי בברכות ל"ג שם, אלא דבמשנה איירי שכבר כרוך על עקבו, כדדייק בביאורי הגר"א סי' ק"ד סק"ה, וכ"ז מיירי שלא יפסיק בדבור אבל מותר לו ללך כמבואר בשו"ע שם, ואחרי כל אלה כ' הרמב"ם ספ"ו מה' תפלה דאיירי בנחשים של אותן מקומות שאין דרכן להמית, וע' שבת קכ"א ע"ב ובמש"כ שם בחידושי, ובכל אופן לכתחילה כמו בנחשים כמ"כ בשוורים. אפילו תם והוא עומד בתפילה ומתייירא מפניהם שלא יבאו עליו פוסק, דחוב עליו לחוש לעצמו אפילו רק לספק סכנת נפשות, והכא מיירי כשכבר הזיק, ועד כמה הוטל על בעליו חוק השמירה לפי דעת תורה כנלע"ד.

שם הזאב והארי כו' הרי אלו מועדין, ע' בביאור הרד"ל לפדר"א פכ"ג.

רש"י ד"ה ברברבי תרנגולים וכבשים גדולים ע"כ, הנה דעת רש"י דהאי רברבי קאי אתרנגולים וכבשים ביחד, וכ"ב התוס' דלאו אורחא דכלבא למיכל אימרי רברבי, אולם לשון הרמב"ם פ"ג ה"ז מנ"מ כלב שאכל כבשים קטנים או חתול שאכל תרנגולים גדולים ה"ז שינוי ומשלם ח"נ, הלא דעתו דרברבי קאי רק על התרנגולים. ובשו"ע סי' שצ"א ס"ו גבי תרנגולים כתב גדולים ובכבש כתב סתם ולא ביאר אם קטן או גדול, וע' באבן האזל על הרמב"ם שם.

רש"י ד"ה עד דמסלק הזיקא שיהרגם, הנה מדברי רש"י אלו נמי משמע דבמקום הזיקא דרבים מותר להרוג דבר המזיק וגם חיובא איכא, וליכא למיחש לא לצער בע"ח ולא לבל תשחית, ובחידושי לחולין ד"ז ע"ב גבי כודנייתא חיוורתי דרבי אמר קטילנא להו ור' פנחס בן יאיר השיבו איכא בל תשחית שם הארכתי בזה קצת, וע"ע בתפארת ישראל מקואות פ"ב מ"ז.

תוד"ה ואי תפס לא מפקינן מיניה. אור"ת דוקא אי תפס המזיק עצמו כגון כלב או השונרא כו', אבל הרא"ש ושאר ראשונים המובאים בשטמ"ק חולקים על ר"ת, משום דמה שאנו דנין להחזיר המותר לא מקרי דיני קנסות ע"ש, ולעד"נ בהבנת ר"ת ז"ל, לפ"מ דאמרינן בגמרא דמשונה הוא והוי תולדה דקרן לשלם ח"נ, ודין קרן תמה קנס הלא אין דנין בבבל, ובזמן שהיו דנין ג"כ אין משתלם הח"נ אלא מגופו, והשתא בשלמא אי תפס המזיק עצמו, אז לבד מה שהוא ע"פ דעת תורה דתם משלם מגופו, ואין להמזיק טענה על עצם התפיסה, הלא גם הניזק לא יוכל לתבוע יותר עכ"פ ממה ששוה גופו,

ותפיסה זו היא רק פעם אחת. משא"כ אם יתפוס חפצים אחרים עבור הזיקו, הרי אין גבול בזמן ובמקום, שיוכל לתפוס גם למחר וליומא אוחרא, ובכל אשר ימצא לו יטעון שלא יספיק לשיעור הח"נ, ומאידך גיסא יטעון המזיק על תפיסת כל דבר קטן שהוא די והותר, וזהו מאי דמסקו התוס' דאי בכל דבר שיתפוס לא מפקינן יבא לידי תקלה דהיום או למחר יגזול כל אשר לו ולא נוציא ממנו דאין אנו דנין דיני קנסות וזה יפסיד יותר ממה שהזיק, פי' דאיך אפשר לשער בדיוק ע"פ דין תורה קצבת הח"נ, להוציא מיד המוחזק הטוען שההיזק של ח"נ שוה יותר, וזהו מש"כ ר"ת דאין אנו דנין דיני קנסות, פי' דאם היה בידינו לדון דיני קנסות, אז היו הב"ד מחליטים כמה על המזיק לפרוע הח"נ, והניזק יחזיר לו החפצים שתפס, ואם לא היו משערים קצבת השומא בדיוק מה בכך הלא בכחם לדון דיני קנסות ולפי דעתם החליטו, משא"כ עתה שאין אנו יכולים לדון קנסות, ואם המוחזק טוען שהחפצים שתפס אינם שוים אפילו כשיעור הח"נ איך נוציא מיד המוחזק, והיינו דקאמר שהמזיק יפסיד יותר ממה שהזיק ולא נוציא מידו, אמנם אם תפס המזיק עצמו אז אין טענה כ"כ מזה על זה אף אם הכלב או השונרא שוה קצת יותר, דעכ"פ מגופו הוא גובה, וע' בישׁ"ש בסוגיין ובחו"מ סי' א' ס"ה ובמפרשים שם ובת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ב.

דף טז.

ולמעך את האדם ואת הבהמה ואת הכלים כו', ויל"ד הלא לעיל ד"ב ע"ב אמרינן דלהכי כתיב באדם כי יגח ובבהמה כי יגוף, משום דאדם אית ליה מזלא ובהמה לית לה מזלא וקרא אשמעינן אגב אורחיה דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה לא הוי מועד לאדם ע"ש, והכא כייל לענין העדאה אדם עם בהמה ואפילו עם כלים וצע"ק.
תוד"ה והנחש. לאו בכל ענייני היזק חשיבי מועדים אלא כל אחד במידי דאורחיה כו' ע"כ, וכ"כ ג"כ הרא"ש והרשב"א ע"ש, והיינו משום דסמכו אהא דשמואל בסוגיין דאמר ארי ברה"ר דרס ואכל פטור כו', אבל הרמב"ם דפסק דהני חמשה מיני בהמה משלמין נ"ש בכל אופן, משום דלא פסק להא דשמואל, וע' בישׁ"ש בסוגיין ובלח"מ פ"א ה"ו מנ"מ ובביאור הגר"א לחו"מ סי' שפ"ט סק"כ.

דף טז:

תוד"ה ר"א. ואור"ת דהתם בקשורים בשלשלאות כגון ארי בגוהרקי שלו דבענין זה יש להם תרבות כו', והנה בישׁ"ש בסוגיין כ' וז"ל נראה לי דאסור לאדם לגדל בתוך ביתו

אותם ה' חיות אפילו לא עשו עדיין שום היזק מאחר שדרכן לטרוף והוא סכנת נפשות כו', וכפל דבריו לענין שוורים לקמן ספ"ד, ושילש בזה לענין כלב רע לקמן ספ"ז ובכולם האריך טובא, ולא אייתי מעשה רב בחולין ד"ז ע"ב איך שר' פנחס בן יאיר קפיד כל כך על הנך כודנייתא חיוורתי דאשכח בביתו דרבי, ואטו לא ידע רבי הסכנה הכרוכה בתכונתם, כדא"ר חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרידה לבנה וחיית, הרי דבע"כ היו קשורות בשלשלאות, ובודאי משום זה התיר לעצמו, ואפ"ה כעס רפב"י, ואע"פ שאין בה סכנת מות כדאמר שם והא חזינא דחיי, אך משום דאין המכה חיה קפיד טובא, מכש"כ בהנך חמשה מזיקים המבוארים במשנתנו, דגם סכנת נפשות אית בהו בודאי דאסור לגדלן וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לעיל ט"ו ע"ב.

תוד"ה שהושיבו ישיבה על קברו. ולא על קברו ממש אלא ברחוק ארבע אמות דליכא לועג לרש ע"כ, וכמ"כ אפשר לפרש נמי בסנהדרין ע"א ע"א, הא דא"ר יונתן אני ראיתיו וישבתי על קברו, דהתם ג"כ הכוונה ברחוק ד"א, ולפ"ז סרה קושית הגליון בב"מ ד"צ ע"ב שהקשה, הלא ר' יונתן היה כהן ע"ש, וטפי הי"ל להגליון להעיר ע"ד רש"י בב"מ שם שכ' דר' יונתן היה כהן, מברכות י"ח ע"א דקאמר, ר' חייא ור' יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות כו' ע"ש.

דף יז.

והאידנא נמי עבדינן הכי אפוקי מפקינן אנוחי לא מנחינן ואב"א אנוחי נמי מנחינן קיים לא אמרינן, ונלע"ד דהני תרי תירוצי הש"ס פליגי בפלוגתא דרב הונא ור' יוחנן במנחות דל"ב, דפירוקא קמא ס"ל כרב הונא דאסור לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה, ופירוקא בתרא דאנוחי נמי מנחינן ס"ל כר"י, והתוס' במנחות שם פסקו כר"י, והרמב"ם והראב"ד ס"ה ס"ת פסקו כר"ה, וכ"ה ביו"ד סי' רפ"ב ובת' הרמ"א סי' ל"ד ובת' באר שבע סי' ל"ח, ועפ"ז בלתי מובן לע"ד קושית התוס' דהכא בד"ה אלא שהניחו ס"ת על מטתו, שהק' מהא דמו"ק כ"ה גבי רב הונא דמשמע דאסור לעשות כן משום דאסור לישב על גבי מטה שס"ת מונחת עליה כו' ע"כ, דלפמש"כ מה מקום לקושיתם דילמא ס"ל לר' נחמיה דהכא וחכמי דורו דחזקיה כר' יוחנן, וביותר י"ל דאפילו רב חסדא במו"ק שם שלא הניח להניח ס"ת על מטתו דר"ה, ס"ל נמי לגרמיה כר"י דמותר לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה, והא דקאמר הכי אינו מצד הדין, אלא כדאמר טעמיה בפירוש, מילתא דבחייה דר"ה לא ס"ל השתא ליקום ליעבד ליה, ולפ"ז מה ענין להקשות מסוגיא דהתם על ר' נחמיה וחכמי דורו דחזקיה.

וראיתי במרדכי ה"ק סי' תתקס"א שהרגיש בקושית התוס' דהכא, ותירץ דגבי חזקיה שהניחו ס"ת על מטתו ע"פ נביא היה ע"ש, וג"ז בלתי מובן לע"ד הלא היתר ואיסור אין תלוי בנביא דלא בשמים היא כדפירש"י בשבת ק"ח ע"א, וגם באורים ותומים לא שיילינן במידי דאיסור והיתר, כדפירש"י בעירובין מ"ה ע"א וצ"ע.

שם ומנח תפילין ומברך והדר אמר לן כו', ע' משך חכמה פ' בא בפסוק למען תהיה תורת ה' בפיך.

שם גדול למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה, ע' בס' דרושי הצל"ח דרוש ו' לשבת שובה.

תוד"ה והאמר. ואור"ת כו' דלימד ודאי לא אמרינן דהא ודאי עדיף שמביא את הרבים לידי מעשה כו', ע' בס' יראים סי' כ"ה ובווי העמודים שם ובמש"כ בחידושי לקידושין ד"מ ע"ב.

תוד"ה כיצד הרגל מועדת אמתניתין דפ"ק דט"ו ע"ב קאי ותימא אי אדפתח ליתני כיצד השן ברישא כו', הנה כל קושית התוס' היא על פי הנחתם דאמתניתין דפ"ק קאי, אמנם לולא דבריהם היה נלע"ד דאקרא קאי ושלח את בעירו וביער וגו', ודרשינן רפ"ק ושלח זה הרגל וביער זו השן, ובקרא הלא מדוייק מאד, דסיבה ראשונה של השן לבער בשדה אחר הוא ג"כ הרגל המוליכה, ולפ"ז גם מסדר המשנה נסיב כיצד הרגל מועדת ברישא, ובתר הכי כיצד השן מועדת, ועפ"ז טפי הו"ל להקשות אמשנה דפ"ק דט"ו דתני שן קודם לרגל, אולם בזה י"ל דהתם איירי לענין תחילת העדאה, ובזה שן מוקדמת דיש הנאה להזיקה משו"ה נמשכת מטבעה אל ההיזק, משא"כ רגל אף דהזיקא מצוי, אמנם הוא לא נמשך מטבעו לעשות פעולת ההיזק, רק ע"פ הזדמנות מן הצד תחת רגלי הבהמה, כדדייק רש"י לעיל ד"ב סוף ע"ב בד"ה רגל הזיקה מצוי, וז"ל ואם יש כלום תחת רגליה היא דורסת ע"ש, כן היה נלע"ד לולא דברי התוס'.

דף יז:

א"ל רבינא לרבא היינו רגל היינו בהמה, הנה ע"פ דברי הרא"ש לחולין מ"ח ע"א משמע דהאי רבינא הוא ג"כ הקדמון, וע"ש תוד"ה אמר ובמש"כ שם בחידושי.

שם א"ר אשי תנא שן דהיה וקתני שן דבהמה סד"א ושלח את בעירו כתיב בהמה אין חיה לא קמ"ל דהיה בכלל בהמה, וקשה הלא נזקי שן ורגל משונה בלשון הכתוב מנזקי קרן, דהתם כתיב כי יגוף שור איש את שור רעהו, משא"כ גבי שן ורגל כתיב כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירו, וז"ל רש"י בפ' משפטים כי יבער יוליך בהמותיו בשדה

וכרם של חבירו ויזיק אותו באחת משתי אלו או בשלוח בעירו או בבעור ופירשו רבותנו שלוח הוא נזקי מדרך כף רגל ובעור הוא נזקי השן האוכלת ומבערת עכ"ל, והשתא לפ"מ דהכתוב פתח עם כעל הבהמה המפעיל את פעולת ההיזק, א"כ מאי נ"מ אם שלח בהמתו או חייתו או אווזיו ותרנגוליו, הרי עכ"פ נזקי שן ורגל זו יצאה מתחת ידו, ומדוע איצטריך לאשמעינן שן דחיה במשנה בפ"ע ומשום דחיה בכלל בהמה וצ"ע כעת, וע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק כי יבער.

שם תפשוט ליה מדרבה דאמר רבה זרק כלי מראש הגג כו', ע' קצוה"ח ס"ס שפ"ו ובאבני מלואים סי' קל"ט סק"ה ובת' ברית יעקב סי' ק"ד. רש"י ד"ה קמ"ל דהיח בכלל בהמה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו ומפרש בתריה איל וצבי ויחמור, וכן פירש"י לקמן נ"ד ע"ב ועמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה קמ"ל. דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעירה, ע' פני יהושע לקמן נ"ד ע"ב בתוד"ה ואימא ובמש"כ בחידושי שם.

דף יח.

א"ר ביבי בר אביי דקאזיל מיניה מיניה, והנה הרי"ף פסק הכי, והק' עליו בבעל המאור בשילהי פרקין, לפ"מ דהרי"ף פסק שם כרבה בזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא תבירא תבר, הרי דס"ל להרי"ף דבתר מעיקרא אזלינן, ואוקימתא דקאזיל מיניה מיניה הוא רק אם בתר תבר מנא אזלינן וא"כ קשה תרתי פסקי הרי"ף אהדדי, וע"ש במלחמות וברא"ש בשם הראב"ד בסוגיין ובנמו"י ולח"מ פ"ב הי"ד מנ"מ. ולולא כל דבריהם היה נלע"ד, דאע"ג דמתחילה בעי הש"ס למיתלי בעיא דרבא דנתגלגל למקום אחר ונשבר בדינא דרבה דזרק כלי מראש הגג ולמרמי מברייתא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי אהא דרבה, אולם אחרי דרב ביבי אוקי למתניתא דקאזיל מיניה מיניה, שוב אין מקום לתלות שום דין נתגלגל בהא דרבה, משום דטעמיה לאו מפני דס"ל בתר תבר מנא אזלינן, אלא חילוק אחר גדול מצא ביניהם, ובזה עשה את כל המעקשים למישור בסוגיין. והוא, דבזרק כלי מראש הגג הרי בהכרח ע"פ שיעור גובה המקום וכח זריקתו עומד הכלי להשבר תיכף כשיצאת מתחת יד הזורק, דאין דבר המנגד באמצע שיעכב תכונת הזריקה מהתחלתה, ובזה שפיר שייך לאמר בתר מעיקרא אזלינן. ומשו"ה פטר רבה את מי ששברה במקל משום דמנא תבירא תבר, משא"כ בכלי שנתגלגל ע"ג קרקע, דהרבה עקולי ופשורי נמצאים ע"פ שטח הקרקע למנוע אותה מהשבר, דהא אי אפשר לקרקע שתילקט במלקט וברהיטני כדאמר בשבת צ"ז, ושמא תפגע בתל

וגבשותית או באבנים וצרורות שע"ג קרקע, ואף במורד ההר אולי תתגלגל מן הצד עד שתעמוד עמוד בקו השוה נגד המדרון ואוגני הכלי יעכבוה מלהתגלגל הלאה, ולכן מצד הטבע לעולם לא ברי הזיקא מראשית גלגול הכלי עד שנאמר בתר מעיקרא אזלינן, ולהכי אוקי רב ביבי ברייתא דנשבר הדלי דקאזיל מיניה מיניה דתרנגול, ופירש"י הוא דוחפו כל שעה ובשעת שבירה נמי ע"ש, ועפ"ז כל דין גלגול כלי על הארץ אין לו שום שייכות לזורק כלי מראש הגג, וגם רבה גופיה יודה לאוקימתא דברייתא כרב ביבי, ולהכי שפיר פסק הרי"ף דקאזיל מיניה מיניה, ואז משלם נ"ש משום דבגופם הזיקו את הדלי ולא מכחם, אבל אם נתגלגל בלאו מיניה מיניה ונשבר, דין צרורות הוא וח"נ משלם, וטעמא מפני שהגלגול הוא ע"ג קרקע, ועפ"ז שפיר פסק נמי הרי"ף בזרק כלי מראש הגג דבתר מעיקרא אזלינן משום דשם ברי ההיזק משעת הזריקה כנ"ל, וכעין זה מחלקינן בב"מ י"ב ע"א בין זריקה באויר שאין סופו לנוח ובין מתגלגל בקרקע אע"ג דגם זה אין סופו לנוח, ועפמש"כ היא ההבנה הברורה בסוגיא דהתם דקאמר שאני מתגלגל דכמונח דמי, כן היה נלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל, וע"ע בתוס' שבת ד"פ ע"א סד"ה והא ושם ד"ק ע"א תוד"ה אחזתו.

דף יח:

בעי רבא יש העדאה לצרורות או אין העדאה לצרורות כו', הרי"ף השמים בעיא זו כדהביא הרא"ש, וע' באסיפת גאונים סי' כ"ז ובתומים קיצור תקפו כהן סי' ט'.

שם ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה רב יהודא אומר משלם נ"ש ור' אלעזר אומר ח"נ מאי לאו כגון דעביד תלתא זימני כו' לא בחד זימנא כו' והא משונה הוא דדחיק לה עלמא כו', ולכאורה מאי דוחקא הוא לכתחילה לאוקמא בתלתא זימני וביש העדאה לצרורות או דפליגי בדסומכוס ורבנן, דילמא פלוגתתם היא דרב יהודא סבר דפעולת היזק כזה חשיבא אורחא ומשלם נ"ש, ור"א סבר משונה ומשלם ח"נ, וי"ל דזה הוה פשיטא להו להש"ס דהיזק כזה נקרא אליבא דתרווייהו צרורות ולאו גופה, וזה מאי דפירש"י בראשית פלוגתתם גללים היינו צרורות, ועפ"ז קשיתיה להש"ס כיון דגם רב יהודא סבר דהוא צרורות, אמאי ס"ל דמשלם נ"ש, ומשו"ה בעו למימר דפליגי בדעביד תלתא זימני ופלוגתתם היא אי יש העדאה לצרורות, ודחי דילמא פליגי בדסומכוס ורבנן. ואהא שפיר פריך הלא משונה היא וגם סומכוס דתולדה דקרן משלם ח"נ, ומשני דדחיק לה עלמא ובאופן כזה כו"ע מודו דהוי אורחא, ולהכי פריך כיון דכל פלוגתתם היא בדסומכוס

ורבנן, לימא ר"י הלכה כסומכוס ולימא ר"א הלכה כרבנן. ומשני דכל החידוש הוא לתרווייהו לאשמעינן דגללים הוי צרורות, ומשום דסד"א הואיל ובתר גופיה גרירן כו'. **רש"י** ד"ה דדחיק. דשן הזיקא דגופה הוא והני צרורות נינהו כו', ע' ירושלמי דפרקין ה"א ובמה"פ שם ד"ה הטילה.

דף יט.

בעי רב אשי כח כחו לסומכוס ככחו דמי או לאו ככחו דמי מי גמיר הלכה ומוקי לה בכח כחו או לא גמיר הלכה כלל תיקו, וכ' הרא"ש דמבע"ל אי סומכוס גמר הלכתא דצרורות לכח כחו לח"נ כמו לרבנן כחו א"ד לא גמר הלכתא כלל ואף על כח כחו משלם נ"ש אבל הא לא מבע"ל אי גמר הלכתא ומוקי לה בכח כחו ולחייב ח"נ ואע"ג דמן הדין פטור דכח כחו לאו כגופיה דמי דבהא ליכא לאסתפוקי דפשיטא דהלכתא לגרועי תשלומין אתא כו' כדאמרינן גבי סוכה אתאי הלכתא וגרעתא לשלישית ואוקימתא אטפח כו' עכ"ל, וקשה מי דמי התם אית לן קראי ואית לן הלכתא, קראי דבסכת בסכת בסוכות אתי למספר הדפנות, ג' או ד' לכל חד כדאית ליה בסוכה ד"ו ע"ב, והלכתא אתא לגוד ולבוד ודופן עקומה כדאמר התם, בזה שפיר יש מקום לאמר אחרי דכל ענין גוד ולבוד כו' גרעון הוא, כמ"כ ההלמ"מ דאתא לדפנות נמי לגרועי קאתי, וכדפירש"י שם וז"ל הלכתא הא דאמרינן לעיל הלמ"מ להכי נמי אתמר הלכתא למחיצות למגרעיה לשלישית דופן סוכה ולמסגי ליה בטפח, וכה"ג פירש"י בסנהדרין ד"ד ע"א, משא"כ הכא דאם נאמר דסומכוס לא גמר הלכה רק לח"נ דכח כחו, ובכחו לא גמר הלכה כלל, א"כ אין לו שום הוראה מוקדמת דאתא לגרוע, עד שתהיה כעין הכרעה מהתם אכח כחו דגם בה אתא לגרוע, ואף אם נימא דכוונת הרא"ש הוא על עצם הגרעון דגוד ולבוד ודופן עקומה, עכ"ז מי דמי התם י"ל גרעון בדפנות או במחיצות, משא"כ בנזקין אם תהיה הגרעון לצד אחד תצמח מזה תוספות לצד השני, ומש"כ התוס' בב"מ צ"ה ע"א בד"ה אתמר דחשיב קולא לפטור המוחזק, אפשר דהוא רק בלשון הש"ס דאמרינן ספק ממונא לקולא לנתבע, אכן בהלכה למשה מסיני מי יימר דשייך בזה גרעון כנ"ל, ומכש"כ בנזקין דכמלוה הכתובה בתורה היא וצ"ע, וע"ע מש"כ בחידושי למנחות ד"ז ע"א.

דף יט:

כשכשה בזנבה מהו כו' כשכשה באמתה מהו כו', פי' דמספקא לן אי דמיא לקרן או לרגל, וע' בחו"מ ומפרשים סי' ש"צ ס"ב ובתקפו כהן סי' ג' וסי' מ"א וסי' קי"ב.

שם מ"ש כוליה נזק דלא דכתיב כי יפתח איש בור ולא שור בור ח"נ נמי כו'. עמש"כ בחידושי לעיל ד"ה ע"ב.
שם וחזיר שאכל חתיכה של בשר משלמין נ"ש, וכה"ג בברייתא דלעיל י"ז ע"ב וחזיר שהיה נובר באשפה והתיז והזיק משלם ח"נ, ואע"ג דלקמן ע"ט ע"ב תנן אין מגדלין חזירין בכל מקום. והמגדלן קם ליה בארור כדתניא שם פ"ב ע"ב, מ"מ איצטריך לאשמעינן האי דינא למאן דעבר וגדלן, או שנפלו לגר בירושה או שגבה מעכו"ם בחובו ובתוך כך קודם שמכרן הזיקו, וע' יו"ד ס"ס קי"ז ובמפרשים שם, וע"ע בתוס' לקמן פ"ב ע"ב ד"ה לא יגדל ובפסחים כ"ג ע"א ד"ה אמר ובסוכה ל"ט ע"א ד"ה וליתיב.
תוד"ה וחזיר. אכילה ע"י הדחק היא והא דתנן כו' כ"מ שחזיר וחולדה יכולין להלך אין צריכין בדיקה אור"ת דשאני נפלים דרכיכי, וקשה הלא בבשר נפלים אמרינן בפסחים שם דלא משיירא, וסתמא דנפלים הוא אפילו בדאיכא נמי גידין ועצמות דאקושי טפי מחתיכה של בשר דבסוגיין, ולכן לולא דברי התוס' היה נלע"ד. עפ"מ שיל"ד בגמרא אמאי תנא חתיכה של בשר, ליתני וחזיר שאכל בשר, ולהכי י"ל דבדוקא אמרו בלשון זה, משום דלשון חתיכה של בשר נופל על בשר המיוחד למאכל אדם, ודוקא זה נחשב לגבי חזיר אכילה ע"י הדחק, משא"כ בשר הנפלים דאיכא גבייהו זוהמת האשפתות מקבריהן המכשיר לגבי חזיר לשויא אוכלא, עד דאכיל להו כולה יחד עם הגידין והעצמות ולא משייר כלום.

דף כ.

תוד"ה מתגלגל מהו. פ"ה דמספקא ליה אי בתר אכילה אזלינן ואי בתר לקיחה וקשה דלקמן כ"ג ע"א גבי כלב שנטל חררה והלך לגדיש פשיטא לן דאי אכליה בגדיש ד דעלמא דפטור כו' ע"כ, ביאור לדבריהם דמקרא גופיה דכתיב ובער בשדה אחר, לאו ראיה היא להוכיח דאין אנו מתחשבים רק עם האכילה במקום ההיזק, דקרא איירי בעצם פעולת ההיזק שהיא האכילה ובכלל ההיזק שנעשה ברשות הניזק נעשתה הלקיחה ממילא, אולם בעיא דר"ז לפי פירש"י היא היכא דהלקיחה והאכילה היו בשתי רשויות, מי נימא כיון דהלקיחה היא הכשר האכילה ולא סגי בלא"ה אזלינן בתרה, א"ד כיון דעכ"פ בקרא אכילה כתיבא אין לנו להתחשב עם מקום הלקיחה אלא עם מקום האכילה, ועפ"ז שפיר מצאו התוס' מקום להקשות מהא דכלב שנטל חררה והלך לגדיש, דגם שם היו הלקיחה והאכילה בשתי רשויות. ואפ"ה פשיטא לן התם דאי אכליה בגדיש דעלמא דפטור, הרי דרחמנא קפיד רק על האכילה ברשות הניזק ומ"ש דהכא מספקא להו, וע' ברמב"ם

וראב"ד ומפרשים פ"ג ה"ד מנ"מ ובסמ"ע סי' שצ"א סקכ"ב ובביאור הגר"א שם ס"ק כ"ג כ"ד.

תוד"ה זה אין נהנה. דאפילו גרשו חבירו מביתו ונעל דלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא ע"כ, לכאורה דמיא קצת להא דהדקיה באינדרונא דלקמן צ"א ע"ב, ולהא דאמרינן בירושלמי ב"מ פ"ה ה"ג ושם פ"ט ה"ג המבטל כיס של חבירו אין לו עליו אלא תרעומות המבטל שדה חבירו חייב לשפות לו וע"ש במה"פ וצ"ע, וע"ע בחידושי הר"ן לב"מ קי"ז סוף ע"א.

דף כ:

א"ל לכי תשמש לי שקל סודריה כרך ליה, וילד"ד טובא הלא רמב"ח חתניה דרב חסדא הוה כדאמרינן בב"ב י"ב ע"ב ובברכות מ"ד ע"א, ואיך דרש ממנו שישמשנו, והרי חייב אדם בכבוד חמיו כמבואר ביו"ד סי' ר"מ סכ"ד, ואף אם נימא דזה היה קודם שנעשה חתנו, אבל עכ"פ היה זקן ממנו, ורב חסדא כהן היה כדאמר בברכות שם וע' שבת ד"י ע"ב רש"י ד"ה רב חסדא, ובירושלמי ברכות פ"ח ה"ה אמרינן המשתמש בכהונה מעל, וכן קשה אהא דהראשונים חקרו אם הכהן יכול למחול על כבודו כדהביא שם במה"פ, אמאי לא הביאו מהא דבסוגיין דרב חסדא שקל סודריה וכרך ליה, ואפשר דבכה"ג לא נקראת מחילה דרב חסדא לגרמיה הוא דעביד, למען תתברר לו מקור הלכה זו מדין המשנה ע"י שמושו, אבל על רמב"ח קשיא וצ"ע כעת.

שם בנאה לתוך ביתו ה"ז לא מעל עד שידור תחתיו שוה פרוטה, ואילה"ק הרי אין מועלין במחובר לקרקע כדתניא במעילה י"ח ע"ב, די"ל כמש"כ התוס' בערכין כ"א סוף ע"א דאתיא כרב דאמר תלשו ולבסוף חברו הוי תלוש וכיון דבני לה מיהא מעל, ועמש"כ בחידושי שם ולמעילה ד"כ ע"א ולחולין ט"ז ע"א.

תוד"ה הא איתהנית. וא"ת ההוא דתחב לו חבירו בבית הבליעה דריש אלו נערות אמאי חייב האוכל כו', ע' שעה"מ פ"ג ה"ט מה' גזילה.

בא"ד וי"ל דלא דמי הואיל ונהנה מחמת החסרון שהיה מתחילה כו', ע' בתוס' לקמן ק"א ע"א ד"ה או דילמא ובדף ק"ב ע"ב בד"ה מי הודיעו.

תוד"ה אפקורי. אלא מתייאש מהם שסבור שיתקלקלו מחמת שרבים דורסים עליהם עד שלא יבאו לדמי מה שנהנית, ע' בת' ברית יעקב ס"ס ק"ט ובת' באר יצחק חי"ד סי' כ"ג ובתרומת הכרי סי' רס"ב.

תוד"ה טעמא. וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' כ"ד.

תוד"ה נתנה לחבירו. בפ"ק דחגיגה פריך מכדי מגזל גזליה מה לי הוא מה לי חבירו ומשני באבני בנין המסורות לגזבר עסקינן וא"ת מ"מ למעול דהוי מתכוין לקנות ואפילו למ"ד שליחות יד צריכה חסרון כו' ע"כ, הנה קושית התוס' היא רק ע"פ דמפרשי כהראב"ד בפ"ו ה"ז מה' מעילה. דהכא מיירי בשוגג ככל מעילה והא דפריך מ"ש הוא ומ"ש חבירו הוא כדפירש"י במעילה ד"כ ע"א מ"ש דכי נטלה הוא דלא מעל ומ"ש כי נתנה לחבירו מעל ואהא משני בש"ס דמיירי באבני בנין המסורות לגזבר, ולפ"ז שפיר הקשו התוס' מ"מ למעול דהא מתכוין לקנות כו', אבל הרמב"ם מפרש שם דלפי האמת שניהם מעלו ולפי שאין מועל אחר מועל בדבר שקדוש לדמיו לכן העמידה במועל בזדון כדכ' בכ"מ.

אמנם במאי דהתוס' סמכו דין שליחות יד להא דבסוגיין בלתי מובן לע"ד, דהנה שלשה אלה נפרדו בדיניהם, גנב, ונפקד השולח יד, ומועל בקדשי בדה"ב, דלכל אחד מהם מתחיל ההתחייבות בזמן אחר. הגנב דבאיסורא אתא לידיה מתחיל חיובא דכפל ודו"ה משעת משיכה או הגבהה מרשות הבעלים כדתנן לקמן ע"ט ע"א, אולם בשומרים דלא שייך התחלת חיובו מהוצאה מרשות הבעלים דהא בהיתירא אתא לידיה, רק אח"כ נמלך לשלוח ידו בהדבר המופקד, אבל מ"מ משיכה או הגבהה בעי, להתחייב מאז באונסין כדפירש"י בב"מ מ"ג סוף ע"ב, אצלו מתחיל גבול חיובו, משעה שפעל פעולה ממשית ליטול הפקדון ממקום למקום כדי לשלוח בו יד כדתנן התם, אכן נתבונן על איזה דבר חייביה רחמנא מאז להתחייב באונסין. הרי על עצם החפץ לא שייך לחייבו משעת מחשבתו ופעולתו כדי לשלוח בו יד, דמאי נ"מ להמפקיד אם החפץ המופקד במקום זה או במק"א אם לא ייחד לו מקום, ומדוע תשתנה מאז דינו לקנות לחיוב אונסין. ובע"כ מפני גניבת דעת המפקיד מאז, אולם גניבת החפץ מרשות הבעלים וגניבת דעת המפקיד לא שייך אלא בהדיוט, משא"כ במועל בקדשי בדה"ב דכל היכא דאיתיה בגזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה כדאמרינן בחולין קל"ט ע"א וע' בתוס' חגיגה י"א ע"א ד"ה בגזבר, הרי דלא שייך גביה גניבה מטעם שינוי רשות, וגניבת דעת גבי הקדש נמי לא שייך דדעת שכינה איכא כדפירש"י הכא, וע' בתוס' כ"א ריש ע"א ובב"מ צ"ט ע"ב רש"י ד"ה כהדיוט, ולפ"ז לא משכחת במציאות דין שליחות יד בהקדש למעול, לא מטעם שינוי רשות ולא משום כוונתו לקנות, ולכן קבעו חז"ל אל הגזבר דין מעילה

בדבר הזה משבנאו בביתו ודר תחתיו בשוה פרוטה, דאז חייב על ההנאה בש"פ מן ההקדש, ודברי התוס' לע"ד צ"ע כעת.

דף כא.

שלח ליה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא כו' אדהכי נח נפשיה דרב הונא א"ל רבה בר ר"ה הכי אמר אבא מרי כו', כה"ג גיטין פ"ו ע"ב.

שם הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר, ע' בתשובות הרמב"ם שי"ל ע"י חברת מקיצי נרדמים סי' שס"א.

רש"י ד"ה תרתי בתמיה כלומר תרתי מילי קאמר דסתרן אהדדי כו' ע"כ, ע' בספר הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה י"ג.

תוד"ה כהדיוט דמי. פ"ה דדעת שכינה איכא וקשה כו' אלא נראה כהדיוט מדעת דמי כלומר דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה ע"כ, ובחידושי הרשב"א מבואר כוונת התוס' יותר ע"ש, ועכ"פ מדברי כולם נלמוד דבהקדש לא שייך שלא מדעת, כיון דגם העדר דעת בזה לדעת יחשב, וממילא נצמח מזה דאין יאוש להקדש, דכל ענין יאוש הוא מהעדר הידיעה דאילו ידע לא נתייאש, כדאמרינן בב"מ כ"ג ע"א כללא דאבידתא כיון דאמר ווי לה לחסרון כיס מייאש ליה מינה ע"ש, ולפי הנ"ל לא שייך כן לאמר בהקדש, וע"ל ס"ו ע"ב רש"י ד"ה דגזל קרבן דחבריה.

ואפ"ה לא תקשה דברי הרשב"א אהדדי, מהא דכ' בחידושיו לחולין קל"ט ע"א. גבי מקדיש תרנגולת לבדה"ב כיון דמרדה פקעה קדושתייהו, דהוא מטעם יאוש הגזבר ע"ש, הרי דמהני יאוש בהקדש, די"ל דהתם משום דמרדו ופרחו הו"ל כהפקר ואינו מועיל הא דרחמנא ידע כיון דהמוצא לא ידע דהן הקדש, וממילא חל בזה יאוש הגזבר ולכן חייבת בשלוח, ועפ"ז שפיר מדמה הרשב"א שם הקדש זה לדין הדיוט ע"ש, וגם בזה פליג שמואל וס"ל דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא דכתיב לה' הארץ ומלואה, אבל בדבר שהמחזיק יודע שהוא הקדש כמו בסוגיין בודאי דלא שייך יאוש כנ"ל.

דף כא:

תוד"ה ומ"ס. וי"ל דלעיל מיירי לפי המסקנא דהכא ע"כ, והנה עפ"ד התוס' ניחא נמי גם לקמן בתרי דוכתי, אם נימא דקיימו לפי המסקנא דהכא, דלקמן כ"ג ע"א אהא דכלב שנטל חררה, דשקיל וטרי בש"ס דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא ומשני ל"צ דאכלה בגדיש דבעל חררה, ולכאורה כיון דבע"כ היו

הלקיחה והאכילה בשתי רשויות וע"ל ד"כ ע"א תוד"ה מתגלגל, א"כ דוחק גדול להעמיד דמיירי באחד משני אלו, או דמקום החררה ומקום הגדיש היו דוקא סמוכים זל"ז, ואם היו רחוקים זמ"ז היה מדלג הכלב כל הרשויות מן מקום החררה עד שהביאה אל הגדיש דבעל חררה ושם אכלה, הלא טפי הי"ל לאוקמי שאכילת החררה היתה בגדיש דעלמא, ומתניתין דקתני דמשלם על החררה נ"ש, אתיא כר' יוסי ור"א דובער בשדה אחד ממעט רק שדה המזיק, אבל ברה"ר חייב כדס"ד בסוגיין, ולפ"ז כל היכא דאכלה משלם נ"ש, וכן לקמן כ"ה סוף ע"ב דבעי למילף בק"ו דתהא שן ורגל חייב ברה"ר ומשני א"ק ובער בשדה אחר ולא ברה"ר ע"ש, ולפי הס"ד דבסוגיין הלא פלוגתא דתנאי היא, ובע"כ דהני שתי סוגיות דלקמן ג"כ קיימו אליבא דמסקנא דהכא, דליכא מ"ד דס"ל דהאי בשדה אחר אתא למעט רשות המזיק, משום דסברא הוא דא"ל פירך ברשותי מאי בעי ולהא ל"צ קרא, ועמש"כ בחידושי לקמן כ"ה ע"ב שם.

דף כב.

איתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו כו', ע' סנהדרין ע"ז ע"א תוד"ה סוף חמה ובת' ברית יעקב סי' ק"ד.

שם ת"ש גמל טעון פשתן כו' האי אש לאו ממונא דבעל הגמל הוא, עמש"כ בחידושי לקמן ל"ד ע"ב.

רש"י ד"ה משום ממונו. וקס"ד כו', ע' במהרש"א דהכא וע"ע זבחים ד"ס ע"ב רש"י ד"ה קדשים ובגליון הש"ס שם.

תוד"ה גדיא. ולא דמי לסרוכי וסליק שנסרך בחבית עד שמגיע ללפת, ע' נ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה אשו משום ממונו. ועוד דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדיש של חבירו ולא כפ"ה דפי' דאיכא בינייהו דאדליק בגחלת שאין שלו ע"כ, וקשה הלא רש"י פי' רק אם במקרה הדליק היחיד בגחלת שאינו שלו אז פטור אליבא דר"ל דלאו ממונו הוא, אבל איך נימא דבשביל זה יסבור רש"י בכוונת ר"ל, שכל אחד מן הכלל יוכל להפקיר גחלתו במתכוין ולהדליק גדישו של חבירו ויהיה פטור, כמשמע ברור מלשון התוס' דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדיש של חבירו, הרי אפילו אם לא ידליק הוא בעצמו אסור לו ג"כ להפקיר גחלתו אם עלול שעי"ז יבא היזק לשום אדם בעולם, כדאשכחן בחולין ד"ז ע"ב גבי הני כודנייתא חיוורתא דאמר רבי מפקרנא להו והשיבו ר' פנחס בן יאיר מפשת הזיקא ע"ש, הרי דאסור להפקיר דבר

המזיק, ומה מקום לאמר שיפקיר גחלתו בשביל שיוכל בעצמו להדליק רכוש חבירו ויפטר, וצ"ע כעת.

תוד"ה לאו. מ"מ פשוט ליה להגמרא משום איזה דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר ע"כ, הנה כל דברי התוס' קשה לע"ד, הרי אם באו לחפש טעם לפטור אש בהמתו אליבא דר"ל, למה הזכירו בזה איזה דרשה בלתי ידועה. ולא נקטו כמש"כ בעצמם לקמן מ"ח ע"א תוד"ה איש וז"ל משום דכתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר עצמו הוא משלם ע"ש.

כן במש"כ דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר בלתי מובן. דהא אפילו עצם האש אמרו עליו דכח אחר מעורב בו הוא הרוח, כדפירש"י לעיל ד"ג ע"ב בד"ה ברוח מצויה, ואיך נצרף אש לג' אבות דנאמרו בשור, דמש"א נאמרו בשור כוונתם למה שנמצאו בעצם תכונות השור, והיינו קרן שן ורגל וכן בתולדותיהן, משא"כ אם השור הזיק ע"י האש הרי בא לו האש מן הצד, והשור היה רק כגורם אל ההיזק ועצם המזיק היה האש, ואם היה מקום לסברא כזו, א"כ ל"ל קרא דאיש בור ולא שור בור שהביאו התוס' הכא, נימא הלא רק ג' דברים נאמרו בשור ולא יותר וצ"ע.

דף כב:

אלא למ"ד אשו משום ממונו אמאי פטור אילו קטל תוריה עבדא ה"נ דלא מחייב, וקשה הלא לפירש"י בראשית הסוגיא אהא דאשו משום ממונו שכתב וז"ל כשורו ובורו שהזיקו ע"ש, א"כ אדמקשה ליה מקטל תוריה עבדא דחייב, לסייעיה להיפוך מקטל בוריה עבדא, דבאמת פטור כדתנן לקמן, נ"ב ע"א, ובע"כ דכמו דאין ראיה מפטורא דבור על הריגת העבד משום דגזה"כ הוא שור ולא אדם, כמ"כ לאו ראיה היא מחיוב השור על קטלא דעבד, דהא נמי גזה"כ הוא כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו, ובאש הלא לא שייך כלל חיובא אשריפת אדם, דאי כפות חייב המבעיר מיתה מדכתיב נקם ינקם וקלבד"מ כדפירש"י לקמן ס"א ע"ב, ואי לאו כפות נמי פטור משום דהי"ל לברוח כדפירש"י שם ולעיל ד"י ריש ע"א, ולפ"ז כמו לפירש"י כן לפי' התוס' בד"ה קטל, עכ"פ המשל בגמרא מהריגת שור לעבד נפל בבירא, משום דלא דמי לאש כנ"ל, אלא כך הי"ל להש"ס להקשות אלא למ"ד אשו משום ממונו הרי בהיזק ממון ליתא לדינא דקלבד"מ ואמאי פטור, ואף דהתוס' הבינו כן בכוונת הש"ס דאילו קטל תוריה עבדא, אמנם עצם המשל בלתי מובן, דלבד מה שיש דמיון מן הבור להיפוך, כי אם משום דלכל אחד משור

ובור ואש בנוגע להריגת העבד, יש לו מקור מיוחד בפ"ע מגזה"כ וצ"ע, וע' בתמים דעים להראב"ד סי' קס"א.
שם הב"ע כגון שהציל בגופו של עבד דקלבד"מ, ע' שעה"מ ספ"ג מה' גניבה.
תוד"ה קטל. ונראה לר"י כו' בדבר שממונו עושה לא שייך קם ליה בדרבה מיניה ע"כ, ובאמת רש"י גופיה פי' הכי לקמן מ"ג ע"ב בד"ה עבד כפות וצע"ק.

דף כג.

דאכלה היכא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא כו'. וקשה הלא האי קרא אתא רק למעוטי שן ברה"ר כדמסקינן לעיל כ"א ע"ב ולקמן כ"ה ע"ב, ואיך פריך הכא בפשיטות דמהאי קרא איתמעט נטילה מחצר הניזק, ואכילה בגדיש דעלמא, הרי כיון דאין לנו לזה יתורא דקרא הסברא מחייבת אחרי דהלקיחה היתה למטרת האכילה והיא היתה מחצר הניזק מתחלת משם חיוב המזיק להתחייב עלה, ואי משום דובער קאי על האכילה ובדידה כתיב בשדה אחר, ג"כ לאו ראיה היא דהאכילה צריכה להיות דוקא בחצר הניזק, די"ל דבנזקין דיבר הכתוב בהווה כדתנן לקמן ס"פ הפרה, ומכש"כ לפ"מ דאמרינן לקמן נ"ח ע"א דפשטא דקרא איירי כשאכלה מן השדה במחוברין, ואז ודאי שהלקיחה והאכילה הם במקום אחד, אבל אה"נ אם רק הלקיחה היתה ברשות הניזק כיון שהיא הכשר האכילה נמי חייב, ומנ"ל להש"ס למידק דאכלה היכא, וכן קשה להיפוך אי האי קרא אתא למעט אם האכילה לא היתה במקום הנטילה, מנלן למעט לעיל ולקמן שם שן ברה"ר, אימא כולא קרא להכי הוא דאתא, ועוד מאי קמבע"ל לר"ז לעיל ד"כ ע"א אי הנטילה והאכילה היו בשתי רשויות כדפירש"י שם, הרי קרא דובער בשדה אחר להכי הוא דאתא שיהיו דוקא שניהם ברשות הניזק, וע"ש תוד"ה מתגלגל וצ"ע כעת.
תוד"ה תפשוט. דמחייבינן בלקיחה לחודה וכן הסברא נוטה כו', ע' בס' אבן האזל פ"ג ה"ד מנזקי ממון.

דף כג:

והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו וליכא כו', וקשה האם קרא דכאשר יבער וגו' כתיב בתורה אצל היזק השן, הלא בריש מכילתין מובא האי קרא רק להורות על הכתוב ובער בשדה אחר דביער זו השן, וזה הוה ידעינן גם מראשית המקרא כאשר יבער הגלל, אפילו אי לא הוה מסיק עד תומו, ורש"י כ' וז"ל והא בעינן עד תומו דמכליא קרנא דהא

ובער זו השן מובער הגלל עד תומו נפק"ל בפ"ק והכא ליכא תומו כו' ע"כ, וגם בזה צריך פירוש לפירושו דלא מתיבות עד תומו נפקא כנ"ל.

ואולי י"ל לע"ד, דאחיה הנביא הבין במש"כ בתורה ובער בשדה אחר, דהכוונה על כליון גמור. אף אם הבנה כזו בכתוב לאו כו"ע גמירי, ולכן בדברו לאשת ירבעם אמר ובערתי אחרי בית ירבעם כאשר יבער הגלל עד תומו, ובזה ביאר ג"כ אגב אורחיה לתיבת ביער הכתוב בתורה, דג"כ הכוונה לכליון עד תומו. והשתא כיון דהאי קרא הוא המורה על קרא דובער, לכן פריך הש"ס והא בעינא כאשר יבער הגלל עד תומו, ובזה ניחא נמי בריש מכילתין ד"ג ע"א דפריך שן דלא מכליא קרנא מנלן, פי' כיון דכל הוראת הכתוב על ובער הוא מקרא דכאשר יבער הגלל ושם מסיק בהדיא עד תומו, א"כ נימא דגם ביער דשן צריך להיות דוקא היכא דמכליא קרנא, ומשני דזה ידעינן מהקישא דרגל מה רגל ל"ש מכליא קרנא ול"ש לא מכליא קרנא אף שן ל"ש מ"ק ול"ש לא מ"ק. וע"ש תוד"ה דומיא. והשתא ניחא פירש"י דהכא, דמכליא קרנא ידעינן רק מקרא דכאשר יבער הגלל עד תומו, והא דחייב גם על לא מכליא קרנא הוא רק מן הקישא לרגל כנ"ל, וע' בחידושי הרשב"א.

רש"י ד"ה השיך בו את הנחש שנטל את הנחש בידו והגיע פיו ליד חבירו כו', ע' מג"א סי' שכ"ח ס"ק נ"ג ובאבן העוזר שם.

רש"י ד"ה משיחזור בו שלשה ימים שרואה שוורים ואינו נוגח חוזר לתמותו, ע' מה שהוכיח מזה בתרומת הדשן סי' רנ"ג,

תוד"ה הנהו. דוקא בהנהו דקיימי לשחיטה כו' אבל עז לחלבה ורחל לגיזתה יכול לאמר כשיזיק ישלם כו', ע' בת' חו"י סי' קס"ה.

תוד"ה ולא. ופירש דמשמעות דורשין איכא בינייהו כו' ע"כ, וכ"כ התוס' נמי ר"פ חזקת הבתים בד"ה ומה, וכוונתם דאביי מפיק כל הארבע נגיחות מקרא גופיה ורבא לא מפיק מקרא אלא שלש כדביארו בעלי התוס' עה"ת משפטים בפסוק ואם שור נגח.

בא"ד ור"ת מפרש שאין נאסר ע"י גמ"ד כל זמן שהוא קיים ועדיין שלו הוא עד לאחר סקילה או לאחר שחיטה ע"כ. וקשה איך יפרנס סוגיא מפורשת בכריתות כ"ד ע"א דשוה"נ שהוזמו עדיו כל הקודם בו זכה משום דאין לו בעלים, וגם ר"ל דפליג בירושלמי דמכילתין פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"ו ה"ב ושם פ"י ה"ז ואמר דהפקר או יאוש בטעות היה, הוא רק משום דהוזמו עדיו אבל אי לא הוזמו עדיו כו"ע ס"ל דיצא מרשותו מחיים והוה הפקר ואולי הוא הפקר ולא אסור ועמש"כ בחידושי שם לכריתות וצ"ע.

דף כד.

ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לכש"כ, ע' מג"א וט"ז ס"ס קנ"ד ובנוב"י קמא הא"ח סי' כ"ו.

תוד"ה ודילמא. ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות דא"כ לשתוק מוזאת כו', ע' בתשובות מהר"ם אלשיך סי' ע"ו.

תוד"ה השתא. תימא לר"י דמ"מ קנס לא הוי כו' ונראה לתרץ דאין ח"נ חלוק כיון דהוי קנס בחד דוכתא הוי קנס בכל דוכתי כדאשכחן גבי שלשים של עבד כו', הנה בנוגע לקושית התוס' ע' במהרש"א מהדורא בתרא ובמהר"ם וביותר בשטמ"ק, אמנם לע"ד איכא למידק בתירוצם, במאי דמדמו קנס דח"נ דתמות לקנס דשלשים של עבד, הלא בהא דתנן בערכין י"ד ע"ב אחד שהמית את הנאה שבעבדים ואת הכעור שבעבדים נותן ל' סלע, ביאר במכילתא הטעם, דהכי תניא התם אם עבד יגח השור או אמה אף עבד ואמה היו בכלל והמית איש או אשה והרי הכתוב מוציאו להקל עליו ולהחמיר עליו להקל עליו שאם יפה מאה מנה נותן שלשים סלעים להחמיר עליו שאם לא שוה אלא דינר נותן שלשים סלעים ע"ש, נמצא הא דלא מחלקינן בקנס דשלשים של עבד הוא משום גזה"כ ביתורא דקרא, ולהכי אין מקום להכריע מסברא, ובכל אופן משלם סכום זה באין יוצא מן הכלל, ומשו"ה נופל בהאי קנסא לאמר דאין לחלק בו, וממילא אי מודה ביה מפטר כדין מודה בקנס, משא"כ בפלגא נזקא דתמות, הרי בע"כ ניתן בזה לדרוש טעמא דקרא, ולר"פ הוי לגמרי ממונא, ואפילו לר"ה בריה דר"י דסבר קנסא, הרי ביאר טעמו משום דסתם שוורים בחזקת שימור קיימי, ולפ"ז שפיר הקשו התוס' דסברא גדולה היא לחלק, דהא דאמרינן בחזקת שימור, הרי יועיל רק אם נגח פעם אחד או שני פעמים בזה אמרינן אכתי הוא בחזקתו, משא"כ אי אתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא והעידו עליו על שלש נגיחות הרי בע"כ יצא מחזקת שימור, וא"כ מצד הסברא כו"ע מודו בזה דתשלומיו הוא ממון ואין בזה דין מודה בקנס, ומה ענין זה לתשלומין דל' סלעים של עבד דכל עיקרו הוא קנס מגזה"כ בלא צירוף שום סברא משכל האנושי וצ"ע כעת.

דף כד:

תוד"ה המשסה כלבו של חבירו כו' לא דמי לשור האצטדין שהאדם נלחם עמו להורגו ע"כ, וקשה דבמתניתין דהתם קתני שור האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו ע"ש, הרי דלא איירי רק לענין מיתת השור, ולפ"ז י"ל דלענין נזקין כמו הכא ולהתחייב בעל שור האצטדין אם שיסה בחבירו, בזה תיבעיא לן התם כמו הכא, ומנא

להו להתוס' להקשות ולחלק, ולכאורה היה אפ"ל דכוונת התוס' כיון דקרא פטר שור האצטדין אפילו ממיתת אדם כש"כ מנזקין שאין בו דין העדאה ונשאר על צד תמות, ולפ"ז שפיר מדמהו התוס' למשסה כלבו כו' וצע"ק, ועמש"כ בחידושי לקמן ל"ט ע"א.

דף כה.

ור"ט לית ליה דיו והא דיו דאורייתא הוא דתניא מדין ק"ו כיצד ויאמר ה' אל משה כו', וקשה הלא אפ"ל דר"ט מפרש, דקרא לאו בתורת דיו אתא ולמדחי הק"ו החליט השי"ת דתסגר שבעת ימים, אלא משום דמצד הק"ו היה דינה דתסגר לעולם וכקושית הר"ר חיים בתוס' זבחים ס"ט ע"ב, רק מצד מדת הרחמים אמר דתסגר שבעת ימים, אבל אה"נ מצד הדין לא היה מועיל לה שום דיו להקל עליה, אלא היתה סגורה כל ימיה לעולם מטעם הק"ו, ואי משום דלא מצינו יותר משתי הסגרות כדכ' התוס' בזבחים שם ובב"ב קי"א ע"א, הלא בזה איכא למידן האי ק"ו גופיה, דאם גזרה תורה דין נגעים בשתי הסגרות שהוא רק על עון לה"ר שבין אדם לחבירו, ק"ו בלשון הרע שדברה מרים שנגעה לנבואתו של משה שהיה ראש לנביאים והשפעת נבואתו מהשי"ת היה היסוד לכל התורה והדת הכתיבה והמסורה, ק"ו שהיה לה להסגר לעולם לולא מדת הרחמים שגברה על מדת הדין כנ"ל, ומנא להו להש"ס להקשות בפשיטות על ר"ט מברייתא דר' ישמעאל כאילו לא היתה דרך אחרת בביאור הכתוב, הלא י"ל דר"ט פליג בזה על דרשת ר' ישמעאל מפני שהוא מפרש באופן אחר כנ"ל.

ועוד קשה אמאי לא הכריח דין דיו דאורייתא מהא דאמר רבא בב"מ מ"א ע"ב, לא תאמר שליחות יד לא בש"ח ולא בש"ש ותיתי משואל ומה שואל דלדעת בעלים קעבד שלח בה יד חייב ש"ח וש"ש לכש"כ למה נאמר חדא לאמר לך ש"י א"צ חסרון ואידך שלא תאמר דיו לבמה"ד להיות כנדון מה שואל בבעלים פטור אף ש"ח וש"ש בבעלים פטור כו' ע"ש, והשתא אי דיו לאו דאורייתא ל"ל קרא למעוטי, אולם בזה י"ל דהתם קאי רק לפי המסקנא דהכא דלכו"ע דרשינן דיו, וע' בסוגיין תוד"ה והא ובב"מ צ"ה ע"א ד"ה הניחא, ובזה מתורץ נמי מה דבפ' המפקיד שם לא פריך הניחא למאן דאית ליה דיו כדפריך שם בדף צ"ה משום דבפ' המפקיד קאי לפי המסקנא דהכא ובפ' השואל פריך לפי הס"ד דבסוגיין, וע"ע במדות אהרן לברייתא דר' ישמעאל פרק ב'.

שם כי לית ליה דיו היכא דמיפרך ק"ו כו', ע' משך חכמה פ' בא בפסוק אך אשר יאכל.

שם ולא תאמר הכא משום כבודו של משה אבל בעלמא לא קמ"ל, וקשה דבאדר"נ פ"ט תניא בהדיא בברייתא זו א"ל הקב"ה למשה אילו מלך נזף בה אילו אביה נזף בה כראוי

היה לה שתכלם שבעת ימים אני שאני ממ"ה עאכו"כ לא דין הוא שתכלם י"ד יום אלא למענך מחול לה ע"ש וצ"ע.
שם וכי תימא למגע לא איצטריך ק"ו דלא גרע מגברא טהור כו', ע' תוי"ט כלים פ"א מ"ג ובתוס' רע"ק שם.
שם מי שקריו גורם לו יצא זה שאין קריו גורם לו אלא דבר אחר גורם לו כו', כה"ג בזבחים כ"ז ע"א וע"ש תוד"ה אלא.
תוד"ה ק"ו. שהאב והאם נותנין בו כ"א ה' דברים והקב"ה נותן בו יוד דברים כו', ע' מה שנרשם על הגליון הכא ובנדה ל"א ע"א, וע"ע בירושלמי כלאים פ"ח ה"ג ובשאילתות יתרו סי' נ"ו ובתמים דעים להראב"ד סי' קס"ב ובאבודרהם בברכת אשר יצר את האדם בחכמה ובביאורי המפרשים לברייתא דר' ישמעאל מק"ו כיצד ולברייתא דספרי ס"פ בהעלותך.

דף כה:

מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים כו' נאמר בגד ועור בשרץ ונאמר בגד ועור במת כו', והנה הרמב"ם ר"פ כ"ג מה' כלים פסק דטומאת מפץ במת הוא מדבריהן ככל פשוטי כלי עץ, והק' עליו שם בקרית ספר הלא בסוגיין ילפינן מגז"ש דבגד ועור דשרץ ומפץ בשרץ מק"ו דפכין קטנים, ותירץ דמיירי במפץ של גמי ושל שיפה כפי' ר"ת בשבת דף"ד סע"א דטומאתן מדרבנן לבד טומאת מדרס והא דילפינן מפכים לשאר טומאות היינו במפץ קנים כו' ע"ש, ולעד"נ דאין לחלק כן בדעת הרמב"ם לפ"מ שביאר דבריו להדיא בפ"א הי"ג מה' כלים דמפצות בכלל כלי העץ שהכל גדל מן העץ כעץ ע"ש.
לכן נלע"ד דדוקא ע"פ סוגיא דהכא דיליף מק"ו ומגז"ש להכי קרי לה מדבריהן, ע"פ שיטתו בסה"מ שרש שני ובפיה"מ לכלים פי"ז מי"ב דכל הנלמד מי"ג מדות נקרא מדברי סופרים, ולהכי פסק נמי ר"ה אישות דקידושי כסף הוא מדברי סופרים. אע"ג דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון, ובמק"א הארכתי בזה.
שם הניחא למ"ד דון מינה ואוקי באתרא אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר, והנה במהרש"ל כ' דקושית הש"ס של דון מינה היא רק אגז"ש ולא אהיקש, ובמהרש"א כתב דגם אהקישא פריך ע"ש, ודבריהם הובאו בשושנת העמקים להפמ"ג כלל ה', אבל שם כלל יוד הפליא להקשות על המהרש"ל ומהרש"א ז"ל, אמאי לא הביאו פירש"י בזבחים צ"א ע"ב ד"ה בדון מיניה שכ' להדיא דבגז"ש ובהיקש בתרווייהו שייך פלוגתא דדון מיניה, וע"ע ביבין שמועה כלל ק"ד ובת' חו"י ס"ס ר"ג ובסוף ס' באר יעקב קונטרס

כללות הסוגיות כלל ל' ובחק נתן לזבחים ס"ה ע"ב בתוד"ה הבדיל ובברכת הזבח וצ"ק למנחות ק"ז ע"א.

שם אמר רבא א"ק וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהו פחותין משבעה, ע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובמל"מ פ"ה ה"ג מה' טומאת מת.

שם ותהא שן ורגל חייב ברה"ר מק"ו כו' א"ק ובער בשדה אחר ולא ברה"ר, וקשה הלא אין לנו בקרא דבשדה אחר למעט אלא אחת משתי אלה, או רשות המזיק או רה"ר כדאמרינן לעיל כ"א ע"ב. וע"פ שני אלו או דלא תיהני הק"ו או דלא צריך לשום ק"ו, דאיך יועיל שום ק"ו לחייב ברה"ר אם הכתוב גילה בשדה אחר למעט רה"ר, ואי הוה ס"ל להמקשן דהאי בשדה אחר ממעט רק רשות המזיק, א"כ ברה"ר באמת חייב, לפ"ז למותר הוא לחייבם ברה"ר מדין ק"ו כיון דקושטא דמילתא היא מגזה"כ, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה מפץ במת מנין שמטמא כו' וזה אינו לא בכלל בגד ולא בכלל עור ולא בכלל כלי עץ כו' ע"כ, אמנם בשבת פ"ד סע"א פירש"י דהאי מפץ הוא של קנים. במת מנין שהוא טמא לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורין כו', וע"ש תוד"ה מפץ ובסוגיין בתוס' סד"ה וקמייתי.

תוד"ה ומה. ואע"ג דגבי קולית נבילה אמר בהעור והרוטב קכ"ו ע"ב דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי כו' ע"כ, לפנינו הגרסא שם מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי, וע"ש ק"ג ע"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' קס"ג ובת' חו"י ס"ס פ"א.

דף כו.

השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לר"ט מנ"ל לאו משום דסבר לה כריה"ג דאמר תם משלם חצי כופר ברה"ר כו', וקשה הלא אפילו ריה"ג לא קאמר דתם משלם חצי כופר אלא דוקא כשאין השור בסקילה כגון ע"פ עד אחד או ע"פ בעלים אבל כשהוא בסקילה פטור תם מכופר דהביאהו לב"ד וישלם לך כדכ' התוס' לעיל ט"ו סוף ע"א ובכתובות ס"פ אלו נערות ע"ש, והכא הלא קאמר ר"ט בהדיא השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם, הלא ס"ל דגם תם משלם את הכופר והוא דלא כריה"ג, ואפילו על דעת ר"ט גופיה הקשו בשטמ"ק איך משלם תם כופר כשנסקל הרי אינו משלם אלא מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך, ובע"כ דר"ט נמי איירי כשהיה ע"פ שני עדים דאי ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים אז לא היה השור בסקילה וצ"ע כעת.

במשנה אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו', ואם הפסיד ע"י שנתכוין להציל את שלו ע' בת' הרמ"א סי' פ"ו.
תוד"ה ולא תהא שן ורגל. וי"ל צרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לר"פ ואין משלם אלא ח"נ, ע' משך חכמה פ' מצורע בפסוק ואיש אשר יגע במשכבו ד"ה תו"כ פרשת זבים.
תוד"ה אלמא. דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא תנא אייריו ולא משום דסבר רבא הכי ע"כ, הנה לקמן מ"א ע"א כתבו התוס' בד"ה לרבא, וז"ל אליבא דהך ברייתא קאמר, וכה"נ בחידושי הרשב"א הכא ע"ש, דבאמת לאו תנא יחידאי הוא לקמן ד"מ ע"ב, אלא דר"ש אתא לפרושי סתמא דברייתא דקתני מן הבהמה להוציא רובע ונרבע ומן הצאן להוציא הנוגח ואר"ש עלה למה נאמרו רובע ונוגח ומפרש לפי שיש בזה מה שאין בזה וחשיב נמי נוגח משלם כופר ורובע אין משלם כופר ופריך בגמרא שם כופר דרבעה ה"ד ופליגי באוקימתא דברייתא אביי ורבא, עד דלפי אוקימתא דתרווייהו נולד חילוק בדין רגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק דלאביי משלם כופר לרבא לא משלם כופר, ועל זה הקשו התוס' הכא דלפ"מ דקיי"ל כרבא לגבי דאביי בר מיע"ל קג"ם כדביאר הקושיא בחידושי הרשב"א, א"כ תקשה הלכתא אהלכתא דהתם פסק רבא דליכא כופר ברגל והכא מסקינן אלמא איכא כופר ברגל, ועלה תירצו דרבא שם קאי רק אברייתא דהתם, אבל אכתי תקשה לפי תירוץ התוס', הרי יחד עם פלוגתא דאביי ורבא כרוכה סתמא דברייתא דהתם עם ביאור הכתוב דאם נאמר רובע למה נאמר נוגח כו', ובהכרח שנבא ג"כ לחילוק שביניהם דרובע אינו משלם כופר כמו שמשלם נוגח, ולפי אוקימתא דרבא תצמח נמי דלר"ט דהכא ל"ל כסתמא דברייתא דהתם, ואפילו אית ליה פליג אהאי דינא דקאמר ר"ש דרובע אינו משלם את הכופר כדמשלם נוגח, דאל"כ הדרא קושית ר"ש לדוכתא אם נאמר רובע למה נאמר נוגח כו', ולפ"ז מה הרויחו התוס' הלא אף אם תירוצם תעלה להשוות דעת רבא. אולם אכתי הברייתות לא יתאימו יחד עם שתי האוקימתות של שתי הסוגיות וצ"ע כעת.

דף כו:

אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו כו' לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, ע' שבת י"א ע"א תוד"ה שמא ובת' הגרע"א סי' ח' ובמש"כ בחידושי לכריתות י"ט ע"ב וע"ע בס' אורח נאמן לאו"ח סי' ב' סק"ה.
תוד"ה ואמר רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא כו' ע"כ, והנה בסנהדרין ע"ז ע"ב אמר רבא זרק צרור בכותל

וחזרה לאחוריה והרגה חייב ותנא תונא כו' במזיד נהרגין איצטריכא ליה מהו דתימא התראת ספק היא מי יימר דהדרא קמ"ל ע"ש, ולכאורה הלא הצרור לא הלכה במישור כלפי הנהרג אלא שחזרה לאחוריה והרגה, א"כ אמאי לא תהיה נחשבת באמת להתראת ספק מטעם מי יימר דהדרה, ובע"כ דאין אנו מתחשבין עם הספק לשעתו אל המותרה והמתרה, רק כיון דמצד הטבע היתה מוכרחת מעיקרא לחזור לאחוריה ולהרוג כאשר הורה הנסיון המאוחר לכן דיינינן ליה בתר מעיקרא, ולפ"ז קשה הרי ס"ל לרבא שם איהו גופיה דאף בדיני נפשות אזלינן בתר מעיקרא ואע"ג שחזרה לאחוריה, ומכש"כ בכח פשוט וישר של זריקת הכלי מן הגג לארץ ובנוגע רק להיזק ממון אמאי מספקא ליה לרבא אי בתר מעיקרא אזלינן.

וי"ל דבאמת בכל התראה להורג נפש נמצא עכ"פ ספק קצת בשעת ההתראה אולי לא תפעול פעולת הכאתו אל המוכה עד כדי להמית, אולם דין כזה גזרה תורה דאם אך נהרג פועלת אז ההתראה הקדומה, ולפ"ז בסנהדרין שם דדיינינן רק על ההתראה, דהא על שוגג גולין פריך הש"ס פשיטא, וכל החדוש הוא על במזיד נהרגין ומטעם ההתראה כנ"ל, בזה שפיר אשמעינן דאפילו אם חזרה לאחוריה והרגה פועלת ג"כ ההתראה הקדומה, כיון דע"י אדם זה וכח זה של זריקתו נהרג, משא"כ בסוגיין דזרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל דעצם ההיזק נוגע לתרי גברי, דאי אזלינן בתר מעיקרא חייב הזורק ואי בתר תבר מנא חייב השובר במקל, וכן לעיל י"ז ע"ב בדרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר, דנוגע לשני דינים נפרדים, דאי בתר מעיקרא גופיה הוא ומשלם נ"ש, ואי אזלינן בתר תבר מנא צרורות נינהו ומשלם ח"נ, בשני אלו שפיר יש מקום להסתפק מי הוא החייב לשלם, או באיזה אופן צריך לשלם נ"ש או ח"נ כנלע"ד.

תוד"ה קדם וסלקו פי' רב אלפס דרבה לטעמיה דל"ל דינא דגרמי כו' ולר"י נראה דהא גרמא בנזקין הוא כו', וע' ברמב"ם פ"ז מה' חובל ובמפרשים שם ובת' הרמ"א סי' י"ז ובת' ברית יעקב סי' ק"ד.

דף כז.

פתח בכד וסיים בחבית ותנן נמי כו' אר"פ היינו כד היינו חבית למאי נ"מ למו"מ כו', הנה משמע דבלשונם אז הוו דקרו ליה כדא ודקרו ליה חביתא, דאל"ה אין סברא לאמר דמסדר המשנה בדה לשון מלבו לכנות כד בלשון חבית וחבית בלשון כד, וע"פ הנחה זו מובן נמי, הא דבשילהי דמאי פתח נמי בלשון כד וסיים בחבית, וכן בסוכה מ"ח ע"ב קרי לה במשנה חבית, ולאותו כלי גופיה קרי במשנה מעילה י"ג ע"ב כד, ואע"ג דשם

אין נ"מ למו"מ, ולא פריך מידי על שינוי הלשון, ובע"כ דבלשונם איכא דקרי ליה הכי ואיכא דקרי ליה הכי, אולם הכא חשיב המקשן כל הני מתניתין דבכל חדא גופה פתח בכד וסיים בחבית, ועל זה פריך מדוע נשתמש התנא בכל אחת שבמשניות הללו בתרי לישני, ועלה אר"פ דבאמת היינו הך, ובמכילתין דוקא ששינה בלשונו, היתה בכוונה מיוחדת להורות נ"מ למקח וממכר, וע' בפי' רבינו חננאל.

רש"י ד"ה חייב דהא דלא סלקה סבר אתבעיניה ליה בדינא ויפרע לי, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ה.

תוד"ה קרע. דילמא שאני הכא שהי"ל להסיר הנחלת מעל בגדו כו', ע' בת' ברית יעקב סי' ק"ד.

תוד"ה הניח. ומיירי שלא מת העבד אלא הוזק כו', ע' בת' ברית יעקב סי' ק"ד.

תוד"ה ואיכא. קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט כו', ע' מהרי"ק שרש קמ"ט ובתקפו כהן ובתומים ונה"מ סי' כ"ה דיני תפיסה ובברכי יוסף שם ובת' שבות יעקב ח"א סי' ק"ט וסי' קס"ז ובח"ס חי"ד סי' רמ"א.

דף כז:

קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב, ע' בקונטרס הספיקות להקצוה"ח ובש"ש שמעתא ד' פ"ו ובהפלאה לכתובות סוף פ"ק ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ב' ובחוט המשולש בחלק התשובות להגאון מהר"ח זצ"ל.

שם דאי כרב מאי איריא נתקל אפילו שבר נמי, פי' כיון דממלא רה"ר כולה חביות אי אפשר לו לפנותן אל מקום אחר, דא"כ נעשו על ידו בור במקום שיניחם והוא יתחייב בתקלתן. כמבואר בירושלמי דפרקין ה"א וע"ש במה"פ.

שם חסדא קנסא קא מגבית בבבל, ע' פרדס הגדול בסופו בליקוטים דף סמ"ך ע"א.

שם ר"נ אמר עביד אינש דינא לנפשיה, ע' בנה"מ סי' ד' ובת' חו"י סי' קס"ה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ת"ה.

שם בן בג בג אומר כו', ביראים סי' רנ"ה הגרסא רשב"ג, וע"ש סי' רע"ג ובטושו"ע סי' ד' ובמפרשים שם ובהתוה"מ פ' קדושים סי' כ"ג.

רש"י ד"ה אין הולכין בממון אחר הרוב היכא דמסתפקא לן מילתא כגון הכא וכגון המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא אמרינן בתר רובא אלא הממע"ה כו' ע"כ, והנה לפ"מ דלקמן ר"פ הפרה תלי הש"ס פלוגתא דרב ושמואל דמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן בפלוגתא דסומכוס ורבנן ע"ש, א"כ הלא פלוגתא דתנאי היא, ולפ"ז אפשר ליישב

בזה קושית התוס' דהכא, שהקשו מדוע לא נילף ד"מ בק"ו מד"נ דאזלינן בת"ר כדאמרינן בסנהדרין ד"נ ע"ב ושם ס"ט ע"א ע"ש, הלא י"ל דסוגיות דהתם ס"ל כרב ואליבא דסומכוס דדרשא דממונא לא נפיק מכל ספיקא דאורייתא דילפינן מקראי בחולין י"א דאזלינן בת"ר, וסוגיא דהכא כן בכה"מ דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב, ס"ל כחכמים דסומכוס דה"מ באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בת"ר, והיינו דאמרו זה כלל גדול בדין הממע"ה וכדאמרינן בר"פ הפרה, ועמש"כ בחידושי שם ולקמן בסמוך בתוד"ה קמ"ל.

רש"י ד"ה במקום דאיכא פסידא. אי אזיל לב"ד דאדאזיל לבי דינא ואתי כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' בראשית סי' ב' אות א' ושם פ' וישב סי' כ"ז אות ו'.

תוד"ה קמ"ל. תימא מה טעם אין הולכין בממון אחר הרוב ניתי בק"ו מדיני נפשות כדאמרינן בפ"ק דסנהדרין ד"ג ע"ב כו' ע"כ, הנה לולא דברי התוס' היה נלע"ד. דפסקי הדיינים עם עצם דין הממון שהבעלי דינים מתדיינים עליהם שני דברים נפרדים נינהו, כמו דלא שייך דין לוקח שוחד או לא תהדר פני דל בריבו עם עצם הד"ת לקרוא לאו כזה דיני ממונות אף שהד"ת הוא עסק ממון, רק לאו זה הוא מסוג איסור לוקח שוחד וכהנה, כמ"כ פסק הדיינים בכלליות המשפט איך לשפטו, בלתי שייך להממון של עסק הד"ת דכד וחבית או דשור נגחן, ובחולין י"א ע"א דאמר מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בת"ר, מתמה הש"ס ופריך מנלן דכתיב אחרי רבים להטות כו', ובכל הסוגיא לא אשכחן התם בנוגע לממון רק לאיסור והיתר. ואבוהון דכולהו אחרי רבים להטות דבדיינים כתיב, ולפ"ז בסנהדרין פריך שפיר הלא כמו דתנן ריש סנהדרין דיני נפשות בעשרים ושלשה תנן התם דיני ממונות בשלשה, ולפ"מ דתרווייהו בדיינים שפיר עביד ק"ו ומה ד"נ דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא ד"מ לכש"כ ע"ש, משא"כ בכד וחבית ובמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הנוגע לבעלי דינים בעצם הד"ת ולא בדיינים והאחד הוא מוחזק, הלא על זה אמרו חכמים ר"פ הפרה זה כלל גדול בדין הממע"ה כדהביא רש"י הכא, ועל דבריהם אלו ביאר שמואל התם על אתר כי אזלינן בת"ר באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בת"ר, ודיני הדיינים דאזלינן בהו בת"ר הם בסוג איסור כדגדרו חז"ל בחולין י"א שם, כמ"כ בסנהדרין ס"ט דרוב נשים לתשעה ילדן ורובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא, כל אלו הם בגדרי איסור ובהן ודאי דאזלינן בת"ר. משא"כ בדררא דממונא שהאחד הוא מוחזק בזה אמרינן הממע"ה, וממילא דבטל בהו דין רובא כנלע"ד.

בסה"ד אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא, ע' בס' חזקה רבה חי"ד ח"ב ס"ס ט"ו ושם סי' ע"ז.

תוד"ה אמאי. ולא שייך כאן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור דגבי אדם לא אמר הכי, עמש"כ הרא"ש לקמן בפרקין סי' י"ג ובמש"כ בחידושי לקמן ל"ב ע"א.
תוד"ה אלא שבור את שיניו דליכא פסידא איירי מדאסר ליכנס שלא ברשות ע"כ, כוונת התוס' הוא דלא תקשה דילמא איירי בן בג בג היכא דאיכא פסידא, ומשו"ה אמר שבור את שיניו, ובזה בלא"ה כו"ע ס"ל דעביד אינש דינא לנפשיה, ולפ"ז מנא ידע רב כהנא להוכיח מהך ברייתא אפלוגתתם בדליכא פסידא, ולהכי נשמרו התוס' וכ' דבדליכא פסידא איירי.
אכן לפ"ז תיבות שלא ברשות הן יסוד הברייתא, דאל"ה אין מקום לקושיא דרב כהנא כנ"ל, ובאמת במקור הברייתא בספרא קדושים פרשה ב' ובתוספתא דמכילתין פ"י, ליתנייהו תיבות שלא ברשות, וא"כ מנ"ל לרב כהנא להוסיף בדברי בן בג בג תיבות אלו, בכדי להקשות אמאן דס"ל לא עביד אינש דינא לנפשיה היכא דליכא פסידא.
ועוד אפילו אם היתה בגרסתו תיבות אלו בברייתא, בע"כ אין הכוונה מפני גרעון כחו או יפוי כחו של הנכנס אפילו במקום דליכא פסידא, אלא דבן בג בג דקדק בקרא דפ' קדושים גבי גניבת ממון דכתיב בלשון לא תגנבו, הלא רק אחד גנב והשני נגנב, ומדוע כתיב בלשון רבים, ומשו"ה דריש שם בברייתא לא תגנוב את שלך מאחר הגנב שלא תראה גונב ע"ש, ולפ"ז אתא קרא להורות לדידיה שגם הנגנב לא יהא גונב את שלו מרשות הגנב, ועל זה מורים תיבות שלא ברשות, ר"ל בדרך גניבה אלא תכנוס בריש גלי, וזהו עצם הכוונה לדעת בן בג בג בקרא דלא תגנובו, וממילא מובן סיפא דברייתא דאם הגנב לא ירצה להשיב לו אז יקח בזרוע, וזהו שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל, וכן מבואר בתוספתא שם ובירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ג ושם פי"א ה"ב ובשאילתות פ' נח סי' ד', ולפי כל הנ"ל הרי לא נחית כלל בן בג בג להא דעביד אינש דינא לנפשיה ולחלק בין איכא פסידא לדליכא פסידא, רק לדין איסור גניבה אפי' בשלו, ואי משום דממילא מוכח דעביד דינא לנפשיה גם בדליכא פסידא, אבל אפשר לומר דזהו דוקא בדבר הגנוב או גזול ממנו כדאיירי קרא, אכן מנלן על דבר הבא לידו בהיתר, כגון ששאל ממנו חפץ על זמן ולאחר הזמן לא ירצה להשיב לו, דאף בכה"ג קאמר שבור את שיניו ואמור לו שלי אני נוטל במקום דליכא פסידא וצ"ע כעת.

דף כח.

ר' ינאי אמר מאי שבור את שיניו בדין אי הכי ואמור לו ואומרים לו מבע"ל שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מבע"ל קשיא, והנה במו"ק י"ז ע"א א"ר יוסף צורבא מרבנן עביד דינא

לנפשיה במילתא דפסיקא ליה, והבינו הרא"ש ובפסקי הרא"ש שם בפירש"י, דאפילו לדון ולהוציא א ממון מבעל חובו בעל כרחו, ושאר ראשונים מפרשים שם דרב יוסף קאי רק על נידוי ע"ש, והנה לפירש"י שם צ"ל דרב יוסף דהתם ס"ל כרב יהודא דהכא, דאילו לר"נ מאי איריא צורבא מרבנן הלא בכל אדם ס"ל דעביד דינא לנפשיה, ולפ"ז אפ"ל דר' ינאי דהכא ס"ל כרב יוסף, ומפרש להא דבן בג בג דאיירי בצורבא מרבנן דעביד דינא לנפשיה, וזהו מאי דקאמר מאי שבור את שיניו בדין, היינו במילתא דפסיקא ליה בדין, ומשו"ה לא קשיא מברייתא על רב יהודה דאיהו איירי בכל אדם, ובן בג בג איירי בצורבא מרבנן, וממילא ניחא נמי מאי דמסיק ואמור לו שלי אני נוטל, משום דקאי על אמירת הצורבא מרבנן לבעל דינו, ולפ"ז קשה לפי פירש"י במו"ק, מדוע נשאר הכא בש"ס בקשיא אאוקימתא דר' ינאי ממתניתא דבן בג בג וצ"ע כעת.

שם שור שעלה ע"ג חבירו להורגו כו' שהי"ל לשמטו ולא שמטו, ע' בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ג' ובת' ברית יעקב סי' ק"ד.

שם ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד העידנא היתירא והשתא איסורא, ע' מל"מ פ"ג ה"ה מה' עבדים.

שם המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר, במאירי לנדרים מ"ד ע"ב הגרסא ופטור מן המעשרות ומן התרומות כו' ע"ש.

במשנה ר' יהודה אומר במתכוין חייב באינו מתכוין פטור, ע' בתשובות הרשב"א סי' קי"ד.

רש"י ד"ה איסורא. ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא, ע' בנה"מ סי' ג' סוף סק"א ובתורה תמימה פ' מסעי ל"ה ל"ב.

תוד"ה ולנקוט. וס"ד השתא דשלו לא הגיעו לפי שאינו יכול להזמין כל עוברי דרכים לב"ד, ע' בנתיבות סי' ד' סק"ג.

דף כח:

שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים, הנה האי מכאן אמרו, קאי על תיבת חמור דממעט מיניה כלים, דמוסב ג"כ על נפילת שור וכליו בבור, ותיבת שור אתא למעט אדם שנפל לבור דפטור מן הכופר, אבל אין כן בירושלמי ובמכילתא כדהארכתי בחידושי לקמן נ"ג ע"ב.

תוד"ה והתניא בסה"ד. וי"ל דר"מ מחייב בכל ענין אע"פ שלא הי"ל פנאי לסלק ע"כ, ולכאורה מה מקום בסברא לחייבו אם לא הי"ל פנאי לסלק, ובע"כ דגם לפי אוקימתא דרבה ס"ל לר"מ נתקל פושע, נמצא דהתחלת חיובו לדידיה הוא משעת התקלה, דאיבעי ליה לעיוני ומיזל כדפירש"י לקמן כ"ט ע"א בד"ה אלא בשעת נפילה.

ולפ"ז איכא למידק טובא מאי פריך על ר"מ אמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר, הלא אדרבה אם באנו לדון על הלכתחילה, הרי מחוייבת היא למסור נפשה כדדרשינן בסנהדרין ע"ד ע"א מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תיהרג ואל תעבור, וכל פטורה מטעם אונס הוא רק בדיעבד כשלא היתה יכולה להציל עצמה, וע' ע"ז נ"ד ע"א תוד"ה מתקיף ובקרא גופה מבואר הכי אין לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על רעהו וגו', הרי דכל פטורה היא על דיעבד, משא"כ הכא כשאנו דנין דר"מ מחייבו על התקלה דלכתחילה, דהיא באמת דוגמת נערה המאורסה דחיובה נמי לכתחילה שלא להכשל וצ"ע כעת.

דף כט.

ומודה ר"מ לרבנן במעלה קנקנים על הגג ע"מ לנגבן ונפלו ברוח שאינה מצויה והזיקו שהוא פטור, הנה בשו"ע סי' תי"א ס"ב מסיק עלה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלקם אבל לאחר מכאן חייב ע"ש, ובזה איכא לספוקי אם הי"ל פנאי לסלקם רק המעשה אירע בשבת ואי אפשר לו לפנותם אלא ע"י קלקול ברה"ר, אם האסור דרכיב עליה לאונס יחשב והו"ל כאילו לא הי"ל פנאי עד מוצאי שבת ואם הוזק בו אחד בשבת פטור או לא, ולכאורה יש לחייבו עפ"מ דאמרינן בשבת מ"ב ע"א קוץ ברה"ר מוליכו פחות פחות מד"א ובכרמלית אפילו טובא ע"ש, הרי דהיכא דאיכא נזקא לרבים לא גזרו על השבות.

אמנם יש מקום עיון בעירובין צ"ח ע"ב דאהא דתנן זיז שלפני חלון נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת, פריך בגמרא שם האי זיז דמפיק להיכא אילימא דמפיק לרה"ר ליחוש דילמא נפל ואתי לאתויי אלא דמפיק לרה"י פשיטא אמר אביי לעולם דמפיק לרה"ר ומאי נותנין עליו דקתני כלים הנשברים, ופירש"י כלי חרס וזכוכית שאם נפלו ישברו דליכא למימר דילמא אזיל ומייתי להו ע"ש, ולפי הנ"ל קשה נהי דלא מייתי להו משום צורך השברים, אבל בנפילתם יעשה בור ברה"ר ויתחייב בהיזקן ובע"כ יטלטל השברים לפנותם, וכיון דאיכא למיחש לנפילה מן הזיז הדרא קושית הש"ס לדוכתה ליחוש דילמא נפל ואתי לאתויי, ואמאי נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת וע' ב"ב נ"ט ע"ב תוד"ה אפילו, ואף לפמש"כ התוס' בסוגיין ד"ה הוחלק דסתם חרסית מפקר להו, ולפ"ז אם נפלו מן

הזיז הני כלים הנשברים בשבת, ודאי אפקרינהו שלא יעבור על איסור טלטול בשבת, והוא בגדר אנן סהדי כדכ' התוס' בב"מ ד"ל ע"ב ובשבת י"ח ע"ב וע"ש קל"א ע"ב רש"י ד"ה הואיל, ולפ"ז יהיה מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ופטור, מ"מ אף שלא יהיה עליו חיוב תשלומין, אבל מטעם איסור בור ברה"ר הו"ל למיגזר שלא ישתמש בזיז כזה בשבת וצ"ע כעת.

תוד"ה פליגי. אם נתכוין לזכות בה חייב אע"פ שהוא לא עשה בור זה כיון דדידיה הוא עליה דידיה רמי לסלקו כו', וכ"כ התוס' לקמן מ"ח ע"א בד"ה אע"ג וע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק ונפל שמה.

דף כט:

רש"י ד"ה משש שעות ולמעלה אין חמץ ברשותו דאע"ג דאיתיה אסור בהנאה ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ע"כ, ונרשם עה"ג ס"א דכל היכא, ולע"ד לא ידענא אמאי לא נהירא להו גרסת דאע"ג כמש"כ ברש"י, הלא כוונת רש"י פשוטה מאד, דאם באמת היתה החמץ אינו ברשותו, אז לא היה עושה הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בב"י וב"י אפילו אם החמץ היה בעין, דהא כתיב שאור לא ימצא בבתיכם ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הרי דאינו עובר על ב"י וב"י אלא על החמץ שהוא בביתו ובגבולו, וע"ש במכילתא ובפסחים ד"ה ע"ב, וכיון דעל אלו לא יאמר ר' ישמעאל דאינו ברשותו ועשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, משו"ה שפיר נסיב רש"י כוונתו על איסור הנאה שיש בחמץ זה, וכתב אין חמץ ברשותו, דאע"ג דאיתיה, פי' ברשותו, אבל הרי אסור בהנאה ומדוע יעבור בב"י וב"י, ובע"כ דאין זה אלא משום דהכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו, וע' צל"ח לפסחים ד"ו ע"ב וע"ע במעשה הגאונים סי ל"א.

תוד"ה אלא. א"ג כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג', ע' בת' באר יצחק חי"ד ס"ס ט"ו.

דף ל.

במשנה, השופך מים ברה"ר והוזק בהן אחר חייב בנזקו, וז"ל הנמו"י הא פסיקנא לעיל כר' יוחנן דאמר מפקיר נזקיו שלא באונס חייב וא"כ מתניתין דהכא שהוא שופך ומצניע שלא באונס ותני חייב אתי שפיר אליבא דהלכתא אפילו אפקרינהו ע"ש, ולכאורה לפי הנחה זו תקשה ממשנתנו על ר"א דפליג לעיל על ר"י וס"ל מפקיר נזקיו שלא באונס

פטור, די"ל דר"א אוקי למשנתינו כרב דנטנפו כליו במים, וא"כ בע"כ איירי דלא אפקריה דהא בור לא חייב בו כלים, ור"י אוקי כשמואל לעיל כ"ח ע"ב דחיוב דמתניתין הוא על נזקי עצמו, אבל על נזקי כליו פטור.

תוד"ה בדתמו. ואי הוה גריס איפכא הוה ניחא מי סברת דתמו מיא ונכנסו בעפר ונעשה טיט לא דלא תמו מיא שהמים צלולין עדיין דמסתמא לא אפקרינהו, הנה התוס' בזה קצת לטעמייהו לעיל כ"ט ע"א בד"ה הוחלק, דסתם חרסים מפקיר להו ומים לא מפקר להו כולי האי ע"ש, ואע"ג דלשון השופך מים כדתנן במשנתנו נופל יותר על מים הנשפכים לאיבוד, אמנם זהו רק אם הם בדוגמא דקרא ש"ב י"ד כמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו כדהביא הנמו"י לעיל בסמוך, משא"כ הכא בדלא תמו מיא ועומדים עדיין צלולין, ומכש"כ אם צריך להן לגבל בהן את הטיט וכדומה, משכ"ל שפיר שלא הפקירן, וכגרסת התוס' גרסי נמי הרשב"א והראב"ד בפי"ג הי"ב מנ"מ.

דף ל:

תבנו וקשו תנן דמשרקי, וכ' הרא"ש ז"ל ואע"ג דהני אמוראי בתראי מהדרי לאוקמי מתניתין כר' יהודא לית הלכתא כוותיה דהא אוקימנא בסוף ב"מ דקי"ח בשיטה דאמר אביי רשב"ג ור' יהודא ור"ש כולהו ס"ל כ"מ שנתנו חכמים רשות והזיק פטור מלשלם וכל כה"ג לית הלכתא כחד מינייהו, וכן כפל הרא"ש דבריו שילהי ב"מ ע"ש, והנה הא דלית הלכתא כשיטה מקובל ומאומת אצל כל הראשונים ז"ל, ומקורו בב"מ ס"ט ע"א וע"ש תוד"ה אלא שיטה ובריפ"ה ובעה"מ ומלחמות פ"ק דסוכה ובתשובת הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך ז"ל המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד, ובמק"א הבאתי מכמה וכמה ראשונים דההחליטו כן, וכה"ד הרמב"ם כמש"כ הכ"מ רפי"ד מפסוה"מ ובפכ"ו הט"ז מה' שבת ע"ש.

אבל לולא דברי הרא"ש ז"ל היה נלע"ד דדוקא בשילהי ב"מ דסתמא דהש"ס מסיק אלא מחוורתא מתניתין דלא כר"י, התם שפיר מצאו מסדרי הש"ס להסמיך דברי אביי דקם ליה דעת ר' יהודה בשיטה ע"ש, משא"כ בסוגיין דכל הני אמוראי מהדרי לאוקמי משנתנו כר' יהודא, הרי דלדידהו אין הכרח כלל לאוקים דעת ר' יהודא בשיטה, והא דהרמב"ם פסק בפי"ג הט"ו מנ"מ דאם הזיק חייב לשלם, אין זה משום דס"ל דברי ר"י בשיטה, אלא משום אוקימתא דבסוגיין אפילו תימא ר"י מודה ר"י שאם הזיק משלם מה שהזיק.

וכעין מה שכתבתי מבואר בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תל"א וכפל דבריו בסי' תרפ"ח שהשיב להשואל שתמה ע"ד הרמב"ם רפ"ג מה' דעות דפסק כשמואל בתענית י"א ע"א דכל היושב בתענית נקרא חוטא ומשום דסבר כר"א הקפר כו' הלא דר"א הקפר אוקימנא בנדרים ד"י ע"א בשיטה דלית הלכתא הכי וע"ש בלח"מ, וע"ז השיב לו הרשב"א ז"ל יותר ממה שאתה תמה ע"ד הרמב"ם אני תמה עליך דשויתיה לשמואל טועה ושמואל לא ידע להנך דאמרי נזיר חוטא הוא ואפילו היתה שיטה כמו שאתה סבור הא איכא שמואל דאמר דאמורא הוא ומסיק הכי הוא ע"ש, הרי בהדיא דעתו דשיטה נחשבת רק היכא דכו"ע ס"ל הכי. משא"כ אם אפשר להעמיד דבריו באופן שלא תהיה שיטה אז הלכתא כוותיה לפי הני אמוראי דאוקמי כוותיה, וע' בת' הגרע"א סי' קמ"ג קמ"ד.

שם דמשעת כתיבה דעבד ליה שומא. הנה הוא ע"פ המסקנא בב"מ ס"ב ע"א דשומא מילתא היא, והאי שומא הוא פיסוק התנאי כדפירש"י שם בד"ה לא לעולם אימא לך ושם ע"ה ע"ב בד"ה מלוה עובר.

תוד"ה שטר. ואין להקשות דבפ' איזהו נשך מדמה הך דהכא דשטר שי"ב רבית לשטרי חוב המוקדמין כו', ע' בסמ"ע סי' נ"ב סק"ד ובביאור הגר"א שם סק"ה ובת' הריב"ש סי' שפ"ב.

תוד"ה וחכמים. וקשה לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון כו' וכן הקשו בב"מ ע"ב ע"א וע' במל"מ פ"ד ה"ו מה' מלוה.

דף לא.

במשנה שני קדרין שהיו מהלכין זא"ז כו', וכן בברייתא הקדרין והזגגין, ודייקו הראשונים מ"ש דנקט אלו וע"ש מה שתירצו, ונלע"ד להסביר בדבריהם בקצרה, דבין לחיובא דכלים כן לפטור איצטריך למיתני הני, דמשום דע"י נפילה עלולים אלו יותר להשבר לכן נופל בהן יותר דין חיוב. משא"כ בשאר משאות שאינם נשברים, וכמ"כ לדין פטור עפמש"כ התוס' לעיל כ"ט ע"א דסתם חרסים מפקר להו ומפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור, אבל אין כן בשאר משאות דגם אחרי נפילתן והזיקן נשאר עליהן ג"כ ערך ממון, ולא שייך בהו לאמר דאפקרינהו וממילא אין מקום למפטר בגללן, ועפמש"כ מדוייק לשון הרמב"ם בפי"ג ה"י מנ"מ, שהוסיף על קדרים וזגגים תיבות וכיוצא בהן, דאתא לאפוקי בזה שאר משאות שאינן ממין זה כנ"ל, וע' ברא"ש ובשלטי גבורים.

דף לא:

ראשון ודאי פושע הוא כו', בנוגע לביאור הסוגיא עם תרתי לישני דרבא ובמחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפי"ג ה"י מנ"מ, ע"ש במ"מ ולח"מ וביותר בתמים דעים להראב"ד סי' קס"ד כפי מה שמצא הגרסא בספר ישן.

דף לב.

המזיק את אשתו בתה"מ מהו כיון דברשות קעביד פטור א"ד איבעי ליה לעיוני כו', ע' בת' באר יצחק חה"מ סי' ד'.

שם איסי בן יהודא אומר רץ חייב מפני שהוא משונה כו' ומודה איסי בע"ש ביה"ש שהוא פטור כו', ע' בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ה' ובת' עונג יו"ט סי' ט' ובמש"כ בחידושי לסוכה מ"ה ע"א בתוד"ה מיד תינוקות.

תוד"ה תרווייהו. דכיון שהוא ידע שבא אחריו בעל קורה כו', ע' העמק שאלה ל לשאילתות פ' אמור סי' קי"א אות א'.

תוד"ה איהו קעביד מעשה. ומיהו לענין חטאות ולענין מלקות חייבת דרחמנא אחשביה להנאה מעשה, ע' יבמות פ"ד ע"ב ושם ד"ה ע"א רש"י ד"ה שאין ובנדרים ד"צ ע"ב תוד"ה חזרו ובחגיגה י"ד ע"ב תוד"ה בתולה, ודברי התוס' דהכא הן ממש דברי רש"י בכריתות ד"ג ע"א ד"ה דא"ר אבהו ע"ש.

אמנם עפ"ד שניהם תתפרש לן הא דתנן התם ט"ז ע"א. דר"א הביא ראיה לדין שבת מנדה, ור"ע השיב לו אם אמרת בנדה שהוא מוזהר על הנדה והיא מוזהרת עליו תאמר בשבת שאין בה אלא אזהרה אחת כו' ע"ש, ולכאורה מי דמי הלא חיובא דשבת הוא על הפעולה אפילו בזולת הנאה אם רק היתה מלאכת מחשבת, משא"כ חיוב נדה היא על ההנאה דאית להו לתרווייהו כדאמר הכא, ולפ"ז נימא ר"ע לנפשיה כדאמר שם ט"ו ע"ב מה ראיה לשוחט מאוכל מה לאוכל שכן נהנה, וה"נ מה ראיה מנדה לשבת מה לנדה שכן נהנית ומשו"ה חייבין על כל הנאה והנאה משא"כ בשבת שהחיוב בא על הפעולה בלא שום הנאה, ובשבת ג"כ אי אפשר חיוב בשותפות, דהא דרשינן בעשותה שנים ועשו אותה פטורין, והיכא אשכחן דגם באופן כזה יתחייב על כל אחת ואחת, אולם לפמש"כ רש"י ותוס' דרחמנא אחשביה להיא הנאה מעשה, לפ"ז שפיר עולה דמיונם מחיוב נדה לשבת, וע"ע בנוב"י מ"ת חי"ד סי' פ"ה.

תוד"ה והא. דבאדם לא שייך כל המשנה כו' ע"כ, וכ"כ התוס' נמי לעיל כ"ז ע"ב ע"ש, אמנם כ"ז הוא לענין נזקין אבל לגבי חבלה אמרינן כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור,

כדאמריין שם מאה פנדי בפנדא למחייה וכן שם כ"ח ע"א וקצותה כו' דוקא בשיכולה להציל כדהביא הרא"ש בפרקין סי' י"ג, וכ"ה בירושלמי דמכילתין פ"א ה"א אדם שחבל בחבירו תחילה אע"פ שחזר ונעשה נזק חייב, וע"ש בציון ירושלים ובס' אבן האזל פ"ג ה"ג מנזקי ממון.

דף לב:

הוסיף לו רצועה אחת ומת ה"ז גולה על ידו כו' דטעה דיינא גופיה, והנה הקצוה"ח ס"ס שמ"ח הביא ראיה מהא דבסוגיין שבשוגג ישלד"ע דאל"כ אמאי גולה הרי אינו אלא שליח ב"ד ואצלו היה בשוגג ע"ש, ולע"ד אפ"ל דלאו מטעם שליחות הוא. רק דבגלות הוי עיקר חיובו על השוגג יבא שגגתו מכל מקום שהוא אם רק חבירו נהרג על ידו בשוגג חייב גלות כן הוא גזה"כ, ועוד דאע"פ שבשמו נקרא שליח ב"ד, מ"מ בנוגע להכאת המלקות אל המוכה אינו נקרא כשליח מן הב"ד, אלא כממלא תפקידו בפעולתו כמו שלשה הדיינים העומדים אצלו, הקורא והמונה והאומר הכהו דע"י ארבעתם ביחד נשלם דין התורה לפעולות, ועל כולם ביחד כתיב שופטים ושוטרים תתן לך, וע"ש בפירש"י עה"ת ובסנהדרין דט"ז, ועפ"ז אינו דומה שליח ב"ד זה לכל שליח דעלמא דשייך ביה אי בעי עביד ואי בעי לא עביד או דברי הרב ודברי התלמיד דמ"ש, דהכא כששומע לדברי התלמיד הוא הדיין, הן הן דברי הרב דגזירת התורה, שוב יצא לאור ס' פרי יצחק ח"ב וראיתי שם בסי' ס"ו שהביא בשם רבו הגאון הצדיק ר"י סלנטר ז"ל שתמה כעין זה על הקצוה"ח, והוא ז"ל כ' ששליח ב"ד זה פעל רק פעולה שכל ישראל היו חייבים לעשות ע"ש, ומשה"ק הנה"מ שם אמאי לא מיחייבי הב"ד גופייהו גלות שהם המשלחים להכות ע"ש, כ' בזה המהר"ץ חיות בסוגיין דלא שייך גלות בשביל דבור, וע"כ שהוא רק על המכה בפועל ובמעשה ע"ש.

תוד"ה מיתיבי בסה"ד ולא אתיא ההיא סוגיא כמאן דמתני דר' יוסי בר"ח אריסא, ע' חוט המשולש בחלק התשובות של הגאון מהר"ח זצ"ל סי' י"ג.

דף לג.

תוד"ה שני שוורים תמים שחבלו זב"ז כו', תימה דכולה מתניתין שאין צריכה היא כו', והנה לפי' הרא"ש שהתחילו בבת אחת, וכן לפ"מ שהסביר שם בהבנת רש"י צריכה וצריכה ע"ש, והתוס' ודאי הבינו פשטא דמשנתנו שלא התחילו בב"א, דהא כתבו לעיל י"ד ע"ב וז"ל ואפילו אם נפרש שכן אירע שפרה הזיקה טלית בחצר ברשות הניזק וטלית

שהזיקה פרה ברה"ר אכתי מתני' היא לקמן בפ' המניח ב' שוורים תמים שחבלו זב"ז משלמים במותר ח"נ כו' ע"ש, הרי בהדיא דהזיק השוורים זב"ז דמשנתנו דמיא להו כמו שהזיקה הפרה את הטלית בחצר הניזק והטלית את הפרה ברה"ר, הרי דבע"כ היה ההיזק ביניהם בקדימה ואיחור.

והנה לפי ההנחה דדעת התוס' היא שלא התחילו בב"א, ובודאי גם הא דמסיק במשנתנו וכן שני אנשים שחבלו זב"ז כו' איירי נמי כה"ג, א"כ תקשה מהא דאמרינן בירושלמי לעיל פ"א ה"א אדם שחבל בחבירו תחילה אע"פ שחזר ונעשה נזק חייב, וע"ש דקאי אמתניתין דפרקא קמא ויליף לה מקרא, והשתא לפ"ד התוס' דמתניתין איירי בקדימה ואיחור ואפ"ה שני אנשים שחבלו זב"ז משלמין במותר, הרי הוא נגד הירושלמי דקאי על משנה ראשונה דמכילתין ויליף מקרא דכל החיוב הוא על המתחיל והשני פטור מכלום.

ואף דהתוס' לטעמייהו לעיל כ"ז ע"ב ד"ה אמאי ודל"ב ע"א ד"ה והא הכא דבאדם לא שייך כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור, אבל עכ"פ מהירושלמי שם מוכח בהדיא דשייך ושייך, וגם הרא"ש שכ' בסוגיין דאפילו באדם אמרינן דיש רשות לשני לחבול בראשון המתחיל בו לא הביא לדברי הירושלמי דלעיל שם, אמנם מלשון התוספתא והירושלמי דפרקין אהא דמשנתינו, וכן ברי"ף ונמו"י וברמב"ם ספ"ט מנ"מ, משמע שהיו בין השוורים ראשון ואחרון, והוא מתאים יותר עם פי' התוס' וצ"ע כעת.

תוד"ה איכא. דלר"ע קיימא ליה ברשותיה משעת הנזק קודם העמדה בדין כו', ע' מנחת חינוך מצוה נ"א ובאבני מלואים סי' צ"ג ס"ק כ"ג.

דף לג:

מכרו מכור לרדיא. ע' בת' הגרע"א סוף סי' קצ"ו.

שם מהו דתימא התם הוא דא"ל מאי חסרתיך זיקא בעלמא הוא דשקלי אבל בעלמא ליחייב קמ"ל, וקשה הלא בחייה היו דמיה מרובין מלאחר שחיטה, שעמדה לג' דברים לגדל ולדות ולחרישה ולאכילה, וזהו הטעם מה דמותר לשחוט בסכין של ע"ז משום דמקלקל הוא כדאמרינן בחולין ד"ח ע"א ועמש"כ בחידושי שם. ובשלמא היכא דבעלים גופייהו שחטוה, אפ"ל דבחרו את השחיטה נגד יתר ההנאות, וכדאמרינן שם י"ד ע"א וכה"ג בביצה ד"ד, עומדת לאכילה ועומדת לגדל נשחטה הוברה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברה דלגדל עומדת ע"ש, משא"כ הכא דהשחיטה היתה בבהמת אחרים הלא לא שייך גביה ברירת ההנאה, וזהו כוונת רב שזבי בהא דקאמר לא נצרכה אלא לפחת שחיטה, היינו בזה שנחסר לו מותר שתי ההנאות, ולפ"ז דמיא למזיק שיעבודו

של חבירו, דה"נ הזיק שיעבודו של חבירו ביתר שתי ההנאות בהא דשקיל מיניה זיקא, ומאי האי דקא דחי ליה לא חסרתיך ולא מידי וצ"ע כעת.
תוד"ה משום. וקשה מכאן לר"ת שמפרש דבכל קדושת מטלטלין מפקעת מידי שיעבוד ואפילו קדושת דמים כו', ע' ביאור הגר"א ליו"ד סי' רכ"א סקכ"ח ובמש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בביאור הרחב דבר בפ' בחקותי כ"ז ט"ו.

דף לד.

במשנה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום אמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו כו', והנה לעיל ד"י ע"א בתוד"ה שהשור, הקשו ל"ל שור ולא אדם תיפ"ל מוהמת יהיה לו מי שהמת שלו יצא אדם דאינו שלו דמת אסור בהנאה כו' וי"ל דוהמת יהיה לו משתעי בשור ולא ממעטי מיניה אדם ע"ש, ולפ"ז איך יליף בתוספתא פ"ו דאדם שנפל לבור פטור בעל הבור מן הכופר משום דכתיב וגם את המת יחצון יצא אדם שאין הימנו הנאה במותו ע"ש, הרי במשנתינו ובכולא סוגיין מבואר. דהאי קרא איירי רק בשור שנגח את השור, ואיך ילפינן מיניה אדם שנפל לבור וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לעיל ד"י ע"א ולקמן נ"ג ע"ב, וע"ע בדורש לציון דרוש ו' דף כ"א ע"ב.
תוד"ה שאלמלא. דמילתא דפשיטא היא דאטו אם נגח שור קטן הייתי סבור שישלם דמי שור גדול לפי שהיה ראוי להיות גדול ומשביח ע"כ, והנה חזינן מפשיטות התוס' דבשור אין אנו מתחשבין עם סכום ההיזק לפ"מ שעתיד להשביח רק באשר הוא שם בשעת ההיזק, אמנם גבי היזק צומח לקמן נ"ט ע"ב האי מאן דקץ כופרי מאי משלם פריך והא הוי תמרי, עד דמשום זה מסיק בששים, הרי דעכ"פ מתחשבין גם עם השבח העתיד להיות, ומי לא עסקינן דגם התם יעלו ההוצאות על שבחא דממילא כמו בשבח השור, דמשעה שהוא עגל קטן עד שהוא ראוי למלאכה הוא נמי אוכל ואינו עושה, הרי שאצלו הוא ג"כ רק הוצאה ולא שבח כמו גבי פירות, ובשלמא לרב בב"מ ע"ג ע"א דס"ל דפרדיסא ודאי לקמיה שויא טפי ובתורי נפיש פסידייהו, לפ"ז י"ל דשוורים עלולים להיזק יותר מפירות העומדים להגמר, ולכן מתחשבים עם היזק השור כפי מה שהוא משא"כ פירות הכרם חשבינן כודאי אתו, אמנם לשמואל דס"ל התם דגם בפרדיסא הוי ביה תיוהא וע"ש ס"ד ע"א תוד"ה מה שעזי, הרי דאינו מחלק בין שוורים לפירות הכרם קשה כנ"ל, ולחלק בין פירות דקל דעבידי דאתו כדאמר ר"פ המפקיד, לשאר פירות כמו ענבים דפרדיסא ולאמר דמשו"ה מקרי שלופפי דהוו תמרי שבחא דממילא בב"ב

דקכ"ד, ולהכי נקיט אליעזר זעירא האי מאן דקץ כופרי. והוא בדוקא בכדי שישאל אח"כ והא הוו תמרי, משום דהני ודאי עבידי דאתו משא"כ בשאר פירות דהוו בהו תיוהא, ג"כ דוחק לומר. דפשטות הדבר מורה דלאו דוקא למין פירות כאלו נחית ולאפוקי שאר פירות וצ"ע כעת.

דף לד:

אלא א"ר יוחנן שבח נבילה איכא בינייהו דמ"ס דניזק הוי ומ"ס פלגא, ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק וכי יפתח איש בור.

במשנה שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב, צ"ל דהכא מיירי בדוקא שהיה האש של בעל השור, דאי דבעל הגדיש או מעלמא, א"כ מדוע דלג על משנה זו לעיל כ"ב ע"א, כדהקשה על ר"ל ממשנה דלקמן ס"פ הכונס, דתנן גמל שהוא טעון פשתן כו', האי אש לאו ממונא דבעל הגמל הוא, וה"נ הו"מ למיפרך ממשנתנו דהכא, מדקתני סתמא משמע דאפילו באש דעלמא, והא לאו ממונא דבעל השור הוא, ובע"כ דהכא איירי שגם האש היה של בעל השור כנ"ל.

שם פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה כו', ע' בתשובות הרמב"ם סי' קע"ז ובמש"כ בחידושי לכריתות ד"כ ע"א, וע"ע בירושלמי פסחים פ"ו ה"א.

דף לה.

במשנה היו שנים רודפים אחר אחד זה אומר שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם פטורים, והנה הטעם משום דכל חד וחד מדחי ליה מפני הספק כדפירש"י, ולכאורה קשה לפ"ז בשבועות מ"ז ע"ב גבי ב' לוין ומלוה אחד ושני שטרות דג"כ שטר אחד בודאי פסול, והספק הוא על כל אחד מהם כמו הכא, ובכ"ז מסיק הש"ס שם בתיקו, ואמאי לא פשיט שם ממשנתינו דהכא דמשום הספק דכל חד וחד תרווייהו מדחי ליה.

וי"ל דלא דמי דהתם רק להב"ד הוא הספק, אבל לכל חד וחד מהנתבעין הוא ודאי לפי טענתו דהוא לא לוה, ומשו"ה כדמסיק בתיקו נשבעין שניהם היסת ונפטרין כדפסק הרמב"ם בפכ"ד ה"ד מה' עדות, משא"כ הכא דהספק הוא גם להבעלי דינין כמו להב"ד, ואין הב"ד יכולים להשביעם דאין נשבעין על טענת שמא, ולכן מצד ספיקא דעובדא להנתבעין כמו להתובע מצי כל חד וחד מדחי ליה ופטור.

רש"י ד"ה בסלע לקה מתחכך היה בסלע ולקה, אולם בנמו"י כ' וז"ל דבסלע לקה מחמת האיך דהוה קא רדיף בתריה ואשתכח דאיהו גרים ליה למלקא בסלע ואפ"ה פטור וכ"כ

הרמ"ה ז"ל עכ"ל, וראיתי במעין גנים לחו"מ סי' שפ"ו דלהכי לא פירש"י כהנ"י משום דהנ"י ס"ל דבבהמה אין דין גרמי ורש"י ס"ל כהרמב"ן דאף בבהמה חייב מדינא דגרמי כו' ע"ש. ולעד"נ דבלא"ה ניחא, דהנ"י לפ"מ דס"ל דאין דין גרמי בבהמה ודאי דהו"ל לפרש הכי, להורות דזהו גופה אשמעינן במשנתינו דגרם פטור בבהמה, ולרש"י נמי ניחא, דלפ"מ דהמזיק טען כך מדוע יטעון טענת גרם בבהמתו להכניס א"ע במחלוקת הראשונים, ואולי יפסקו לו לחיוב. הלא טוב לו לטעון דמתחכך היה בסלע ולקה, ובזה אין שום טענה עליו אפילו משום לתא דגרם בבהמתו.

דף לה:

גופא אמר רבה בר נתן טענו חטין והודה לו בשעורין פטור מאי קמ"ל תנינא טענו חטין והודה לו בשעורין פטור אי מהתם הוה אמינא פטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין קמ"ל דפטור לגמרי, ולכאורה איכא למידק טובא בקושיתם ובתירוצם, דמאי מקשו מאי קמ"ל תנינא, הרי במשנה דר"פ שבועת הדיינין פלוגתא דת"ק ור"ג היא, ולפ"ז טובא קמ"ל דהלכה כת"ק נגד ר"ג, כן מאי אהדרו בתירוצם דבלשון המשנה איכא למטעי לחיוב הדמי שעורין אבל בדרבה בר נתן חזינן דפטור לגמרי, הרי בלשון המשנה הוא אות באות כמו בלשון דרבה ב"נ, ומדוע היה להם מקום לטעות בלשון המשנה ואיך מצאו הפשיטות מאותו לשון עצמו בדברי רבה ב"נ.

וי"ל דבקושיתם מאי קמ"ל תנינא היתה כוונתם, הלא תנינא ממש באותו לשון דרבה ב"נ, והיכא אשכחן דאמורא יאמר כאמור במשנה כאילו אמרה מדנפשיה, ומכש"כ במקום דאיכא פלוגתא דתנאי, ואם בדעתו היה להכריע הי"ל לאמר הלכה כת"ק, אולם התרצן השיב לו דמזה גופה נצמח הפשיטות, דאם רק מלשון המשנה היה מקום להסתפק ולאמר דפטור מדמי חטין וחייב בדמי שעורין, והוא ככל הספיקות הנופלים בדברי התנאים שאינם מפרשים דבריהם עד שיבאו האמוראים ויבררו כוונתם, אמנם אחרי שבא אמורא וחזר על דברי התנא ממש ככתבו וכלשונו ולא הוסיף שום ביאור על דבריו כדרך האמוראים, מזה גופה מוכח שני דברים, ראשונה דכוונתו להורות דהאי תנא דוקא קאמר הכי ולפטור לגמרי, וממילא מובן ג"כ דבעצם הפלוגתא הכריע כוותיה נגד ר"ג, ועמש"כ בחידושי לקמן בסמוך.

תוד"ה ממאי. וא"ת והיכי אמרינן דמתניתין ברי וברי כו', ע' במעין גנים לחו"מ סי' תס"א ובנחלת יעקב לב"ק.

תוד"ה לימא תיהוי תיובתא דרבה בר נתן וא"ת ואמאי לא מוקי לה כר"ג דאמר בשבועות ל"ח ע"ב טענו חטין והודה לו בשעורין פטור ור"ג מחייב, וקשה מאי מקשו התוס' דילמא למא ס"ל לסוגיא דהכא דהא דר"ג מחייב הוא לשלם שעורין, והא דקאמר בגמרא הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק, היינו לפי טענתו דקטן או תם הזיק, וא"כ זהו ממש דעת ר"ג בשבועות שם דשקיל שעורים, ועפ"ז שפיר מקשה נימא תיהוי תיובתא דרבה בר נתן שהכריע כרבנן דר"ג לפטור אף מדמי שעורין כדמסקינן בסוגיין, והלא סתמא דמשנתנו הכריע כר"ג וצ"ע כעת, ועמש"כ לעיל בסמוך.

בא"ד דסברא שהוא פטור כיון שהודה לו שאין חייב לו שעורין כו', ע' אבני מלואים סוף סי' צ"ו ובת' ברית יעקב סי' קי"ג.

דף לו.

תוד"ה ראוי. ודוקא היכא דיש לו תביעה על שני השוורים על הגדול ועל הקטן אם תפס משתלם, ע' תומים סי' כ"ה קיצור תקפו כהן סי' נ"ד.

דף לו:

לעולם כר' ישמעאל כו' הב"ע כגון שתפסו ניזק לגבות הימנו ונעשה עליו כש"ש לנזקין, ע'

ש"ך חו"מ סי' ע"ב סק"ט ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' רנ"ה.

תוד"ה ושל דבריהם. אבל לכו"ע נותן לה שום מאתים זוז ממעות צורי ואפילו כתובת אלמנה שהיא דרבנן לכו"ע הוי מנה צורי כו', ע' במרדכי שילהי כתובות ובשו"ע אה"ע סי' ס"ו ובמפרשים שם ובאבני מלואים ר"ס כ"ז ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"נ ע"א ברש"י ד"ה דאינון וע"ע מה שהאריך בזה רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"ב.

תוד"ה יד עניים. וי"ל דכמו שאין אדם מקדיש דשלב"ל ה"נ אין אדם נותן צדקה דשלב"ל כו', הנה כל דברי התוס' כלולים במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בפכ"ב מה' מכירה מהלכה ט"ו עד סוף הפרק, וע"ש במפרשים ובמה שהארכתי בענין זה בחידושי לערכין ד"ו ע"ב בתוד"ה כי פליגי. וע"ע בת' הרא"ש כלל י"ב סי' ב' וכלל י"ג סי' א' ובמחנה אפרים ה' צדקה סי' ב' ובת' שאילת דוד חי"ד סי' ז'.

בא"ד וא"ל רב יוסף דיד עניים אנן וזכינן בו במעמד שלשתן כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' נ' וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשנ"ד ובריב"ש סי' תס"ה.

דף לז.

היתומים אינן צריכין פרוזבול ר"ג ובית דינו אביהן של יתומים היו, הנה מלשון זה משמע דקאי רק על יתומים קטנים דעלייהו נקראו ב"ד אביהם, וכדפירש"י בב"מ ד"ע ע"א ד"ה בדקנני, דיתומים גדולים שנתמלאו זקנם אינם קרוים יתומים ע"ש, אבל מ"מ אפילו הם גדולים טענינן להו שמא היה לאביהם פרוזבול או שמא התנה שלא ישמיטנו בשביעית כמבואר בחו"מ סי' ס"ז סכ"ט, ונ"מ דבגדולים דוקא מה שירשו מאביהם טענינן להו אבל קטנים אפילו מה שהם בעצמם הלוו ובפירוש ידעינן דלא עשו פרוזבול נמי אינו משמט דשטרותיהן וכל אשר להן כמסורין לב"ד דמי כמש"כ בסמ"ע שם סק"נ נ"א ע"ש, וע"ע בתשובות הרמב"ם סי' רי"ג.

והנה בתומים שם סקכ"ה כ' וז"ל לא הבנתי מה צריכים יתומים קטנים פרוזבול הלא אינם בכלל מצות ואינם חייבים בשמיטת כספים כלל וקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווים להפרישו כו' והביא ראיה מרבית קצוצה ביתומים דלית בהו איסורא כלל דיתמי לאו בני מצוה נינהו כו' ע"ש, ולע"ד בלתי מובן כלל ההרכבה דרבית לשמיטה, דהתם רכיב איסורא אגברא ולהכי אי שקלי יתומים קטנים רבית לא חל עלייהו איסורא משום דאינן בכלל מצות, משא"כ בשביעית דאטו המצוה של הפרט עושה שמיטה, הרי אפילו אמר בהדיא שלא תשמיטנו בשביעית שביעית משמטתו משום דאפקעתא דמלכא הוא כדכתיב כי קרא שמיטה לה', הרי דרחמנא אפקריה לכל החובות הנמצאים בידי אחרים שיהא נשמט כשיבא יום ר"ה של מוצאי שביעית וממילא גם חובות היתומים בכלל, ורק משום דב"ד הם אביהם וכמסורין שטרותיהם להם דמי, ואמנם כן אם הקטן היה גובה חובו אחרי שנת השמיטה אינו עובר על לאו דלא יגוש את רעהו משום דאינו בכלל מצות, אבל עצם ההשמטה חל גם על כספו כמו על כל חוב דעלמא, וכן ראיתי במנ"ח מצוה תע"ז דאם יש לחרש ושוטה בירושה או בשכר פעולה והלוו לאחד ועבר שמיטה אע"פ שאינם בני מצות מ"מ נחלט החוב כי הוא אפקעתא דמלכא ע"ש.

שם איתמר רב זביד אמר ואינו מועד תנן ר"פ אמר אינו מועד תנן כו', ע' בת' מקום שמואל סי' נ"א.

שם סומכוס אומר מועד לאדם מועד לבהמה מק"ו ומה לאדם מועד לבהמה לכש"כ, ע' תורה תמימה פ' נח בפסוק ומוראכם וחתכם.

רש"י ד"ה ערוד חמור הבר, ע' חולין קכ"ז ע"א ובברכות ל"ג ע"א ברש"י ד"ה ערוד ובירושלמי ברכות פ"ח ה"ה ובמד"ר וישלח סוף פרשה פ"ב.

תוד"ה הרי הוא מועד לשבתות מפרש בירושלמי לפי שראה אותם במלבושים נאים אחרים כו', ע' רש"י ד"ה הרי הוא מועד לשבתות ובשטמ"ק ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רל"ט.

דף לז:

אמר רבא שמע קול שופר ונגח כו' נעשה מועד לשופרות פשיטא כו', והק' הראב"ד פ"ו ה"ה מנ"מ מ"ש משור האצטדין ע"ש, ולע"ד בלתי מובן הלא תלונתו אינה על הרמב"ם רק על רבא, וגם זה ניחא דהנה במשנתנו כייל כל מיני נגיחות למינו ולשאינו מינו לאדם ולא לבהמה לקטנים ולא לגדולים, ועלה הוסיפו עוד לשאול מר' יהודא אם בתכונתו להתגרות בנגיחה מפני מראה מוזר, כמו בשבתות ומשום שרואה אותם במלבושים נאים כדהביאו התוס' בשם הירושלמי, והשיבם דגם בכה"ג הוא מועד לשבתות ולא לימות החול, פי' דגם נגיחה כזו מונח בתכונתו להתבהל מראייה בלתי רגילה, ומובן דכמ"כ אם נגח ג' פעמים ע"י אש או עשן שראה היה נעשה מועד לאש או עשן, ולזה היתה כוונת הרמב"ם במש"כ אצל מועד לשופרות וכן כל כיוצא בזה ע"ש, והשתא דרבא בא וחידש דאם נגח ג' פעמים ע"י שמיעת קול שופר דנעשה מועד ל לשופרות פריך הש"ס שפיר פשיטא, דמאי נ"מ בין גרם שמיעה בלתי רגילה לראיה בלתי רגילה, ומשני דזה ודאי לאו חידוש הוא, אלא דאשמעינן דגם נגיחה ראשונה מצטרפת לחשבון הנגיחות ודלא נימא שופר קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה, אמנם כל אלו הן נגיחות שמקומן בטבעו ותכונתו של השור, ונופל בהן לאמר כי יגח, דהוא מעצמו יעשה פעולת הנגיחה, משא"כ אם מלמדין אותו ליגח הרי הוציאוהו מתכונתו הטבעית, דמצד עצמו היה תם רק אחרים אייעדו אותו נגד טבעו, בזה שפיר דרשו כי יגח ולא שיגיחוהו.

דף לח.

דא"כ נכתוב קרא להאי רעהו גבי מועד, ברש"י ותוס' האריכו בזה הרבה, אולם בתמים דעים להראב"ד סי' קס"ה הביא נוסחא דלא גרסי כלל להאי דא"כ כו'.

שם ראה ז' מצות שקיבלו עליהן ב"נ ולא קיימום עמד והתירן להם כו', ע' בת' ושב הכהן סי' ל"ח.

שם שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול כו', ע' משך חכמה ס"פ וירא וע"ע בתורת חיים לסנהדרין נ"ט ע"א.

שם וכבר שלחה מלכות כו', ע' של"ה מס' שבועות ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגאון מהר"ח זצ"ל סי' י"ז.

תוד"ה עמד. אבל למ"ד מותר קשה, ע' בס' שערי ישר שער חמישי פרק ה'.
תוד"ה אלא האדם. תימא הא אין עכו"ם קרויין אדם כו', ע' בס' יראים סי' של"ג ובווי העמודים שם ובראב"ן סי' שי"ז אות ב'.
תוד"ה קראו. וא"ת והא אמרינן בחגיגה י"ג המלמד תורה לעכו"ם עובר בעשה דמגיד דבריו ליעקב כו', ע' באר שבע קונטרס באר מים חיים סי' י"ד ובת' בשמים ראש סי' שכ"ז.

דף לח:

אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה הוא דלא הא אנגריא עביד בהו, ע' מד"ר וירא ס"פ נ"א ובת' מקום שמואל סי' ל"ח.
שם אלמא קסבר ר"מ כותים גרי אמת הן, ע' בתוס' עירובין ר"פ הדר ובריטב"א שם.
שם ואס"ד קנס ר"מ בממונם ה"נ נקנוס כדי שלא יטמעו בהן אמר אביי כדי שלא יהא חוטא נשכר וניתביה לעניים א"ר מרי משום דהוה ממון שאין לו תובעים. והנה במפרשי הים הביאו כאן בשם הרשב"א (שלא נמצא לפנינו) וז"ל וקשה הא אנן יד עניים אנן וא"כ יגבו הב"ד ממנו וי"ל דה"ק כיון דאין לו תובעים אין מי שיחזור ויטרח להביא עדים שאנסה או פיתה אותה לא האשה ולא העניים ולא הב"ד וכיון שאין מי שיחפש אחר עדים נמצא החוטא נשכר ע"כ, ולפ"ז נטה הרשב"א בכוונת רב מרי מפירש"י דהאי אין לו תובעים קאי רק על העני. ולפי' הרשב"א הוי האי אין לו תובעים על עצם תביעת הנערה מן המאנס או המפתה, ואילה"ק אכתי קשה על משנתינו דאלו נערות אמאי החליטו דיש להן קנס וקנסא לדידה. הלא לר"מ לשיטתו דקנס בממונם הי"ל לאמר דקנסא לעניים ע"י הב"ד, ואז לא יהיה חוטא נשכר עכ"פ היכא שתרצה לנקום נקמתה ולבזותו בב"ד, או אם העדים יבאו מעצמם, די"ל דלא שכיחא שיבאו העדים להעיד אם לא יהיו נדרשים מהבעלי דינין. וע"פ רוב לא תקום עמו בדינא וד"יינא אם הקנס לא יהיה שייך לדידה ויהיה חוטא נשכר.

דף לט.

במשנה שור האצטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו, לכאורה משמע פשטא דמשנתינו דשור האצטדין אינו חייב מיתה על כל אדם שהרג אפילו הוא קטן הנהרג ולא היה נלחם עמו, אמנם מדברי התוס' לעיל כ"ד סוף ע"ב משמע דהוא דוקא כשהנהרג נלחם עמו להורגו ע"ש.

והנה הרמב"ם פ"ו ה"ה מנ"מ כ' וז"ל שוורים שמשחקין בהן ומלמדין אותן ליגח זה את זה אינם מועדים זה לזה ואפילו המיתו את האדם אינן חייבין מיתה שנאמר כי יגח לא שיניחוהו, ובראב"ד א"א ולמה לא וליהוי כשור שהוא מועד לשופרות ועוד שכבר פסק למעלה פ"ב הי"ט משסה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב עכ"ל, ולע"ד בלתי מובן השגתו אדקשיא ליה על הרמב"ם תקשה ליה על רבא דאמר נעשה מועד לשופרות, הלא משנתינו דשור האצטדין מורה דהיכא דהנגיחה באה מסיבה מן הצד אינו נעשה מועד, ואיך קאמר רבא דנעשה מועד לשופרות, ובע"כ לפ"מ דילפינן פטורא דשור האצטדין מדכתיב כי יגח ולא שיגיחוהו, וילפותא זו סובלת רק אי מלמדין אותו לכך, משא"כ אם שמע קול שופר ונגח כי יגח קרינן ביה, ואדרבה עלה פריך הש"ס פשיטא דאם עשה כזאת שלשה פעמים נעשה מועד, עד דמשני מהו דתימא הך שופר קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה קמ"ל, הרי חזינן דסתם סיבה מן הצד המביאו לנגיחה נגיחה היא ומתייעד על ידה, דומיא דמועד לשבתות דהגורם הוא המלבושים נאים אחרים שלובשים בני האדם, כמבואר בירושלמי ומובא לעיל ל"ז ע"א בתוד"ה הרי ע"ש, ועכ"פ מקרא דכי יגח ולא שיגיחוהו נתמעט רק אם מלמדין אותו לכך.

ובמה שהקשה הראב"ד ממשסה כלבו של חבירו בחבירו דחייב בעל הכלב תירץ הרב המגיד דכבר נזהר הרמב"ם שם וכ' דבעל הכלב חייב ח"נ ע"ש, לע"ד בלתי מובן תירוצו, הלא אפ"ל בכוונת הראב"ד דלפמש"כ הרמב"ם בשור האצטדין דאינו מועד א"כ נשאר אצלו צד תמות ומשלם ח"נ, וזה כבר כתב לעיל ומדוע כפל דבריו גם הכא, אכן לפ"מ שהבאתי לעיל בשם התוס' דאצטדין שאני שהאדם נלחם עמו להורגו, וא"כ בלא"ה סרה השגת הראב"ד דל"ד למשסה כלבו, ועמש"כ בחידושי לעיל כ"ד ע"ב.

תוד"ה דאי אמרת. נימא לאפוטרופס זיל שלים אמר אנא לבקרא מסרתיה משמע דאם פשע משלם כו', ע' בתוס' ב"מ שם ד"ה נימא ובגיטין נ"ב ע"ב ד"ה הלכה ובש"ך חו"מ סי' ע"ב ס"ק ל"ב ל"ד.

דף לט:

ר' יוסי ב"ר חנינא אמר מעליית אפוטרופוס וחוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי, ואיכא למידק לפ"ז אמאי לא חשיב במשנתינו דלקמן פ"ז ע"א גבי חש"ו פגיעתן רעה דהחובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין. דלאחר זמן משלמין, היינו אם נתפקח החרש ונשתפה השוטה והגדיל הקטן, כמו דתנא שם בסיפא גבי עבד ואשה פגיעתן רעה אבל משלמין לאחר זמן, וע"ש בהגהת אשרי ובביאור הגר"א לחו"מ סי' תכ"ד סקט"ו וצ"ע.

שם במאי קמיפלגי רשות משנה איכא בינייהו סומכוס סבר רשות משנה ור' יוסי סבר רשות אינה משנה, ויל"ד לפי אוקימתא זו הרי בעירובין מ"ו ע"ב אמרינן ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי דנמוקו עמו, ובנזיר מ"ט ע"ב ובקידושין נ"ב ע"ב מצינו דסומכוס היה תלמידו דר"מ. ואיך פסק הרמב"ם בפ"ו ה"ו מנ"מ דרשות משנה שהוא כסומכוס נגד דעת ר' יוסי, ואפ"ל דגם שאר תנאי ואמוראי פליגי ברשות משנה כדמסקינן בסוגיין, ובאופן זה ליתא להאי כללא דר"מ ור' יוסר הלכה כר"י.

והנה ע"פ סוגיא זו מיושבת קושיא חמורה לעיל כ"ד ע"א דאיבעיא לן ליעודי תורא או ליעודי גברא למאי נ"מ כו', דלכאורה אמאי ל"ק דנ"מ אם לאחר נגיחה ראשונה או שניה נמכר השור או ניתן במתנה, והשתא אי ליעודי תורא מצטרפות ההתראות הקודמות, אבל אי אמרת ליעודי גברא אמרי הבעלים החדשים מנא ידעינן שכבר התרו בבעלים הראשונים הרי אצלנו היא ההתראה הראשונה, אכן לפי המבואר הכא ניחא שפיר, דאם השור בא לרשות חדש אז אפילו כבר אייעד תליא בפלוגתא אי רשות משנה מועד, ומכש"כ היכא דעדיין לא אייעד בודאי דטענת בעליו החדש טענה נכונה היא, ומשו"ה טרח הש"ס שם להעמיד דמיירי כשהנגיחות וההתראות היו כולן תחת אותו בעל השור.

דף מ.

כופר אחד אמר רחמנא ולא ב' כופרין, ע' תוס' סוטה י"ח ע"א ד"ה כתבה ובטו"א ובצל"ח לר"ה כ"ז ע"ב.

שם חייבי ערכין ממשכנין אותן חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן כו', הארכתי בזה בחידושי לערכין כ"א ע"א ולכריתות י"ב ע"א ובשילהי מנחות.

שם כיון דכפרה הוא כחטאת ואשם דמי מחמר חמירי עילויה ולא בעי משכניה, כה"ג בקידושין ד"נ ע"א ובגיטין ג"ד ע"א מנחות נ"ב ע"א בכורות כ"ו ע"א, וכן נקטו התוס' ביבמות ר"פ האשה רבה ובב"ב מ"ח ע"א דמשום ניחותא דכפרה אין ממשכנין, וע' בחידושי הרמב"ן דבסוגיין ובמל"מ ספי"ד ממעה"ק, אמנם אפילו בדניחא ליה בכפרה אלא שסבור להיות פטור ממשכנין, כדכ' התוס' בכריתות י"ב ע"א, וכן אם מתעצל להביא כו' נמי ממשכנין כדכ' התוס' בר"ה ד"ו ע"א.

תוד"ה כופר אחד. חטאת דלגבוה אין להקפיד אי מביאין שני חטאות אבל כופר דלחבירו למה ירויח זה במה שהשור לשנים. ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' קכ"א.

דף מ:

ה"נ משתעבדנא להאיך מדר' נתן דתניא ר"ג אומר מנין לנושה בחבירו מנה כו', ע' תוס' פסחים ל"א ע"א ד"ה משתעבדנא ובגיטין ל"ז ע"א ד"ה מדר"ג ובר"ן לכתובות דף י"ט ובת' הרשב"א סי' תתקס"א ובת' ריקאנטי סי' ער"ה ובקצוה"ח ר"ס פ"ו ובתומים שם סק"ה וע"ע במיוחסות סי' כ"ג.

שם מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד כו', ע' חק נתן למנחות ד"ט ע"ב.

שם אר"ש אם נאמר רובע למה נאמר נוגח ואם נאמר נוגח למה נאמר רובע מפני שיש ברובע שאין בנוגח כו', פי' ר"ש לפרושי דברי ת"ק אתא מדוע איצטריך ליה מיעוטא לרובע ונוגח לכל חד בפ"ע, וממילא כולה חדא ברייתא היא, וכלשון התוס' לקמן מ"א ע"א ד"ה לרבא, שכתבו אליבא דהך ברייתא קאמר, ולא כמש"כ התוס' לעיל כ"ו סע"א אליבא דההוא תנא אירי.

תוד"ה למה נאמר נוגח. הא דלא קאמר למה נאמר נעבד כו', ע' ספרא ר"פ ויקרא ובמשך חכמה שם בפסוק מן הבהמה.

תוד"ה ויש. ולא שייך למימר שקולים הם ויבואו שניהם כו', ע' תוס' יבמות ק"ג ע"ב ד"ה ת"ל זבחים ד"ד ע"ב ד"ה שקולים מנחות כ"ה ע"ב ד"ה ת"ל כריתות כ"ג ע"ב ד"ה אשר ערכין ד"ב ע"ב ד"ה עכו"ם ושם ד"ג ע"א ד"ה והצרוע ובשטמ"ק בשם הרא"ש שם דכ"ד ע"א.

דף מא.

ברגל שדרסה ע"ג תינוק בחצר הניזק לאביי משלם כופר לרבא לא משלם כופר, הרמב"ם בפ"י הי"ג מנ"מ פסק בזה כאביי נגד רבא, משום דמסקנת הש"ס לעיל כ"ו סע"א הוא כדעתיה דאביי הכא, וע"ש תוד"ה אלמא ובמש"כ בחידושי שם.

שם שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה, ע' בחידושי הגרע"א ז"ל בליקוטים לב"ק.

שם אין לי אלא באכילה בהנאה מניין כו', במכילתא ילפי כמה תנאי איסור הנאה בזה מק"ו משאר איסורי הנאה ע"ש.

שם א"כ נכתוב רחמנא לא יהנה, ע' שעה"מ ה' יסוה"ת פ"ה סוף ה"ה ובת' הגרע"א סי' ק"צ ובת' ברית יעקב סי' ז' ובפתיחת הספר גינת וורדים להפמ"ג ובמש"כ חתני הגאון

הצדיק מרא דארעא דישראל מרן יצחק אייזיק הלוי הרצוג שליט"א בספרו דברי יצחק דף מ"ז, וע"ע בת' משיב דבר ח"א סי' ל"ג.
שם את בשרו ל"ל אע"ג דעבדיה כעין בשר דשחטיה אסור, וה"ה דלוקה נמי על אכילתו כדמסיק בסה"מ ל"ת קפ"ח, ונלע"ד ע"פ סוגית הש"ס דהכא דזה היתה כוונת התרגום יונתן ב"ע, דמתרגם ולא יאכל את בשרו ולא יתנכס למיכל ית בשריה.
תוד"ה איני יודע שהיא נבילה. וא"ת איצטריך לבן פקועה כו', ע' בתוס' עה"ת משפטים בפסוק סקול יסקל ובריב"א שם.

דף מא:

הנאת עורו מנא להו נפקא להו מאת בשרו את הטפל לבשרו מאי ניהו עורו, במכילתא הלשון את בשרו למה נאמר להביא דמו וחלבו ועורו ע"ש, ונלע"ד כיון דמצד הטפילות נתרבו כל אלו בתיבת את, לפ"ז גם גידיו וקרניו ועצמותיו בכלל האיסור ליהנות מהם.
והנה להני תנאי דדרשי את כמו עם כדהסביר בהתוה"מ שם, דבאמת מצינו כזאת בפשטות הכתובים ויתהלך חנוך את האלקים, את האלקים התהלך נח, ריבך ריב את רעך, והנני משחיתם את הארץ דפירש"י עם הארץ שאף ג' טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו ע"ש, לפ"ז מצאנו פתרון לפליאת הגאון בעל התוה"מ בפ' ויקרא סי' ל"ו, על דרשת שמעון התימני בזבחים ל"ב ע"ב שצריך שיהיו ידיו של שוחט לפנים מן הנשחט ע"ש, דלפמש"כ הרי שמעון התימני בעצמו בזבחים שם ביאר, בהא דמייתי קרא דושחט את בן הבקר שוחט את בן הבקר יהא לפני ה' ע"ש, והוא לפ"מ דמפרש האי את כמו עם, וממילא צריך השוחט להיות עם בן הבקר בעזרה, ולא שיעמוד בחוץ וישחוט בסכין ארוכה, וע"ש רש"י ד"ה ה"ג שוחט.
שם כיון שהגיע לאת ה"א תירא פירש, הא דלא פירש אצל ואהבת את ה"א בכל לבבך המוקדם בפסוק ע' בתורת חיים, ובתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"ב הוכיח מזה שאל יחשב אחד מחכמי ישראל שידבק בו גנאי כשהוא חוזר מסברא שנתברר שהיא בטלה אלא הגנאי הוא באמת אצל חכמי האמת להחזיק בטעות ולחלוק על האמת אחרי שנגלתה ע"ש, וע"ע בחידושי הרי"ף לעין יעקב פי"ג דכתובות סי' מ"ט.
שם עד שבא ר"ע ולימד את ה"א תירא לרבות תלמידי חכמים, והא דר"ע דריש אתין קבל כן מרבו נחום איש גם זו ששימש אותו כ"ב שנה, והוא היה דורש כל אתין שבתורה כדאמרינן בחגיגה י"ב סע"א.

והנה התוס' במנחות י"א ובבכורות ד"ו ובנדה ל"ז נסתפקו אי דרשינן אתין כיון דהיא פלוגתא דתנאי כדאמרינן הכא, אמנם בס' יראים סי' ל"ה כ' וז"ל ואע"ג דאיכא תנאי בב"ק דלא דרשי אתין כר"ע קיי"ל דקיימי ר"ע וריה"ג ושמעון העמסוני בחדא שיטתא והוו להו רבים כו' ע"ש, ולע"ד קשה בדבריו בכפלים, ראשונה איך חשב בין הני דדרשי שמעון העמסוני, הלא אחרי שלא מצא מה לדרוש בקרא דאת ה"א תירא פירש מכולן וחזר בו מכל ריבויין שדרש כדפירש"י בפסחים כ"ב ע"ב ובבכורות ד"ו ע"ב, ועוד מדוע לא חשיב את נחום איש גם זו דהוא ודאי דריש כל אתין שבתורה כדהעיד עליו ר' ישמעאל בחגיגה שם וצ"ע.

תוד"ה נקי מחצי כופר. וא"ת ולימא נקי מדמי עבד כו', ע' בס' נחלת יעקב לב"ק דף מ"ג ע"ב.

דף מב.

רש"י ד"ה אטו באסון. דס"ל לרב אדא כר"ש דאמר נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון ולית ליה לתנא דבי חזקיה כו', וע' בתוד"ה בכוונה מה שהקשו על פירושו, ולעד"נ עוד לדקדק לפי פירש"י מאי קמקשה לקמן מ"ט ע"א אהא דתנן שור שהיה מתכוין לחבירו, טעמא דמתכוין לחבירו הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות לימא תהוי תיובתא דרב אדל כו' ע"ש, הרי י"ל דרב אדא ל"ק רק משום דס"א כר"ש דמחלק בין מתכוין לאינו מתכוין, ומשנה דפ' הפרה אפשר דס"ל כת"ק דר"ש במשנה דסנהדרין ע"ח ע"ב דדוקא נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם כו' ודייקינן שם ע"ט ע"א הא נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, ולפ"ז שפיר תנא במשנה דפ' הפרה לקמן שם דאדם שהיה מתכוין לחבירו והכה את האשה ויצאו ילדיה משלם דמי ולדות, ואגב דתנא גבי אדם שהיה מתכוין לחבירו תנא נמי גבי שור שהיה מתכוין לחבירו כדאמר התם אבל לא לדייק מינה הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות, דבשור פטור אפילו מתכוין לאשה. דבשוורים כתב רחמנא בעל השור נקי כדאמר רב אדא הכא, וכדרב חגי מדרומא דאייתי מתניתא בידיה כרב אדא כדאמרינן בסוגיין, עוד יל"ד מאי קא קשיא ליה שם אדרב אדא מהך דהכא, הלא איהו אוקים הכא רק אליבא דריה"ג דליף מבעל השור נקי שוורים שנתכוונו לאשה עצמה דפטירי, משא"כ סתם משנה דהתם הוא אליבא דר"ע דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע כדאמר בסנהדרין פ"ו ע"א, ור"ע ממעט הכא מגופיה דקרא דגבי דמי ולדות אנשים ולא שוורים, ולכן בע"כ באותו אופן דאנשים חייבין פטורין שוורים, והיינו דמחלק במשנה שם, דשור שהיה מתכוין לחבירו

פטור מדמי ולדות, ואדם שהיה מתכוין לחבירו משלם דמי ולדות וצ"ע כעת, וע' בהעמק דבר לפ' משפטים כ"א כ"ב.

דף מב:

ת"ר והמית איש או אשה אמר ר"ע כו' אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו אף אשה נזקיה ליורשיה. ע' מכילתא משפטים פרשה ו' ובהתוה"מ שם סי' ס"ט.
שם אמר ר"ל לא אמר ר"ע אלא בכופר כו' מ"ט א"ק והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושת עליו, פי' וכמיתת הבעלים כך מיתת השור ואין השור בסקילה אלא לאחר מיתה ממש ולא ע"פ אומד מחיים שימות כדמפרש בשטמ"ק, וע' מה שהאריך בזה הגרע"א ז"ל בתשובה סי' ר"ד.

דף מג.

התורה זכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בזנות, ע' משך חכמה פ' וישב בפסוק היא מוצאת.
רש"י ד"ה לא דמים. דלא גרעה מיתה מנזקין דאילו אזקיה אע"ג דאינו בסקילה בעי לשלומי. ליה פחת דמיו ה"נ משלם דמיו ליורשים, ע' בס' נחלת יעקב ח"ב על סדר המסכתות לב"ק מש"כ בזה בסוגיין ובהג"ה שם.

דף מג:

גבי עבד שאינו משלם קנס ע"פ עצמו וה"ד דאי אתו עדים ואסהידו ביה דקטל ע' בת' ברית יעקב סוף סי' קי"ג.
שם האמר ר"ל כגון שהצית בגופו של עבד דקלבד"מ, וקשה בשלמא ר"ל דס"ל אשו משום ממונו והקשו עליו לעיל כ"ב ממשנה דגדי כפות לו ועבד סמוך לו כו', אליביה שפיר הוכרח לתרץ שהצית בגופו של עבד דרק אז פטור אשריפת העבד משום דקלבד"מ, אבל לר"י דס"ל אשו משום חציו בלא"ה קלבד"מ אשריפת העבד, והכא הלא לרבא קיימינן דקאמר התם קרא ומתניתא מסייע ליה לר"י, ובכלל פסק רבא כר"י לגבי ר"ל ר"פ החולץ, ומדוע צריך להביא מדר"ל כגון שהצית בגופו של עבד דשינויא דחיקא הוא הרי לדידיה בלא"ה קלבד"מ מטעם חציו כנ"ל, וביותר יל"ד בדברי רש"י דסוגיין ד"ה עבד כפות, דמפרש דס"ל לרבא אשו משום ממונו ואין כאן חיוב מיתה, והוא תמוה דרבא ס"ל אשו משום חציו וממילא יש בה חיוב מיתה, ואף למסקנת הש"ס שם דמאן

דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו אפ"ה לענין קלבד"מ פטור מטעם חציו, וע"ש כ"ג ע"א תוד"ה מאי בינייהו וצ"ע.
שם א"ל אביי אלא מעתה עבד נמי מה ת"ל אם עבד כו', עמש"כ בחידושי לתמורה י"ח ע"א.
שם ת"ר או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים כו', ע' בפי' הריב"א לבעלי התוס' עה"ת בפסוק או בן יגח ובפי' הטור עה"ת שם.
רש"י ד"ה עבד כפות. אבל משום דקלבד"מ לא פטר ליה דקסבר אשו משום ממונו ואין כאן חיוב מיתה ע"כ, ע"ל כ"ב ע"ב בתוס' סד"ה קטל ובמש"כ בחידושי שם.

דף מד.

לא אם אמרת אדם באדם שכן חייב בד' דברים תאמר בשור שאינו חייב בד' דברים. ע' משפטים סי' צ"ט.
רש"י ד"ה ת"ל או בן יגח או בת יגח יגח יגח תרי זימני דריבה לה נגיחה למועד ולתם ולמיתה ולנזקין. וראיתי בברטנורא על התורה בפסוק או בן יגח שהקשה היכי נילף מיניה תרתי ותירץ דכל כה"ג אמרינן שקולין הן ויבאו שניהם ע"ש, וקשה דכלל זה ניתן להאמר היכא דשקולין הן ואין צד חומר באחד יותר מבחבירו אז אמרינן הי מינייהו מפקת, אבל הכא דעצם קרא כתיב במועד כדפירש"י בריש העמוד ד"ה ואין לי אלא במועד ע"ש, א"כ מסתברא לאמר דקאי רק אמועד ובמיתה, ובתם ולנזקין מנלן, וע"ל ד"מ ע"ב תוד"ה ויש בנוגח ובזבחים ד"ד ע"ב תוד"ה שקולים ובמש"כ בחידושי שם וצ"ע.

דף מד:

ואכתי צרורות נינהו, ע"ל י"ז ע"ב תוד"ה נובר.
שם והניזקין שלא בכוונה ר"י מחייב ור"ש פוטר מ"ט דר"י יליף מכופרו כו', ע' נחלת יעקב לב"ק במש"כ בחידושיו לעיל מ"ג ע"ב.
שם מ"ט דר"ש דא"ק השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת הבעלים כך מיתת השור מה בעלים עד דמכוין ליה אף שור עד דמכוין ליה, ולקמן מ"ה ע"א דרשי ליה רבנן דר' יעקב להאי הקישא דמה בעלים בפניהם אף שור בפניו, וקשה הא מבע"ל להך היקישא במשנה רפ"ק דסנהדרין דשור הנסקל נידון בכ"ג כמיתת הבעלים, והנה במכילתא משפטים שם מבואר דהקישא לכ"ג הוא דעת ר"ע, וא"כ י"ל דהתם ר"ע קאמר לה ובכלל הלא כולהו סתימתאי אליבא דר"ע כדאמרינן שם פ"ו ע"א, אבל מ"מ קשה הלא משמע

דאין שום חולק אהא דשוה"נ מיתתו בכ"ג, וא"כ לר"ש דהכא ורבנן דלקמן מנא להו להאי דינא אי איצטריך להו להאי הקישא לדרשא אחרינא כנ"ל וצ"ע כעת.
שם וכל קבוע כמחצה ע"מ דמי, ע' במש"כ בחידושי לזבחים ע"ג ע"ב ולחולין צ"ה ע"א.
במשנה שור המדבר שור ההקדש שור הגר שמת ואין לו יורשים הרי אלו חייבין מיתה כו', ע' משך חכמה פ' משפטים בפסוק וכי יגח שור את איש.
שם אפילו נגח ולבסוף הקדיש נגח ולבסוף הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו והמית כו', ע' בת' הגרע"א סי' קצ"ו ובמנ"ח מצוה נ"א ובקצוה"ח סי' ת"ה ובת' ברית יעקב סי' ז' ובמש"כ בחידושי לעיל י"ג ע"ב ולכריתות כ"ד ע"א ולזבחים ע"א ע"א.
תוד"ה שור האשה. ובנזקין כתיב איש דוקא לכך איצטריך ריבוי. ע"ל ס"ו ע"א תוד"ה השוה ובסנהדרין ס"ו ע"א תוד"ה לרבות ובסוכה כ"ח ע"ב תוד"ה לרבות.

דף מה.

דכו"ע אומרין באיסוה"נ הרי שלך לפניך דא"כ נפלוג לענין חמץ בפסח, ע' מג"א סי' תמ"ג סק"ה ובחידושי הגרע"א ובאבן העוזר שם.
שם אין גומרין דינו של שור אלא בפניו דא"ל אי אהדרתיה נהלי הוה מערקנא ליה לאגמא השתא אתפשתיה לתוראי בידא דלא יכילנא לאישתעויי דינא בהדיה כו', והנה בב"מ כ"ו גבי ראה סלע שנפלה כ' הרמב"ן במלחמות, דלא מהני יאוש אלא ברשות שאינו שלו דוקא אבל לא כשישנה ברשות הבעלים, והק' בקצוה"ח סי' רנ"ט סק"א מכריתות כ"ד דקאמר שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם בו זכה ומשמע אפילו השור עודנו בביתו וברשותו ותירץ דהתם הוא מטעם הפקר ולא מטעם יאוש והפקר ודאי מהני אפילו ברשותו ממש כו' ע"ש, ולעד"נ דבריו הם נגד הירושלמי והראשונים ז"ל, דבירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"י ה"ז מבואר דסוגיא דכריתות הוא מטעם יאוש, ואע"ג דבירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ב הגרסא הפקר טעות, מ"מ גם התם כוונתו ליאוש כדמסיק התם גבי עבד היוצא ליסקל והקדישו בעליו ריש"א זכה לעצמו ר"ל אמר יאוש של טעות היה, ובכלל האם שמענו מפיו שהפקיר, ובע"כ דגם בכריתות כוונת הש"ס דמפני ההפקר ב"ד לסוקלו נתייאשו הבעלים, ואח"כ כשבאו המזימין נתגלה שעצם ההפקר היה בטעות, וממילא לא היה מקום ליאוש הבעלים, וביותר דהרא"ש לקמן פרק בתרא גבי חמרא דרב ספרא והתוס' בזבחים ע"א סוף ע"א כתבו בהדיא דבכריתות שם אתינן עלה מטעם יאוש ע"ש.

מלבד כל אלה בלתי מובן איך אפשר במציאות שהשור הנסקל יהיה אז ברשות הבעלים, הרי לשון רש"י שם הוא, שהוזמו עדיו לאחר שנגמר דינו ליסקל זכה בו דהפקר הוא משנגמר דינו ע"ש, וכוונתו דסבת יאושו מטעם הגמ"ד עשאהו כהפקר וע' ספ"ק דערכין, וכיון דאז היה לאחר הגמ"ד איך אפשר שיהיה אז ברשות הבעלים, הרי תנן רפ"ק דסנהדרין דשוה"נ מיתתו בכ"ג, ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו, וזהו עיקר טענתיה בסוגיין אי אהדרתיה נהלי הוה מעריקנא ליה לאגמא ואז לא היו הב"ד יכולים לדונו לסקילה. וכ"מ הלשון לקמן קי"ב ובסנהדרין י"ט יבא בעל השור ויעמוד על שורו, וכיון דגמר דינא לקטלא לא מענינן לדיניה כדאמר לקמן צ"א ע"א, והראב"ד פי"א ה"ז מנ"מ כ' דחוששין לעינוי הדין גם במיתת השור וע"ש בכ"מ דכה"נ דעת הרמב"ם, וע"ע בלח"מ שם מש"כ בשם המאירי, ועמש"כ בחידושי לכריתות ולזבחים שם.

שם מ"ט דרבנן השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור מה בעלים בפניהם אף שור בפניו ור' יעקב בשלמא בעלים בני טענה נינהו אלא שור בר טענה הוא, ולכאורה יל"ד טובא הלא מיתת בעלים דשור הנסקל הוא רק בידי שמים, כדמסקינן בסנהדרין ט"ו ע"ב מקרא דמות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו ע"ש, ולפ"ז מה דמיון מיתת השור למיתת הבעלים ומה שייך בזה מיתתם בפניהם ובני טענה, ומשמע דרש"י במשנה דריש סנהדרין נשמר מזה וכ' בד"ה כמיתת בעלים וז"ל אם היה נדון בחיוב מיתה ב"ד דבעי כ"ג כך מיתת השור דהאי בעליו יומת קרא יתירא להך דרשא ולא דנתחייב קטלא כו' ע"ש, אמנם אכתי קשה היכא אשכחן היקש בחד קרא דבנוגע לענין זה בפועל ובמעשה הם מובדלים לגמרי, כמו הכא דהשור בדיני אדם ובעליו בד"ש, וההיקש הוא רק משום דאשכחן מציאות כזאת בבעליו במקום אחר, ואפילו לפי פירש"י דהאי בעליו יומת קרא יתירא להך דרשא, הרי אתא להך דינא דנידון בכ"ג, אבל מנלן לרבות שמשפט השור יהיה ג"כ בפניו כדדרשי רבנן הכא, ומה בעלים עד דמכוין ליה אף שור נמי עד דמכוין ליה כדדריש ר"ש לעיל מ"ד ע"ב, הלא מסתייה דמפקת להאי יתורא דקרא לדין כ"ג, אבל מנלן להקישו גם לשאר פרטים לדיני מיתת בעלים במקום אחר, וא"כ נקישו נמי למיתת אדם בכל הדברים.

וי"ל עפ"מ דפירש"י בסנהדרין ל"ו ע"ב גבי וכולן אין נוהגין בשוה"נ חוץ מעשרים ושלשה וז"ל ומסתברא דהיקש להכי אתי שהוא עיקר הדין ותחילתו אבל כולהו אינך להצלה אתי ומה לנו לחוס על שור המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע ע"ש, ולפ"ז גם בנתכוין להרוג את זה והרג את זה הוא ג"כ עיקר הדין ותחילתו, ורבנן דר' יעקב ס"ל דגמר הדין

נמי הוא עיקר הדין, ואהני הקישא שיהיה צריך להיות בפניו כמו בפני בעלים, וע' סנהדרין ע"ח ע"א ובתוד"ה שור טריפה.

שם הב"ע דנטריה שמירה פחותה ולא נטריה שמירה מעולה ש"ח כלתה לו שמירתו הנך לא כלתה שמירתן, והנה בר"ן לב"מ מ"ב ע"א הביא דברי המביאים ראיה מהך דהכא לענין שמירת כספים דש"ש, דמדקאמר הכא דדלת שיכולה לעמוד כנגד כל רוח סגי לש"ש, ה"ה התם לדין ש"ש דא"צ להיות יושב ומשמר, וע"ש מה שהקשה על דבריהם, ולע"ד בלתי מובן כלל ההרכבה מסוגיא דהכא לדהתם. דהכא לענין שמירת השור שלא יצא ויזיק דטבעיות השור וגבורתו מוגבלת, בזה נופל לאמר שאם יהא מוסגר בדלת כזו אז לא יהיה באפשרותו לצאת משו"ה סגי ליה בהכי, משא"כ שמירת כספים מגנבים שיכולים למצוא כל מיני טצדקי איך לבא פנימה ולבצע מעשה הגניבה, בזה אין מקום לדון ע"ד חיזוק הדלת, ואפשר דבזה כו"ע מודים לדעת הסוברים שצריך להיות יושב ומשמר ע"ש וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה אינו מוקדש דלאו ברשותיה דמריה קאי לאקדושיה, ע' אבני מלואים סי' כ"ח ס"ק נ"ו.

תוד"ה מכור. ואפילו ר"ת דמפרש דמחיים לא מיתסר כו', ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק והשור יסקל וע"ע נוב"י קמא חא"ח סי' י"ט.

תוד"ה השתא. דהתם דא"ל הרי שלך לפניך כגון שתפשוהו ב"ד מאליהם ע' נתיבות המשפט בהקדמתו לסי' ע"ו.

דף מה:

רש"י ד"ה לית ליה. ולענין שמירה דאם שמרו שמירה פחותה והזיק בקרן ימין פטור לגמרי ואם בשמאל משלם ח"נ, ע' ברמב"ם ולח"מ פ"ז ה"ב מנ"מ ושם ברמב"ם וראב"ד רפ"ב.

דף מו.

מ"ט דר"א דא"ק ולא ישמרנו שוב אין לו שמירה לזה כו', ע' בהתוה"מ משפטים סי' קכ"ג.

שם אבל חכ"א זה כלל גדול בדין הממע"ה כו', ע' פני יהושע לב"מ ד"כ ע"ב בתוד"ה איסורא ולכתובות רפ"ב וע"ע בתוס' יבמות ל"ז ע"ב ד"ה ממון וביש"ש שם סי' ז'.

תוד"ה שור. אך מההיא דהמניח קשה דדייק זאת אומרת חלוקים עליו חביריו על סומכוס דמשמע התם דאפילו בברי וברי קאמר סומכוס דחולקין ואפילו עומד בביתו כו'. ע' מה שתירץ בזה הגאון בעל נה"מ בספרו נחלת יעקב לב"ק דף ל"ה ע"ב.

תוד"ה דאפילו. וא"ת והא מחוייב שבועה ואין יכול לישבע הוא כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קס"ח.

דף מו:

ואי ליכא לאישתלומי מיניה לישקליה לתורא בזוזי כו', ע' שעה"מ פי"א מה' מלוה.
שם רב אמר ה"ז מקח טעות זיל בתר רובא ורובא דאינשי לרדיא הוא דזבני ושמואל אמר יכול שיאמר לו לשחיטה מכרתיו לך כו' כי אזלינן בת"ר באיסורא אבל בממונא לא אזלינן בת"ר אלא הממע"ה, הנה חזינן מהא דבסוגיין דפלוגתייהו הוא בזה, דרב סבר דהא דילפינן בחולין י"א מקראי דאזלינן בת"ר הוא בכה"ת ואפילו בממון, ושמואל סבר דבממון כיון דהאחד מוחזק אמרינן ביה הממע"ה, וע' רשב"ם ב"ב צ"ב ע"ב ד"ה לא אזלינן.
ולפ"ז יל"ד מנ"ל להש"ס לתלות הא דחכמים אומרים זה כלל גדול בדין הממע"ה דקאי אפלוגתא דרב ושמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, הלא י"ל דחכמים השיבו רק על דברי סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין, דקאי על משנתנו דשור שנגח את הפרה ואין ידוע אם עד שלא נגחה ילדה כו', דזה אין תלוי ברוב ומיעוט רק הוא ספק השקול, בכגון זה ס"ל לסומכוס ממון המוטל בספק חולקין וחכ"א הממע"ה, אבל רב ושמואל הלא פליגי ברוב ומיעוט הנוגע לממון כנ"ל, ובזה ל"פ כלל סומכוס וחכמים, דאל"ה אמאי ל"ק על פלוגתתם כתנאי או לימא כתנאי, וצ"ע כעת. וע"ע בתוס' כתובות ט"ז סוף ע"א ובחידושי הרמב"ן לשבת ד"ט ע"א.
שם מנין להממע"ה שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראיה אליהם מתקיף לה רב אשי הא ל"ל קרא סברא הוא כו' אלא קרא לכדר"נ מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה שנאמר מי בעל דברים כו', הנה מלשון הש"ס משמע דלולא הוה ידעינן הממע"ה מסברא, לא הוה מצינן לאוקמי קרא לנזקקין לתובע תחילה, אבל בירושלמי סנהדרין פ"ג ה"ח לא הזכיר הא דסברא הוא כדאמר רב אשי, אלא תרווייהו יליף מהאי קרא ע"ש.
שם מתקיף לה רב אשי הא ל"ל קרא סברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא כו', ולכאורה הי"ל לאמר הא ל"ל קרא סברא הוא שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו כדכ' התוס' בב"ב ל"ד ע"ב ד"ה ההוא ארבא ע"ש, וממילא כתולדה מחוייבת היא דעל המוציא מחזקתו להביא ראיה, אכן המשל דאזיל לבי אסיא מפני כאבו, הולמת רק לנמשל דצריך לבא אל הב"ד לצעוק על הגזילה שנעשתה לו.

וי"ל דשני הדברים עולים בקנה אחד, דגם התם אטו ההליכה אל הרופא תסיר כאבו, אלא דכמו הכאב מוחזק בגופו כמ"כ בעל דינו מוחזק בממונו, וכמו שהרופא יורה אל המוכאב איזו סמי מרפא יוציאו חזקת הכאב מגופו, כמ"כ הליכתו אל הב"ד תועיל לו שיורו איזו ראיה צריך להביא שעל ידם יוציא ממונו מיד המוחזק, וממילא שפיר מוכח מזה דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

שם מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה כו', ע' בת' שבות יעקב ח"א סי' קמ"ד ובברכי יוסף חח"מ סי' כ"ד ובנה"מ שם.

רש"י ד"ה שאין נזקקין. כגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו (בעדים או בשטר) נרשם עה"ג דמהרש"ל מוחק תיבות אלו, וכן ליתנייהו בלשון רש"י המובא בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשמ"ו.

תוד"ה ה"ג. ואור"ת שיש ג' דינים לב"ח ולניזקין ולשכיר כו', ע' בתוס' לעיל ד"ט ע"א ד"ה ר"ה וב"ב צ"ב ע"ב ד"ה אי ובכתובות פ"ו ע"א ד"ה לב"ח ובחידושי הר"ן לב"מ קי"ח ע"א ובת' הריב"ש סי' ק'.

תוד"ה שאין נזקקין. והשתא צ"ל לפ"ה דמיירי כגון שיש לראובן שטר על המנה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' נ"ב.

תוד"ה מידע ידעי דשותפות אית לי. פי' שיש לנו להעמיד הפרה בחזקת שהיא מעוברת והשתא הוא דילדה כו', ע' ב"מ ד"ק ע"א תוד"ה הא מני ובת' ברית יעקב סי' כ"ז.

דף מז.

תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא היא, עמש"כ בחידושי לחולין ס"ד ע"ב ולזבחים ל"ה ע"א. תוד"ה מ"ט. ואור"י דבכ"מ עובר ירך אמו הוא לבד לענין טריפה דכיון דיש לו חיות בפ"ע ליכא למימר שנטרף עם אמו וכן הלכה דבכ"מ עובר ירך אמו לבד מטריפה וכ"כ התוס' בכ"מ, והנה דרך אגב נשמרו התוס' דלא תקשה כיון דעובר ירך אמו הוא לגבי נגיחה ורביעה, איך קיי"ל כר' יהושע דולד הנולד מן הטריפה כשר אפילו להקרבה ע"ג המזבח. להכי כתבו דטריפה שאני דיש לו חיות בפ"ע, פי' כיון דכל ענין האיסור דטריפה גבי אמו הוא משום דטריפה אינה חיה אולם בעובר זה דהוא חי ואין חיותו תלוי בחיות האם להכי מותר וכדביאר הב"י בשם הרשב"א ביו"ד ס"ס ע"ט וע"ש בשו"ע ובמפרשים.

ורש"י במשנה דתמורה ד"ל ע"ב הרחיק ללכת, וכ' דמה"ט גם ר"א דס"ל שם ולד טריפה לא יקרב לגבי מזבח מ"מ לגבי הדיוט גם איהו מודה דמותר דלאו מגופה קא רבי,

והתוס' השיגו עליו שם רק מכח סוגיא דחולין נ"ח ע"א אליבא דר"א גופיה, ולפ"ז סרה קושיתי בחידושי לתמורה ל"א ע"א ע"ש אמנם בנוגע לדינא להיתר דולד טריפה עכ"פ גבי הדיוט כתבו התוס' בחולין נ"ח ע"א ובכ"מ כמש"כ הכא, ועמש"כ בחידושי לחולין שם ולתמורה ד"ל ע"ב.

בא"ד דהא רבא גופיה אית ליה הכא עובר ירך אמו, ע' בת' הגרע"א סי' קע"א קע"ב ובביאורי הגר"א לאו"ח סי' תר"ה.

דף מז:

תוד"ה אימא. וי"ל דעכשיו סובר דלרבי כשמכניס שורו ברשות הרי היא כאילו מפרש בהדיא שיפטר כל אחד ואחד בנגיחת שורו כו', ע' במגיד משנה ולח"מ פ"ז ה"ה מנ"מ.

דף מח.

תוד"ה איש. וי"ל דהתם נמי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר הוא עצמו משלם ע"כ, וי"ל"ד טובא דהא במאי דטרחו ליישב דעת ר"ל דלית הלכתא כוותיה מגלגלין עלינו בתירוצם קושיא אלימתא אדר' יוחנן דהלכתא כוותיה, וכן כמה משניות מורים דחייב על מעשה שורו בהיזק האש, כדתנן לעיל ל"ד שורו שהדליק את הגדיש חייב וכן בכלב שנטל חררה לעיל כ"א ובשילהי הכונס גמל טעון פשתן כו' ע"ש. ולפי תירוץ התוס' אמאי מחייב באמת הרי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבערה דמשמע דוקא כשמבעיר עצמו הוא ישלם וצ"ע כעת.

דף מח:

ריה"ג הוא דאמר כר"ט דאמר קרן בחצר הניזק נ"ש משלם ה"נ כופר שלם משלם, והק' הגרע"א ז"ל בגה"ש הא להדיא אמר ר"ט כן בכופר דמשלם ברשות ניזק כופר שלם לעיל דכ"ו ע"א וא"כ למאי צריך ללמוד ממה דאר"ט כן בנזק וגם הו"ל למימר בקיצור ר"ט היא דאמר תם משלם כופר שלם ברשות הניזק וצ"ע עכ"ל, ולעד"נ עפ"מ שיש לדקדק הלא רק על אמורא אשכחן בלשון הוא דאמר כהאי תנא, אבל מה מקום לתלות תנא בתנא כדאמר הכא ריה"ג הוא דאמר כר"ט וכן לעיל כ"ו ע"א דר"ט סבר לה כריה"ג, ועוד מה חידש עולא הלא גם שמואל אוקים למשנתנו כריה"ג ודמשלם חצי כופר, ובע"כ דעולא לא קאמר אוקימתא בפ"ע, רק בתר דשמע אוקימתא דשמואל אליבא דריה"ג דס"ל תם משלם חצי כופר, קשיא ליה הלא במשנה קתני משלם את הכופר משמע כופר שלם,

ולה"ק דאם נניח דמשנתינו ריה"ג היא, א"כ למה לן לדחוקי ולאמר דהוא חצי כופר הרי אפ"ל נמי כופר שלם, ודוקא ע"פ סוגיא דלעיל כ"ו דרק משם ידעינן הני שני דברים דריה"ג סבר דברה"ר חצי כופר ור"ט סבר דברשות הניזק כופר שלם, והני תרתי קרן תמה ברשות הרבים חצי כופר ושן ורגל ברשות הניזק כופר שלם אין לנו בזה שום מקור בדאורייתא רק יסודם הוא מח"נ דקרן ברה"ר ונ"ש דשן ורגל ברשות הניזק, ואם רק לא היה מציאות דין קרן ברשות הניזק נ"ש, אז לא היה נמי כופר ברשות הניזק כופר שלם דמנא תיתי, ודין קרן ברשות הניזק נ"ש הוא דוקא לר"ט במשנה דלעיל כ"ד ע"ב, משא"כ לרבנן דדרשי דיו אז אף אם נימא כריה"ג דתם משלם חצי כופר אכתי לא מצינן למגמר האי ק"ו דאפ"ל דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי כופר אף ברשות הניזק חצי כופר כדתנן התם גבי נזק, ומכש"כ אי הוה יליף במה מצינו אז ודאי אמרינן דיו אף דמופרך כדכתב הפמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל א', ולפ"ז עולא דבעי לאוקמי משנתנו בתם כדפירש"י ובכופר שלם, אז דבר גדול הבלי"ע בדבריו בהא דתלי דעת ריה"ג בר"ט דאמר קרן בחצר הניזק נ"ש משלם, דאם ר"ט לא היה מחדש דין נ"ש בחצר הניזק בקרן תמה לא היה מקום לפני ריה"ג לחדש כופר שלם בחצר הניזק גבי תם, דאז הוה אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה ברה"ר חצי כופר אף ברשות הניזק חצי כופר, ולפ"מ דתרווייהו בחדא שיטתא קיימו להכי בשני המקומות תלי חד בדחבריה כנלע"ד.

דף מט.

טעמא דמתכוין לחבירו הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות לימא תיהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה דאמר שוורים שנתכוונו לאשה פטורים מדמי ולדות, וקשה הלא רב אדא ל"ק לעיל מ"ב ע"א אלא לאוקים דברי ריה"ג, אבל איהו לגרמיה אפשר דס"ל כסתם משנה דהכא, ואף אם נימא כיון דאוקים הכי מסתמא ס"ל כריה"ג לפי האוקימתא דאוקים הוא, א"כ עכ"פ לפי שיטתו הרי מצי לתרוצי דאיהו ס"ל כריה"ג, ואפשר דכוונת הש"ס דאי לפי דאוקימתא דרב אדא הו"ל לריה"ג לפלוגי במשנתינו.

אמנם קשה דל מינה רב אדא, ברייתא מי ניחא הלא לעיל שם אמרינן דרב חגי מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה כוותיה דרב אדא בר אהבה, וע"ש תוד"ה בכוונה ובמש"כ בחידושי שם.

ועוד קשה לפ"מ דקיי"ל בסנהדרין פ"ו ע"א דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע, ומשו"ה מקשה הש"ס בפשיטות פ"ב ע"א אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע, א"כ תקשה

בסוגיין על ר"ע כדאקשינן על רב אדא, טעמא דמתכוין לחבירו הא מתכוין לאשה משלם דמי ולדות הלא איהו ס"ל לעיל מ"ב ע"א אנשים ולא שוורים.
ואכתי איכא למידק אהא דמשני הוא הדין דאפילו נתכוונו לאשה נמי פטורים מדמי ולדות ואיידי דקא בעי למיתני סיפא אדם שהיה מתכוין לחבירו דהכי כתיב קרא קתני רישא נמי שור שהיה מתכוין לחבירו, וקשה הרי ל"ד להא דאמרינן בכ"מ איידי דבעי למתני סיפא, דהתם עכ"פ סיפא משנה דצריכה היא, משא"כ הכא סיפא דאדם שהיה מתכוין לחבירו כו', ודאי יתורא היא כדאמר דהכי כתיב קרא, וכי ינצו אנשים הרי דבמתכוין לחבירו משתעי ול"ל לאשמעינן במשנתנו וצ"ע כעת.
שם ממשמע שנאמר ויצאו ילדיה איני יודע שהיא הרה מה ת"ל הרה לאמר לך שבח הריון לבעל כו', ע' ירושלמי דפרקין ה"ה ובמה"פ שם ובהתוה"מ משפטים סי' פ"ו ובתורה תמימה שם.
שם אטו ולדות צררי נינהו כו', ע' הפלאה ספ"ק דכתובות ובס' חזקה רבה חא"ח סי' ב'.
תוד"ה חמרתא מעברתא. וא"ת הא גבי בור תנן בשילהי פרקין כו', ע' מה שתירץ בזה במשך חכמה לפ' משפטים בפסוק וכי יפתח ד"ה והא דשור.

דף מט:

שבח ולדות דשייכא ידה בגווייהו זכיא בהו בכולהו כו', ע"ש שער משפט סי' ער"ה סק"א.
שם המחזיק בשטרותיו של גר מהו מאן דמחזיק בשטרא אדעתא דארעא הוא דמחזיק כו', ע' לח"מ פ"א ה"ט מה' זכיה ובש"ך סי' ער"ה ובשער משפט שם סק"ב ובחידושים הנדפסים סוף ס' ארצות החיים ובמשנת דר"א לחו"מ סי' ס"ו ע"ד הש"ך שם סק"ו ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגאון ר' הלל ז"ל סי' ה'.
שם משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא ישראל אחר והחזיק בה כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשמ"ח ובת' הרא"ש כלל ק"ח סי' ב' וסי' כ"ג.
שם הב"ע דליתיה כל היכא דאיתא לדידיה דאי בעי מקני מצי קני קניא ליה נמי חצירו כל היכא דליתיה לדידיה דאי בעי הוא למקני לא מצי קני חצירו נמי לא קניא כו', הנה בדוגמא זו אשכחן בב"מ ק"ב ע"א ובחולין קמ"א ע"ב, דקנין חצירו תלוי באפשרות דקנין גופו ושם הוא אע"ג דאיתיה, רק חסרון הקנין דהתם הוא משום דאיסורא רכיב עלה, ולפ"מ דלהכי לא מצי זכה משו"ה גם חצירו לא זכה בשבילו, כדהסביר עלה דהתם בת' הריב"ש סי' שצ"ד וסי' ת"א ובפר"ח ה' פסח סי' קמ"ח סק"ב.

תוד"ה ותני זכתה. ואין מגיה הברייתא כו', כה"ג בתו' יומא ד"מ ע"א בד"ה הא דקאמר.

דף נ.

ר' ישמעאל סבר בור ברה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כרייה לא כש"כ אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו, וקשה הלא במכילתא דר' ישמעאל יליף מהאי דיוקא, אם הפותח חייב כורה לא כש"כ אלא ללמדך שאין עונשין מן הדין וצע"ק, וע' ברש"י חגיגה סופ"ק ובתוס' לעיל ד"ב ע"א וד"ד ע"ב ודף מ"ט ע"ב.

שם הוה אמינא פותח הוא דסגי ליה בכסוי כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה, ע' ברש"י ותוס' לקמן נ"ה ע"ב ד"ה הא כסהו.

שם כל האומר הקב"ה ותרן הוא יוותרו חייו כו', ע' משך חכמה פ' שמיני בפסוק הוא אשר דבר.

רש"י ד"ה שלישית דהוה לה שהות שתצא נפשה כו' ע"כ, והנה מזה למד במאירי בספרו בית הבחירה שילהי יבמות שם דשיעור שתצא נפשו למים שיש להם סוף הוא שלש שעות, וע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' ס"א ובחוט המשולש בחלק התשובות של הגר"ח זצ"ל סי' ו'.

דף נ:

אמר ר"נ אי שקל מריה דהאי תורא קבא דקמחא ואזיל תנא ביה מדרשא כו', ע' בת' מקום שמואל קונטרס שער התירוצים.

רש"י ד"ה סתם בור יוד טפחים, וכ"כ רש"י לקמן צ"א ע"א, אולם בתוס' סנהדרין מ"ה ע"א הקשה ר"ת אדרבה סתם בור יותר מעשרה כדאשכחן ביוסף ובירמיה שהושלכו לבור וכדאשכחן בבור שמילא ישמעאל בן נתניה חללים כו' ע"ש, וכוונתו בקושיתו דביוסף וירמיה שהשליכום באופן שלא יוכלו לעלות בודאי שהיה הבור עמוק מאד, וכן בבור שמילא חללים לשון זה נופל רק על בור עמוק, הרי דלשון סתם בור דכתיב בקרא הוא שעמוק הרבה יותר מיוד טפחים.

ונלע"ד ליישב דעת רש"י עפמש"כ המפרש לתמיד ספ"ק אהא דכתיב גבי מוראה ונוצה והשליך אותו אצל המזבח וז"ל וקים להו לרבנן דלא מקרי השלכה פחות מעשרים אמות ע"ש, ולשון קים להו לרבנן משמע על דבר מוחלט וע' ר"ה י"ג ע"א, והשתא בקרא דכי יפתח איש בור וגו' והמת יהיה לו, דעלה אמרו בש"ס לעיל ד"ג ע"א דקים להו לרבנן

יוד עבדן מיתה ט' נזקין עבדי מיתה לא עבדי ע"ש, שפיר היה מקום לרש"י על מקור זה ולפרש דסתם בור הוא יוד טפחים, ואעפ"כ אין מקום להקשות מקראי דיוסף וירמיה וחללי ישמעאל, משום דבהני כולהו כתיב לשון השלכה, ביוסף וישליכו אותו הבורה, בירמיה ל"ח וישליכו אותו אל הבור, ושם מ"א והבור אשר השליך וגו' מילא ישמעאל בן נתניהו חללים, וכל היכא דכתיב לשון השלכה חלא קים להו לרבנן דהוא בריחוק מקום כנ"ל, ואיננו דומה לסתם בור דכתיב בקרא.

דף נא.

כי יפול הנופל ממנו ממנו ולא בתוכו כיצד היתה רה"ר גבוה ממנו יוד טפחים ונפל מתוכה לתוכו פטור עמוקה ממנו יוד טפחים ונפל מתוכו לתוכה חייב, אע"ג דבספרי תצא הביא דרשה זו יחד עם המובא בשבת ל"ב ע"א דהאי ממנו קאי על בעל הגג לאמר דמגלגלין חובה ע"י חייב וע' ברש"י שבת שם ד"ה ע"י חייב, מ"מ משמע דדרשה דהכא עיקרית לדינא, והא דשבת היא רק אסמכתא לענין מוסרי שיהא זריז וזהיר לשמור רשותו מנזק.

אכן לכאורה איכא למידק דהכא פשיטא להברייתא דתיבת ממנו אתא לאפוקי בתוכו, ואילו גבי כיור דכתיב ורחצו אהרן ובניו ממנו, מבע"ל בזבחים כ"א ע"א אי ממנו ולא בתוכו א"ד אפילו בתוכו וע' ברמב"ם פ"ה ה"י מביאת מקדש.

וי"ל דהכא משום דאיכא שתי רשויות לגבי הנפילה היינו אם הגג גבוה מרה"ר וכן להיפוך, ובכ"ז כתיב ממנו בע"כ דבזה גלי רחמנא דסובב על תיבת לגגיך דבו דיבר הכתוב וממילא מפקינן אם הוא להיפוך, משא"כ התם דקרא איירי רק בפעולת הקידוש שתהיה ע"י מי הכיור, ותיבת ממנו סובלת שתתפרש אף אם הוא בתוכו, דהא הקידוש הוא מהמים שממנו, ואפשר נמי לאמר דקרא קפיד שהקידוש צריך להיות מן המים היוצאים ממנו ולהכי מספקא ליה.

שם ואס"ד יש חבטה בפחות מיוד למה לי יוד, ע' נוב"י קמא חי"ד סי' כ"ב.

שם וברה"ר בור של שני שותפין היכא משכחת לה כו', והנה בירושלמי לעיל פ"א ה"ב תניא חפר בו עשרה טפחים ובא אחר וסיידו וכיירו שניהן חייבין ופריך מפני שסיידו וכיירו יהא חייב ומשני בשאמר לו סוד את הבית הזה וקנה אותו דמר ר' אמי בשם ר' לעזר שמירת נזקין כשמירת קנין, פי' כמו דבקנין קנה בפעולה זו כמ"כ קנה אותה להתחייב בנזקין, ולפ"ז נקראו שניהם שותפין בפעולת הבור לחיוב נזקין ע"ש, ולכאורה

הלא עפ"ז משכחת לה בור של שני שותפין, ומוכח מזה דהבבלי גריס כגרסת התוספתא האחרון חייב, ובלא"ה הרי אוקמינן בסמוך לברייתא דסיוד וכיור דלא כהירושלמי ע"ש. **אמנם** בכלל בלתי מובן לע"ד מה דאמר שם בשאמר לו סוד את הבית הזה וקנה אותו, הרי בודאי איירי ברה"ר ואין ביד החופר להקנותו להשתמש בו דהא שייך לבני רה"ר מתהום ארעא עד רום רקיע, אלא שהקנין הוא להתחייב בנזקין, ואיזה שוטה ירצה לקנות בור רק להתחייב במקום החופר, והא דאמרו שם בשם ר' לעזר שמירת נזקין כשמירת קנין. הוא במקום שיש לו גם זכות בקניינו, אז באותה מדה חל עליו התחייבות הנזקין ע"י מה שקנה וצ"ע כעת.

שם אי דשוו שליח תרווייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזיל כרה להו אשלד"ע, ולכאורה לפי שיטת רש"י בב"מ ד"ח ע"א דהיכא דשלח שלוחו לגנוב אדעתיה ואדחבריה אז יש שלד"ע, ועפ"ז קרו להו בש"ס שם שותפין שגנבו, וא"כ הרי נוכל לאוקמי גם הכא דשליחת חפירת הבור היתה אדעתיה ואדחבריה ומשו"ה קרי ליה במשנה בור של שני שותפין, וע' בקצוה"ח סי' שמ"ח סק"ג, די"ל דהתם הוא מטעם מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, משא"כ בבור ברה"ר דליכא צד זכות רק חיוב על התקלה, וממילא לא נקרא שליח של המשלח אלא תלינן כולה במי שעשה פעולת החפירה ולא הוי דשותפין. **והנה** התוס' בקידושין מ"ב ע"ב כ' דבשוגג יש שלד"ע כיון דלא שייך בזה לאמר דברי הרב ודה"ת דמ"ש, ועל זה הקשה בטו"א לחגיגה ד"י ע"ב מסוגיא דהכא לוקמי דמיירי דהשליח היה שוגג שלא ידע שהוא רה"ר וכסבור שהוא רשותו או לא ידע דין איסור חפירת בור ברה"ר ומזה מוכח דאפילו היכא דהשליח שוגג נמי אמרינן אשלד"ע ע"ש, ולעד"נ דכל דברי התוס' ומחלקותו המובא בארוכה בש"ך חו"מ סי' שמ"ח ובאחרונים אי בשוגג יש שלד"ע, אין לזה שום שייכות לאדם המזיק, דכמו במשלח אי היה חופר בעצמו בשוגג הרי היה חייב מטעם אדם מועד לעולם בין בשוגג כו' כדתנן לעיל ספ"ב, כמ"כ בשליח זה שגגתו עולה זדון ואשלד"ע, והא דאמרינן בקידושין שם גבי שולח את הבעירה ביד פיקח פיקח חייב משום דברי הרב ודה"ת דמ"ש, הוא משום דסתמא דמילתא איירי בששניהם מזידין. אבל אה"נ אם השליח היה בזה שוגג ודאי אמרינן ביה אשלד"ע וחייב מטעם מזיק, דחיוביה הוא גם על השוגג כנ"ל, וע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובשעה"מ ריש ה' תרומות ובה' מלוה פ"ה הי"ד.

שם א"ר יוחנן כגון שעקרו שניהם חוליא בבת אחת והשלימה לעשרה, הנה תירוצו מתאים עם תירוציה דרביה ר' ינאי בירושלמי שנתנו שניהם אבן האחרונה ע"ש, וכמו דהתם השלימו בגובה לעשרה טפחים כמ"כ הכא השלימו באותו שיעור בעומק, והיא

בדוגמא דא"ר יוחנן גופיה גבי שבת בשבת צ"ט ע"א ובעירובין ע"ח ע"א וצ"ט ע"ב דבור וחולייתה מצטרפין לעשרה לשוייה רה"י אע"ג שעומד ברה"ר כמו הכא.
וצ"ל דהאי שעקרו שניהם חוליא בבת אחת מיירי שזה אינו יכול וזה אינו יכול דומיא דשבת דבכה"ג, שניהם חייבין. ומסייע אין בו ממש כדאמרינן בשבת צ"ג.
רש"י ד"ה אשלד"ע להתחייב שולחו אלא שליח מחייב וסברא הוא דאמרינן דברי הרב ודה"ת דברי מי שומעין ע"כ, ולפ"ז יל"ד טובא לפמש"כ הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ח סט"ו במי ששלח שליח למסור אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלחו ואין לאמר אשלד"ע הואיל והוחזק בכך ע"ש, והשתא לפירש"י דכל טעמא הכא הוא מסברא כנ"ל, א"כ לוקמי הכא כשהשליח היה מומר, דבדידיה אין סברא לאמר דברי הרב ודה"ת דמ"ש, ומזה ראיה לדעת הש"ך בחו"מ שם החולק על הרמ"א, וע' בחידושי הרשב"א בסוגיין ובשעה"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה ושם פ"א הי"ד מה' תרומות ובס' שושנת העמקים להפמ"ג כלל יוד ובשער המשפט סי' קפ"ב ובחידושי הגרע"א לב"מ ד"י ע"ב.

דף נא:

והא סייד וכייד דקא עביד קמא שיעור מיתה וקתני אחרון חייב אמרי התם שלא היה בו הבל למיתה ובא אחר והוסיף בה הבל למיתה, והנה בירושלמי פ"א ה"ב שהבאתי לעיל בסמוך, אוקי הא דסיידו וכיירו כשהראשון אמר לשני סוד את הבית הזה וקנה אותו ומשום דקנה ע"י הסיוד וכיור להכי הוא חייב עליו ולפמש"כ לעיל דאוקימתת הירושלמי הוא דוחק גדול כיון דהוא ברה"ר ולא יוכל הראשון להקנותו את הבור לשום זכות, ואטו בשופטני עסקינן שיקנה בפעולתו רק להוציא את הראשון מחיוב נזקין ולהכניס א"ע במקומו, משו"ה נאדו בבבלי מאוקימתא כזו, ומאידך גיסא לא נהירא להירושלמי אוקימתא דבבלי, משום דסתם בור עשרה הוא כדי להמית כמבואר במשנה לעיל ד"נ ע"ב וע"ש ברש"י, ולפ"ז מה מקום לאוקמי דבור זה שהיה בו עשרה לא היה בו הבל למיתה, ובריייתא איירי דוקא שהיה רחבו יותר מעומקו כדכ' התוס' ע"ש, אחרי דבאמת לא אשכחן כזאת רק כלל אמרו בריש מכילתין ד"ג ע"א דקים להו לרבנן יוד עבדן מיתה, ולהכי אוקים בירושלמי בגוונא אחרינא כנלע"ד.
שם ראב"י סבר יש ברירה האי מדידיה קא ממלא והאי מדידיה קא ממלא ורבנן סברי אין ברירה אמר רבינא ואזדו לטעמייהו דתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה כו', ע' מה שהאריך בזה בתשובות פני יהושע ח"ב סי' צ"ה.

דף נב.

כיון שמסר לו מפתח קנה כו' כיון שמסר לו משכוכית קנה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רצ"ט.

תוד"ה כיון. רשב"ם מפרש בפ' חזקת הבתים כו' ואע"ג דגבי שכירות הבתים אמר בריש פסחים דכשמסר לו מפתחות הוי בחזקת השוכר לבדוק וה"ה לקנותו ה"מ מוכר ומשכיר בית לחבירו אבל בנכסי הגר מאן מסר לו דליקני וקשה לר"י דהכא משמע בהדיא דמסירת מפתח לא קני אלא הוי כאומר לך חזק וקני ודוקא גבי חמץ הוא דתלי במסירת מפתח דמי שמפתח בידו עליו לבדוק כיון שהוא יכול לכנס בזה הבית כו', וסברה זו כתבו התוס' ג"כ בפסחים ד"ד ע"א, ושם הורו המקור דמסירת מפתח לא קנה מהא דלקמן ע"ט ע"א ע"ש.

והנה לשון הרשב"ם משמע דמסירת המפתח מועיל גם לכלל שכירות ומכירה לבד נכסי הגר, ולכן הטיבו אשר דברו בתוס' להקשות עליו. אמנם במה שהקשו התוס' גם על רש"י שם בפסחים כמו שהקשו על הרשב"ם זה בלתי מובן לע"ד. דהנה הראב"ד בתמים דעים סי' ל"ד כ' וז"ל ומסירת מפתח לא קנה לפי הסוגיא של ב"ק (ולא ביאר לאיזו סוגיא כוונתו אם להא דהכא או להא דלקמן ע"ט ע"א כנ"ל) לא לענין מקח וממכר ולא לענין שכירות ואע"פ שענין ביעור חמץ תלו את הדבר במסירת מפתח לא מפני שקנה אותה בכך אלא מפני שסלק המשכיר א"ע מאותו חמץ וכמי שהפקירו דמי דאסח דעתיה מיניה וקם ליה ברשות שוכר והשוכר שבא ברשותו עליו לבערו הלכך אם מסר לו מפתח קודם ארבעה עשר על השוכר לבדוק כו' ע"ש, ולפ"מ דלשון רש"י בפסחים אינו כמו שהתוס' שם העתיקו לשונו ע"ש, לפ"ז כל מעיין ברש"י שם יוכל לפרש כוונתו דס"ל ממש כהראב"ד דמסירת המפתח חלה דוקא לאותה השכירות של י"ג בניסן לגבי ביעור חמץ אבל לא במקום אחר ע"ש, וצ"ע כעת.

דף נב:

תוד"ה ושכיחי. ותירץ ריב"א דלא אמרינן תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אלא היכא שמחמת הפשיעה בא האונס כו', ע' ברמב"ם וראב"ד ומפרשים פי"ב ה"ה מנ"מ ובישו"ש דפרקין סי' ל"ח ובביאור הגר"א לחו"מ סי' ת"י ס"ק ל"ד.

דף נג.

וכל היכא דלא אפשר לאשתלומי מהאי משתלם מהאי, ע' בס' ברית יעקב סי' ק"ב.

רש"י ד"ה נפל. דאי האי כרייה הוי כורה חייב דאשלד"ע דאסור לקלקל ר"ה, ע"ל נ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בשער המשפט סי' קפ"ב.
והנה על חקירת המהרי"ט בתשובה ח"א סי' קט"ז. אי אמרינן באיסורי דרבנן אשלד"ע ופשיט ליה במל"מ מה' רוצח מפירש"י דהכא, שכ' דאשלד"ע דאסור לקלקל רה"ר ואיסור זה ודאי דרבנן הוא וע' בשעה"מ פ"ה מה' מלוה, אבל במנ"ח מצוה נ"ג שדא בה נרגא וכ' דלעשות תקלה ברה"ר שיוכל להביא מיתה או היזק בודאי הוא איסור תורה כמש"כ הרמב"ם פי"א מה' רוצח דאפילו ברשותו אסור מכש"כ ברה"ר כו' ע"ש, ולע"ד יפלא מדוע הביא מדברי הרמב"ם דאיירי בשמירת נפשו הפרטית כדהורה מקרא דהשמר לך ושמור נפשך או ממצות מעקה שהוא ברשותו ולדון מזה ק"ו על רה"ר, הלא אחרי דחז"ל הבינו טעמא דמשנתנו ר"פ המניח שאין דרכן של ב"א להתבונן בדרכים וע' ברמב"ם פי"ג ה"ה מנ"מ, הלא לפ"ז הכל הם עורים אצל תקלה המונחת ברה"ר, וא"כ מדוע לא הביאו מקרא דלפני עור לא תתן מכשול, הרי אפילו מכשול דעבירה הוציאו מהאי קרא, מכש"כ דאוקמינן ליה אפשטיה שלא יניח אבני נגף או שלא יחפור בור ברה"ר, ודומיא רישא דקרא לא תקלל חרש דלא קאי דוקא אחרשים ממש אלא על כל אדם כמבואר שם בספרא ובשבועות ל"ו ע"א, ובאופן כזה מסיק נמי סיפא דקרא ולפני עור לא תתן מכשול. דקאי ג"כ אעורון כללי דכל אדם אפשר להכשל בו, וחומר העונש בזה כפול נמי במשנה תורה ארור משגה עור בדרך, וגם הנסיון יורה שאם יהיה בור חפור ברה"ר לא ימלט שלא יכשלו בו מיעוט ניכר מן העוברים בדרך זה, והאם לא תחול בשביל זה על החופר לאו דלפני עור וגו' וצ"ע כעת, וע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ע"ה, שוב נדפס הספר משך חכמה ומצאתי בו בפ' קדושים בפסוק לפני עור לא תתן מכשול דמהאי קרא הוא האיסור לעשות תקלה ברה"ר. ות"ל שכוונתי לדעתו הגדולה.

דף נג:

א"ק והמת יהיה לו במי שהמת שלו יצא זה שאין המת שלו, הנה מקרא זה כתיב גבי בור ואתא למעט שור פסולי המוקדשין שנפל לבור דבעל הבור פטור, והמת יהיה לו דכתיב גבי שור אתא לבעלים מטפלין בנבילה כדמסקינן הכא ולעיל ד"י ע"ב, וע"ש ע"א רש"י ד"ה שור פסולי המוקדשין, ופטור דאדם שנפל לבור ילפינן משור ולא אדם כדלעיל כ"ח ע"ב, ולהירושלמי דמכילתין פ"א ה"א דריש חד והמת יהיה לו לבעלים מטפלין בנבילה, ואידך מי שהמת שלו יצא אדם שאין לו הנאה במותו, ולפ"ז אייתר להו שור דדרשינן

בבבלי למעט אדם, ולהכי דרשי בפ"ה ה"ז שור ולא שור בכליו חמור ולא חמור בכליו ותרווייהו צריכי כדאמר התם.
אמנם בדרשת המכילתא הנני נבוך לע"ד. לפ"מ דגם איהו דריש כמו בירושלמי שור ולא שור בכליו חמור ולא חמור בכליו, והני תרי קראי דוהמת יהיה לו. דריש לתרווייהו שיהיו לניזק מגיד ששמין דמי נבלתו ומנכה לו דמי נזקו ע"ש, ולפ"ז קשה, ראשונה תרי קראי לזה ל"ל, ועוד מנא ליה להמכילתא למעט אדם שנפל לבור ומת דפטור מכופר.
וא"ל דנפק"ל מקרא דוגם את המת יחצון יצא אדם שאין הימנו הנאה במותו כדנפק"ל בתוספתא פ"ו ע"ש, ז"א דהא האי קרא נדרש במכילתא שם רק על שור בשור כדלעיל דל"ד, והוא כעין שכ' התוס' לעיל ד"י ע"א בד"ה שהשור, אקרא דוהמת יהיה לו דמשתעי בשור דלא ממעט מיניה אדם וצ"ע כעת, וע' בבעלי התוספות עה"ת פ' משפטים בפסוק ונפל שמה שור ובריב"א שם ובמשך חכמה בפסוק והמת יהיה לו.
רש"י ד"ה לענין נזקין. דהא דקיי"ל לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיי"ל כגון אם נפל לתוכו עבד ומת כו', ע' בתוס' לעיל ד"ט סוף ע"ב ושם ד"י ע"א ד"ה שהשור ובמה"פ וציון ירושלים לירושלמי דמכילתין פ"א ה"א ד"ה יצא אדם.
תוד"ה הא כרבנן. דלא תימא דוקא בשור ובור אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' צ"ג.

דף נד.

א"ק והמת יהיה לו כל דבר מיתה כו' כלים בני מיתה נינהו אמרי שבירתן זו היא מיתתן, ולכאורה כיון דכלים נמי בני מיתה נינהו ולרבנן נתמעטו מדכתיב חמור ולר"י נתרבו מקרא דאו, א"כ לדין כלים לא אצטריך לא לחיוב ולא לפטור, לפ"ז קשה למאי כתב רחמנא והמת יהיה לו להורות לכל דבר מיתה, הלא לא איצטריך לא לרבות ולא למעט, ומשמע דרש"י הרגיש בזה ולהכי כתב דאיצטריך ליה הואיל ולאו מיתה ממש היא כו'. וע' בתוד"ה בין ובחידושי הרשב"א הכא, ולעיל כ"ח ע"ב כ' הרשב"א דהא דאמרינן בכלים שבירתן זו היא מיתתן לאו דוקא נשתברו אלא אפילו נטנפו דקלקולן היינו מיתתן דבכלים אין נ"מ בין מיתה לנזקין כדכ' הראב"ד ע"ש.
אמנם ע"פ כל הנ"ל נתבאר לי דרשת הירושלמי לעיל פ"א ה"א אהא דכתיב והמת יהיה לו גבי בור תני ר' ישמעאל יצאו קרקעות שאינן מטלטלין וכ' בפ"מ וז"ל שחפר בור סמוך לרה"ר כדי לעשות יסוד לחומת ביתו ומחמת כן נתקלקל הקרקע ונפלה ומיהיה לו קא דריש יצא קרקע דלא מיטלטל ע"כ, ולע"ד לפמש"כ א"צ כלל לאמר דמיהיה לו קדריש

רק ביאור הענין הוא כך, לפ"מ דמטלטלין שנקרעו או נשתברו ואפילו נתקלקלו א"צ לא לרבות ולא למעט, דשבירתן זו היא מיתתן ועדיפי יותר ממיתת בעל חי, וא"כ לרבנן נתמעטו מדכתיב חמור ולר"י נתרבו מקרא דאו, ומשו"ה קאמר דוהמת יהיה לו אתא רק למעט קרקעות דבקרקע לא שייך מיתה והיינו דקאמר יצאו קרקעות שאינן מטלטלין, פי' דבהו שייך מיתה דשבירתן זו היא מיתתן, משא"כ קרקע ולהכי אם חפר בור ברשותו ועי"ז נתקלקל קרקע רה"ר הסמוכה לו פטור.

שם א"ק שור ולא אדם חמור ולא כלים ולר' יהודא דקא מרבי להו לכלים כו'. עמש"כ בחידושי לעיל ד"ה ע"ב.

רש"י ד"ה ונפל לשון יחיד ונפל טובא משמע כמו ועשה בצלאל ואהליאב כו', ע' בהתוה"מ פ' ויקרא סי' ר"נ.

רש"י ד"ה שאין קדוש בבכורה לא כגון סוסים וגמלים כו', והנה כמו הכא גבי נפילת הבור כמ"כ לקמן ע"ב גבי שבת פירש"י נמי סוסים וגמלים, וע"ל ס"ג ע"א רש"י ד"ה קדוש בבכורה.

תוד"ה אי מבע"ל לחלק האי סוגיא כר' יאשיה דמצריך או לחלק כו', ע' שעה"מ פי"ב מה' שחיטה ובת' מקום שמואל בחידושיו ליו"ד סי' רכ"ח ובת' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ט ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ז ע"א ולמנחות כ"ב ע"ב ולחולין ע"ח ע"ב.

תוד"ה הוה אמינא לגבי מזבח אין. תימא למה לא ילפינן הכא שור שור משבת כו', ע' דורש לציון דרוש ו' מה שהאריך בזה.

תוד"ה חמור דבור לר"י כו' והא דלא קאמר נמי גם לב"ה קשיא כו', עמש"כ בחידושי למנחות צ"א ע"ב ולבכורות י"ד ע"ב.

דף נד:

אלא מאי בן דעת מין בן דעת כו', ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק וכי יפתח בד"ה והא דשור.

במשנה אחד שור ואחד כל בהמה כו' לשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהן כו', ובגמרא ילפינן לה מקרא, והנה בשבת קנ"ג ע"ב גמרינן איסור דמחמר אחר בהמתו בשבת מדכתיב אתה ובהמתך ועמש"כ בחידושי שם, והשתא קשה אהא דאמרינן בפסחים ס"ו גבי ע"פ שחל להיות בשבת ושכחו ולא הביאו סכיניהם מע"ש, דמי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו גדי תוחב לו בין קרניו, ופריך והלא מחמר ומשני כלאחר יד ופירש"י שאין דרך טלה לשאת משוי, ולפ"מ דאמרינן הכא דגם חיה ועוף איתנייהו באיסורי שבת כשור וחמור,

האם דרך עוף לשאת משוי, ואפ"ה גזה"כ הוא דבעליו חייב עליו במלאכת שבת, דגם מחמר בכלל, והאם גרע טלה מעוף, וצ"ע כעת.

שם לפריקה, והא דלא תני נמי טעינה דהתם נמי כתיב לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך הקם תקים עמו, די"ל דסתם משנתנו דהכא ס"ל כדתנן בב"מ ל"ב ע"א מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ואוקמינן שם בגמרא לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם אלא בשכר, ולהכי לא פסיקא ליה למיתנא טעינה.

שם לנפילת הבור כסף ישיב לבעליו כתיב כל דאית ליה בעלים, ע"ל ע"א תוד"ה הוה אמינא ובתשובות פני יהושע ח"ב חח"מ סי' ק"ז.

שם לתשלומי כפל כדאמרינן על כל דבר פשע כלל כל דבר פשיעה, נראה דהא דקאמר כדאמרינן כוונתו על המסקנא דלקמן ס"ג ע"א דהאי על כל ריבויא הוא, דאילו בהס"ד בעי הש"ס לומר דתשלומי כפל הוא דוקא בדבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא כמש"כ בחידושי שם.

שם אי כלאים דחרישה יליף שור שור משבת, פי' ובשבת כתיב וכל בהמתך והא דאדם מותר עם כולן לחרוש ולימשך הוא משום דכתיב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר כדמסקינן בסוגיין, אמנם כל זה אינו מתאים עם הברייתא דספרי פ' תצא פיסקא רל"א, דהתם תניא אין לי אלא שור וחמור מנין לרבות שאר בהמה חיה ועוף כיוצא בשור ת"ל לא תחרוש מ"מ א"כ למה נאמר בשור וחמור בשור וחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש באדם ובחמור ע"ש, והר"ש ספ"ח דכלאים אהא דתנן אדם מותר עם כולן לחרוש כו' הביא רק לשון הספרי, וע' בס' יראים סי' קנ"ו, ולעד"נ עפ"מ דסוגיין אזלא אליבא דר' יוסי משום ר' ישמעאל, ואיהו ס"ל הכי בתוספתא דמכילתין פ"ו, וההיא דספרי אליבא דר"ע דפליג התם אהא דהרבעה וכלאים וקאמר כל אחד ואחד יתרבה במקומו ע"ש.

שם אי כלאים דהרבעה יליף בהמתך בהמתך משבת, ע' ד"ע סוף ע"ב רש"י ד"ה חיה טהורה ובס' יראים סי' ובמש"כ בחידושי לזבחים פ"ה ע"ב.

שם אלמה תנן אדם מותר עם כולן לחרוש ולמשוך, ע' אור זרוע ח"א סי' רצ"א.

רש"י ד"ה חיה בכלל בהמה דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב בתריה איל וצבי, וכן פירש"י נמי לעיל ר"פ כיצד הרגל וע"ש תוד"ה קמ"ל ובמש"כ בחידושי שם, והנה מקור דברי רש"י הוא מלשון הש"ס בחולין ע"א ע"א ע"ש, אכן יל"ד קצת על פירש"י דהתם ד"ע ע"ב, שכ' אהא דחיה טהורה בכלל בהמה טהורה לסימנין. דה"ה לטומאת נבילות ולהרבעה אלא חדא מינייהו נקט ע"ש, ולפי המבואר הכא ולעיל י"ז שם, הו"מ

נמי למימר לנזקין ולהפרשת הר סיני, כיון דחד מקור הוא לכולם לפירש"י ז"ל וצע"ק, וע"ע בזבחים ל"ד ע"א ובספרא נדבה פרשה ב' ובנזיר ל"ה רע"ב ובזבחים קט"ו סע"ב ובחולין נ"ט סע"א ושם ע"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם ובחידושי תורת חיים ופני יהושע בסוגיין.

תוד"ה ואימא. וא"ת פרט ל"ל כו', וכ' בפני יהושע וז"ל נראה דדוקא היכא דכתיב בהמה הוי חיה בכלל אבל לשון בהמתך אינו נופל על החיה שאין לו בעלים מיוחדים אלא על צד המיעוט ע"ש, ולע"ד התוס' בע"כ לא נקטו סברא זו, דהא כתבו לעיל י"ז ע"ב בד"ה קמ"ל דחיה בכלל בהמה ילפינן משבת דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעירה ע"ש, ולדברי הפ"י הלא התם כתיב בעירו, והיא המיוחדת לבעלים כמו דהכא בהמתך, ואפ"ה הוכיחו מזה דחיה בכלל בהמה.

תוד"ה פרי מפרי. הכא משמע דבקר וצאן אקרו גידולי קרקע ותימא כו', ע' בת' הריב"ש כלל קכ"א.

דף נה.

עד שאתה שואלני למה נאמר בהן טוב שואלני אם נאמר בהן טוב אם לאו שאיני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו, ע' תוס' ב"ב קי"ג ריש ע"א ובהקדמת ת' פנים מאירות ח"א.

שם תרנגול טווס ופיסיוני כלאים זב"ז פשיטא א"ר חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל, ע' בחידושי הרשב"א מה שהביא בשם הראב"ד וע"ע בנחל אשכול לס' האשכול ח"ג סי' כ"ב.

שם אמר שמואל אוז ואוז הבר כלאים זה בזה כו', ע' חגורת שמואל על העטרת זהב סי' פ"ו סק"ז ובמה"פ לירושלמי כלאים ספ"ח.

שם בעי רחבה המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו, הנה בכסא דהרסנא לבשמים ראש סי' ק"ו כתב דמשמע דאמלקות קאי ע"ש, ולא הביא דרש"י בסנהדרין נ"ט ע"ב פי' בהדיא דהבעיא היא אי לוקה משום מנהיג בכלאים או לא, וע' בת' הרא"ש כלל ב' סי' ט"ז.

תוד"ה למינהו. דבאלו טריפות משמע דאי הוה כתיב למינהו בצווי של דשאים אסור להרכיב שני דשאים זה בזה כו', ע' ירושלמי כלאים פ"א ה"ז ובמה"פ שם.

בא"ד דלא מחייבי ב"נ לא בכלאים ולא בהרבעה כו', ע' בתוס' סנהדרין ד"ס ע"א ד"ה חקים ובתוס' חולין ד"ס ע"א ד"ה הרכבה ובכ"מ ומל"מ פ"א ה"ו מה' כלאים ובביאור הגר"א ליו"ד סי' רצ"ה סק"ד ובט"ז שם סי' רצ"ז.

בא"ד וא"ת ל"ל למילף כלאים דהרבעה בהמתך בהמתך משבת לרבויי עופות תיפ"ל מלמינהו כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' קדושים סי' צ"ט אות ג'.
תוד"ה המנהיג. כי היכי דילפינן כולהו משבת ה"נ ילפינן שבת בהמתך בהמתך מהרבעה לאסור דגים בשבת במלאכה והדר ילפינן דהנהגה משבת, ע' ס' יראים סי' סמ"ך ובווי העמודים שם.

דף נה:

ארבעה דברים העושה אותן פטור מד"א וחייב בדיני שמים, ע' בש"ך חו"מ סי' כ"ח סק"ב ובאחרונים שם מה שהאריכו בזה.
תוד"ה הא כסהו פטור. ובקונטרס משמע דכל כסוי עד דטאים ליה חשיב כשמירה פחותה ע"כ, ולע"ד בלתי מובן איך אפשר להבין כן בדעת רש"י מגמרא ומסברא, הלא לעיל נ"ב אמרינן בכדי שיודיעוהו וישכור פועלים ויכרות ארזים ויכסנו, הלא עכ"פ כסוי ארזים מועיל ולא בעי עד דטאים ליה בעפרא, ותו אמרינן התם דאם היה הכסוי כראוי לשוורים ולגמלים פטור ואפילו התליע מתוכו, כן יעיד הנסיון דע"ג חפירה מכוסה היטב מובילין כל המשאות שבעולם ובונים עליו בניינים, ואיך יעלה ע"ד רש"י לאמר דכל כסוי עד דטאים ליה חשיב כשמירה פחותה.
לכן נלע"ד דרש"י העתיק לשון הש"ס לעיל ד"נ ע"א דקאמר כורה לא סגי ליה בכסוי עד דטאים ליה ע"ש, אולם רש"י הבין לסוגיא דהתם בד"ז, ניהי דעל בור מכוסה אפשר להוביל ג"כ משאות כבדות וגם לבנות עליו, אכן לפעולה דכסוי כזה צריך אומנים ומומחים גדולים. אמנם לפ"מ דהכתוב איירי בסתם כורה ופותח בור ברה"ר והוא צריך לסלק תיכף בעצמו הזיקו דעביד איהו, ולסתם בני אדם כאלו היה מקום לאמר דכל כסוי חשיב אצלו כשמירה פחותה עד דטאים ליה, ובכ"ז חזינן דעת תורה דכתב על סתם כורה בור ולא יכסנו, משמע דסגי בכסוי דעביד איהו ולא בעי עד דטאים בעפרא, בע"כ הוא משום דהתורה מיעטה בשמירתו.

דף נו.

רש"י ד"ה אלא בחד. ובדיני שמים מחייב כו' ע"כ, וצ"ל דהכא מיירי כשתבעו להעיד והא דאמרינן בפסחים קי"ג ע"ב דהיודע עדות בחבירו ואינו מעיד לו הקב"ה שונאו, התם מיירי שלא תבעו להעיד ואפ"ה הי"ל לילך בעצמו להציל עשוק מיד עושקו כדכ' במשך חכמה לפ' ויקרא בפסוק אם לא יגיד.

תוד"ה אלא. ודוקא שוכר אבל אומר פטור מדיני שמים דסבור שלא ישמעו לו כו', ע' ברמ"א ובש"ך חו"מ סי' ל"ב סק"ג ובביאור הגר"א סק"ב ובש"ך שם ר"ס ק"ה ובשער המשפט סי' קפ"ב סק"א ובשעה"מ פ"א מה' תרומות ובפ"ה מה' מלוה ובת' מהר"ם אלשיך סי' ע"א.

אמנם נראה דגם הרמב"ם נקט בעצם סברת התוס' לפמש"כ בפ"ב ה"ב מה' רוצח וז"ל השוכר הורג להרוג את חבירו או ששלח עבדיו והרגוהו כו' שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת ב"ד ע"ש, הרי דבכדי שיהיה חייב בד"ש דייק שיהיה שכירו או עבדו, והוא לאפוקי ע"י דבורו לחוד דפטור אף מד"ש דסבור שלא ישמעו לו, אכן המל"מ בשם הריטב"א שם כ' דלהכי נקט שוכר דבזה עביד מעשה ע"ש, ולע"ד נראה דחד הוא דלא חלה על ידו שלימות המעשה להתחייב בד"ש אם לא ע"י שכירות ההורג, דבדבור לחוד אפשר דלא ישמע לו, אולם עפ"ז איכא למידק ע"ד המל"מ כיון דיסוד המעשה היא השכירות ולא סגי בדבור לחוד א"כ מדוע לא זכר ג"כ לדברי התוס' שלפנינו, והנה נראה עוד כהוכחה דהמעשה קשורה עם השכירות דהא התוס' כ' לעיל ד"ה ע"א דלהכי קרי למוציא שם רע דבורא דאית ביה מעשה משום דר' יהודא ס"ל בכתובות מ"ו עד שישכור עדים ע"ש, הרי דכל המעשה גומרת השכירות ודבורא בעלמא לאו כלום הוא.

בסה"ד שלח ביד פקח הפקח חייב משמע דשולח פטור אף מדיני שמים ע"כ, לע"ד בלתי מובן דהא אפ"ל דהתם משו"ה פטור לגמרי משום דהניזק יתבע הפסדו מן הפקח כדאמר הפקח חייב, ועוד דמסתמא איירי התם דשלח את הפקח רק ע"י דבורו, אמנם אם שכר את הפקח להבעיר ואי אפשר להשתלם מן הפקח כגון שאין לו או נסע למדינת הים אז חייב המשלח עכ"פ בדיני שמים, כמו שהבאתי לעיל בסמוך בשם הרמב"ם גבי רוצח, ואולי גם בדיני אדם לפמש"כ לעיל שם דשכירות חשיבא כמעשה ע"ש וצ"ע.

תוד"ה פשיטא. וי"ל דה"ק קרא כשעובר בדבר שאם לא יגיד היה נושא עון אז יביא קרבן שבועה, ע' שאילתות ויקרא ר"ס ס"ט ובהעמק שאלה שם.

תוד"ה כיסויי כסיתיה. וי"ל דאפילו במתכוין לטובה כו' מ"מ בד"ש חייב כו', ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ב.

דף נו:

אלא תחתיו דשומר ושומר קמא אפטר ליה לגמרי לימא תהוי תיובתא דרבא דאמר שומר שמסר לשומר חייב כו' לימא מסייע ליה לרבא כו', והנה לפ"ד הראב"ד בפ"ד הי"א

מנ"מ דשומר שמסר לשומר אם ירצה הניזק יגבה מהשני כדמפרש שם הלח"מ בשם הטור, א"כ הלא נוכל לפרש תחתיו דשומר היינו שאם יבחר הניזק לגבות מהשני יכנוס הוא לחיוב תשלומין תחתיו דראשון, ולפ"ז לא פגע ולא נגע להא דרבא לא לקושיא ולא לסייעתא, דאיהו איירי אי דין שמירה של הראשון הוא שלא יוכל למסור חיובו לאחר א"ד אם מסרה לאחר פטור מכל מה שהיה נפטר אם שמרה הוא עצמו כדפירש"י בב"מ ל"ו ע"א ע"ש, משא"כ הכא לדעת הראב"ד תהיה פירוש תחתיו דשומר, על אפשרות גביית ההיזק מהשני תחת הראשון ושומר קמא לא אפטר ליה לגמרי אם הניזק ירצה, ובע"כ דזה אין סברא כלל לאמר, רק אי מפרשינן תחתיו דשומר אז שומר קמא אפטר ליה לגמרי, ולפ"ז שפיר פריך הש"ס לימא תיהוי תיובתא דרבא דאמר שומר שמסר לשומר חייב, הרמב"ם שם דהניזק אומר לו למה לא שמרת אתה בעצמך ומסרת לאחר שלם לי אתה ולך עשה דין עם השומר שמסרת לו אתה ע"ש, ומזה ראיה גמורה, לדעת הרמב"ם נגד השגת הראב"ד כנלע"ד.

שם מאי מסרו לרועה לברזיליה דאורחיה דרועה למימסר לברזיליה, ע' בת' הרא"ש כלל ל"ט סי' ב'.

שם רב יוסף אמר כש"ש דמי בההיא הנאה דלא בעיא למיתביה ליה ריפתא לעניא הוי כש"ש, ע' בת' הר"ן סי' י"ט ובאבני מלואים לאה"ע סי' כ"ח ס"ק ל"ח ובמש"כ בחידושי לזבחים י"ט ע"א.

תוד"ה בההיא. דלא נפקא לן מקרא דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דוקא היכא שאינו יכול לקיים שתיהם כו', ע' בהגהות הגר"א ז"ל ובבאר שבע לסוטה מ"ד ע"ב.

בא"ד דאטו אדם שיש לו תפילין בראשו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו יפטר מן המצות ע"כ, מהכא סתירה מפורשת למש"כ חכם אחד דלא אמרינן עוסק במצוה פטמה"מ אלא היכא דשתי המצות הן בין אדם לחבירו כמו הכא גבי פרוטה דר"י משא"כ כשעוסק במצוה שבין אדם למקום לא מפטר ממצוה שבין אדם לחבירו ע"כ, דהא הכא חזינן דהתוס' כייל מצות בין אדם לחבירו עם מצות בין אדם למקום יחד לענין עוסק במצוה פמה"מ.

בא"ד פסק ר"ח וה"ג דהלכה כרב יוסף כו', ע' בת' ריקנטי סי' שס"ה.

בא"ד ונראה לר"י דהלכה כרבה בכל מקום לגבי רב יוסף בר משדה ענין ומחצה כו', ע' בווי העמודים לס' יראים סי' ק"ב אות יוד.

בא"ד ואין לפרש דהיינו דוקא בב"ב כמו שיש מפרשים כו', ע' מגילה כ"ט ע"ב תוד"ה והלכתא ובמנחות ל"ב ע"א תוד"ה מנעל ובמש"כ בחידושי שם.

דף נז.

דאר"א הכל צריכין דעת בעלים חוץ מהשבת אבידה כו', ע' משך חכמה לפ' תצא בפסוק השב תשיבם.

שם א"ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דשומר אבידה כש"ח דמי כו', ע' בת' מהרי"ק סי' ו'.

שם א"ל ליסטים מזויין גזלן הוא א"ל שאני אומר ליסטים מזויין כיון דמיטמר מאינש גנב הוא, והנה מלשון שאני אומר משמע דבזה גופה פליגי אי ליסטים מזויין גנב או גזלן. וכמ"כ פליגי הני תרי תירוצי הש"ס בר"פ השואל צ"ה ע"א ע"ש, והנה מ"ד גנב טעמו מובן משום דמיטמר מאינשי, אכן מ"ט דמ"ד גזלן הלא מיטמר מאינשי ול"ד לגזלן. וצ"ל עפ"מ דקאמר ר' יוחנן הטעם לקמן ע"ט ע"ב האי דקא מטמרי דלא נחזינהו אינשי וניערקו מינייהו, ואע"ג דזה נופל יותר לאמר על גזלנים דעוברים ושבים כדאמר לקמן שם גבי בעלי שכם ע"ש, משא"כ בגזלנים מן הבתים והחצירות, מ"מ י"ל גם הכא דהאי דקא מיטמרי דלא נחזינהו אינשי ומוספי נטירותא יתירתא, וע' במפרשים ע"ד הרמב"ם והראב"ד פ"א ה"ג מה' גניבה.

דף נז:

תוד"ה לא אם אמרת בסה"ד, שזה קולתו גרמה לו שמתחייב בכפל וזה חומרתו גורמת לו שפטור מכפל כו', ע' בת' הריב"ש סי' רע"ח.

תוד"ה ואי בעית אימא כדמחליף. לא נ"מ מידי כו' ושמא אגב שהביאו שם הביאו כאן, ע' בקצוה"ח סי' כ"ב סק"ב ובנה"מ שם סק"ו.

דף נח.

אבל דחפתה חברתה פשעה ומשלמת מה שהזיקה דא"ל איבעי לך עבורי חדא חדא, והנה בס"פ הפועלים גבי בר אדא סבולאה דרב פפא חייביה משום דה"ל לעבורי חדא חדא, הוא משום דס"ל כרבא ולא כרב כהנא דהכא כדכ' התוס' שם והרא"ש בסוגיין. אבל הרי"ף בב"מ שם כ' דוקא ש"ש חייב מטעם דהו"ל לעבורי חדא חדא אבל ש"ח פטור, והקשו שם הר"ן והנמו"י מהך דהכא דחשבינן פשיעה מה"ט ומשלמת מה שהזיקה וכיון דחשבינן לה פשיעה הוה לן לחייביה אפילו בש"ח, ותירצו דודאי פשיעה היא דלגבי נזיקין חייב אבל לגבי ש"ח פטור שאין ש"ח מקבל עליו אלא כדנטרי אינשי בשלהן וכיון שאין דרכן של ב"א להעביר בהמתם אחת אחת פטור ע"ש.

והנה לעיל כ"א ע"ב אהא דתנן הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נ"ש, דייק הש"ס טעמא דקפצו הא נפלו פטור אלמא קסבר תחילתו בפשיעה וסב"א פטור הניחא למ"ד תחב"פ וסופה באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר ופירש"י הניחא למ"ד פלוגתייהו בפ' המפקיד דמ"ב ע"ש ולפ"ד הר"ן והנמו"י הלא אפ"ל ע"כ ל"ק בהמפקיד תחב"פ וסב"א פטור אלא גבי ש"ח דדין פשיעותו קילא, משא"כ לעיל דאיירי בפשיעה דנזקין דחמירא אפשר דאפילו מאן דס"ל התם פטור הכא חייב, ומאי פשיטותא דהש"ס דלהאי מ"ד ניחא, ולפ"מ דרש"י קבע מקור הפלוגתא בהמפקיד שם תקשה כמ"כ נמי לעיל נ"ו ע"א, דגם שם קאמר הניחא למ"ד כו', ואע"ג דאיירי גבי נזיקין וצ"ע כעת.

תוד"ה אי נמי. אבל אם הדבר ברור שיבא לידי הפסד ולידי דריסת הארי או מציל מפי הארי עצמו אז ודאי נוטל שכרו כו', ע' ט"ז חו"מ סי' ט' ובקצוה"ח שם סק"ב.

דף נח:

היכי שיימינן א"ר יוסי ב"ר חנינא סאה בששים סאין כו', ע' תורת חיים ובהתוה"מ משפטים סי' קל"ח.

שם אתא לקמיה דריש גלותא כו', ע' ת' הרא"ש כלל נ"א סי' ב'.

תוד"ה שמין. וקשה היכן מצינו שתי שומות הללו כו', ע' מה שתירצו לזה בפני יהושע ובפנים מאירות.

דף נט.

אמר אביי ריה"ג ור' ישמעאל אמרו דבר אחד כו' וכן בסמוך קאמר אביי הני תנאי ור"ש בן יהודא אמרו דבר אחד, וכעין זה אמר איהו גופיה לקמן ר"פ הגוזל קמא דכולהו הני תנאי ס"ל כו' ע"ש, ולשון זה הוא להודיע דלית הלכתא ככל הני כולהו דהיא שיטה, כדאמרינן בב"מ ס"ט ע"א לאו הלכתא איתמר אלא שיטה איתמר, וע"ש תוד"ה אלא שיטה ובת' הרשב"א סי' שי"ד תל"א ותרפ"ח וברי"ף ובעה"מ רמב"ן ור"ן פ"ק דסוכה גבי סוכה דירת קבע ובחידושי הרמב"ן לב"ב ע"ח ובר"ן לקידושין ס"ב ובתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד ובביאור הגר"א לחו"מ סי' רט"ו סק"י ובת' חו"י סי' צ"ד ובש"ך יו"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א ובברכי יוסף שם סק"ט ובת' הגרע"א ס"ס קמ"ד ובמק"א הארכתי בזה.

דף נט:

דקא מאבילנא אירושלים כו' סבור יוהרא הוה, ע' קרן אורה לתענית ד"י ע"ב.

שם אמר להו גברא רבה אנא כו', ע' ובמה שהארכתי בזה בחידושי לחולין ק"י ע"ב.
שם האי מאן דקץ כופרא מאי משלם א"ל משלם דמי כופרא והא הוו תמרי א"ל משלם דמי תמרי והא לאו תמרי שקיל מיניה אמרו ליה אימא לן את אמר להו בששים ע"כ, ואע"ג דבשלפופי והוו תמרי פלוגתא דרבי ורבנן היא בב"ב קכ"ד ע"א אי הוי שבחא דממילא או דקרי אישתני ע"ש, מ"מ גבי מזיק בפירות מחוברים גזה"כ הוא מקרא דובער בשדה אחר ללמד ששמין ע"ג שדה אחר ושיערו רבנן בששים, ובזה ניחא נמי הא דשמואל אמר להו שפיר קאמר לכו בששים, ואע"ג דאיהו סבר באיזהו נשך דע"ג ע"א גבי פרדיסא דלא מיחזי כי אגר נטר ליה כיון דהוי ביה תיוהא, וכן התם דע"ד ע"א ס"ל איהו דבידי שמים אפילו אחת אינו פוסק, והטעם דכל זמן שלא נגמר הפרי עדיין עלול הוא להתקלקל ע"י בדד או קרח או גשמים ומפסיד הכל כדביארו התוס' שם ס"ד ע"א ע"ש, מ"מ הכא לפ"מ דעצם הכתוב דובער בשדה אחר איירי דהפירות עדיין צריכים לשדה, ובכ"ז אמרה תורה דשיימינן אגב שדה אחר, ושיערו רבנן בזה דהוא בששים כנ"ל.
שם רש"א אכלה פירות גמורים כו' מ"ט הא דאמר רחמנא ובער בשדה אחר מלמד ששמין ע"ג השדה ה"מ מידי דצריך לשדה הני כיון דלא צריכי לשדה בעינייהו בעי שלומי, ונראה עפ"מ דר"ש קאי בשיטתיה דכל העומד לזרוק כז"ד וכה"ע לפדות כפ"ד, וזהו לדידיה בשני תנאים, א' שלא יחסר לזה שום מעשה מוקדמת זולת הזריקה כדאמרינן בפסחים י"ג ע"ב דמיירי שנתקבל הדם בכוס, ב' שיהיה מוכרח לעשות הדבר, כמו בזריקה שהמצוה מכריחתו לזרוק וכן הפדייה אם מצא אחרת נאה הימנה דמצוה לפדותה כדאמר במנחות ק"א ע"ב, וכבר האריכו התוס' בזה בכ"מ, והני שני תנאים חזינן הכא דהפירות כבר נגמרו ולא צריכי לשדה, ואינו חסר רק פעולת הקצירה שהוא מוכרח לעשותה, ולהכי אם אכלה פירות גמורים כאלו אמרינן בהו כל העומד, ובעינייהו בעי שלומי, ואע"ג דהתוס' בסוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי כתבו, דר"ש לא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקה ופדייה ע"ש, מ"מ ממש"כ התוס' בכתובות נ"א ריש ע"א ובשבועות מ"ג ע"א ד"ה כבצורות משמע כמש"כ, אמנם בת' מקום שמואל סי' ג' וסי' מ"ח הרחיק ללכת וכייל בחדא מחתא כל מיני וסוגי כל העומד המוזכרים בש"ס, כמו כה"ע לגזוז וכה"ע ליתלש וכה"ע לחתוך וכה"ע לקצור וכה"ע לבצור יחד עם כה"ע לזרוק ולפדות, וזה ודאי ליתא ע"פ התנאים בדעת ר"ש כדביארו בתוס' סוטה שם, ובמק"א הארכתי בזה.
במשנה השולח את הבערה ביד חש"ו פטור בדיני אדם וחייב בד"ש, ולכאורה מ"ש מהא דתנן במעילה כ"א ע"א שלח ביד חש"ו אם עשו שליחותו בעה"ב מעל, וי"ל דהתם שלח אותו אדעתא ליהנות מן ההקדש, ולהכי כי אתעבידא מחשבתו מעל, משא"כ הכא דכמו

לר"ל כמ"כ לר' יוחנן בגמרא, לא מסר בידו דבר דברי היזקא, לכן הוה בדבר זה רק גרמא בנזקין דפטור מד"א וחייב בד"ש.

אולם אכתי איכא למידק מ"ש דהתם במעילה פריך בגמרא והא לאו בני שליחותא נינהו והכא לא פריך מידי, וי"ל דאדרבה דוקא אם הוא בר שליחות אז יש מקום לאמר דפעולת השליח תתחשב על חשבון המשלח, משא"כ אם אינו בר שליחות, אז מתחשבים רק עם עצם הפעולה של החש"ו, והמשלח אינו אלא גרמא לפעולתו ומשו"ה פטור מד"א וחייב בד"ש, אמנם במעילה שם, לפי דתני במשנה דהמשלח מעל אם החש"ו עשו שליחותו, התם פריך שפיר, מה לו להמשלח להביא קרבן מעילה בשביל פעולת החש"ו הא לאו בני שליחותא נינהו, ולא באו בכחו מדין התורה, ואיך יביא קרבן בעזרה בשביל שליחותם, ומשני דגבי מעילה בעינן רק דתתעביד השליחות, אפילו ע"י קוף או פיל או אפילו בניחותא דפעולה לבעה"ב שלא ע"י שליחות כלל כההיא דמעטן של זיתים, כיון דעכ"פ הוא נהנה מזה, ועמש"כ בחידושי למעילה שם וע"ע בת' שיבת ציון סי' נ"ג.

תוד"ה לבתה הרוח. ואין לחלק משום דבהנהו אין מחוסר אלא הולכת האש בעלמא ע"י רוח מצויה אבל כאן מחוסר ליבוי כו', ע' בתשובות פני יהושע ח"ב חו"מ סי' ק"ו.

דף ס.

אמאי ליהוי כזורה ורוח מסייעתו כו', ע' רמ"א או"ח ס"ס שי"ט מה שהביא בשם הירושלמי, ובת' הגרע"א סי' כ' האריך בזה.

שם קמה ל"ל מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ולר' יהודא דמחייב אנזקי טמון באש קמה ל"ל כו', ולכאורה הלא שדה נמי כתיב בהאי קרא, וא"כ מ"ש משכחה דכתיב ושכחת עומר בשדה ודריש ר' יהודא בסוטה מ"ה ע"א בשדה פרט לטמון וחכ"א בשדה לרבות את הטמון ופירש"י שם וז"ל לר' יהודא משמע בשדה על פני השדה ולרבנן משמע בתוך השדה ע"ש, ולפ"ז הי"ל לר"י למעט הכא טמון משום שאינו ע"פ השדה, ולרבנן לרבות משום דעכ"פ בתוך השדה הוא, ובשלמא לרבנן אית להו הכא למידרש מקרא דקמה מה קמה בגלוי, אבל לר"י קשה דמה התם דכתיב בשדה דהיה מקום לפרש בתוך השדה ולרבות טמון כרבנן ואפ"ה מפרש איהו על פני השדה ולאפוקי טמון, מכש"כ הכא דכתיב השדה בודאי דהו"ל למידרש על פני השדה בגלוי דוקא ולאפוקי טמון, ואיך מחייב ר"י נזקי טמון, וי"ל דשדה דכתיב גבי שכחה בע"כ הוא נסמך אל העומר השכוח בה, וכיון דעיקר קרא קאי על הדבר שהוא בתוך השדה, בזה יש מקום לר"י ורבנן לפלוגי באיזה אופן מתייחס הדבר הזה אל השדה, אי בגלוי או אפילו בטמון עד דמתפרש להו

מדרשת הכתוב ע"ש, משא"כ הכא דעצם תיבת השדה אתא ללחכה נירו וסכסכה אבניו דהוא גוף השדה, והדבר המונח בשדה ביאר הכתוב בתיבת קמה, ומשו"ה לרבנן דנפק"ל מה קמה בגלוי אף כל בגלוי ממועט טמון, אבל ר' יהודא לא מייתר ליה האי קרא למעט טמון, דאיצטריך ליה לכל בעלי קומה הם בעלי חיים ואילנות, וממילא מחייב אטמון.

שם תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו וגו' כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחילה כו', ויש להעיר מהא דאמרינן בברכות נ"ד ע"ב אפילו בשעת כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים שנאמר ויהי בשחת כו' וע' בס' אהבת ציין דרוש ה' להגאון בעל נוב"י.

רש"י ד"ה ולר"י פלוגתא דר"י בהאי פירקא ע"כ, הנה רש"י בתור פרשן מפרש רק לשון הש"ס ולר"י דמחייב אנזקי טמון באש, ועל זה קאמר דהוא לקמן ס"א ע"ב נגד רבנן דפטרי התם ע"ש, אבל עצם מקור דעת ר"י, בסוגיין הוא, דכיון דהוא דריש קמה לרבות כל בעלי קומה ממילא לא אייתר ליה האי קרא למידרש מה קמה בגלוי, והכי משמע מפירש"י לעיל ד"ה סוף ע"ב.

רש"י ד"ה כל בעלי קומה אף בעלי חיים ואילנות, בזה כייל רש"י גם דברי הירושלמי המובא בתוד"ה לרבות, וע"ל ס"א ע"ב רש"י ד"ה היה גדי ובהתוה"מ משפטים סי' קמ"ב.

תוד"ה ליבה. כי הוא עשה הכל דהו"ל כמו זה יכול וזה אינו יכול דחשיב אינו יכול מסייע שאין בו ממש כו', ע' בסוגיין לקמן בסמוך תוד"ה והכא ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ד ענף ה' ז' ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ח ע"ב.

תוד"ה והכא גרמא. דאם שנים הביאו עצים ואור וליבו שניהם בכל אחד כדי ללבות פטור ותימא הוא, ע' בהג"א ובס' אורח נאמן לאו"ח סי' א' סק"ה.

דף ס:

אימא לכו מילתא דשויא לתרווייכו כי תצא אש כו', ע' בים התלמוד מש"כ בזה דבר נחמד.

שם מהו להציל עצמו בממון חבירו שלחו ליה אסור להציל עצמו בממון חבירו כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' ר"ג ובמה שהארכתי בחידושי לקמן קי"ז ע"ב.

שם מהו ליטול גדישין של שעורים דישראל ליתן לפני בהמתו ע"מ לשלם גדישין של עדשין דפלשתים כו', ע' בתוס' סנהדרין ד"כ ע"ב ובתשובות פני יהושע ח"ב חח"מ סי' ק"ה ובשאג"א סי' פ"א ובקצוה"ח ר"ס שנ"ט ובהעמק שאלה לשאילתות פ' נח סי' ד' אות ה'.

שם שלחו ליה חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה משלם רשע הוא כו', ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קל"ו.
רש"י ד"ה ויצילה שלא ישרפוה הואיל ואסור להציל א"ע בממון חבירו, ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"ב סוף סי' ל"ו.

דף סא.

כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו למות על ד"ת אין אומרים דבר הלכה משמו, ע' בקונטרס קדמת העמק לשאילתות סדר במדבר אות ב'.
שם מאי שלולית א"ר יהודא אמר שמואל מקום שמי גשמים שוללים שם רב ביבי א"ר יוחנן אמת המים שמחלקת שלל לאגפיה כו', מכאן מוכח דסתמא דירושלמי בפאה פ"ב ה"א דקאמר שלולית כל שהיא מושכת, ר' יוחנן דהכא הוא, ובמנחות ע"א ע"ב פירש"י כשמואל דהכא ובתוס' שם עפ"ד הירושלמי שם, ושניהם לא הזכירו לסוגיא דהכא שהיא במחלוקת כדאמרינן בסוגיין מ"ד מקום שמי גשמים שוללין שם כש"כ אמת המים ומ"ד אמת המים כו'.

דף סא:

א"ר יוסף א"ר יהודא א"ש הלכה כר"ש וכן אר"נ א"ש הלכה כר"ש, ע' תוי"ט לב"ב פ"ב מ"ב.
במשנה המדליק את הגדיש כו' עבד כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור, והנה הרמב"ם בפי"ד ה"י מנ"מ פסק כסתימת המשנה, ואפ"ה אין להקשות עליו מדוע לא הזכיר התנאי שהצית בגופו של עבד דדוקא אז פטור משום דקלבד"מ כדאמרינן לעיל מ"ג ע"ב, די"ל דתנאי זה צריכינן רק לפ"ד ר"ל דס"ל אשו משום ממונו כמבואר שם, משא"כ לר"י דס"ל משום חציו בלא"ה פטור מטעם קלבד"מ דחציו הן, והרמב"ם הלא פסק כר"י ס"ה נזקי ממון, ועמש"כ בחידושי לעיל כ"ב ודף מ"ג.
רש"י ד"ה מעזיבה. ודומה לו בספר עזרא ויעזבו ירושלים עד החומה ע"כ, וכן פירש"י בסוכה ט"ו ע"א, אבל פסוק זה הוא בנחמיה, וכה"ג הוא ברש"י ביצה ד"ו ע"א ובסוכה י"ב ע"א, ועמש"כ הגרע"א בגליון הש"ס שם.

דף סב.

בעי אמימר עשו תקנת נגזל במסור או לא כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ק"מ.

שם א"ל רב יימר לרב אשי טעין כסא דכספא בבירה מאי א"ל אי אינש אמיד הוא דאית ליה כסא דכספא כו', רב אשי לטעמיה לקמן קי"ז ע"ב.
שם ל"ק הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני, ע' שעה"מ פ"א ה"ט מה' גזילה ובבשמים ראש סי' שס"ב ובלח"מ רפ"ד מה' אישות.
תוד"ה עשו תקנת. ור"ת מפרש דהך בעיא כשהמוסר מכחיש את הנמסר כו', ע' בס' לבוש מרדכי לב"מ סי' ב'.
תוד"ה מי מנחי. ואין לפרש דלענין שבועה מיבעיא ליה אי עשו תקנת נגזל כו', ע' תקפו כהן סי' כ"ח.

דף סב:

שמדת תשלומי כפל נוהגת כו' מנה"מ דת"ר על כל דבר פשע כלל על שור ועל חמור כו' אי מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמא במגע ומשא אף כל דבר שנבלתו מטמא במגע ובמשא אבל עופות לא כו', וקשה הלא אהא דתנן לעיל ס"פ הפרה דבתשלומי כפל נכללו שור וכל בהמה וחיה ועוף וקאמר בגמרא משום דבכפל כתיב על כל דבר פשע כלל כל דבר פשיעה ע"ש, ולפ"ז מה מקום לשאלת הש"ס הכא אבל עופות לא, וי"ל דסוגיא דהתם נשנית בתר כל השקלא וטריא דהכא עם המסקנא דמסקינן דעל כל דבר פשע ריבויא הוא.
תוד"ה מרובה. ואכתי הא איכא שהנדבה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבחובה אין באה אלא מן החולין כו', וכן הקשו התוס' במגילה ד"ח ע"א ובחגיגה ד"ח ע"א ובתענית י"ג ע"ב והרא"ש בפירושו לקנים פ"א, אולם בחידושי לקנים שם עלה בידי בס"ד לתרץ קושיתם בטוב טעם לולא דבריהם ז"ל ע"ש.
תוד"ה יצאו קרקעות. ומיהו לפ"מ דמסקינן לקמן האי כל ריבוי הוא מדלא כתיב הני פרטי גבי כסף וכלים וס"ל דכפל ושבועה הכל אחד ניחא כו' ע"כ, ע"ל ס"ג ע"א תוד"ה ל"ל ותוד"ה חד.
בא"ד וא"ת וגניבה בקרקע היכי שייכא וי"ל במשיג גבול ע"כ, הנה בב"מ ס"א ע"א תוד"ה אלא לאו דגזל ל"ל, כ' וא"ת ולוקמא בגזל גופיה ובגזל עבדים כו' ע"ש, ולפמש"כ התוס' הכא קשה אמאי לא הקשו על גזילת קרקע גופה ע"י השגת גבול, דהא אין נ"מ בין גניבה לגזילה בהשגת גבול רק דזה עוקר תחומו בגניבה וזה בגזילה כדכ' הרמב"ם פ"ז הי"א מה' גניבה.

ומש"כ שם התוס' מהא דקרקע אינה נגזלת, ג"כ בלתי מובן לע"ד דזהו רק לענין דלא קנה הגזלן או מי שקנה מהגזלן וכן דלא קנה בשינוי מעשה משום דלא יצאה מרשות הבעלים, אבל לענין עבירת הלאו דלא תגזול דאיירי התם, ודאי דעבר הגזלן בגזילת קרקע כדכ' הרמב"ם שם ובסה"מ ל"ת רמ"ו, ומקורו מהספרי בפ' שפטים פיסקא קפ"ח, וע"ש בזרע אברהם ובמנ"ח מצוה תקכ"ב ובמש"כ בחידושי לב"מ שם.

דף סג.

דאר"ח בר אבא אר"י הטט"ג באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר אשר יאמר כי הוא זה, הנה דין זה ודרשה זו היא אליבא דכו"ע, אמנם לרבה דס"ל דשומר אבידה הוא ש"ח, א"כ אפילו בטוען טענת סתם גניבה ג"כ הוי מצי למיפטר נפשיה בזה מן הקרן להכי צריך לשלם תשלומי כפל, אבל לרב יוסף דס"ל דשומר אבידה הוא ש"ש אמאי יהיה חייב בתשלומי כפל הרי קרנא בעי שלומי כדלעיל נ"ז ע"א, ובע"כ דלדידיה צריך לטעון שנגנבה בליסטים מזויין, ולפ"מ דבטענת אונס זה בעי למיפטר נפשיה מן הקרן להכי צריך לשלם תשלומי כפל, ואכתי אי הוה ס"ל דלסטים מזויין גזלן הוא איך קרי ליה טוען טענת גנב, בע"כ משום דס"ל דלסטים מזויין גנב הוא משום דמיטמר מאינשי כדלעיל שם, וכ"ז נתבאר מדברי הרמב"ם פ"ד ה"ד מה' גניבה והטור ס"ס שנ"ב, ועמש"כ בחידושי לקמן ק"ח ע"ב ולב"מ צ"ג ע"ב.

רש"י ד"ה קדוש בבכורה. אבל צבי ואיל כו', ע"ל נ"ד ע"א רש"י ד"ה שאין קדוש בבכורה ושם ע"ב רש"י ד"ה כתב רחמנא שור.

תוד"ה רעהו. תימא לר"י ומאי איצטריך רעהו למעוטי הקדש מכפל בטט"ג הא ליכא שבועה בהקדש, דבור זה שייך לתוד"ה יצאו קרקעות כדמוכח בתוס' שבועות מ"ב ע"ב ד"ה על כל דבר פשע, וע' שער המשפט סי' ט"ז סק"ב.

דף סג:

אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין כו', ע' מהר"ם מה שהקשה בשם השר מקוצי ומה שתירץ לזה בדורש לציון דרוש יוד.

שם דא"ר חייא ב"א א"ר יוחנן הטט"ג בפקדון משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי שלומי דו"ה, וקשה אמאי מייחס דין זה לר' יוחנן הרי ברייתא מפורשת היא במכילתא משפטים עה"פ כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, וע"ש בהתוה"מ סי' קכ"ז וצ"ע.

רש"י ד"ה הקישא הוא כיון דסמיכי להדדי הני קראי כו' סמיכות המקראות קרי היקש, ע"ל ק"ו ע"ב רש"י ד"ה הקישא הוא ובמש"כ הפמ"ג בספרו שושנת העמקים כלל א'.

דף סד.

והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא תנא דבר"י הוא דכה"ג דריש כללי ופרטי ופירש"י בשלהי אלו טרפות ע"כ, פי' דשם דס"ו ע"א דריש אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם פרט למינהו חזר וכלל, והאי למינהו כולל יותר מאשר לו כרעים ואפ"ה דן אותו בכלל ופרט, ואהכי מסיק שם בגמרא ודאמרינן נמי בעלמא דדאין תנא דבר"י בכללי ופרטי כה"ג מהכא ע"ש, והוא רמז אהא דבסוגיין, ומשו"ה ג"כ הורה רש"י מקור הדברים מהא דהתם, אמנם איכא למידק על לשון הש"ס והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא, הלא טפי הי"ל להקשות דסתרן אהדדי, דכללא בתרא חיים משמע דוקא בעלי חיים ולא מידי אחרינא, וכללא קמא גניבה משמע כל הדברים וצע"ק.

דף סד:

שדי שור בין המצא לתמצא כו' ותו שדי חמור בין המצא לתמצא כו', הנה משמע דכו"ע סברי בסוגיין דבהאי אם המצא תמצא אינו נופל לפרש כמו בעלמא דאמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, אבל אכתי צריך ביאור קצת, ונלע"ד עפ"מ דתניא במכילתא משפטים בפסוק אם המצא תמצא אין מציאה אלא בעדים, פי' דמאי דטען איהו טענת גנב לא מהמנינן ליה רק התורה אמרה דבירור זה יהיה בעדים, אמנם לזה היה מספיק אי הוה כתיב רק תיבת המצא, תמצא ל"ל, ולהכי על ציר זה סובבת הסוגיא, דרבינא סבר דהאי אם המצא תמצא הוויין תרי כללות הסמוכות להדדי, ולפ"מ דאמרי במערבא דבכה"ג שדינן פרט ביניהם ודייינינן להו בכלל ופרט וכלל, ולכן תצרף פרט ביניהם מאלו המבוארים בהאי קרא בתר הכי, והיינו דקאמר שדי שור בין המצא לתמצא ותו שדי חמור בין המצא לתמצא כדי לדון את הכלל כעין הפרט, ולתנא דבר"י אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט וריבה כו', ורבא בר אהילאי ג"כ מחלק הני שתי תיבות דאם המצא תמצא אבל בדרך אחר, היינו להורות דאם המצא בעדים בירור הגניבה אצל השומר תמצא בדיינים דין חיובו דקנס הכפל דרמא רחמנא עליה, ואין לאמר פשיטא דחיוב הקנס תלוי בבירור העובדא, לה"ק דהחידוש בזה הוא פרט למרשיע א"ע היינו מודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור מכפל.

שם דתנא דבי ר' ישמעאל במים במים ב' פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעוט וריבה כו', הנה החילוק בין כו"פ לרומו"ר מבואר בארוכה בתשובות ר' אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' צ"ה, וע"ע שבועות כ"ו ע"א ושם ד"ד ע"ב תוד"ה ר"ע ובב"מ ד"ד ע"ב תוד"ה אין השני.

דף סה.

תברה או שתייה משלם ד' איתבר ממילא משלם זוזא, ע' בר"ן ושטמ"ק לב"מ מ"ג ע"א ובקצוה"ח ר"ס רצ"א.

תוד"ה אין לי אלא בידו פי' שגנבו בידו ממש גנו חצרו כלומר שהכישה במקל מחצירו של ב"ה ונכנסה לגנו חצרו וקרפיפו כו' ע"כ, אמנם שיטת רש"י בב"מ ד"י ע"ב דאפילו נכנסה מעצמה ברשות הגנב ונעל בפניה לגנבו ג"כ קנתה לו חצירו ומתחייב כפל ועמש"כ בחידושי שם.

דף סה:

א"ל רחמנא ניצלן מהאי דעתא א"ל אדרבה רחמנא ניצלן מדעתא דידך, ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק כי יגנוב.

שם איל בן יומו קרוי איל דכתיב ואילי צאנך לא אכלתי כו', ע' התוה"מ פ' ויקרא סי' ש"נ.

שם נתן לה באתננה חיטין ועשאתן סלת זיתים ועשאתן שמן ענבים ועשאתן יין כו' ב"ש אוסרין וב"ה מתירין כו', ולכאורה לפ"ז הא דתנן בתמורה ד"ל ע"ב נתן לה מעות הרי אלו מותרין, במחלוקת שנויה והיא דוקא אליבא דב"ה דסברי גם לרבות שינוייהן, דהא הקרבת המעות לא סגי רק ע"י שינוי ומשו"ה מותרין, אמנם אפשר נמי לאמר דבמעות לא שייך שם שינוי דמתחילתו לכל דבר עומד וממילא כל מילי איתנהו בה, ואפשר נמי שלא תקנה מכסף זה מאומה ותשאר אצלה מונח כמו שהיא ומשו"ה לא שייך לפלוגתא דב"ש וב"ה.

עוד אפ"ל עפמש"כ התוס' לקמן ס"ו ע"א בד"ה הם. דגבי אתנן דעתה משום קמח ע"ש, והשתא לפ"מ דסמיכת דעתה על דבר המונח בהחיטין ואינו חסר רק ההפרדה בזה פליגי ב"ש וב"ה בדעת תורה. אם שינוי כזה מונח בכלל האיסור או לא, משא"כ במעות דמשייר אינש לעשותו כולו חולין או כולו קדש או חציו חולין וחציו קדש וכה"ג כדאמרינן בפסחים ד"צ ע"א, ולהכי בנתן לה מעות מותרין לד"ה.

כן אפשר לחלק עפ"מ דאמר רבא לקמן ר"פ הגוזל קמא דטעמא דב"ש משום דהוא לגבוה ומאיס ע"ש. ולפ"ז י"ל דזה נופל רק על חיטין ועשאתן סלת, דהשינוי מונח בגוף האתנן וכן בזיתים ועשאתן שמן ענבים ועשאתן יין, משא"כ מעות להיותה הנאה כללית להכי בלתי מונחת כלל בגדר שינוי רק ענין אחר לגמרי, וע' בירושלמי פסחים פ"ח ה"ג ובמפרשים שם ובס' יראים סי' ר"ז.

דף סו.

וב"ה הכתיב גם גם לב"ה קשיא, ע' בתוס' לעיל נ"ד ע"א ובב"מ כ"ז ע"א ד"ה חמור דבור ובס' יראים ס"ס ר"ז.

שם אמר רבה שינוי קונה כתיבא ותנינא כתיבא והשיב את הגזילה כו' תנינא הגוזל עצים כו', לכאורה י"ל טובא כדדייקו ר"ת ור"י בתוס' ב"ב ר"פ המוכר את הבית. דבתר קרא מייתי משנה ע"ש, ואפ"ל עפ"מ דבתמורה ד"ו ע"א פריך הש"ס, לרבא דסבר כ"מ דארל"ת אעל"מ מהא דשינוי קונה הרי דמהני, ומשני אמר לך רבא שאני התם דא"ק אשר גזל כמה שגזל, הרי דבגזילה גלי רחמנא דאם אינו כמו שגזל דמים בעלמא בעי שלומי, ולאביי האי אשר גזל מבע"ל על גזילו שלו מוסיף חומש ואינו מוסיף חומש על גזל אביו ע"ש, ועפ"ז י"ל דרבה לגרמיה ס"ל כרבא דכ"מ דארל"ת אעל"מ, וקרא דאשר גזל בא להורות דהכא מהני ושינוי קונה, ומ"מ קאמר דאפילו למאן דס"ל דקרא קאי לאינו מוסיף חומש על גזל אביו, אבל עכ"פ כו"ע ס"ל כסתמא דמשנתנו ר"פ הגוזל עצים דשינוי קונה, ועמש"כ בחידושי לקמן דס"ז ע"א.

שם יאוש אמרי רבנן דניקני מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתקס"ח ובראב"ד פ"ב ה"ד מה' גזילה ובס' שאילת שלום סי' י"ד.

שם איתיביה רב יוסף לרבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח א"ל הש"ל והאי כיון דמטא עידן איסורא ודאי מייאש ואס"ד יאוש קני אמאי א"ל הש"ל דמי מעליא בעי שלומי, והנה משמע מזה דהיאוש לא היה מסיבת הגזילה וכדפירש"י לקמן ע"ב בד"ה ושל גזלן דבסתם גזילות ליכא יאוש דכיון דידע מאן שקליה אזיל ותבע ליה לדינא ע"ש, ומשו"ה נקט זמן היאוש מכי מטא עידן אסורא, והשתא קשה איך קאמר אההיא שעתא דמי מעליא בעי שלומי, הלא מאי הוה עביד הנגזל אי היה החמץ אז בידו, הרי גם אצלו היה נאסר אז החמץ כמו ביד הגזלן ומשו"ה שפיר א"ל הש"ל, ואין לאמר דאי הוה בידא דנגזל הוה מיתהני מיניה מקמי דמטא זמן איסורא, ורק משום שהיה ביד הגזלן נמנעת ממנו הנאה זו למפרע, הרי לרבה לשיטתו לק"מ, דהא בזה נקרא הגזלן רק גורם. ואיהו

פוטר גרמא בנזקין לעיל ספ"ב ולקמן דצ"ח. וס"ל נמי התם דכו"ע אומרין באיסוה"נ הש"ל ובזה מקיים חיובא דוהשיב את הגזלה, ועוד אי קושית רב יוסף היא על קודם זמן איסורא א"כ מאי משני ליה רבה דזה מייאש וזה אינו רוצה לקנות. הלא קודם זמן איסורא בודאי רצה הגזלן ליקנות דאל"ה מדוע גזלה, וכיון דבע"כ קאי על עידן איסורא שהיה נאסר אז גם ביד הנגזל, א"כ איך קאמר דמי מעליא בעי שלומי ליה, וצ"ע כעת.

והנה הנובי"ק כתב בהא"ח סי' כ' וכפל במ"ת סי' ע"ז דבגוזל חמץ ועבר עה"פ שאומר הש"ל אין החמץ אסור בהנאה ואפילו באכילה לפי שהנגזל לא עבר בב"י כלל והגזלן אף שעבר מ"מ לא שייך למקנסיה כיון שאין ההפסד שלו ע"ש, והוא תמוה דבסוגיין אמרינן בהדיא כיון דמטה עידן איסורה ודאי מייאש, ולפ"מ שבארתי הלא נובע היאוש אלא משום איסורא דחמץ דרביע עלה, אבל מטעם הגזילה אינו מתייאש דסבר אתבעיניה לדינא כנ"ל, והשתא לדברי הנוב"י כיון שלא נאסר כלל אפילו באכילה משום שאינו בידו ע"ש, א"כ איך מתייאש הנגזל באופן שבתקותו עוד להוציא מיד הגזלן דבר המותר, ועוד דאההיא מתניתין גופה דלקמן צ"ו ע"ב דתנן גזל חמץ ועבר עה"פ א"ל הש"ל, קאמר שם בגמרא צ"ח ע"ב מאן תנא אומרין באיסוה"נ הש"ל כו' ע"ש, הרי בהדיא דגם בשעת ההשבה נקרא החמץ איסוה"נ.

תוד"ה מוצא אבידה. ע"י שיש לה סימנין יש לה תובעין שאין הבעלים מתייאשין מהן כיון שיש בהם סימן ולא כמו שפ"ה כו', ע' קרית ספר להר"מ מטראני פ"ה מה' אישות. **תוד"ה** כיון. מכאן משמע שיאוש אין כהפקר גמור כו', הארכתי בזה בחידושי לכריתות כ"ד ע"א.

דף סו:

כי קאמינא אנא זה מתייאש וזה רוצה לקנות האי זה מתייאש וזה אינו רוצה לקנות, ע' בקצוה"ח סי' ת"ו ובס' ברית יעקב סי' ק"ט ובמקו"ח ה' פסח סי' תמ"ב ובס' שאילות שלום קונטרס שושנים לדוד סי' י"ג.

רש"י ד"ה הרי שלך לפניך בעין כמות שהיא דהיזק שאינו ניכר הוא ע"כ, ולכאורה יל"ד להך תירוצא דתוס' לקמן צ"ח ע"א בד"ה הא קמ"ל דס"ל לרבה היזק שאינו ניכר ל"ש היזק, א"כ מאי מקשה ליה רב יוסף הרי שפיר ניחא הא דתנן א"ל הש"ל משום דהיזק שאינו ניכר הוא ול"ש היזק, וי"ל דרש"י קאי הכא בפירושא דמתניתין דחיוב התשלומין הוא מטעם מזיק, ובזה יש לו לפטור א"ע מטעם היזק שאינו ניכר דל"ש היזק, משא"כ

קושית רב יוסף היא דאי אך נימא יאוש קנה, הרי חיוביה בדמי מעליא בא ליה מפני הקנין אף שהיה בשעתא דאיסורא כנלע"ד.

רש"י ד"ה דגזל קרבן דחבריה שהקדיש חבירו ולעולם לפני יאוש כו' ל"א דגזל קרבן דחבריה הילכך אפילו לאחר יאוש לא קנייה כו', ע"ל ס"ז ע"א תוד"ה אמר וברמב"ם פ"ה ה"ז מאיסורי מזבח.

בא"ד דקרבן אינו נגזל דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתא, ע' בת' פמ"א ח"א סי' צ"ט ובטו"א לר"ה ד"ד ע"א וד"ו ע"א ולמגילה ד"ח ע"א ובת' אחיעזר חי"ד סי' מ"ו.

תוד"ה דגזל משכב דחבריה. ועוד קשה לרשב"ם דבטהרות גבי גנבים שנכנסו לבית תנן המשכבות ומושבות טהורים כו', ע' בקרבן אהרן לתו"כ מצורע פרק זבים פרשה ב' ובמל"מ פכ"ד ה"ז מה' כלים ובתפארת ישראל טהרות פ"ז מ"ו.

דף סז.

ר' זירא אמר שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוי שינוי, עמש"כ בזה דבר נחמד בחידושי לקמן צ"ג ע"ב.

שם הגנב והגזלן והאנס הקדישן הקדש כו' מעיקרא טבלא והשתא תרומה הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש, ע' אבני מלואים סי' כ"ח סק"ד ובת' עונג יו"ט סי' ל"ט ובס' שאילת שלום סי' י"ד.

שם א"ר יונתן מנין לשינוי קונה שנאמר והשיב את הגזילה מה ת"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי האי אשר גזל מיבעי למעוטי שאינו מוסיף חומש על גזל אביו א"כ נכתוב רחמנא והשיב את גזילו אשר גזל ל"ל למכתב ש"מ תרתי, וקשה הרי בתמורה ד"ו ע"א פריך הש"ס לרבא דס"ל דכ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ אמאי שינוי קונה. ומשני אמר לך רבא שאני התם דא"ק אשר גזל כמה שגזל, פי' דמגזילה גופה ראיה דבכל התורה לא מהני דאי מהני אשר גזל ל"ל, ואביי תירץ התם דהאי אשר גזל מבע"ל על גזילו שלו מוסיף חומש ולא על גזל אביו ע"ש. נמצא דלאביי לא הוה צריך כלל אשר גזל להורות דמהני, דלדידיה בכל התורה נמי מהני, ולה"ק דהאי קרא מבע"ל לילפותא אחריתא, א"כ ר' יונתן דהכא דס"ל שינוי קונה ומקרא דאשר גזל, וקאמר נמי תרתי ש"מ, הרי הוא כמזכי שטרא לבי תרי דס"ל כאביי וכרבא. וי"ל דבאמת ס"ל לר' יונתן דשינוי קונה כסתם משנה דריש הגוזל קמא ובזה ס"ל כרבא דמקור המשנה הוא מקרא דאשר גזל, אמנם לפ"מ דס"ל ג"כ דאינו מוסיף חומש על גזל אביו, לה"ק דגם זה נכלל בתיבות אשר גזל, היינו הוא ולא אביו, וזהו כוונתו תרתי ש"מ, אכן אביי ל"צ כלל

לחפש מקור לדין המשנה דר"פ הגוזל עצים, לפ"מ דס"ל דבכה"ת אי עביד מהני, ולהכי שינוי קונה, ובע"כ הוכרח לאמר דעיקר קרא דכאשר גזל אתא לשאינו מוסיף חומש על גזל אביו.

שם ואיכא דאמרי א"ר חסדא א"ר יונתן מניין לשינוי שאינו קונה שנאמר והשיב את הגזילה מ"מ, הנה לפ"ז פליגי הני תרי לישני בקראי דלישנא קמא דס"ל שינוי קונה דריש אשר גזל דצריך להיות דוקא כעין שגזל ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי, ואיכא דאמרי דס"ל שינוי אינו קונה דריש והשיב את הגזילה מ"מ א"כ קשה בתמורה ד"ו ע"ב גבי אי עביד מהני דמסקינן דאביי ורבא פליגי אי שינוי קונה. אמאי לא דחי הש"ס שם אטו בסברא פליגי בקראי פליגי כדדחי שם גבי ריבית קצוצה ע"ש.

ואפשר לחלק דגבי ריבית קצוצה אי יוצאה בדיינין או לא אין מקום בסברא כלל רק בקראי כדמייתי התם ובב"מ ס"א ע"ב, לבד מה דגם עצם דין ריבית אין מקום בסברא רק נבנה על יסוד החידוש דאפילו בלוה דיהיב מדעתיה אסרה רחמנא כדאמרינן בב"מ ס"א ע"א, משא"כ בגזילה לבד מה דעצם ההשבה הוה ידעינן מסברא, גם פרט זה אי שינוי קונה דאית לן קראי אבל בע"כ תליא ג"כ בסברא, אם נדרוש והשיב את הגזילה מ"מ לעיקר, או נתפוס לעיקר דיוקא דאשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי שלומי, ובכ"ז צ"ע.

תוד"ה אמר עולא, ואור"ת דבכ"מ יאוש קונה רק לענין קרבן משום דהוי מהב"ע כו', ע' בחידושי ח"ס ר"פ לולב הגזול ובווי העומדים לס' יראים סי' קכ"ד ובמש"כ בחידושי לזבחים פ"ה ע"ב ופ"ח ע"א, וע"ע בסדור רש"י ז"ל סי' רע"ט.

בא"ד ותדע דהא התם ר' יוחנן קא"ל ור' יוחנן אית ליה דיאוש לא קני כו', ע' ביאורי הגר"א לאה"ע סי' כ"ח סק"ד.

דף סז:

ואמאי נילף שור שור משבת מה להלן חיה ועוף כיוצא בהן אף כאן חיה ועוף כיוצא בהן אמר רבא א"ק שור ושה שני פעמים שור ושה אין מידי אחרינא לא, והנה בר"פ אותו ואת בנו הקשו התוס' דאמאי לא גמרינן שור שור משבת ויהא או"ב נוהג בחיה כדאשכחן בב"ק נ"ד ע"ב ותירצו כיון דלא מצינו למילף אף בהמה טמאה דומיא דשבת לא ילפינן כלל כו' ע"ש, ועפ"ז הקשה לי הגאון הג' ר' מאיר מיכל ז"ל מווילנא מאי פריך הש"ס בסוגיין דנילף שור שור משבת לתשלומי דו"ה דיהיו חיה ועוף כיוצא בהן הלא

גם תשלומי דו"ה בלתי נוהג בבהמה טמאה דומיא דשבת ולהכי הוא מן המדה דלא נילף כלל.

שבתי וראיתי דל"ד כלל דבשלמא התם שייך סברת התוס' דא"א למילף דאו"ב ינהוג אף בחיה מטעם הגז"ש דשור שור משבת, אחרי דבשביתת בהמה כתיב שורך וחמורך, הלא הוזכר בקרא בהמה טמאה בהדיא והיא לא שייכא באו"ב דליתא רק בטביחה, ומשו"ה בהכרח לנו לאמר דלאו להכי אתא גז"ש זו, אבל הכא דכתיב וטבחו או מכרו, שפיר אפ"ל דאה"נ דאי הוה גמרינן שור שור משבת הוה ילפינן ג"כ בהמה טמאה דנהי דבטביחה ליתא במכירה מיהא איתא.

שם ואימא הוה אמינא עד דגנב תרי וטבח חד ומזבין חד או מכרו כתיב ופירש"י דמשמע או טביחה או מכירה דהא כתיב או לחלק ע"כ, וקשה הלא הכא אליבא דרבא קיימינן ובב"מ צ"ה ע"ב ובתמורה ד"ה ע"ב אמרינן דרבא כר' יונתן דלא צריך קרא לחלק, כן למאן דל"צ קרא לחלק מבע"ל להאי או לרבות השליח כדכתבו התוס' לקמן ע"א ע"א בד"ה או לרבות והכא הא אפיקתיה דלשתמע או טביחה או מכירה, ועוד בד"ה הקודם פירש"י דשור או שה דרישא מבע"ל דאע"ג דחד הוא דגנב מחייב, ולקמן ע"ז ע"ב מפיק רבא גופיה האי או לרבות כלאים וצ"ע כעת.

דף סח.

המוכר לפני יאוש ר"נ אמר חייב רב ששת אמר פטור כו', ע' בת' הגרע"א סי' קפ"ז ובס' שאילת שלום סי' כ"ה.

רש"י ד"ה פרט לשהקנה לו לשלשים יום. למעוטי היכא דלא מכר גנב ללוקח אלא לעשות בה מלאכה שלשים יום דהוא כשכירות בעלמא ע"כ, והנה לפ"ז ל"ד לבעיא דר' ירמיה לקמן ע"ח ע"ב מכרה חוץ מל' יום, דהתם איירי דחלות המכירה התחילה אחר ל' יום. משא"כ הכא היתה חלות המכירה תיכף אלא שהיתה לזמן מוגבל של ל' יום ורחמנא אמר ומכרו דמשמע מכירה חלוטה, ומכירה כזו נחשבת רק כעין שכירות, ועמש"כ בחידושי לב"מ נ"ו ע"ב.

אמנם הרמב"ם בפ"ב הי"א מה' גניבה דמפרש גם בסוגיין דחלות המכירה התחילה לאחר ל' יום כמו בבעיא דר' ירמיה לקמן שם, לכן מחלק הוא בין שתי הסוגיות באופן אחר, היינו דהכא איירי דהגנב הוכר בתוך ל' יום א"כ חוזרת הגניבה לבעליה קודם חלות המכירה ולא הויא דומיא דטביחה שאינה חוזרת, משא"כ שם הי"ב היא בעיא דר' ירמיה, התם איירי דהוכר הגנב אחר שעברו השלשים יום. כן פי' הלח"מ שם בדעת הרמב"ם.

אולם קשה אם נפרש בדעת הרמב"ם ובבעיא דר' ירמיה שכבר עברו השלשים יום וחלתה המכירה, א"כ מה מקום לר' ירמיה להסתפק ולהרמב"ם לפסוק דהוא ספיקא דדינא, הלא מתקיימת במלואה מכירה דאמרה תורה וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לערכין דכ"א ע"א ושם ד"ל ע"א.

דף סח:

הב"ע כגון שהקדישוהו בעלים ביד גנב ומי קדיש כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' נ"ג.
שם גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ע"כ, והנה כמו שאינן יכולין להקדיש כמ"כ אין יכולין להפקיר כדאמרינן לקמן ס"ט ע"ב כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה, וע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ז ובת' ברית יעקב חא"ח סי' ז' וע"ע בראב"ן סי' מ"ח.
תוד"ה הוא דאמר. וא"ת אכתי הרי יכול לחלל מע"ש של חבירו כו', ע' קצוה"ח סי' שנ"ד סק"ד וסק"ה ובאבני מלואים סי' כ"ח סקי"ג.
בא"ד ומיהו קשה דבפ"ק דבכורות משמע דהפודה פט"ח של חבירו פדיונו פדוי כו', ע' מל"מ פ"ד ה"ב מה' תרומות ובמנחת חינוך מצוה כ"ב.

דף סט.

ומי א"ר יוחנן הכי והאר"י צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד, עמש"כ בחידושי לקמן ע"ב.
שם ר' יהודה אומר שחרית בעה"ב עומד ואומר כל שלקטו עניים יהא הפקר כו', ע' שאגת אריה סי' צ"ב צ"ג ובת' ברית יעקב סי' ק"ט.
תוד"ה כל הנלקט. ועוד דשמא היה בטל ברוב כו' ע"ל ד"ק ע"ב תוד"ה אומר ובמש"כ בחידושי למנחות ד"ו ע"א ולחולין קט"ז ע"א.
תוד"ה כל שלקטו בסה"ד. ועוד דבסתמא אין מתייאש אלא לגבי עניים ואין מועיל לפטור מן המעשר עד שיהיה הפקר לעניים ולעשירים כשמיטה, ע' בס' שערי ישר שער ה' פרק י"ב.

דף סט:

ואיש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו, ולעיל ס"ח ע"ב קאמר ר' יוחנן גופיה בלשון מה ביתו שלו אף כל שלו, וזהו נמי לשון המשנה בערכין כ"ו ע"ב שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ע"ש, ולכאורה תקשה מסתם משנה דערכין אסתם

משנה דצנועין דהתם חזינן דאע"ג דליתיה ברשותו מפריק ותופס פדיונו, ובשלמא אי לאו דר' יוחנן הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ או ר' דוסא כאוקימתא דרבא או דרבינא, אבל מדברי ר' יוחנן מוכח דצנועין היא סתמא, ולהכי מקשה הלא ר' יוחנן ס"ל הלכה כסתם משנה כו'

אמנם קשה לפ"מ שהוחלט אצל כל גדולי הראשונים ז"ל דכל היכא דאמרו בש"ס בלשון אמרו דבר אחד, הוא להודיע דלית הלכתא כחד מינייהו ואפילו הם מאה דהיא שיטה ולית הלכתא כשיטה, וע' תוס' ב"מ ס"ט ע"א ד"ה אלא שיטה וברי"ף ורמב"ן פ"ק דסוכה גבי סוכה דירת קבע ובת' הרשב"א סי' שי"ד ובתשובת הנשיא ר' יצחק ב"ר ברוך המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד ובמק"א הארכתי בזה, וא"כ אדרבה כל מה דקאמר ר' יוחנן הוא ע"פ שיטתיה דלפ"מ דס"ל הלכה כסתם משנה, ולפ"ז תהיה הלכתא כסתם משנה דערכין שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ועפ"ז תקשה לפי שיטתו מסתם משנה דערכין אסתם משנה דצנועין, ולהכי מה"ט גופיה קאמר צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד וכל היכא דקאמר בהאי לישנא לית הלכתא כוותייהו, ולמטרה זו דוקא אמר הכי להורות דסתם משנה זו אינה נכללת בסתמי המשניות דהלכה כוותייהו, ומאי האי דקמקשה הש"ס מר"י אדר"י הלא בחדא שיטה קאי וצ"ע כעת.

שם אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו ד"א כו', ע' בת' פרי יצחק ח"ב סי' ט"ז.

רש"י ד"ה הלוקח יין מבין הכותים. בע"ש ביה"ש, בחידושי הרשב"א לסוכה כ"ג ע"ב כ' וז"ל פירוש בע"ש ושכח ולא הפריש ויש שגורסין כן בפירוש כו' ע"ש, ומאי דרש"י מסיק הכא כדתניא בתוספתא כוונתו למש"כ התוס' בסוכה שם בד"ה דתניא ועמש"כ בחידושי לחולין י"ד ע"א.

תוד"ה אלא. הקשה רבינו טוביה תקשה דר' יוחנן אדר' יוחנן והאמר ר"י הלכה כסתם משנה כו' ושמא היכא שמתנה בפירוש לא קאר"י דאין ברירה כו', וכ"כ התוס' ביומא נ"ו ע"א ובעירובין ל"ז ע"א ובבכורות מ"ח ע"א וע"ש מה שהארכתי בחידושי, ובזה מתורץ ג"כ קושית התוס' כ"ה ע"ב ד"ה חבר, וע"ע בר"ש דמאי פ"ז מ"ד.

דף ע.

אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי כו', ע' בתמים דעים להראב"ד סי' ס"א ס"ב קס"ו רי"ז.

שם איכא דאמרי אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה טעמא דכפריה דמיחזי כשיקרא כו', ע' בת' רמ"א סי' מ"ב וע"ע בראב"ן סי' מ"ח.
שם ואיכא דאמרי שותפא שויא למאי נ"מ למיתפס פלגא, ע' תומים סי' ק"ה סק"ג ובנה"מ שם סק"ג.
שם והלכתא שליח שויה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תי"ב.
רש"י ד"ה ואי תפס שליח משל נאמן כו' ולישנא קמא נמי אי תפס משל נאמן מפקינן מיניה כו', ע' תומים סי' ק"ה סק"ב.

דף ע:

גנב ומכר בשבת כו' משלם תשלומי דו"ה והתניא פטור ארמב"ח כי תניא ההיא דפטור באומר לו עקוץ תאינה מתאינתי ותיקני לי גניבותיך כו' רבא אמר לעולם כרמב"ח כיון דקא מקני ליה בהכי הויא מכירה, והקשו האחרונים הלא רבא ס"ל ריש תמורה כמדאדל"ת אעל"מ ואיך הויא מכירה כשנעשה באיסור דאורייתא, ותירץ הש"ך בחו"מ סי' ר"ח משום דהכא אפשר לעשות בהיתר משא"כ בכל הני דתמורה שא"א לעשות אם לא שיעבור כו' ע"ש, ובט"ז שם כ' דהכא הוא רק איסורא דיומא קגרים, וע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ע"ה ובתרע"א סי' קכ"ט קע"ד קצ"ד.
ולעד"נ דהתוס' לא ס"ל חילוק הט"ז, מדהקשו בתמורה ד"ד ע"ב לרבא דס"ל אעל"מ שוחט את הפסח על החמץ לפסול ותירצו דבירושלמי יש קרא להכשיר, וע' פסחים ס"ג ע"א תוד"ה השוחט ובשעה"מ פ"א מה' ק"פ, והשתא אי נימא דבאיסורא דיומא קגרים לא אמר רבא דלא מהני א"כ אין מקום לקושית התוס', דאיסור שחיטת הפסח על החמץ הוא דוקא בין הערבים, ומשנה שלימה שנינו בפסחים ס"ג ובמועד לשמו פטור (פי' מלאו דלא תשחט דפסח שלא בזמנו פסול והויא לה שחיטה שאינה ראויה) ורש"י בזבחים י"א ע"א ד"ה אם בשאר כ' וז"ל וכמה פעמים שנה הכתוב לעכב קביעת זמנו בי"ד בין הערבים. וא"כ הא ודאי איסורא דיומא הוא, ובכלל מאי נ"מ אם האיסור הוא מצד עצמו או מצד הזמן הלא עכ"פ רמי רחמנא איסורא שבזמן כזה בל יהיה עשוי ענין כזה. ואם ירצו לחדש בדעת רבא דאעל"מ בלתי שייך רק באיסור מצד עצמו ולא בזיקת איסור אחר, לפ"ז לא הוה להו למתלי באיסורא דיומא אלא משום דבמלאכת היתר איכא זיקת איסור, ובזה סרה נמי קושית הנתיבות בסי' ר"ח מאותו ואת בנו דשחיטתו כשרה ולא אמרינן אעל"מ והוי כנוחר ובנחירה ליתא משום או"ב כדתנן בחולין פ"א, דלפמש"כ לא

נקרא רק זיקת איסור דאו"ב במלאכת היתר, וכן בכל כה"ג אפילו בלא איסורא דיומא, ובמק"א הארכתי בזה.
רש"י ד"ה בגבה שיער ראיתי בקשרי אצבעותיה, ע' ב"י ח"מ סי' ל' אות י"ד.
רש"י ד"ה קלוטה. שאויר חצר קנה ללוקח דכיון דסופו לנוח כמונח דמי, ע' ב"מ י"ב ע"א רש"י ד"ה כמונח דמי.
תוד"ה אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו. תימא דמנ"ל הא כו', ע' בתשובות הרשב"א סי' ש"ב.

דף עא.

וקיי"ל דאינו לוקה ומשלם אמרי הא מני ר"מ היא דאמר לוקה ומשלם, ע' בת' אחיעזר חי"ד סי' ה'.
שם וכי זה חוטא וזה מתחייב, כה"ג פריך הש"ס לעיל נ"א ע"א אי דשוו שליח תרווייהו כו' אשלד"ע, וע' בתוס' לקמן ע"ט ע"א ד"ה נתנו ובקדושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי ובטו"א לחגיגה ד"י ע"ב,
שם מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ע' בת' באר יצחק חא"ח סי' ג'.
שם דבי ר' ישמעאל תנא או לרבות את השליח כו', ע' ברמב"ם ומל"מ פ"ג ה"ו מה' גניבה ובסי' מעין גנים על חו"מ סי' שמ"ח.
שם דתנן המבשל בשבת כו', עמש"כ בחידושי לחולין ט"ו ע"א.
שם בשלמא למ"ד דאורייתא אמטו להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן כו', ע' מש"כ הרא"ש בסוגיין וביש"ש לחולין פ"א סי' כ"ה.
תוד"ה או לרבות את השליח ומאן דמצריך או לחלק דריש מתחת לרבות את השליח, ע' בת' הגר"א סי' קפ"ז ובהפלאה בקו"א בחידושיו לב"ק ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ז ע"א ולחולין ע"ח ע"ב,
תוד"ה בשלמא. וי"ל שנתן רשות לשליח לשחוט כרצונו ואפילו לעכו"ם כו', ע' בס' שושנת העמקים להפמ"ג כלל כ"א.

דף עא:

שוה"נ איסוה"נ נינהו לאו דמריה קטבח, הנה בכתובות ל"ד הגרסא לאו דידיה הוא דקטבח, והיינו הך, דגמ"ד הב"ד לסקילה אוסרו בהנאה לכל דעולם, וממילא כמו שהוא לאו דידיה כן הוא לאו דמריה, אמנם לפי המסקנא באוקימתת הש"ס דהכא חילוק גדול בין בעלים לשומר, דבעלים הצריכים לקנין גוף השור ומפני גמר דינו לסקילה אינו

שוה מאומה, להכי מתייאשים מן השור בהחלט גם מעורו כמו מבשרו לאכילת כלבים כמש"כ התוס' בזבחים ע"א סוף ע"א, משא"כ השומר דמצי לפטור חיובו מבעליו גם אחרי הגמ"ד, איהו לא מתייאש מיניה כלל מפני האיסור הנאה שיש בו, לפ"מ דקיימינן הכא דאומרין באיסוה"נ הש"ל (ובת' ברית יעקב סי' ז' קאי על קושית הש"ס ולא לפי המסקנא).

והנה לקמן ד"צ ע"ב אהא דפריך וכי קדמו ודנוהו ד"נ מאי הוי ליהדר ולידייניה דיני ממונות, הקשה הגרע"א שם בגה"ש ובתשובותיו סי' קע"ו ובקצוה"ח סי' ת"ו ובקו"א לחו"מ של הגר"ז ס"ס י"ד ובח"ס חו"מ סי' קס"ה הלא השור נעשה הפקר מסיבת יאושו של בעה"ב כדאמרינן בכריתות כ"ד ע"א, ואמרינן לעיל י"ג ע"ב נגח ואח"כ הפקיר פטור ועמש"כ בחידושי לכריתות שם, אולם אם נוקי סוגיא דלקמן ד"צ כמו הכא דנגמר דינו בבית שומר ודאומרין באיסוה"נ הש"ל, א"כ לא נתייאש השומר כלל משום דמצי פטר א"ע בשור זה מחיובו ולא נעשה הפקר, ולהכי פריך שפיר דנידייניה עוד דיני ממונות.

שם וסבר לה כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כמ"ד, ע' צל"ח לפסחים ד"ה ע"ב.

תוד"ה איסורי הנאה. וא"ת ול"ל טעמא דלא דמריה קשחיט תיפ"ל דאין זו טביחה דמחתך בעפר הוא כו', עמש"כ בחידושי לחולין ד"מ ע"ב.

דף עב.

דלא אכלי בישרא דתורא, ופירש"י לא דקדקתי טעמו של דבר, ובתוס' כתבו שרוי בתענית היה ע"כ, ודבריהם מובנים עם מה שאמרו בב"ב י"ב ע"ב דקודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ובב"מ ק"ז ע"ב אמרינן דפת שחרית מחכימת פתי וזוכה בדין ללמוד תורה וללמד ודבריו נשמעין ותלמודו מתקיים בידו ע"ש, והכא דר"נ הורה לו שלא כהלכה, ורבא הקשה לו עד דלמחר הדר ביה והודה לו לרבא, לכן הוצרך לאמר בהתנצלות זו דלאורתא אמר הכי מפני שהיה שרוי בתענית, ומאי דנקט אכילת בשר אפשר עפ"מ דאמרינן בברכות מ"ד ע"ב כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבישרא ע"ש, אבל לפירש"י קשה דמיון אכילת בשר לדקדוק טעם בהלכה, לכן נלע"ד דדוקא לרבא אמר מליצה זו, עפ"מ דאיהו דריש בעירובין כ"א ע"ב קרא דולהג הרבה יגיעת בשר דכל ההוגה בהן טועם טעם בשר.

שם כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך לאו דידיה קטבח, וכ' הרשב"א בחידושיו וז"ל וא"ל דהא כל טבח דחייב רחמנא לאו דמריה קטבח אם איתא דישנה לשחיטה מתחילה וע"ס וכי שחט בה פורתא קנייה בשינוי אידך כי קטבח דידיה קטבח וי"ל דפשיטא להו

דבשחיטת פורתא לא קני לה עכ"ל, והנה כבר העירו התוס' קושית הרשב"א לעיל ע"א ע"ב בד"ה אסוה"נ ותירצו נמי דלא חשיב שינוי מעשה לקנות בכך ע"ש, אמנם איכא למידק בשלמא התוס' דקבעו קושיתם בסוגיא דלעיל, התם שפיר תירצו ע"פ המסקנא דהכא וטבחו כולו בעינן וליכא, פי' דמשו"ה לא חשיב שינוי מעשה לקנות בכך, וכמו שהביאו שם מקודם בד"ה כיון ששחטו, משא"כ הרשב"א שקבע קושיתו ותירוצו כאן בלתי מובן, הלא הכא בזה גופה פליגי דלרב הונא בריה דרבא מחייב אהאי פורתא ורב אשי השיבו וטבחו כולו בעינן וליכא, ומה מקום ללשון הרשב"א הכא שכתב דפשיטא להו דשחיטת פורתא לא קני כנ"ל, הלא הפשיטות הוא רק לפי תירוצא דרב אשי בתר הכי, אבל איהו דמקשה מקודם אז בודאי דלר"ה בריה דרבא לא פשיטותא היא כלל וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה אינה לשחיטה, ונ"מ לענין המחשב בקדשים כו', ע' זבחים ד"ל ע"א ובחולין כ"ט ע"ב ל"ו ע"א קכ"ח ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

דף עב:

עד זומם חידוש הוא כו' הלכך אין לך בו אלא משעת חידוש ואילך, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ל"ז.

תוד"ה דאס"ד. משמע דאי הוי דרבנן חשיב דמריה שפיר ומתוך כך היה נראה לדקדק דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה כו', ע' בס' ברית יעקב חא"ח סי' וי"ו.

בא"ד וי"ל כיון דכתיב ויאכלו זבחי מתים לאכילה איתקוש ולא להנאה, ע' מל"מ פ"ה ה"ח מיסוה"ת ד"ה ונראה במה שנדקדק.

תוד"ה אין לך. וא"ת ולמה הוי חידוש כלל והלא מן הדין יש להאמין בתראי במיגו כו', ע' בת' הגרע"א סי' קל"ו.

דף עג.

א"נ דפסלינהו בגזלנותא להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא כו', ע' בש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק ק"ב ובנה"מ שם ס"ק כ"ב ובס' תשובות ר' אליעזר סי' א'.

שם כיון דאיתזמו להו אגניבה איגלאי מילתא למפרע דכי אסהדי אטביחה פסולין הוו כו', ע' משך חכמה לפ' שפטים בפסוק והנה עד שקר העד.

שם רבנן סברי תוך כד"ד לאו כדיבור דמי כו', ע' שב שמעתתא שמעתא ג' פ"ד.

תוד"ה דאסהידו. שראה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה כו', ע' בחידושי הגרע"א לב"ק.

דף עג:

וסבר ר' יוסי תוך כדי דבור כד"ד והתנן הרי זו תמורת עולה כו', ע' בש"ך חו"מ סי' רנ"ה סק"ה וביד רמה לב"ב קכ"ט ובמל"מ ושעה"מ פט"ו ממעה"ק ובקצוה"ח ונה"מ ע"ד הש"ך שם ובמש"כ בחידושי לתמורה כ"ה ע"ב ובדכ"ו ע"א, וע"ע העמק שאלה לשאילתות פ' מטות סי' קל"ח אות א'.

שם כי לית ליה לר' יוסי כדי שאילת תלמיד לרב כו'. ע' בשיירי כנה"ג לאו"ח סי' ר"ו ובמל"מ ספ"ב מה' שבועות ובת' ושב הכהן סי' כ"א כ"ב.

שם דהכחשה תחילת הזמה היא אלא שלא נגמרה כו', ע' בחידושי הריטב"א לכתובות י"ט ע"ב.

תוד"ה כדי. היינו כשנותן שלום לרבו כמו לחבירו כמו שא"ל שלום עליך ולא אמר רבי ע"כ, מהכא משמע דשאילת שלום לחבירו הוא כמו לתלמידו שלום עליך, ותוספת תיבת רבי, הוא רק תלמיד לרב, ועפ"ז בלתי מובן לכאורה בברכות ד"ג ע"א, דאליהו הנביא ור' יוסי כל חד אמר לאידך שלום עליך רבי, הלא אם חד רב אידך תלמיד, ואפשר דמזה שמעינן דאם רק מצד ענותנותו קרא לאידך רבי, אע"ג שאינו חושב את האחר גדול ממנו, לית לן בה ולא מיחזי כשקרא.

עוי"ל עפ"מ שפירש"י בשבת ק"ח ע"א, דעל איסור והיתר לא סמכינן על אליהו הנביא דלא בשמים היא ע"ש, משא"כ ר' יוסי נמוקו עמו והלכה כמותו אפילו כנגד תנאים אחרים, כדאמרינן בעירובין מ"ו ע"ב וע"ש נ"ו ע"א, לפ"ז שפיר יש יתרון לכ"א מהם, דאליהו קרא לר' יוסי רבי, מצד ההלכה שקבעוהו כמותו, ור"י קרא לאליהו רבו מפני נבואתו. העתידה ג"כ להאיר על כל מחשכי הספיקות במעשה, למען נוכל לקבוע ע"פ בירורו להלכה רווחת בישראל בב"א, והא דאליהו אמר שלום עליך רבי ותו לא, הוא כשיטתיה, דכן אמר נמי לראב"ש בתענית ד"כ ע"ב, וע"ש תוד"ה נזדמן ובתוס' נזיר ד"כ סע"ב, ור' יוסי הוסיף שם תיבת ומורי, הוא ג"כ כפי שיטתיה בסוגיין דהכא, וע"ע סנהדרין צ"ח ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה א"ל אביי. וכי קתני נמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי כו', ע' בקו"א להפלאה על כתובות בחידושי ב"ק.

דף עד.

אי דלא עמד בדין אכתי דמי כוליה עבד לרב בעי שלומי ליה דאכתי גברא לא מחייב אלא דעמד בדין, הנה הרמב"ם השמיט אוקימתא זו, וע' בשעה"מ פ"ה הי"ז מה' עבדים ובמעין גנים לחו"מ סי' ל"ג.

רש"י ד"ה ואי דלא העמידו. דאכתי גברא לא מחייב דאי הוה בעי הוה אתי לבי דינא ומודי ומפטר דמודה בקנס פטור כו', ע' בסוגיין תוד"ה דאכתי ובמכות ד"ה ע"א רש"י ד"ה ה"ג באו שנים.

דף עד:

הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כו', ע' בשטמ"ק ובאבני מלואים סי' ז' סעיף ט"ז.

שם לוקין תרי ותרי נינהו כו' אמר אביי בבא הרוג ברגליו, ע' בת' הריב"ש סי' רס"ז.

במשנה ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותן משלם תשלומי דו"ה כו', ע' מנחות ק"ב ע"א תוד"ה דאי בעי ובמש"כ בחידושי לקמן ע"ו ע"ב.

שם שאני ר"ג דלא בפני ב"ד אודי כו', ע' בספר הזכות לכתובות פ' נערה שנתפתתה וברא"ש לעיל פ"ק סי' כ' וע"ע בירושלמי כתובות ספ"ג ובמפרשים שם ובס' חזקה רבה חאה"ע סי' קפ"ד.

רש"י ד"ה טבי שם העבד כו' לפי שעבד כשר היה כו' ע"כ, נ"ב כדהעיד ר"ג בעצמו עליו במשנה סוכה ר"פ הישן דגם תלמיד חכם היה וכן במשנה ברכות ט"ז ע"ב, וע' יומא פ"ז ע"א ובמש"כ בחידושי לקידושין כ"ב ע"ב ולגיטין ל"ח ע"ב ולסוטה ד"ג ע"א.

דף עה.

האי תנא דאמר שכבר אין לך עדים סבר חוץ לב"ד הוה והך תנא דאמר שכבר הודית סבר בב"ד הוה, והנה בס' חקרי לב הקשה מהא דאמרינן בירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"ו ופ"י עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין ר' יוחנן אמר זכה בעצמו ור"ל אמר יאוש טעות הוא ע"ש, והשתא ניהי דטבי לא יצא לחירות מטעם סמיית העין משום שלא הי"ל עדים או מטעם הודאתו, עכ"פ הי"ל לצאת לחירות ע"פ יאושו מטבי, דהא ר"ג סבר שכבר יצא לחירות ור' יוחנן הא ס"ל דיאוש טעות הוי יאוש וזכה בעצמו ע"ש, וביותר מוטעם קושיתו עפמש"כ הרא"ש לעיל פ"ק סי' כ' דטבי היה חשוב תפוס בעצמו, וע' ירושלמי שבועות ספ"ה ובשעה"מ פ"ה ה"ז מה' עבדים ובמעין גנים לחו"מ סי' שמ"ח ובס' אבן הראשה סי' מ"א.

והנה כעין זה הק' הרי"מ לחו"מ סי' כ"ה בסוף הספר, לפ"מ דאמרינן בעבד היוצא ליהרג וכן בשור הנסקל דלאחר גמ"ד מתייאשים הבעלים, א"כ בטעה בדבר משנה דחוזר ואע"ג ששילם הבע"ד חוזר הדין ומחזיר הממון, אמאי לא נימא ג"כ כיון שנפסק הדין ע"פ ב"ד כבר נתייאש הנתבע מהממון וזוכה בו התובע מדין הפקר דידו קונה לו שלא מדעתו, וכש"כ הכא שנתכוין לקנות שהיה סבור דהוא חייב לו מטעם הדין, וכבר הקדימו בקושיא זו בשער המשפט ובברית יעקב סי' ק"ח ע"ש מה שתירצו.

ולע"ד לק"מ עפ"מ שיש עוד להבין איך ס"ל לר"י דיאוש טעות הוי יאוש הלא איהו גופיה ס"ל בירושלמי פאה פ"ו דהפקר בטעות לא הוי הפקר ומובא בתוס' גיטין מ"ז סע"א, וע' מנחות ע"א ע"ב תוד"ה ונותנין. והשתא אם הפקר שהוא מרצונו הטוב יועיל הטעות לבטלו, מכש"כ יאוש שנולד מהכרח והוא נמי בטעות איך ס"ל דיאוש טעות הוי יאוש.

אמנם הסבר הדברים הוא בד"ז, דכ"ד הנוסד על הטעות חוזר שהוא כבנין על יסוד רעוע, ולכן מחילה קנין זכיה הפקר בטעות כולם חוזרים, כדאמרינן בב"מ ס"ו גיטין י"ד ומ"ז ב"ב מ"א וקמ"ב ובירושלמי יבמות פ"ד ה"א, וממילא ה"ה ביאוש טעות, ומעתה שפיר ניחא מה דטבי לא יצא לחירות מצד היאוש, משום דבנין היאוש נבנה מתחלה על יסוד רעוע דהא ר"ג טעה בדין כמו שהורה לו ר' יהושע, וכמ"כ בטעה בדבר משנה דהיאוש נבנה מתחילתו על דין שהיה בטעות ולכן לא הוי יאוש, משא"כ בשור שהיה יוצא ליסקל ועבד היוצא ליהרג, דלפי עדות העדים הראשונים היה הדין אמת להיות נסקל, ואף דישנם בעולם זוממין השתא מיהת ליתנייהו קמן, לאו היינו דר' חנינא עדים בצד אסתן ותיאסר ב"ב קל"ה, ואחרי שבאו הזוממין נעשה דין חדש לבלי לסקלו, ואע"פ שזה הדין האחרון הוא אמת לאמתו, בכ"ז המשפט הראשון לשעתו היה ג"כ אז דין אמת, ולכן היאוש הנבנה על יסוד דין הראשון נשאר ג"כ בתקפו, כן הוא דעת ר' יוחנן, ור"ל סבר אע"ג דלשעתו היה המשפט אמת, אבל אחר שנתגלה טעות העובדא ע"י המזימין ממילא בטל הדין למפרע ובכעין זה יאוש טעות נקרא ולא הוי יאוש כנלע"ד.

שם ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי אינו משלם אלא קרן כו', ע' מל"מ פ"ג ה"ח מה' גניבה ובשעה"מ פ"ה הי"ז מה' עבדים.

שם אמר רבא קפחתי לסבי דבי רב דהא ר"ג פוטר עצמו מכלום הוה כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' כ"ג.

תוד"ה אמר. ובסנהדרין מפרש ר"ת אימא רב המנונא פי' לא תימא אמר רב הונא אמרי בי רב אלא א"ר המנונא אמרי בי רב, ע' בחידושי הרשב"א בסוגיין וברש"י לקמן ק"ו סע"א ובתוס' עירובין ס"ג ריש ע"א וביבמות פ"ג ע"ב ד"ה אמרי ובזבחים פ"ז ריש ע"א.

דף עה:

מ"ט תשלומי חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה, כה"ג בב"מ נ"ז ע"ב וע"ש רש"י ד"ה ולא תשלומי ג' וד', והנה עכ"פ הקרן והכפל נכללים בחשבון תשלומי דו"ה, ועפ"ז נפלאתי ע"ד המהרש"א ביומא כ"ב ע"ב בד"ה איפרעו מיניה ע"ש, וע"ע משך חכמה ס"פ ויקרא בד"ה אוציא את תשלומי כפל.

דף עו.

כי אתא ר"ד אר"י בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים והרי חזרה קרן לבעלים כו', והנה הרמב"ם פ"ה ה"ח מאסו"מ כ' וז"ל הגונב עולת חבירו והקריבה סתם נתכפרו בה הבעלים הראשונים, וכ' הכ"מ דמקורו הוא מהך דהכא דפריך והרי חזרה קרן לבעלים ומ"ש לשם בעלים לאו דוקא דסתמא נמי כשר כדאיתא בריש זבחים לאפוקי שלא לשמו נקט הכי עכ"ל, אמנם מפירש"י הכא והרי חזרה קרן לבעל הבית הואיל ולשם בעלים נזבחו, משמע דלא כהכ"מ, דאי אפילו בסתמא כשר לשם בעלים, א"כ ל"ל לרש"י להוסיף הואיל ולשם בעלים נזבחו, ובע"כ דדייק לשון הש"ס דקאמר ששחט לשם בעלים, להכי מפרש הואיל ולשם בעלים נזבחו ולאפוקי סתמא, אולם לפ"ז צ"ל דהירושלמי בשקלים פ"ב ה"ב פליג על אוקימתא דרב דימי דהכא, דהתם קאמר אילו הגונב עולתו של חבירו ושחטה סתם סתמא לא לשם בעלים הראשונים מכפרת ע"ש, והרמב"ם נקט כדעת הירושלמי ושלא כרב דימי דהכא דאמר דוקא אם שחט לשם בעלים כנלע"ד, וע' שעה"מ פ"ז ה"ד מה' חובל.

אולם לכאורה מ"ש מהא דתנן ר"פ התערובות קדשים בקדשים יקרב לשם מי שהוא ופריך שם ע"ד ע"ב והא בעי סמיכה ע"ש, והכא דוחק הוא לאוקים בקרבן נשים כדהתם, וי"ל דהיכא דבעל הקרבן ידוע לפנינו בודאי דלכתחילה בעי סמיכה כדהביאו התוס' שם ובגיטין כ"ח ע"ב הרבה דוגמאות מכמה מקומות וגבי תערובות התם משום דאפשר ברעייה ע"ש, משא"כ הכא דכהן המקריב סבור על הגנב דהוא בעל הקרבן וסומך עליו, ובנוגע לעצם הקרבן סמיכה לא מעכבא הכפרה כדאמרינן במנחות צ"ג ע"ב שאם עשאו לסמיכה שירי מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר, והכא בעל הקרבן אונס גמור הוא על חסרון הסמיכה בקרבנו ושפיר פריך הש"ס והרי חזרה קרן לבעלים.

רש"י ד"ה דריה"ג בסה"ד. אבל בשעת טביחה אכתי ממון בעלים הם ע"כ, וקשה הרי רש"י גופיה פי' לעיל י"ב ע"ב כי אמר ריה"ג ממון בעלים הוי מחיים שאחריות הוא עליו ע"ש, ובשעת טביחה כבר נסתלק מאחריותו כדפירש"י בחולין קל"ט ע"א ובמעילה י"ט

ריש ע"א, ולשיטת התוס' בחולין כ"ב ע"ב ד"ה והביא, נסתלק מאחריותו משעת מסירתו לכהן ע"ש וצ"ע כעת.

דף עו:

תהי בה ר' אלעזר לר' יוחנן שחיטה מתרת והלא זריקה מתרת, הנה קושית ר' אלעזר מדוייקת טפי לפ"מ דר' יוחנן גופיה ס"ל במעילה ד"ה ע"א היתר אכילה שנינו והוא לאחר זריקה, ואיך קאמר הכא דשחיטה מתרת אע"פ שלא נזרק עדיין. אמנם כבר הקשו התוס' במנחות ק"ב ע"א ד"ה דאי בעי, מר' יוחנן דמעילה אדר' יוחנן דבסוגיין, ולפמש"כ הלא קושית התוס' שם היא ממש קושית ר' אלעזר דהכא, והנה סתמא דגמרא בסוגיין קאמר אישתמיטתיה הא דר"ש כה"ע לזרוק כז"ד, ולכאורה קשה טובא מנא להו להש"ס לאמר דאישתמיטתיה, דילמא ס"ל כרבנן דר"ש דלית להו כל העומד, וכדכ' התוס' בסוגיין בשם ר"ת דר' אושעיא ל"ל כה"ע לזרוק כז"ד אלא כת"ק ע"ש, ובע"כ דתשובה נצחת היא, והיינו דלר' אלעזר אישתמיטתיה דכל אוקימתא דר' יוחנן הכא הוא לאוקים דעת ר"ש, ולפי שיטתו עכ"פ שפיר תירץ, אע"ג דר' יוחנן לגרמיה ס"ל היתר אכילה שנינו, ועפ"ז סרה קושית התוס' במנחות מר' יוחנן ומרב אשי, דאפ"ל דתרווייהו ס"ל דלא כר"ש, ואפ"ה נכונה אוקימתא דהכא דאירי אליבא דר"ש, כן היה נלע"ד לולא דברי התוס' במנחות שם.

שם כל העומד לזרוק כז"ד כו' ע' בת' ח"צ סי' ס"ב ובת' חו"י סי' פ"א ובת' מקום שמואל סי' ג' מ"ח ק"א ובס' שערי רחמים חא"ח סי' י"ב ובמה שהארכתי בחידושי למנחות ק"א ק"ב ובש"מ.

רש"י ד"ה וכל העומד לפדות. ובבעלי מומין מעיקרן עסקינן כו', ע' פני יהושע ובס' שאילת שלום סי' י"ג אות ז' ובהעמק שאלה לשאילתות פ' נח סי' ו' אות ה'.

תוד"ה כל העומד. דמצוה להמתין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש כו', עמש"כ בחידושי לחולין ד"פ ע"ב בתוד"ה דכמה.

דף עז.

פרה מטמא טו"א הואיל והיתה לה שעת הכושר, ע' ברש"י שבועות י"א ע"ב ובמה שהאריך בזה הרשב"א בתשובותיו סי' ל"ב וסי' תקפ"ג.

תוד"ה פרה הראשון. ומיהו שעיר המשתלח קשה לר"י שיטמא מחיים טו"א לר"ש למ"ד ביומא ס"ז דשרו אבריו בהנאה דכיון שעומד לדחות כדחוי דמי וי"ל כו' ע"כ, והנה

לפמש"כ התוס' הכא גופה דלא אמרינן לר"ש כה"ע לזרוק כז"ד דוקא היכא דנתקבל הדם בכוס וא"צ לשום פעולה אחרת זולת הזריקה, א"כ לא דמי כלל לפעולת דחיית השעיר דעד פעולה זו חסרו עוד כמה פעולות, היינו להוליכו חוץ לירושלים ומשם עד הצוק עשר סוכות, ואפשר שיחלה השעיר ויצטרך להוליכו על כתפו כדאמרינן ביומא ס"ו, וגם אהא דלא אמרינן כה"ע לשחוט כשחוט דמי כתבו התוס' הכא משום חסרון פעולת השחיטה דלא דמי לכל העומד לזרוק שהדם הוא בכוס, ומכש"כ דאין מקום לאמר כדחוי דמי כדחסרו עדיין כל הפעולות הנ"ל, וניהי דס"ל לר"מ בזבחים ק"ה ע"א דשעיר המשתלח מטמא כשהוא חי. אבל הכא דאתינן להיתר הנאת אבריו ומטעם כה"ע קשה הלא עדיין אינו עומד לכך עתה עד פעולת הדחיה ממש, ולאמר דכוונת התוס' הוא נמי כדקאי השעיר ממש סמוך לדחייתו דאז נימא כה"ע לדחות כדחוי דמי, ג"כ בלתי מובן מנא ליה להתוס' להקשות הלא אפ"ל דכל כה"ג ס"ל לר"ש באמת דאמרינן אז כל העומד, כן מנליה להתוס' הכרעת ר"ש לענין היתר הנאה באברי שעיר המשתלח דילמא ס"ל כמ"ד ביומא שם דאסורין בהנאה, ור"ש הלא ס"ל בבכורות ד"ט דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אין קרוי אוכל לענין טומאת אוכלין, ומאן דס"ל דשרו אבריו בהנאה אפ"ל דאיהו סבר כרבנן דר"ש דלא אמרינן כה"ע אפילו בזריקה גופה, וכמש"כ התוס' לעיל ע"ו ע"ב דגם ר' אושעיא לא ס"ל כר"ש, ועמש"כ בחידושי לעיל ע"ו ע"ב ולבכורות ד"ט ע"ב ולזבחים ק"ה ע"א ולמנחות ק"א ע"ב וק"ב ע"א וצ"ע.

תוד"ה פרה השני. ומשני א"צ הכשר טומאה ממקום אחר כו', לפנינו בזבחים ק"ה ע"א הגרסא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר, וע"ש בחק נתן ובמש"כ בחידושי שם.

דף עז:

וכל או לרבות הוא והתניא שור או כשב פרט לכלאים, הנה כן היא הגרסא בכה"מ בש"ס ובמקור הברייתא דתו"כ אמור פרשה ח', ולא כדגריס בנדה מ"א ע"א שור פרט לכלאים, דהא הכא מבואר בהדיא דהמיעוט הוא מתיבת או.

שם או עז פרט לנדמה, בקונטרס ללשונות הרמב"ם להרדב"ז סי' ק"ב וברי"ט אלגזי לבכורות פ"ו סי' נ"ז כתבו דתרי גווני נדמה איכא.

תוד"ה אומר. ואפילו בלא ב"ד מתנה על הלשכה יכול להיות שבאה ממנה מן התורה הואיל ולצורך קרבנות היא ע"כ, וכה"ג כוונת התוס' במעילה י"ד סוף ע"א, ועמש"כ בחידושי שם ולמס' תמיד כ"ז ע"א.

דף עח.

אלא הא דאמר רבא זה בנה אב כ"מ שנאמר שה אינו אלא להוציא את כלאים למאי הלכתא כו', ע' חולין ע"ח ריש ע"ב ובתוד"ה זה ובמש"כ בחידושי שם.
שם אי למעשר תחת תחת יליף מקדשים, הנה כמ"כ נדרש בבכורות נ"ז ע"א כדהביאו התוס' בסוגיין ד"ה אי למעשר, וע"ש י"ב ע"א ושם כ"א ע"ב תוד"ה העברה.

דף עח:

רבי אומר דבר המעכב בשחיטה אינו משלם תשלומי דו"ה ופירש"י דבר שאם ניטל הימנה נעשית בו נבילה מחיים כגון ושט או קנה כו' ע"כ, ואע"ג דבנדה כ"ג ע"ב אהא דס"ל לרבי כדי שינטל מן החי וימות פליגי בזה אמוראי, ואיכא דסברי דגם דבר שעושה אותה טריפה בכלל ע"ש, די"ל דהכא הוכרח רש"י לפרש הכי אליבא דרבי גופיה, משום דהכא הויא טעמיה כדמפרש לקמן בגמרא דרבי סבר וטבחו מידי דהוי בטביחה ומכרו דומיא דטביחה, הרי דהכא סמיך רבי דעתיה אקרא דכתיב גבי תשלומי דו"ה.
שם בעא ר' ירמיה מכרה חוץ מל' יום חוץ ממלאכתה חוץ מעוברה מהו כו', והנה הרמב"ם פ"ב הי"ב מה' גניבה שהביא בעיא דר' ירמיה השמיט חוץ מעוברה.. וע"ש בשעה"מ ובמש"כ בחידושי לעיל ס"ח ע"א.
שם גנב ונתן לאחר וכו', וכ' הרשב"א בחידושיו וז"ל תימה מהיכי תיתי שתהא מתנה בכלל מכירה כאן משא"כ בכ"מ לענין בתי ע"ח ולענין גניבת נפש כו' ע"ש, וקשה בשלמא מאי דקאמר לענין בתי ערי חומה, אפ"ל בכוונתו מדאיצטריך קרא דלצמיתות לרבות את המתנה כדאמר בערכין ל"א ע"ב ש"מ דבלא"ה ה"א דמתנה אינה כמכר, אמנם מהיכא פשיטא ליה להרשב"א דבגניבת נפש לא הוי מתנה בכלל מכירה וצ"ע, שוב מצאתי במנחת חינוך מצוה ל"ו שנסתפק גבי גניבת נפש אי מתנה הוי כמכירה עד שהביא רק מדברי הרשב"א דהכא ע"ש.
והא דפליגי רב אחא ורבינא בב"מ ט"ז ע"א ובמגילה כ"ו ע"ב אי מתנה כמכר ולא איפשטא להו מברייתא דהכא משום דבסוגיין איירי ממכירה דקרא אי מתנה ג"כ בכלל, ולהכי גם הרשב"א לא אייתי מדהתם רק מבתי ע"ח וגניבת נפש דמכירה כתיב בהו כמו בתשלומי דו"ה, משא"כ בב"מ ובמגילה דנסיב לדעת המקנה אי ניחא ליה מתנתו כמכירתו, וע' כתובות מ"ט ע"ב תוד"ה הוא ואשתו.

רש"י ד"ה גנב פטר את עצמו, ואליבא דר"ש נקט לה דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב כו', ע' מל"מ פ"ז ה"ד מה' חובל ובשעה"מ שם ובת' ברית יעקב סי' ל"ט ובסי' שאילת שלום ס"ס י"ג ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"כ ע"א.
תוד"ה מי פטר נפשיה כו' אבל הנודר עצמו פשיטא דמצי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבד מצוה מן המובחר ע"כ, ואע"ג דבמה שפטר עצמו בעולת העוף מפקיע מקרבנו דין סמיכה דליתא בעוף, מ"מ פשיטא להו להתוס' דמצי למיעבד הכי, משום דסמיכה הוא מדיני הקרבן ואין להם שייכות עם הנדר והנודר. וחלות שלהם הוא בשעה שהקרבן עומד בעזרה לזביחה. ועמש"כ בחידושי למנחות ק"ז ע"ב.

דף עט.

גנב ונתן במתנה כו' משלם תשלומי דו"ה, ולכאורה הלא בבכורות ס"פ יש בכור ס"ל לר"מ במשנה דמתנה אינה כמכר וחכ"א המתנה כמכר, ואמרינן שם מ"ט דר"מ מכר הוא דאמר רחמנא ליהדר ביובל מתנה וירושה לא כו' מאי טעמייהו דרבנן תשובו לרבות את המתנה ע"ש הרי דס"ל לר"מ דמשום דכתיב מכירה מכירה דוקא ולא מתנה, ואפילו לרבנן לולא דכתיב תשובו לרבות מתנה היתה מתנה ממועטת, משום דמכר הוא דאמר רחמנא ע"ש והשתא קשה הלא הכא ג"כ מכר קאמר רחמנא, ומדוע חייב דו"ה על מתנה, דילמא מכירה דוקא כדהתם, ואולי י"ל דאחרי דתיבת מכרו אתא להורות על טביחה להיקישא, ודלא נימא אין שלד"ע ואפילו טובה ע"י אחר נמי חייב ולפ"ז אם ניזיל בתר טעמא, הרי אין נ"מ בין מוכר ולוקח ובין נותן ומקבל המתנה, דבתרווייהו לא אפשר דלאו ע"י אחר כדאמרינן הכא, ועדיין צ"ע.
שם מה מכירה דלא אפשר דלאו ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, לעיל ע"א ע"א הגרסא מה מכירה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר, ועמש"כ בזה בת' שפת הים ח"ג ס"ס ב'.
במשנה הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב, ע' בת' הרא"ש כלל ס"ד סי' א'.
תוד"ה או שהוציאו. חד אמר שהוציאה לסימטא אבל לר"ה לא קני כו', ע' מל"מ פ"ב הט"ז מה' גניבה.
תוד"ה נתנו. וא"ת ואמאי מחייב במשיכה והא אשלד"ע וי"ל דהנהו לא ידעי כו' אבל כאן יודע שיקח מאחר שהוא סבור שהוא שלו כו' ע"כ, מכאן יש להביא ראיה לדעת הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ח סט"ו במי ששלח שליח למסור, אם השליח הוחזק לעשות חייב המשלחו ואין לאמר אשלד"ע הואיל והוחזק בכך ע"ש, הלא חזינן דבמקום דודאי יעשה אז תחול האחריות על המשלח ואמרינן דיש שליח לד"ע, ודלא כהש"ך דחולק

על הרמ"א שם, וע' שעה"מ פ"ה הי"ד מה' מלוה ובס' שושנת העמקים להפמ"ג כלל יוד ובחידושי הגרע"א לב"מ ד"י ע"ב.

והנה כמו הכא כן בקידושין מ"ב סע"ב החליטו התוס' דבשליח שוגג לא אמרינן אשלד"ע, וע' בנוב"י קמא חאה"ע סי' פ' אות י"ח ובמה שהעיר על דבריו בס' שאילת שלום סי' כ"ד, ואמנם הטו"א לחגיגה ד"י דחה לדברי התוס', מהא דלעיל נ"א ע"א דהקשו בש"ס בור של שני שותפין היכי משכ"ל אי דשוו שליח תרווייהו וא"ל זיל כרי לן ואזיל כרה להו אשלד"ע, ולפ"ד התוס' משכ"ל בשגגת שליח שלא ידע שהוא רה"ר וכסבור שהוא ברשות המשלח ובגווני דליכא עבירה, והפ"י לעיל שם העיר נמי הכי לא בתורת דיחוי על התוס' כדכ' הטו"א רק בתורת קושיא ע"ש, וכמ"כ הקשו הראשונים והאחרונים על סוגיא דהתם דלוקמה שהשליח היה עכו"ם, פועל, מומר, אנוס, בלתי בר דעת ולא בר חיוב וכה"ג, וע"ל שם בחי' הרשב"א ובשעה"מ פ"א מתרומות ובמל"מ פ"ב מה' רוצח ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"ב ע"א.

ולע"ד בלתי מובן מה מקום כלל לחלוק על מש"כ התוס' דבשליח שוגג לא שייך אשלד"ע, הלא הסברא מחייבת כן בלי לנטות ימין ושמאל, דמצד המשלח ודאי דרק הוא עביד איסורא בזה שהטעה את השליח בדבר של היתר שהשליח סבור שהוא שלו. ואילו הוה ידע שנשלח לגנוב ודאי לא קבל השליחות, וממילא לא שייך גביה נמי לאמר דברי הרב ודה"ת דמ"ש כיון שהוא עסוק בדבר היתר שגם הרב אינו נגד שליחות של היתד.

ומה שהק' הטו"א מהא דבור של שני שותפין אמאי לא מוקי בשגגת שליח, ג"ז אינו לע"ד, דאף אם היתה בשגגת שליח, אבל בע"כ היה בזדון המשלחים דהא הם נתכוונו שיחפור הבור באיסור והוא נתכוון לחפירת היתר, ולפ"ז כשאנו באים לדון על הפעולה במציאותה, איך כרוכים ודבוקים יחד אז השליח עם שולחיו, כשהם שלחוהו לעשות פעולת איסור והוא יעשה פעולת היתר ואילו הוה ידע דאיסור הוא ודאי לא היה נעשה שלוחם, וממילא כשאנו יורדין לאמיתת הדבר בטלה כאן דין שליחות, דנשמת השליחות חסר כאן, וניהי דלכתחילה בעו בש"ס לתרץ דשותפות החפירה באה ע"י האמירה לשלוחם, אמנם אחרי דתירוצם זה נדחה מטעם אשלד"ע, א"כ למה להם לתרץ באופן רחוק ודחוק שהיה בשגגת שליח שהוא באופן שהשליח עם שולחיו אינם בדעה אחת של איסור, טפי בחר לו ר' יוחנן לתרץ שעקרו שניהם חוליא בבת אחת והשלימה לעשרה, ובאופן זה הרי היו שניהם יחד במחשבה ובפעולה לאיסור.

וביותר לפמש"כ התוס' בסה"ד אהא דמוקי לעיל דע"א בטובח ע"י אחר דפריך וכי היכן מצינו דזה חוטא וזה מתחייב דהוה מצי לתרוצי דסבור שהוא שלו אבל משני שפיר

והאמת ע"ש, ולפ"ז סרה גם קושית הטו"א יחד עם כל מה שהק' לעיל נ"א גבי בור של שני שותפין. דאה"נ דהוו מצי לתרוצי בכמה גווני רק משני שפיר והאמת כגון שעקרו שניהם חוליא בבת אחת והשלימה לעשרה, וכ"ה נמי בירושלמי שם תפתר שנתנו שניהם אבן האחרונה, וע' קצוה"ח סי' שמ"ח סק"ד ובאבני מלואים סי' ה' סק"ג.
תוד"ה תקנו. ופליגי אדר' אמי דאר"א המשאיל קורדום של הקדש לחבירו מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה משמע דסבר דקנה מדאורייתא כו', ע' שעה"מ פ"ב ה"י מה' גזילה.

דף עט:

אילימא שכירות דמטלטלין מטלטלין בני שטרא נינהו כו', ע' ר"ן לב"מ דצ"ט ע"ב.
שם ור' יוחנן הא דקא מטמרי דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מינייהו, עמש"כ בחידושי לקמן ק"ו ע"ב וע"ע ילקוט שופטים רמז ס"ו.
שם ארמ"ם בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שבטלו ממלאכתו ה' שה שלא בטלו ממלאכתו ארבעה, ע' אבן עזרא משפטים כ"א ל"ז ובמורה נבוכים ח"ג פמ"א.
במשנה לא יגדל אדם את הכלב אא"כ היה קשור בשלשלת, ולכאורה מדלא מפליג בין טב לביש. ש"מ דאפילו אינו כלב רע ג"כ לא הותר בלא שלשלת, וראיה מהא דאמר עלה בשילהי פרקין דאפילו שקלי ניביה וטופריה נמי אסור משום פחד נביחתו, רק אם רואין שהוא קשור בשלשלת אינו מפיל אימתו על הבריות, ולפ"ז י"ל לעיל ט"ו ע"ב אהא דתני ר' נתן, לא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו משום לא תשים דמים בביתך, ה"ד אי כשאינו קשור בשלשלת אפילו אינו רע אסור, ובקשור אפילו רע מותר כדתנן במשנתינו וצע"ק, וע' שבת ס"ג ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
רש"י ד"ה מה שהרכיבו הגנב על כתיפו וזלזל א"ע בו כו', ע' בס' קול יהודא חידושים מלוקטים על סדר הש"ס, מש"כ בזה בשם הגאון מהרא"ל ז"ל אבד"ק קראקא.
רש"י ד"ה אין מגדלין בהמה דקה. וכל שדות א"י סתמן דישראל, ע' העמק שאלה לשאילתות ס"פ ויגש.

דף פ.

וכן גר שנפלו לו כלבים וחזירים בירושתו אין מחייבין אותו למכור מיד אלא מוכר על יד על יד ע"כ, ונראה דה"ה אם גבה אותם מעכו"ם בחובו, וע' ביו"ד ס"ס קי"ז ובמפרשים ובמש"כ בחידושי לעיל י"ט ע"ב ולקמן פ"ב ע"ב.

שם וכן מי שנדר ליקח בית ולישא אשה בארץ ישראל אין מחייבין אותי ליקח מיד עד שימצא את ההוגנת לו כו', ע' להרמב"ם והרמב"ן בסה"מ עשה צ"ד.
שם לבי שבוע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן, כה"ג שילהי פ' חזקת הבתים וע' סנהדרין ל"ב ע"ב.
רש"י ד"ה כלבים כופריים. קטנים וננסים הם ל"א כלבים גדולים של ציידים ואין מזיקין ע"כ, באור זרוע ח"א סי' רנ"ח הביא פי' רבינו שמשון דכלב כופרי הוא קטן כעין שועל ומגדלין אותו בני הכפרים.
רש"י ד"ה ישוע הבן. משתה שעושין לפדיון הבן, ע' תרומת הדשן סי' רס"ט.

דף פ:

חתול מותר להורגו כו' ואין בו משום השב אבידה לבעלים, ולכאורה יל"ד לפ"ז אמאי אמרינן לעיל נ"ד ע"א שה דאבידה לד"ה קשיא, אימא להכי כתב רחמנא שה להורות דדבר הנאבד שמוטל עליו חיוב השבה הוא דוקא אם הוא כעין הפרט היינו שה דאין בו תכונת מזיק, די"ל דלמעוטי מזיק את הרבים מחיוב השבה לא צריך קרא כיון דמחוייב נמי לקיומי ביה ובערת הרע מקרבך כדאמרינן בחולין קל"ט ע"א ועמש"כ בחידושי שם, ומכש"כ דאינו מחוייב להעמיד א"ע בסכנה בכדי להשיבו לבעליו, וע' ברמב"ם ומפרשים פט"ו הי"ז מה' גזילה.
שם כי קמבע"ל לרבינא באוכמא בר חיורא בר אוכמא כו', כה"ג בבכורות י"ז ע"א.
רש"י ד"ה מלתא. שמואל קטן שבכולן היה וזה שאין רב נכנס לפניו כו', ע' מגילה כ"ב סוף ע"א וברש"י שם ובביצה ד"ט ע"א רש"י ד"ה והאמר ובמש"כ בחידושי לחולין י"ג ע"א בתוד"ה בעא, וע"ע בת' כנסת יחזקאל סי' ה' ו'.
תוד"ה אומר לנכרי. כש"כ מילה דשרי על יד נכרי איסורא דאורייתא בשבת כו', ע' בת' ריקאנטי מסי' צ"ח והלאה.
בא"ד דמן הדין הו"ל למשרי לקבור מת בשבת אלא לפי שהוא מכוער ומגונה כו', ע' משך חכמה לפ' ואתחנן בפסוק וזכרת כי עבד בד"ה ובזה יתפרש וע"ע תשב"ץ ח"א סי' כ"א.

דף פא.

ומהלכין בשבילי הרשות על שתרד רביעה שנייה, ע' תבואת שור קונטרס בכור שור.

שם ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן כו' ומנא ידעינן אר"פ שאריה משארי לאדם לא שאריה משארי לבהמה, ע' בס' קול יהודא חידושים על סדר הש"ס מה שהביא הכא בשם הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל.

תוד"ה ומעיין בסה"ד. ויש לחלק בין יוצא מאליו לטרח בו וחפרו, ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ראה סי' קמ"ז אות ג'.

תוד"ה כאן לזירין. וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט כו', ע' בס' חזון איש למס' כלאים סי' א' אות ט"ז.

דף פא:

ומחכין בימא של טבריא ובלבד שלא יפרוש קלע ויעמיד את הספינה כו', ע' משך חכמה לפ' ברכה בפסוק ים ודרום ירשה ובביאור הרד"ל לפדר"א פי"ח.

שם מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו, פי' אף דלעצמו מותר להחמיר בדבר של צער רק מפני שהוא בפנינו בזה יורה שאנו אין מקפידין על חומרא זו אלא הוא וזה אסור, ופירוש זה מדוייק מדברי הירושלמי ברכות ספ"ב, וע' קרן אורה לתענית ד"י ע"ב.

שם התועה בין הכרמים מפסיג ויורד מפסיג ועולה כו' הא דאורייתא היא דתניא השבת גופו מנין ת"ל והשבותו דאורייתא דקאי בי מיצרי אתא הוא תקין דמפסיג ועולה מפסיג ויורד, וקשה הלא סוף סוף התקנה היא דמותר להציל א"ע אפילו במקום דמטא הזיקא לחבירו ע"י הצלת עצמו, א"כ מדוע לא פריך הא נמי דאורייתא היא, דהא בסנהדרין ע"ג ע"א מוקמינן קרא דוהשבותו לו אטרחה דנפשיה, ומטרח ומיגר אגורי ילפינן מלא תעמוד על דם רעך ע"ש, והשתא אם מחויב ג"כ מדין התורה לטרוח ולשכור מממוניה למען הציל נפש מישראל. מכש"כ היכא דרק ע"י הפסדו בזולת טרחתו יוכל נפש מישראל להנצל בודאי דרמי עליה מדין התורה ומאי תקין יהושע, ובשלמא לפי שיטת הרשב"א בסוגיין דהאי תקנה היא בלא נתינת דמים אחרי כך משא"כ בסנהדרין שם חייב הניצול לשלם למציל כל מה שהוציא כמש"כ שם הרא"ש ע"ש, א"כ שפיר יש מקום להאי תקנתא דמקרא דלא תעמוד עד"ר חייב לשלם אח"כ, ואתא איהו ותיקן דפטור וע"מ כן הנחילם את הארץ אבל לשיטת הראב"ד המובא ברשב"א בסוגיין דגם הכא חייב לשלם אח"כ ומקרא דל"ת על דם רעך נמי ילפינן הכי כמש"כ שם הרא"ש א"כ מה תיקן יהושע וצע"ק, וע' ווי העמודים לס' יראים ס"ס ע"ר.

שם ומת מצוה קנה מקומו ורמינהו המוצא מת מוטל באיסרטיא כו', ע' בס' האשכול ח"ב סי' נ"ב.

דף פב.

והא כי אתא רבין א"ר יוחנן אחד אילן הנוטה לתוך שדה חבירו ואחד אילן הסמוך למיצר מביא ע' בלח"מ ובאבן האזל פ"ה ה"ג מנזקי ממון.

שם ותיקן טבילה לבעלי קריין, בירושלמי יומא פ"ח סוף ה"א פליגי אמוראי בתקנה זו ר' יעקב בר אחא ר' ייסה בשם ריב"ל אין קרי אלא מתשמיש המטה רב הונא אמר אפילו ראה עצמו ניאות תוך חלום כו', וע' תשב"ץ ח"א סי' ק"ב.

שם עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהו קורין בשבת כו', והגה הב"י ביו"ד סי' רל"ט הביא בשם הרשב"ץ שהקריאה בצבור היא תקנת סופרים ע"ש, ולפי המבואר בסוגיין משמע שהבינו דאפילו מה שנביאים תיקנו ג"כ נקרא תקנת סופרים, וכ"כ בטו"א לר"ה כ"ד ע"א ובלב אריה לחולין פ"ז ע"א.

שם מעיקרא תיקנו חד גברא תלתא פסוקי א"נ תלתא גברי תלתא פסוקי כנגד כהנים לוים וישראלים כו', ע' בס' האשכול ריש חלק ב' ובנחל אשכול שם ובטו"א למגילה כ"ד ע"א.

שם דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר א"נ מאוס מידי משום חציצה כו', ע' נוב"ק חי"ד סי' נ"ג.

דף פב:

ותיקן טבילה לבעלי קריין דאורייתא היא כו', ע' צל"ח לברכות כ"א ע"ב.

שם עשרה דברים נאמרו בירושלים כו', באדר"נ פל"ה חשיב הרבה יותר מעשרה וע' בת' הרדב"ז ח"ב סי' תרל"ג ובס' עזרת כהנים למס' מדות קונטרס מבוא המקדש שערי ירושלים. שם ואינה מטמאה בנגעים, ע' בס' חזון איש למס' נגעים סי' ט' אות ז'.

שם ואין עושין בה כבשונות, ע' מעילה ד"ז ע"א תוד"ה אלא ובמש"כ בחידושי שם.

שם ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלין להם תמידים כו', בנוגע לכל הסוגיא הארכתי בחידושי למנחות ס"ד ע"ב ע"ש ותדרשנו לכאן.

רש"י ד"ה לדברי תורה שלא ישנה עד שיטבול, ע' רש"י ברכות י"ח ע"ב ד"ה ונחת וטבל ושם כ"ב ע"א ד"ה אלא לאו ושם ע"ב ד"ה אמר רבא ובד"ה ולית הלכתא ושם כ"ו ע"א ס"פ מי שמתו ובדף נ"א ע"א בד"ה התם מעיקרא ובתוס' שם ד"ה מעיקרא.

רש"י ד"ה גינת ורדין כך שמה והיא היתה צריכה לקטרת והיינו כיפת הירדן על שם שדרך הורד לגדל על שפת הירדן ע"כ, והנה משמע מסוגיא דהכא עם פירש"י דבשביל עשב כיפת הירדן הצריך לקטרת, וגידולו מוכרח על שפת הירדן לכן הניחו גינת ורדין

אלו שהיו למטרה זו בירושלים מימות נביאים הראשונים, והוא תמוה לכאורה הלא הירדן הוא רחוק מירושלים, ואפ"ל דמגידולן על שפת הירדן נעקרו בגושיהן ושתלום באותן גינות ורדין בירושלים, משום דזימנין איכא קלקול הדרכים ולא יהיו מצוי להם בכל שעה שיצטרכו לקטרת. וע' בשטמ"ק כאן ובכריתות ד"ו ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה אתא. וא"ת היכי אלים ר' יהודא ב"ב לבטל תקנת עזרא וי"ל דדילמא סבר דלא תיקן עזרא דבר זה א"נ התנה שכל מי שרוצה לבטל יבטל א"נ לא פשט ברוב ישראל ע"כ, וע' ע"ז ל"ה ע"ב תוד"ה מכלל ובגיטין ל"ו ע"ב תוד"ה אא"כ, והנה עפ"ז אפשר נמי לתרץ הא דבני מערבא מסקו לדאורייתא לתלת שנין כדאמרינן במגילה כ"ט ע"ב, היכי עקרי לתקנתא דעזרא שיהו קורין קללות שבתו"כ קודם עצרת ושבמשנה תורה קודם ר"ה כדאמר שם ל"א ע"ב, דלפמש"כ התוס' הכא ניחא, ואפ"ל שהיו קורין נמי הני קללות בזמנן כתקנת עזרא שלא על סדר הפרשיות אלא כהוספה לסדרן התמידי.

תוד"ה ואינה מביאה עגלה ערופה. וא"ת מאי איריא משום דלא נתחלקה תיפ"ל משום דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא כו', ע' בחידושי באר שבע לסוטה מ"ה ע"ב וע"ע בחידושי הריטב"א ליומא כ"ג ע"א ובגבורת ארי שם.

תוד"ה ואין מטמא בנגעים. וי"ל דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלקו דחזרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלק למה היו חוזרין וקונין אותה ע"כ, וקשה הרי כמו שביהמ"ק נחוץ לכל ישראל להיות להם בו חלק משותף בשביל הקרבנות ואכילת קדק"ד, כמ"כ צריכים כל ישראל לאכילת קדק"ל ומע"ש ולעלות לרגל ותניא ביומא י"ב אין משכירין בתים בירושלים לפי שאינן שלהן. ובתוספתא מע"ש הגרסא מפני שהן של שבטים וצ"ע, ועמש"כ בחידושי למעילה י"ג ע"א.

תוד"ה לא יגדל אדם חזירין. וא"ת תיפ"ל דאסור לעשות סחורה בכל דברים טמאין כו', לולא דברי התוס' היה נלע"ד דקאי על גר שנפלו לו חזירים בירושתו כדלעיל ד"פ ע"א, או כשגבה מעכו"ם בחובו, ואשמעינן דלא יגדלם אלא צריך למוכרם כמבואר ביו"ד ס"ס קי"ז, וע"ש במפרשים ובתוס' פסחים כ"ג ע"א סד"ה אמר ובנוב"י מ"ת חי"ד סי' ס"ב ובת' טוב טעם ודעת ח"ב ה' מאכלי עכו"ם סי' ב'.

דף פג.

אמרי לשון יונית לחוד חכמת יונית לחוד, ע' בת' הריב"ש סי' מ"ה.

שם אבטולמוס בר ראובן התירו לו לספר קומי מפני שהוא קרוב למלכות. ע' ב"י יו"ד סי' קע"ח ובכ"מ פי"א ה"ג מה' ע"ז ובמש"כ בחידושי למעילה י"ז ע"א.
שם איבעית אימא בדעכו"ם ואב"א בדהפקר, אפשר לאמר דהני תרי אוקימתות פליגי אי גזל עכו"ם אסור או מותר, וע' בתוס' ב"מ מ"ח ע"ב ושם פ"ז ע"ב ד"ה אלא למ"ד.
תוד"ה שני אלפים בסה"ד, דהכא אנביאים ואמשכן קאמר. במשך חכמה פ' בהעלותך בפסוק שובה ה' כ' דמסתברא להגיה דאלוים ואמשכן קאי ע"ש.

דף פג:

תניא ר' דוסתאי בן יהודא אומר עין תחת עין ממון כו', ע' מכילתא משפטים ובהתוה"מ שם סי' צ"א ובאבן עזרא שם ובמורה נבוכים ח"ג פמ"א ובתורה תמימה פ' מסעי בפסוק ולא תקחו כפר לנפש רוצח.
רש"י ד"ה וכמה הוא יפה. שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי, וכ"כ הנמו"י אבל הרא"ש ז"ל כ' כאילו הוא עבד כנעני נמכר בשוק שהוא נמכר לעולם אבל עבד עברי אין לו שומא להמכר לעולם להפסיד לו בשומא הזאת שהרי היה יכול למכור א"ע לשש ולאחר שיצא בשש ימכור עצמו שנית וכן כל ימיו כו', ובפלפולא חריפתא כתב שנראין לו דברי רש"י, ובסמ"ע סי' ת"כ כ' בפשיטות דלרש"י והנמו"י הוי השומא כעבד עברי ולהרא"ש כעבד כנעני וכן הבינו שם הקצוה"ח ושאר אחרונים ע"ש, ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דהראשונים ז"ל ל"פ כלל, והא ראיה דבב"ב י"ג ע"א פירש"י שאין דמים לב"ח שאין עבד עברי נמכר אלא לשש ע"ש, הרי בהדיא לשונו כלשון הרא"ש. אולם בסוגיין לא בא רש"י אלא לפרש תוכן הנזק במה הזיקו והפסידו, ולכן כ' שהרי הזיקו והפסידו ממון זה שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי, ולפ"ז לתביעת ממון גמור נחשב תשלום הנזק, וכדאיירי רש"י במהות המכירה כשהיא לעצמה אצל הנמכר הרי לא היה יכול לבאר באופן אחר, דהא להיותו ישראל לא ימכור עצמו בעבד כנעני, ומשו"ה כ' שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי, אבל רש"י ודאי קאי על מהות תשלום הנזק ולא על אופן מכירתו, ובזה מדוקדק הא דרש"י לא כתב דבריו על עבד נמכר בשוק. רק על וכמה הוא יפה, משום דקאי על חסרונו שבגופו אחרי שקטע את ידו, אכן אופן השומא גם רש"י יודה לדעת הרא"ש דשיימינן ליה כעבד כנעני וכדמשמע מדבריו בב"ב שם, ואע"ג דאי הוה שיימינן ליה בע"ע אז היה עולה במחירו מה"ט גופיה שהיה נמכר בכל שש שנים, בכ"ז מקילינן בשומא כדכ'

הרא"ש דלהקל בכל שומות אנו למידין לעיל דנ"ח מוביער בשדה אחר דאמרה תורה לשום ערוגה אגב שדה. ועמש"כ בחידושי לחולין ד"ב ע"א.
רש"י ד"ה הכל לפי המבייש כו', ע' בפירש"י במשנה כתובות ד"מ ע"א וברש"י סנהדרין צ"ד סוף ע"א ובמש"כ בחידושי ליומא פ"ז ע"ב.

דף פד.

ואי אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפיק רוחיה אי מיית לימות מי לא תנן גבי מלקות כו', ע' בת' ברית יעקב סי' קי"א.
רש"י ד"ה קטן שהרג אדם ננס כו' ע"כ, כוונתו דלא נטעה בקטן דלאו בר חיובא, וע' בס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ב'.
רש"י ד"ה מאי עבדינן ליה הא גברא קטילא הוא והוי שא"א יכול להזימה. ע' משה"ק הגרע"א בגליון הש"ס ומה שתירץ בס' שאילת שלום סי' כ"ו.
רש"י ד"ה נזקי שור באדם נזקין שבאו לשור ע"י אדם נזקי אדם בשור אדם שהוזק ע"י שור כו', ע' בת' ברית יעקב ס"ס ק"ה מה שהביא בשם הראב"ן.

דף פד:

שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אהודאות והלואות, וחנה הסמ"ע ריש סי' א' כ' בפשיטות דהא דעבדינן שליחותייהו הוא דרבנן ומשום נעילת דלת, אבל בנה"מ שם כ' דהוא דאורייתא רק שנמסר לחכמים ולא עשו אותנו לשלוחים רק במקום דאיכא נעילת דלת תדע דהא מקבלין גרים בזה"ז מטעם דעבדינן שליחותייהו וקידושיו קידושין ולא תפסי אח"כ קידושי שני ואין כח ביד חכמים לעקור ד"ת בקום ועשה ע"ש, והנה בנוגע לעבדינן שליחותייהו דקבלת גרים ע' בתוס' יבמות מ"ז ריש ע"א ובגיטין פ"ח ע"ב ד"ה במילתא דשכיחא ובקידושין ס"ב ע"ב ד"ה גר, אמנם במה שהביא ראיה מהא דתפיסת קידושין דגר דהוא דאורייתא כו', בזה יש לדון מהא דתנן ריש מכות מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה לוקה ארבעים ע"ש, והשתא הלא פסול דבן חלוצה הוא מדרבנן כדאמרינן ביבמות כ"ד ע"א, ואפ"ה חל דין הזמה ומלקות דאורייתא על דבר דעיקרו הוא מדרבנן וצ"ע, וע"ע בת' סי' רכ"ח.
שם כי קא עבדינן שליחותייהו בממונא בקנסא לא עבדינן שליחותייהו כו', ע' בחו"מ ומפרשים סי' א' ובפרדס הגדול סי' שי"ג ובת' הרמ"א סי' מ"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ח'.

שם הלכך אדם באדם אע"ג דאית ביה חסרון כיס כיון דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו, ע' בת' נחלת דוד סי' י"ד.
רש"י ד"ה אלהים בעינן דהא כולהו בפ' אלה המשפטים כתיבי כו' וקסבר אכולהו קאי כו', ע' שאילתות פ' משפטים סי' נ"ח ובהעמק שאלה שם אות ט"ו.
רש"י ד"ה מאי איריא שור דאזיק אדם דלא שכיח לגמרי, ע' שירי קרבן לירושלמי ריש סנהדרין ד"ה נזק.
תוד"ה א"נ. ותימא דבכמה מקומות שהיו דנין דיני גזילות כו' ע' תמים דעים להראב"ד סי' קס"ז ובכ"מ ולח"מ פ"ה הי"ג מה' סנהדרין ובנחל יצחק סי' א' סעיף ג'.

דף פה.

בכלל ופרט המרוחקים זה מזה קמיפלגי רבי סבר אין דנין אותו בכו"פ כו', ע' בהתוה"מ פ' קרח סי' ל"ו.
שם דכסיפא ליה מילתא למשקל מבשרו למשדייה לכלבים, לכאורה משמע מהכא דידו הקטועה א"צ קבורה, והוא דלא כסוגיא דכתובות ד"כ ע"ב דמוכי שחין קוברין זרועותיהן. וע' בת' שבות יעקב ח"ב סי' ק"א.
שם אלא אומדין כמה אדם רוצה ליתן על ידו המוכתבת למלכות בין סם לסייף, ע' בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ב'.
רש"י ד"ה נתנה רשות לרופאים לרפאות ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי ע"כ, וע' תורת האדם להרמב"ן שער הסכנה ובפי' הטור עה"ת ורבינו בחיי בפסוק ורפא ירפא ובתורה תמימה שם.
תוד"ה כלל ופרט. נראה לר"י דבכו"פ המרוחקין זמ"ז דפליגי תנאי דהכא וההוא דפליגי נמי אביי ורבא כו' וקשה מאי האי דהרכיבו כל הענינים המפוזרים בש"ס ביחד, הרי לאו בחדא מחתא מחתינהו ולא נוכל לא להרכיבן ולא להפרידן, דהא אמוראי ודאי פליגי, ור' אפטוריקי דמנחות ואביי בנדה ס"ל דאין דנין, ורבא בנדה שם ורב אדא בר אהבה ואמרי לה כדי דמנחות אינהו ס"ל דנין, ולכל חד מינייהו ליכא בזה שום פלוגתא דתנאי, דאל"ה אמאי ל"ק כתנאי או לימא כתנאי דרבי ובן עזאי דבסוגיין, ובע"כ משום דכל חד קאמר אליבא דכו"ע וליכא כל פלוגתא דתנאי בזה וסוגיא דסנהדרין בודאי דלא שייכא לכל המקומות הנ"ל, דהא כמו דלא ס"ל בהחלט דדנין כמ"כ לא ס"ל דאין דנין, רק משם אנו למדין ענין אחר לגמרי, דמשום דמרחקי מהדדי דייניגן להו בכלל ופרט רק לרבויי מידי כמש"כ התוס' שם, והא דמקשה בפסחים הניחא למ"ד כלל ופרט המרוחקין זמ"ז

אין דנין אותו בכו"פ שפיר אלא למ"ד דנין מאי איכא למימר כו', התם שפיר פריך משום דקאי אליבא דרב פפא ואיהו הא קאמר בסוגיין דפלוגתא דרבי ובן עזאי היא, וצ"ע כעת.

דף פה:

שלא במקום נזק היכי משכחת להו צער כוואו בשפוד כו', ע' שטמ"ק לעיל כ"ו ע"א.
שם שבת דהדקיה באינדרונא ובטליה, כה"ג לקמן צ"א ע"ב וע"ל ד"כ בסוגיא דדר בחצר חבירו ברא"ש ונמו"י ובאבני מלואים סי' ע' סק"ג.
שם כגון שהכהו על ידו וצמתה ידו וסופה לחזור כו' ת"ש המכה אביו ואמו ולא עשה בהן חבורה כו', ע' בהעמק שאלה לשאילתות פ' משפטים סי' סמ"ך אות ס'.

דף פו.

אביי אמר נותן לו שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב כו', ע' בתוס' כתובות ר"פ מציאת האשה ד"ה שלה ובאבני מלואים סי' פ"ג סק"א.
תוד"ה עד שיתכוין לו וא"ת לרבנן במבושיו מאי דרשי ביה ושמא מבע"ל לשום דרשה ע"כ, לולא דברי התוס' היה נלע"ד עפ"מ דתניא בספרי פ' תצא פיסקא רצ"ב במבושיו אין לי אלא מבושיו מנין לרבות כל דבר שי"ב סכנה ת"ל והחזיקה מכל מקום ע"ש, ונראה דבאמת מתיבת והחזיקה בלבד בלתי מוכח על אבר אחר שי"ב סכנה, רק כוונת הספרי דאחרי דתיבת והחזיקה סמוכה לתיבת במבושיו, אז נוכל לדרוש מן והחזיקה גם על אבר אחר שבו ג"כ איכא סכנה כמבושיו, ולפ"ז צריך תיבת מבושיו להורות על תיבת והחזיקה, דגם על אבר אחר דמסכן חייבת וצ"ע.

דף פו:

במשנה נפל מן הגג והזיק ובייש חייב על הנזק ופטור על הבשת כו', ונרשם עה"ג בשם מהרש"ל שנאמר ושלחה ידה והחזיקה במבושיו אינו חייב על הבשת עד שיהא מתכוין ע"כ, ולפנינו נמצאת גרסת המהרש"ל ברי"ף וברא"ש ע"ש, ויל"ד טובא הלא דרשה זו מהאי קרא ר"ש דריש לה לעיל ע"א ומשמע דרבנן פליגי עליה, ולהכי מקשו שם התוס' ושאר ראשונים ז"ל לרבנן במבושיו מאי דרשי ביה ועמש"כ בחידושי שם, כן לפ"מ דר"ש מקיש שם לקטלא מה קטלא עד דמתכוין ליה דכתיב וארב לו וקם עליו עד שיתכוין לו בשת נמי עד דמכוין ליה דכתיב ושלחה ידה ע"ש, וזהו דוקא דעת ר"ש כדביאר דבריו בברייתא דהנשרפין דע"ט עד שיאמר לפלוני אני מתכוין. אבל רבנן פליגי וס"ל דנתכוין להרוג את זה והרג א"ז חייב כדדייקינן לעיל מ"ד ע"ב ממתניתין דהתם. והאי

וארב לו מבע"ל לרבנן לדרשא אחריתא ע"ש, ומשמע נמי דהאי הקישא דבשת לקטלא איצטריך, דאל"ה גם לר"ש גופיה מיותר הוא, דהא כמו דאית ליה קרא דוארב לו לכוונה דקטלא כמ"כ אית ליה קרא דוהחזיקה במבושיו לכוונה דבשת והקישא למ"ל, ומדהביא ר"ש האי הקישא שם דאיצטריך ליה, ומדר"ש נשמע לרבנן דגם לדידהו איצטריך האי הקישא, וממילא כמו דפליגי עליו בקטלא כמ"כ פליגי עליו בבשת.

ועוד לעיל ספ"ב מלבד מה שלא העתיק משנתינו כגרסת הרי"ף והרא"ש, תניא נמי התם דאתא האי והחזיקה לומר לך כיון שנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוין לבייש ע"ש, הרי בהדיא מברייתא דהתם דהאי קרא אתי לכוונת נזקין ולא לכוונה דבשת, וכן פירש"י שם בהדיא חייב על הבשת אע"פ שלא נתכוין לשם בשת ע"ש, וממשנתנו דהכא משמע דהאי קרא אתי לכוונת בשת, ואם נימא דברייתא דהתם אתי כרבנן ומשנתנו דהכא כר"ש כמש"כ לעיל אתי שפיר, אך קשה להחליט סתמא דמתניתין דאתי כר"ש וצ"ע.

שם ביישו ישן ומת מהו כו', ע' בת' הריב"ש סי' כ"ז.

תוד"ה סומא אין לו בשת. דהא לא משתמע מעיניך שיהא פטור כו'. ע' בחידושי קול יהודא על סדר הש"ס משכ"כ בשם הגאון מהרא"ל ז"ל אבד"ק סקאל.

דף פז.

וכן היה ר' יהודא פוטרו מכל מצות שבתורה כו' והנה הפמ"ג בפתיחה כוללת לאו"ח אות כ"ט כתב דהא דאר"י סומא פטור היינו ממ"ע אבל במצות ל"ת מחוייב מן התורה, ובנוב"י מ"ת חא"ח סי' קי"ב השיג עליו וכ' דאף מל"ת פטור, ובמנחת חינוך סוף מצוה ב' הביא בשם ספר המכריע ג"כ דפטור גם מל"ת, רק הוא חידש דאפ"ה באותן מצות דב"נ מוזהרין עליהם גם הוא חייב דאין סברא שיהיה גרע מבן נכר ע"ש, והגאון ר' יצחק חיות ז"ל בספרו שדה יצחק סי' א' הביא משכ"כ במכתבו להגאון בעל מנ"ח ז"ל ראיה לדבריו מהא דאמרינן בחולין צ"ו דטב"ע עדיפא מסימנים דאל"כ איך סומא מותר באשתו, והשתא אם נאמר דסומא פטור מכל מצות שבתורה א"כ מאי מקשה סומא איך מותר באשתו הלא הוא פטור מכל המצות וע"ש שהאריך בזה.

ונפלאתי הלא ר"י פוטר נמי את הסומא מחייבי גלות ומחייבי מלקיות ומחייבי מיתות ב"ד כדאמרינן בסוגיין. האם באמת הותרה לו הרצועה להרוג ולחמוס ולחלל את השבת במזיד וכמ"כ בכל איסורי עריות, ובאמת צדקו דברי הגאון בעל מנ"ח דאין סברא שיהיה גרע מעכו"ם שגם עליו יש שבע מצות ב"נ, ובע"כ דהא דר"י פוטרו ממצות היינו להכניסו בחיוב מצוה מן התורה בעשה או בל"ת לכל חד כדאית ליה כנ"ל, וכל חיובו הוא מדרבנן

כמש"כ התוס' והאריכו בזה האחרונים ע"ש, ובנוגע לגלות מלקות ומיתות ב"ד הוא פוטרו אם עשה כן בדיעבד כדיליף מקראי, אבל אין זה פטור ומותר, רק פטור אבל אסור, והשתא כשיבא אל אשתו והוא חושב שמא זו היא אשת איש אחרת איך מותר לכתחילה לבא עליה ובע"כ בטביעת עינא דקלא, וע"ע בת' הרא"ש כלל ד' סי' כ"א.

שם א"ר יוסף מריש הו"א מ"ד הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן כו', ע' שירי קרבן לירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב ד"ה סמיכת זקנים וע"ע בפי' הראב"ד לתו"כ נדבה פרשת ב' וביש"ש פ"ק דקידושין סי' ס"ד.

במשנה החובל בעבד עברי חייב בכולן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו, ע' בת' ברית יעקב סי' ק"ה.

שם חש"ו פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין העבד והאשה כו' אבל משלמין לאחר זמן כו'. אולם בחש"ו לא קתני דמשלמין לאחר זמן, וע"ל צ"ת ע"ב וברש"י ד"ה ואכפייה רפרם ובת' מהר"ם מפאדוואה סי' צ' ובביאור הגר"א לחו"מ סי' תכ"ד סקט"ו וע"ע בליקוטים סוף ס' פרדס הגדול לרש"י ז"ל ד"ה וזה פירש רב נחשון.

שם העבד והאשה פגיעתן רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורין כו' נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם. הנה בחו"מ ס"ס ל"ה אהא דאשה וכל הפסולין להעיד, כ' הרמ"א י"א דתקנת קדמונים הוא דבמקום שאין אנשים רגילים להיות כגון בביהכ"נ של נשים כו' דאפילו אשה יחידה או קרוב או קטן נאמנים כו' ע"ש, ולכאורה הלא עדות שאי אתה יכול להזימה הוא כיון דהן פטורות מלשלם, ואפשר דלא תתגרש ולא תתאלמן ותהיה פטורה לעולם, ואפ"ל דדין הזמה הוא דוקא במקום שהעדות נוסד אדינא דאורייתא, אבל תקנת קדמונים זו נוסדה רק בגדר תקנה על מקומות הבלתי מצוים עדים כשרים, (וע' בפיה"מ להרמב"ם לעיל י"ד ע"ב במשנה דשום כסף) דגם ענינים כאלו לא ישארו בקטטות ומריבות לעולם אלא יבאו ע"י ב"ד לפשרה, ולכן תקנו הקדמונים שיקבלו עדים כאלו למען השלום, ובאופן כזה לא שייך דין הזמה לכל פרטיה כמו בדין תורה, וע' יש"ש לעיל פ"ק סי' מ"א ובמש"כ בחידושי לקידושין ע"ג ע"ב, אולם כ"ז צריכינן רק לפ"ד הש"ך בחו"מ סי' ל"ג סקט"ז דגם בדיני ממונות בעינן עדות שאתה יכול להזימה, משא"כ לדעת הסמ"ע שם סקכ"ו בשם ר"י ונ"י דדין זה הוא רק בדיני נפשות ולא בד"מ לפ"ז בלא"ה ניחא, וע"ש בתומים סקי"ב ובמש"כ בחידושי לעיל ט"ו ע"א.

רש"י ד"ה ופטור מדמי ולדות כדאמר בשור שנגח את הפרה (צ"ל בשור שנגח דו"ה) דמ"ב

ע"א אנשים ולא שוורים ע"כ, והנה זהו דעת ר"ע אבל ריה"ג נפק"ל מבעל השור נקי ע"ש, -ולפ"ז קשה לכאורה מ"ש דבסתמא דמתניתין דהכא סתים רש"י טעמיה אליבא דר"ע, ובסתם משנה דלעיל מ"ח ע"ב דמחלק נמי בהאי דינא בין שור לאדם כ' רש"י וז"ל כדאמרינן בפרקין דלעיל דמ"ב נקי מדמי ולדות ע"ש, וטעם זה הוא אליבא דריה"ג, ואפ"ל דשם קאי רש"י אמש"כ מקודם ה"ה דמתכוין לאשה נמי פטור כו' ע"ש, והוא לפי אוקימתא דרב אדא בר אהבה דקאי אריה"ג, משא"כ משנתנו דהכא דפטר שור מדמי ולדות דאפ"ל דוקא כשלא נתכוין לאשה דומיא דאנשים דקרא כדכ' התוס' לעיל מ"ב סע"א, וכשלא נתכוין דומיא דאנשים לא איירי התם רק ר"ע, וכן מוכרח לשון משנתנו זה חומר באדם מבשור כו' הרי בע"כ דאופן אחד לשניהם, משא"כ במשנה דמ"ח דאוקים שם מ"ט ע"א הוא הדין דאפילו נתכוונו לאשה נמי פטורים מדמי ולדות, הרי בהכרח דאינו דומה לאנשים דקרא דבהו כתיב בהדיא דלא מתכוונים לאשה עצמה, ובגוונא דנתכוונו לאשה לא איירי התם רק ריה"ג לפי אוקימתא דרב אדא כנ"ל, וע"ל מ"ב ע"א תוד"ה כתב השני.

תוד"ה וכן השני. דאע"ג דפטר ר"י סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב ואע"ג דאשה מיפטרא במ"ע שהזמ"ג כו', ע' טו"א למגילה כ"ד ע"א ובחידושים המלוקטים על סדר הש"ס בס' קול יהודא ע"ד התוס' דהכא ובפמ"ג או"ח בפתיחה כוללת סוף חלק שלישי ובס' האשכול ח"ב סי' כ"ט ובנחל אשכול שם ובמה שהאריך בזה בת' עדות ביהוסף חי"ד סי' ט'.

דף פז:

תוד"ה וקתני. ועוד נוכל לפרש דהא דקתני בבניו ובבנותיו פטור היינו דוקא בשבת וסברא הוא דלית לן למיפטריה משום דסמוכים על שלחנו כו', ע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' תכ"ד ס"ק י"ד.

דף פח.

מ"ט דר"י א"ק כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו במי שיש לו אחוה יצא עבד שאין לו אחוה ורבנן אחיו הוא במצות כו', וכה"ג פליגי ר"י ורבנן בסנהדרין פ"ה ע"ב גבי גונב נפש בחציו עבד וחציו ב"ח, ובגמרא שם פ"ו ע"א תלי פלוגתתם דהתם בפלוגתתם דהכא ע"ש, ולכאורה מדוע פליגי הכא בעבדים סתמא והתם בח"ע וחב"ח ומה שייך למיפלג שם בח"ע וחב"ח אם דין עבד סתם לא הוזכר במשנה שם, אולם לפי המבואר

משתי הסוגיות נראה דשתי המשניות סובבות על צירי הכתובים שבכל אחת, ולכן גבי בושת דהכתוב הזכיר דין אחוה לרבנן לרבויי עבדים ולר"י למעט, ועכ"פ לתרווייהו איירי קרא בסתם עבד משו"ה פליגי כמ"כ במשנתינו, משא"כ בגונב נפש דכתיב מאחיו ומבני ישראל, והבינו דקרא קאי על ח"ע וחב"ח להכי פליגי אינהו נמי בכה"ג, אכן הסתעפות פלוגתתם לדינא הוא בשוה לשני המקומות, דהתם אע"ג דפליגי בח"ע וחב"ח מ"מ מובלע בפלוגתתם ממילא דין עבד סתם, דהא עכ"פ הוזכר בכתוב שם אחוה, ואתי למר לרבות ולמר למעט כדאמר התם, כן הא דפליגי שם בח"ע וחב"ח מסתעף מזה גם לעלמא היינו לאכילת פסחים לקידושין ולגירושין, דתלי בפלוגתא דר"י ורבנן בגונב נפש דסנהדרין כמבואר בירושלמי פסחים פ"ח ה"א ע"ש.

שם אלא מעתה לר"י זוממי עבד לא יהרוגו דכתיב ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אמר רבא א"ר ששת א"ק ובערת הרע מקרבך, ע' נוב"י קמא חאה"ע סי' ע"ד ובתניינא חח"מ סי' ז'.

שם אלא מעתה לרבנן יהא עבד כשר לעדות כו' עדות לא מצית אמרת אתיא עדות בק"ו מאשה כו', ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ו אות ט"ז.

רש"י ד"ה פסולה לעדות דכתיב גבי עדים זוממין ועמדו שני האנשים ותניא בשבועות ד"ל בעדים זוממין דמשמע אנשים ולא נשים קטן נמי מהכא נפק"ל דכתיב אנשים ולא קטנים ועוד דעדות שאי אתה יכול להזימה הוא דלאו בר עונשין הוא ע"כ והנה מאי דרש"י פי' דמהאי קרא גופיה דכתיב אנשים ממעטינן ג"כ קטנים, מבואר בבבלי בשני מקומות נפרדים, בשבועות שם ובב"ב קנ"ה ע"ב, אבל בירושלמי רפ"ד דשבועות וביומא רפ"ו ובסנהדרין פ"ג ה"ט דריש תרווייהו ביחד אנשים ולא נשים ולא קטנים, אמנם הרמב"ם פ"ט מה' עדות נקיט מיעוטא דקטנים מדכתיב אנשים, אבל נשים נקיט פסלותן לעדות מדכתיב על פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון נקבה, וע"ש במפרשים ובמש"כ בחידושי עה"ת פ' שפטים שם.

והנה בגליון הש"ס האריך לאוקים טעם שני דרש"י שהוסיף על הכתוב עפ"ד הסמ"ע בחו"מ סי' ל"ג סקכ"ו דבממון ל"צ שיהא יכול להזימה ע"ש, וע"פ הנחה זו אפשר לדקדק לע"ד מדוע לא יספיק לרש"י האי טעמא גם לפסול עדות דאשה, לפ"מ דבמשנתנו תנן דאם הזיקה פטורה מלשלם עד שתתגרש, והשתא לדעת הסמ"ע שם בשם הר"י והנ"י דבממון לא בעינן שאתה יכול להזימה, א"כ אם אשה העידה בדבר שבממון בע"כ לא תתקיים כאשר זמם דהא אין לה לשלם, ואולי לא תתאלמן ולא תתגרש לעולם, והוי גם גבה עדות שאי אתה יכול להזימה כמו בקטן ולדעת הש"ך שם סקט"ז הלא צריך גם

בממון עדות שאי אתה יכול להזימה ובאשה וקטן אי אפשר כנ"ל. וע"ש בתומים סקי"ב, וכולם לא הזכירו לא לדברי רש"י דהכא ולא למש"כ בשטמ"ק לעיל ט"ו ע"א בשם תלמיד של ה"ר פרץ ז"ל אהא דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה ועמש"כ בחידושי שם, וע"ע בת' הגרע"א סי' קע"ו.

רש"י ד"ה גר אין לו חייס. ואע"ג דכתיב בלאדן בן בלאדן ה"מ בגיות כו', ע"ל ט"ו ע"א ושם ברש"י ד"ה עכו"ם יש לו יחס ובמש"כ בחידושי לב"ב ט"ו ע"ב.

תוד"ה יהא עבד. אבל לגרע מאיש ולפוסלו לעדות כאשה לא נלמוד דמן הדין כשר הוא לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' י"א ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ג ע"א ולערכין ד"ב ע"א ולכריתות ד"ז ע"ב וע"ע בשעה"מ ה' מילה.

בסה"ד ורש"י פי' בפ"ק דגיטין גבי שטרות העולין בערכאות של נכרים כשרים לעדות מן התורה כו', ע' בס' שאילת שלום סי' כ"ג אות י"א.

תוד"ה שכן אין במילה אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא, ע' שאגת אריה סי' סמ"ך.

בא"ד וי"מ דאין מצווה למול את בנה כו' ע' בחידושי הגרע"א ליו"ד ר"ס רס"ז.

דף פח:

מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח ר"ל אמר קנה לוקח כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' י"ח ובאבני מלואים סי' צ' ס"ק י"ג.

שם באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות, ע' אבני מלואים סי' פ"ד סק"א ובחזקה רבה חאה"ע סי' י"ב.

תוד"ה הכי. וכן קשה לרבא דפסק כר"ל בריש החולץ דקנין פירות לאו כקה"ג דמי וס"ל האחין שחלקו לקוחות הן כו', ע' תוס' גיטין ס"פ השולח ובסוכה כ"ג ע"ב ובבכורות מ"ח ע"א.

דף פט.

תוד"ה כל. וא"ת כיון דאתיא כר"מ דדאין א"כ לא תהא רשאי למחול מפני שתצטרך לשלם ללקוחות כו', הנה מדברי התוס' משמע דמפרשי כפירש"י בפ' הכותב שם, דהא דאמר אמימר התם מאן דדאין דד"ג כו' קאי גם אמוחל שט"ח ולא רק אשורף כדפירשו שם הרא"ש והר"ן ע"ש, ובזה החזיק הקצוה"ח בסי' כ"ה סק"ב קושית הגאון מו"ה חיים יונה ז"ל, עפ"ד התוס' לקמן ד"ק ע"א דדבור הוה מזיק ממש א"כ מאי האי דקאמר אמימר מאן דדאין דד"ג מגבי ביה דמי שטרא מעליא הלא אפילו מאן דלא דאין דד"ג

הי"ל להתחייב משום דדבור הוי מזיק, והק' ג"כ על בעלי התוס' שהקשו רק משורף שט"ח לקמן ד"ק שם ולא הקשו ממוחל דדמי ודאי לזיכה את החייב, והביא שאח"ז מצא ברמב"ן ז"ל שהזכיר ראיה זו ממוחל אגב אורחיה וחשבה לראיה גמורה, ובישוב קושיא זו כ' הקצוה"ח לחלק דמוכר שט"ח אין ללוקח שום הקנאה בגוף החוב רק שיעבוד נכסים ולפ"ז אפילו הזיק בידים שיעבודו של חבירו כגון שחפר בה בורות שיחין נמי אינו אלא גרמי וכמו שחטו תם בפ' המניח דאינו אלא גורם אבל שורף שטרותיו של חבירו דהמלוה יש לו גוף החוב ומשו"ה כשמזיקו הוי מזיק ממש ולא גורם משו"ה הקשו התוס' משורף ולא ממוחל וסיים שזה ברור ע"ש.

ולע"ד בלתי מובן דבריו לפ"מ דאיהו גופיה נקיט עפ"ד התוס' בסוגיין דבשורף ומוחל ביחד קאמר אמימר מאן דדאין דד"ג כו', וכיון דאמימר גופיה כלילנהו תחת סוג אחד והשתא לפי החילוק דקצוה"ח תקשה בשלמא מוחל דליכא רק שיעבוד נכסים שפיר הניחו אמימר בסוג דגרמי כדאמר מאן דדאין דד"ג, אבל בשורף שטר דהמלוה יש לו גוף החוב ומזיקו נקרא מזיק ממש, א"כ מה מקום לכוללו בגדר גרמי, ומדקאמר אמימר גם בשורף מאן דדאין דד"ג ש"מ דאין לחלק ביניהם.

כן איכא למידק בדבריו גופיה לפ"מ שהניח דבשטר של המלוה מונח עצם גוף החוב ולהכי אם שרפו נקרא מזיק ממש ולא גורם, א"כ מדוע נימא דאם מכר המלוה שטר זה דלא מכר לו רק שיעבוד הנכסים דאית ביה ולא גוף החוב עד דמשום זה יהיה נקרא רק גורם ולא מזיק, הלא לעיל ד"ח אמרינן מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וכל זכותא דהו"ל לראשון בגוה זבין ע"ש, ובכלל מה שייך לחלק בין שיעבודא דאית ביה לגוף החוב הרי כל עצמו של השיעבוד הוא לגבות החוב, ולכן נלע"ד דאין בדבריו כדי לדחות דברי הרמב"ן ז"ל וגם התוס' ל"פ ע"ד הרמב"ן רק שהקשו משורף וכמ"כ ממוחל דתרווייהו כחד הוא.

בא"ד הקשה הר"ר שמואל ב"ר חיים ותזבין כתובתה במעמד שלשתן דאז אינה יכולה למחול כו', ע' ש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק צ"ז ובמפרשים שם ובשעה"מ פ"ו ה"ז מה' מכירה.

בא"ד ותירץ ר"י דכיון שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משהה אשתו בלא כתובה כו', ע' אבני מלואים סי' י"ג סקי"ד.

דף פט:

כל לגבי בעל ודאי מחלה ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן, ע' במיוחסות סי' כ"ג.

שם אסור לאדם שישהא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה וטעמא מאי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כו', ע' בת' רדב"ז ח"ב סי' תרי"ב וע"ע תוס' כתובות נ"א ע"א ד"ה מני ר"מ ובמש"כ שם הגאון ר' אברהם ברוידא ז"ל בספרו שמעתא חדתא.
שם דתני חדא עבדי מלוג יוצאין בשן ועין לאשה אבל לא לאיש כו', והנה כמו לפי ברייתא זו שייך קנין גוף העבדים אל האשה אע"פ שהוא אוכל פירות, דהא דוקא מתחת ידה יוצאין בשן ועין כמ"כ לענין שלשים שקלים דעבד ג"כ שייך אל האשה ולא לבעלה כדתניא במכילתא משפטים, וע"ש בהתוה"מ סי' קי"ג.
שם ותניא אידך לא לאיש ולא לאשה, ע' כתובות נ"ט ע"ב תוד"ה קונמות ובשעה"מ פי"ב ה"י מה' נדרים.
תוד"ה מ"ט כדרבא. ומאי ראיה היא לר' אמי בהא אפילו רב יהודא מודה כיון דמחוסרת גוביינא אתי שחרור מפקיע מידי שיעבוד כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' פנחס סי' קל"ה אות ז'.

דף צ.

המוכר עבדו לאחר ופסק עמו שישמשנו שלשים יום רמ"א ראשון ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא תחתיו קסבר ק"פ כקה"ג דמי רי"א שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו קסבר ק"פ לכקה"ג, והק' בקצוה"ח סי' שפ"ו סק"ז לפ"מ דאמרינן בפסחים דכ"ט אהא דתניא האוכל חמץ של הקדש כו' דמ"ד מעל סבר אע"ג דהשתא לא חזי כיון דלקמיה חזי גול"מ הוא וכממון דמי והשתא לפ"מ דר"מ ס"ל כר"ש לעיל דע"א דגורם לממון כמ"ד א"כ ניהי דק"פ כקה"ג הא לאחר שלשים דשני הוה וא"כ תוך שלשים נמי הוי דשני מחמת דבר הגול"מ, וע' בעונג יו"ט סי' כ"ו.
ולע"ד יפלא עצם הקושיא הלא ר"מ דייק בעיקר הא דכתיב תחת ידו דהוא רשותו כמבואר במכילתא ור' יהודא דייק יותר מאי דכתיב כספו דלכן הוא דשני, וכ"ה הלשון בירושלמי קידושין פ"ג ה"א מאן דמר הראשון ביום וביומים ומת תחת ידו מאן דאמר השני ביום וביומים כי כספו הוא ע"ש, והשתא נחזי אנן הלא ר"מ מודה דכספו הוא דשני ואפ"ה קאמר דזכות יום או יומים שייך לראשון משום דמעשה ההכאה היתה ברשותו והוא כדכתיב תחת ידו, הרי דר"מ מתחשב רק עם זמן ההוה ולא עם זמן העתיד אע"פ דאז הוא כספו ממש, מכש"כ דלא יתחשב בזה עם גורם לממון של העתיד.
שם ר' יהודא אומר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו קסבר קנין פירות לאו כקה"ג דמי, ע' ב"ב ד"נ ע"ב תוד"ה קנין פירות ובתוס' ור"ן לגיטין מ"ח ריש ע"א.

במשנה סטרו נותן לו מאתים זוז כו', ע' בליקוטים סוף ס' פרדס הגדול ובתורת חיים לסנהדרין דף נ"ח ע"ב.
תוד"ה איש ואשה. ובענין זה י"ל עבד של שני שותפין דבסמוך שלזה הגוף ולזה הפירות כו', עמש"כ הגאון נצי"ב ז"ל בביאור הרחב דבר פ' בהר כ"ה ט"ו.

דף צ:

במשנה החובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור כו', ע' בת' חו"י סי' קס"ג.
שם איבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן כו', ע' בת' רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' פ"ב.
שם כי תניא ההיא כגון שראו בלילה כו', ע' בחידושי הריטב"א לכתובות כ"א ע"ב ולראש השנה רפ"ג.
שם וכי קדמו ודנוהו ד"נ מאי הוי ליהדר ולידייניה נמי ממונות כו', והק' הקצוה"ח בסי' ת"ו הלא בכריתות כ"ד אמרינן שוה"נ שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו וכיון דבגמה"ד נעשה הפקר איך פריך הש"ס ליהדר ולידייניה נמי ממונות הא אמרינן לעיל די"ג ע"ב נגח ואח"כ הפקיר פטור, וע"ש מה שתירץ ובמה שהשיג עליו בת' ברית יעקב סי' ז' וע"ע בת' רע"א סי' קצ"ו.
ולע"ד לפ"מ דהמימרא בכריתות ר' יוחנן קאמר לה וא"כ קושית הקצוה"ח נסתר מחמתו, דאיהו גופיה כ' בסי' רע"ג סק"ג דר' יוחנן ס"ל כד' יוסי בנדרים מ"ג דאין הפקר יוצא מיד בעלים אלא בזכיה ע"ש, והא דנגח ואח"כ הפקיר פטור מבואר בהדיא התנאי בחו"מ סי' ת"ו ס"ג דהוא דוקא כשזכה בו אחר ע"ש וא"כ י"ל דכל דברי ר' יוחנן הוא דאם נמצא מי שמחזיק בו זכה בו, אבל כל זמן דלא זכה בו שום אדם לא יצא עדיין מרשות בעלים הראשונים נס אליבא דר' יוחנן ושפיר פריך הש"ס ליהדר ולידייניה נמי ממונות, בר מן דין י"ל דאע"ג דבעלמא מן הסתם הוא הפקר אבל הכא פריך הש"ס דמשום שיעבודא דניזק לגבות הזיקו מן העלייה דמזיק יעכבו הב"ד את השור תחת ידם עד אחרי גמה"ד דדיני ממינות ג"כ, ובחידושי לכריתות שם הארכתי בזה.
אחרי שובי נחמתי לאמר דדוקא גבי הוזמו עדיו שייך לאמר דין הפקר וזכיה, דכיון דהוזמו עדיו נמצא שלא היה מעולם שוה"נ, אבל בגמ"ד שלא הוזמו עדיו אין בו לא דין הפקר ולא דין זכיה כדאמרינן בחולין קל"ח סע"ב קל"ט רע"א אי דגמר דיניה בר קטלא הוא אלא דלא גמר דיניה ובעי לאתויי לבי דינא וקיומי ביה ובערת הרע מקרבך ופירש"י בר קטלא הוא ומהיכן נמלט ובערת הרע מצוה על כל הפוגע בחייבי מיתה

להביאן לב"ד כדי לבער רשעים מישראל ע"ש, והשתא הגע עצמך אם פגע במזיק שהוא בר מיתה מחוייב גם לכתחילה להביאו לב"ד כדי לקיים בו ובערת הרע, מכש"כ כשכבר נגמר דינו למיתה הלא החוב על הב"ד ואפילו על הזוכה לבערו מן העולם, ומה מקום לאמר בו דין הפקר או זכייה, והכא פריך הש"ס דמשום חוב המזיק לניזק לא יוציאוהו עוד הב"ד לקטלא עד שידינוהו ג"כ ממונות, דצריך שיהיה בעל השור יעמוד על שורו בשעת הדין כנלע"ד.

תוד"ה כגון הראשון. אם ראוהו ביום דנין ע"פ ראייה דלא תהא שמיעה גדולה מראייה כו', ע' בתוס' ר"ה כ"ה ע"ב ושם כ"ו ע"א ובחידושי הר"ן שם.

דף צא.

זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום, ע' רמב"ם פ"ג ה"ה מה' חובל ובת' הרמ"א סי' מ"ה וע"ע בת' הרא"ש כלל ק"א סי' ט'.

רש"י ד"ה כגון שברח בעליו כו' אבל קדמו ודנוהו ליסקל לא מענינן בדיניה לשהוייה לרדיא ע"כ, הנה כ"ה דעת הראב"ד בפירוש הסוגיא בפי"א ה"ח מנ"מ, וע"ש ברמב"ם ומפרשים ובהעמק שאלה ל לשאילתות פ' צו סי' ע"ד אות ט'.

דף צא:

לא מיבעיא בושת דאדם רשאי לבייש א"ע אלא אפילו חבלה דאין אדם רשאי לחבל בעצמו כו', לכאורה משמע הכא דבזיוני עדיף ליה מצערא דגופיה ואילו בסנהדרין מ"ה ע"א פלוגתא דר' יהודא ורבנן היא, די"ל כדמחלקינן בתענית ט"ו ע"ב אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים.

שם ודילמא בגדים שאני כו' כי הא דר' יוחנן קרי למאני מכבדותי, ע' ארצות החיים סי' ב' סק"כ.

שם בשור העומד להריגה ובאילן העומד לקציצה כו' אנא בעינא למיעבד הא מצוה. ע' ח"ס חא"ח סי' ק"ה ובחח"מ סי' קס"ה ובת' ברית דמסתפקו דמשום דיכול לאמר אנא בעינא למיעבד הא מצוה לכן לא נפקע הבעלות ממנו אע"ג דמתייאש כהא דגבי שוה"נ שהוזמו עדיו דכריתות כ"ד ע"ש, ולעד"נ אע"ג שהוא קשור אל מצות ההריגה משום שחיוב הסקילה נמשך עליו משעה שהיה ברשותו מ"מ חלק הממון שהי"ל בו נפקע ממנו ע"י היאוש לסיבת הגמ"ד, וכה"ג אשכחן למ"ד המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך גט שחרור דהתוס' בקידושין ט"ז ע"א ובגיטין ל"ח ע"א דההפקר פועל על חלק הממון

שי"ל בו והשחרור הוא להתירו בב"ח ע"ש, הרי דהפקעת הממון אינו משועבד לחלק האיסור וה"נ דכוותיה.
שם וחייבו ר"ג ליתן לו עשרה זהובים, ע' נוב"י מ"ת הח"מ סי' ס"א ובמש"כ בחידושי לחולין פ"ז ע"א וע"ע בישׁ"ש בסוגיין ובפמ"ג או"ח באשל סי' קצ"ב.
שם לא שכיב שיבחת ברי. ע' ברש"י ב"ב כ"ו ע"א ד"ה שכחת ברי ושם קכ"ו ע"ב ברשב"ם ד"ה שכחת ברי.
שם מה ת"ל כי לא עץ מאכל להקדים סרק למאכל, ע' בת' חו"י סי' קצ"ה ובח"ס חי"ד סי' ק"ב ובעיקרי הד"ט חי"ד סי' י"ד אות ח'.
תוד"ה אלא. לכאורה משמע דבנזיר טהור נמי קאמר כו', ע' לח"מ פ"ג מה' דעות ובס' זרעו של אברהם לנדרים ד"ט ע"ב.
בא"ד ואור"ת דהא דקאמר דלא הוי חוטא היינו שמצוה גדולה מן העבירה וכ"כ התוס' בנזיר ד"ב ע"ב ובתענית י"א ע"א, וע"ש בגבורות ארי מה שהאריך בזה.

דף צב.

במשנה אע"פ שהוא נותן לו אין נמחל לו עד שיבקש ממנו, הנה במשנה בלתי מבורר מה פועל העדר המחילה, וע' יומא כ"ג ע"א וברש"י ד"ה דנקט בליביה ובד"ה דמפייסי ליה ובמש"כ בחידושי לבכורות ד"ס ע"א.
שם ומנין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם וגו', הנה במד"ר חוקת פי"ט כ"ג סמכו הא דמשנתינו עה"פ דויתפלל משה בעד העם ע"ש, אולם בפירש"י שם כ"א ז' כ' וז"ל ויתפלל משה מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול ע"ש, וזה קשה איך כתב רש"י מכאן. משמע דעיקר הלימוד הוא מקרא דמשה ובמשנתנו יליף מאברהם וצע"ק, וע"ע בילקוט פ' וירא רמז צ"א.
שם עשה כן לאיש פלוני ע"מ לפטור חייב בין בגופו בין בממונו ע"כ, ולא אמרינן בזה שלוחו של אדם כמותו משום דאשלד"ע, וע' ברמב"ם ספ"ה מה' חובל.
שם א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי בהדי הוצא לקי כרבא א"ל דכתיב למה תריבו אלי כולכם פשעתם בי א"ל את אמרת מהתם ואנא אמינא מהכא עד אנה מאנתם לשמור מצותי ותורותי, לכאורה הוה מצי להביא קרא דלך רד כי שיחת עמך, ודרשינן בברכות ל"ב ע"א רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו אתה למה לי ע"ש, הרי דבשביל הוצא לקי כרבא, אלא דהביא לו קרא דעד אנה מאנתם דהוא מוקדם בתורה, אמנם לפ"ז קשה על רבה בר מרי שהביא

מן הנביאים, מדוע לא הביא מקרא הקודם בשמואל א' ב' כ"ט הנאמר בשם ה' אל עלי אדות חטאת בניו למה תבעטו בזבחי ובמנחתי וגו' וצע"ק.

שם מנא הא מילתא דאמרי אינשי כו', דוגמא לזו אשכחן נמי בסנהדרין ד"ז ע"א דחז"ל הטריחו א"ע להסמיך הדברים הפשוטים המדובר בין המון העם לכתבי הקדש או למאמרי חז"ל הנאמרים לדינא, וע' במבוא האגדות על עין יעקב מהגאון מהר"ץ חיות ז"ל.

שם מי גרם לראובן שיודה יהודה ופירש"י מדרש אגדה בתנחומא מכיון שהודה יהודא ואמר צדקה ממני עמד ראובן ואמר אני בלבלתי יצועי אבי עכ"ל, והנה במכות כ"ג ע"ב אהא דהופיע רוה"ק בבית דינו של שם, קאמר אקרא דויכר יהודא ויאמר צדקה ממני מנא ידע דילמא כי היכי דאזל איהו לגבה אזל נמי אינש אחרינא לגבה יצתה ב"ק ואמרה ממני יצאו כבושים ע"ש, ולפ"ז קשה טובא מתי הודה יהודא, הלא קודם ב"ק היה גם הוא מסופק דילמא מאינש אחרינא הוא, ולאחר הכרזת הב"ק כבר היתה מיותרת הודאתו, ואפילו אם הודה בעצמו ג"כ אח"כ, הלא עכ"פ בלתי נופל לאמר דאיהו גרם להודאתו דראובן. דמלבד דאחרי הב"ק נראית הודאתו כשרגא בטיהרא, הרי גם באמת לא היה מודה בעצמו אי לאו הב"ק מפני הספק כנ"ל, ואין לאמר דהב"ק גילה לו בפרטיות ועפ"ז הודה ברבים, דלשון הופיע רוה"ק בבית דינו של שם משמע דכל הב"ד שמעו, דוגמא דהופיע רוה"ק בב"ד של שמואל הרמתי ובב"ד של שלמה דחשיב התם, דבכולהו משמע דכל היושבים שם שמעו וכדפירש"י שם נשמעה בקול גדול, ואין לאמר נמי דאגדת תנחומא ס"ל דיהודא הודה מעצמו בזולת הב"ק, רק לפ"מ דחשיב ירחי ויומי ואתרמי וכקושיא דרבא שם, דג"ז אינו לפ"מ דמסיק שם דהופעת הב"ק היא גמרא, הרי דקבלה היתה בזה, ופי' שם המהרש"א דמלת ממני לא אמר יהודא אלא הב"ק ע"ש.

וביותר איכא למידק בסוטה ד"י ע"ב דקאמר יהודא שקדש ש"ש בפרהסיא ומכיון שהודה ואמר צדקה ממני יצתה ב"ק ואמרה אתה הצלת תמר ושני בניה מן האור חייך שאני מציל בזכותך ג' מבניך מן האור מאן נינהו חמו"ע צדקה ממני מנא ידע יצתה ב"ק ואמרה ממני יצאו כבושים ע"ש, ולפי הנ"ל קשה התם גופה. דמעיקרא קאמר שקדש ש"ש בפרהסיא הרי דכל ההודאה היתה מעצמו ומטעם הודאתו הבטיחו הב"ק להציל ג' מבניו מן האור, ובתר הכי מסיק דמצד עצמו היה מסופק אם ממנו הוא עד שהב"ק הודיעו, ולפ"ז מה מקום להודאתו ולקדוש ש"ש בפרהסיא אם הב"ק הופיע לפני כל הב"ד וצע"ג.

דף צב:

א"ל רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי מילתא גנאה דאית בך קדים אמרה א"ל דכתיב עבד אברהם אנכי, במד"ר חיי שרה פרשה ס' ט' מבואר הכי בשם ר' יצחק.
שם תנן במתניתין כו' כל המחובר לטהור טהור כו', ע' בס' אורח נאמן לאו"ח סי' קנ"ו ס"ק כ"ג.
שם אי דלית דורא דלינא ואי לא לא דלינא, בילקוט שופטים רמז מ"ג הגרסא אי דלית בהדאי דלינא בהדך ואי לא לא דלינא.
שם כד הוינן זוטרי לגברי השתא דקשישנא לדרדקי מעיקרא כתיב וה' הולך לפניהם יומם וגו' ולבסוף כתיב הנה אנכי שולח מלאך לפניך, ע' תנחומא משפטים סי' י"ח ובמורה נבוכים ח"ב פל"ד ובטור עה"ת וברבינו בחיי ובמנחה בלולה פ' משפטים כ"ג כ'.
תוד"ה שיתין רהוטי רהוט פי' ה"ר משולם כו' ובחנם דחק דאורחא דגמרא בהכי כמו שיתין תיכלי כו' ע"כ, וכ"ה דעת רש"י בשבת ד"צ ע"ב, ובסנהדרין ע"ב פירש"י הכי אפילו על לישנא דקרא ששים גבורים, אבל במו"ק כ"ח ע"א יהיו התוס' כמסתפקים על מספר זה אם הוא בדוקא, וע"ע מש"כ בחידושי למנחות צ"ג ע"ב.

דף צג.

בתר מרי נכסי ציבי משך כו', ונרשם עה"ג בשם מהרש"א דהוא בדוגמא שאמרו בשבועות מ"ז ע"ב קרב לגבי דהינא ואידהן ע"כ, ובספרי פ' דברים פיסקא ו' הלשון הדבק לשחוור וישתחוו לך וכה"ג זבחים צ"ו ע"ב ע"ש.
שם המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה, לכאורה צריך להבין הלא אם הוא מוסר דין על חבירו בודאי לא לחנם הוא רק משום שהוא נגזל ומשו"ה הגזלן ג"כ נענש, אבל מדוע יהיה הצועק נענש תחילה. ובע"כ מפני שהי"ל להתחיל בדברי פיוס וריצוי ולבקש ממי שיפשרו ביניהם, והוא לא עשה כן רק תיכף התחיל למסור דינו לשמים, אין זאת רק שסמך על רוב צדקת עצמו ועל רוב רשעתו של חבירו, ובאמת בנוגע לדין של מעלה נהפוך הוא דכבר אחז"ל בברכות נ"ה ע"א דכל המוסר דין על חבירו לשמים עונותיו נזכרים, ולכן הוא נענש תחילה מפני שבחשבון עונותיו בדקו תחילה תיכף משעת מסירת הדין לשמים.
שם ולא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה הא דאתא לידיה בתורת קריעה, ע' בחו"מ ס"ס רמ"ו ובש"ך שם סי' ס"ו ס"ק קכ"ו ובתשובות פני יהושע ח"ב חח"מ סי' ק"ג ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק י"ג.

שם ההוא ארנקא דצדקה דאתי לפומבדיתא כו', משה"ק בת' חו"י סי' קצ"ט איך נעשה רב יוסף דיין בדבר שהוא הנתבע ע"ש, כבר הביא השטמ"ק בשם הרמ"ה וז"ל הא דחייביה ר"י להההוא גברא לאו למימרא דאיהו דייניה חדא דהא אפקיד גביה ולא מצי דאין ליה ועוד דהא תניא האומר תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר וכו' אלא האי חייביה דקאמרינן אודעיה דמחייב תשלומין וכמאן דחייביה דמי ע"ש, כן במשה"ק בחו"י ל"ל לר"י למימר משום דקיץ להו בלאה"נ י"ל משום שהוא גבאי צדקה הו"ל ממון שי"ל תובעין וכמש"א רב יוסף לעיל ל"ו אנן יד עניים אנן, וכן הבין בחו"י דר"י אפקדה גביה רק לשעה ע"ש, גם בזה כ' בשטמ"ק בשם המאירי דרב יוסף הפקידו לאותו האיש שפשע בהן לחלק לעניים כו' נמצא שנסתלק ר"י מאותו האיש לגמרי רק משום דמיקץ הוה קיץ להו כך וכך בכל שבת ושבת ולא יפחות מזה אשתכח דממון שי"ל תובעין הוא הם העניים ע"ש, וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ו.

ומשה"ק שם מה שייך בזה עניי דפומבדיתא מקיץ קיץ להו כך וכך לשבת כפירש"י הלא הארנקא מחוץ לעיר באה בדרך מקרה ע"ש, לע"ד בלתי מובן קושיא זו מאי נ"מ אם הכנסת הצדקה באה מתוך העיר או מחוצה לה, הלא השבון תמידי של הוצאה והכנסה תתנהג וכל ההכנסה הבאה ללשכה מאיזה מקום שהיא מצטרפת לחשבון, וכמבואר ביו"ד סי' רנ"ז ס"ה כשחסר בכיס של צדקה צריך הגבאי להלוות וכשימצא בכיס לאחר זמן נפרע ממנו וע"ש בביאור הגר"א, ולפ"ז כל מיני הכנסה הבאה ליד גבאי אפילו מחוץ לעיר כולם באים ללשכה של צדקה לכלכל בזה התמיכה הקצובה לעניים, וע' בעובדא דר' אמי ס"פ הזרוע ושם ברש"י ד"ה שקא דדינרי, וע"ע בת' מהרי"ק סי' ו' ובתשובות רב שרירי ורב האי גאון המובא במאסף גנזי קדם סי' ט"ו.

רש"י ד"ה קיץ להו ממון כך וכך לשבת לכל אחד הו"ל ממון שי"ל תובעין וקרינא ביה לשמור, ע' בת' ריקאנטי סי' ס"ד ס"ה.

דף צג:

במשנה הגוזל עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה, הנה משנתינו דשינוי קונה אתיא אליבא דכו"ע בתמורה ד"ו ע"א אלא דלרבא דס"ל דכ"מ דארל"ת אעל"מ, איהו מפרש דגבי גזילה גלי רחמנא בקרא דאשר גזל, דאם הוא כמו שגזל יחזיר ואם לאו דמים בעלמא בעי לשלומי, הרי דשינוי קונה, ולאביי דס"ל דבכל התורה אי עביד מהני ודאי שינוי קונה ולא צריך קרא להכי, ועמש"כ בחידושי לעיל ס"ו ע"א ובדף ס"ז ע"א.

שם עצים ועשאן כלים בעצים משופין ומאי ניהו נסרים דשינוי דהדר לברייתו הוא דאי בעו משליף להו צמר ועשאן בגדים בצמר טווי דשיניי דהדר לברייתו הוא דאי בעי סתר ליה כו', והנה הרמב"ם בפ"ב ה"י מה' גזילה גבי נסרים פסק דהוא שינוי החוזר לברייתו ואינו שינוי ושם הי"ב בגזל טווי ועשאו בגד פסק דזהו שינוי בידו, והקשו שם הכ"מ והלח"מ דזהו נגד סוגיא דהכא דאמרינן דשינוי דהדר לברייתו הוא דאי בעי סתר ליה ונשארו בצ"ע ע"ש,

ולעד"נ עפ"מ דאיכא למידק הלא בנסרים ועשאן כלים וטווי ועשאן בגדים איכא נמי שינוי השם עם השינוי מעשה דמעיקרא נסרים והשתא כלים וכן מצמר שעשאו בגד, ובאופן כזה ודאי מועיל כדכ' התוס' בד"ה עצים והרשב"א בסוגיין ע"ש, ובע"כ דאי חוזר לברייתו גם שמו שנשתנה נמי חוזר לברייתו, כגון נסרים ועשאן כלים, שיש לו שם כלי רק כל זמן דלא משליף להו אבל אם השליפן שמם נסרים כמקדם, וע"פ הגדרה זו צ"ל דלאו על כל הדברים נופל לאמר חוזר לברייתו ע"י הסתירה, רק דוקא אם השינוי מעשה חוזר לברייתו יחד עם שינוי השם שיהיה נקרא בשמו הראשון, וכוונה זו מונחת בדברי ר' זירא לעיל ס"ז ע"א דקאמר שינוי החוזר לברייתו בשינוי השם לא הוי שינוי ע"ש, הרי דמבאר להדיא דהשינוי השם צריך לחזור לברייתו עם השינוי מעשה, וכל זה מבואר בלשון הרמב"ם שם בהלכה יוד דז"ל, שינוי החוזר לברייתו אינו שינוי כיצד הגוזל עצים ודבקן במסמרים ועשה מהן תיבה אינו שינוי שהרי אפשר לפרקן וחוזרין לוחות כשהיו עכ"ל, ולכאורה איזה ביאור צריך על שינוי החוזר לברייתו דקמפרש כיצד, ומדוע הזכיר שם הכלי ואופן דיבוק הנסרים שהיה במסמרים, אמנם דבר גדול דיבר בזה הרמב"ם להסביר ההגדרה של שינוי החוזר לברייתו בלשון חז"ל, וקאמר דרק באופן כזה היתה כוונתם כמו לעשות תיבה פשוטה ע"י דיבוק מסמרים שיהיה נופל לאמר אחרי שפרקן דחוזרין לוחות כשהיו, דאז השנוי מעשה יחד עם השם החדש נתבטל וחוזר כשהיה וזהו שינוי החוזר לברייתו, וממילא מובן מדבריו דאם עשה מן הנסרים מטה כסא או שלחן דלזה צריך לנסור הנסרים ולעשותם אברים נפרדים ולחבר אבר לאבר מעשה אומן, בזה אם יסתרם אח"כ אינו נופל על החלקים שם נסר כמקדם, אלא כל אבר יש לו שם בפני עצמו וביחד נקראו אברי השלחן, ולפ"ז נראה דהרמב"ם האיר עינינו בסוגיין הא דאמרינן על הנסרים דהוא שינוי דהדר לברייתו דאי בעי משליף להו, דבאיזה אופן יש להבין אוקימתא זו דוקא בכעין זה שעשה מן הנסרים תיבה פשוטה ע"י דיבוק מסמרים וכה"ג, באופן דכשיסתור התיבה חוזרין לוחות כשהיו, וממילא מזה גופה מוכח דעל צמר טווי שעשה מזה בגד הלא נארג אח"כ והחייט חתכו לחלקים נפרדים הלא אם

יסתור הבגד לא יחזרו החוטים השזורים הקצרים להקרא טווי בשמם הראשון כמו שהיו בפקעיות, וא"כ אין שינוי מעשה ושינוי השם גדול מזה, ולהכי פסק דבטווי ועשאו בגד הרי זה שינוי בידו, והוא עפ"מ דדייק מדברי ר' זירא לעיל ס"ז ע"א בגדר דשינוי החוזר לברייתו, כנלע"ד בהבנת הרמב"ם, ובסוגיין דקרי לה לטווי הדר לברייתו אפשר דכוונתם על החתיכה הנארגת, אבל לפ"ז שם בגדים צ"ע.

שם לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב. ע' בס' האשכול ח"ג ס"ס מ' ובמש"כ בחידושי לחולין קל"ח ע"א.

דף צד.

ראב"י אומר הרי שגזל סאה של חיטין טחנה לשאה ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ וע"ז נאמר בוצע ברך ניאץ ה', והנה בש"א סי' צ"ד מוכיח מזה דגזל חייב בחלה אפילו אי שינוי במקומה עומדת ולא קנה הגזלן בשינוי, וע' בת' עונג יו"ט סי' ל"ט מה שמפלפל בדבריו, ומה שהאריכו בסוגיין בפנים מאירות ח"ב סי' ז' וביד המלך ה' חמץ פ"ו ה"ז ובהעמק שאלה לשאילתות פ' אמור סי' קי"א אות ב'.

אמנם המציאות לכל בנין דבריהם הוא רק ע"פ יסוד הגרסא בתוס' דהכא ובסנהדרין והפריש ממנה חלה, אולם הגרע"א ז"ל הורה באצבע ע"ד התוס' בברכות מ"ה ע"א, משמע דכוונתו דשם לא גרסי בסוגיין והפריש ממנה חלה ע"ש, ולפ"ז נסתר כל דבריהם בנוגע לחיוב חלה, אך אם לזאת היתה כוונת הגרע"א ז"ל הי"ל נמי לציין דברי רש"י בברכות מ"ז ע"א דלא גריס בסוגיין והפריש ממנה חלה ע"ש.

ועפ"ז נפתח לי פתח כפתחו של אולם להסיר השגת הראב"ד מעל הרמב"ם בפ"א הי"ט מה' ברכות שפסק דעל אכילת איסור אין לברך, והראב"ד כתב טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם כו' וע"ש במפרשים, אכן לפי הנ"ל י"ל דהראב"ד הבין דמקור הרמב"ם הוא מדתנן ר"פ שלשה שאכלו אכל טבל כו' אין מזמנין עליו, ובסוגיין היתה בגרסת הראב"ד והפריש ממנה חלה, א"כ אין זה ענין לסתם ברכה על אכילת איסור, אבל באמת י"ל דמקור דברי הרמב"ם הוא מהא דבסוגיין דהברכה על אכילת גזל נקרא מנאץ, וכמו לפני רש"י ותוס' הנ"ל בברכות שם כן לפני הרמב"ם לא היתה הגרסא בסוגיין והפריש ממנה חלה, ולפ"ז בכל הברכות על אכילת איסור נקרא מנאץ כנלע"ד, וע' בפני יהושע לברכות מ"ז ע"ב וע"ע בה"ג לברכות רפ"ז ובס' שער שמעון לברכות שם.

שם אמר רבא ממאי דילמא ע"כ ל"ק ר"ש בן יהודא התם אלא בצבע כו' וע"כ ל"ק ב"ש התם אלא לגבוה כו', הנה הא דרבא מהדר להפריד בין הדבקים מובן עפמש"כ הרי"ף בפ"ק דסוכה אהא דאמר אביי התם ר' יאשיה ורבי ור"י ור"ש ור"ג וב"ש ור"א ואחרים כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן, וז"ל דכה"ג הוא שיטה ולית הלכתא כחד מינייהו, וע"ש בבעה"מ ומלחמות ובמש"כ בחידושי לעיל ס"ט ע"ב, ולפ"ז הא דקאמר אביי ג"כ הכא בדרך זה דהני כולהו תנאי ס"ל שינוי במקומו עומד, נמי כוונתו להורות דהוא שיטה ולית הלכתא כחד מינייהו, להכי שפיר אתא רבא לפלוגי, וקאמר דאפשר כל חד מינייהו לאו דוקא לענין שינוי קאמר, וממילא דלא הוי שיטה והלכתא ככולהו, ועמש"כ בחידושי לחולין קל"ה ע"ב ולמנחות נ"ז ע"ב.

דף צד:

דבר תורה גזילה הנשתנית חוזרת בעיניה שנאמר והשיב את הגזילה מ"מ. ע' מה שהארכתי בזה בחידושי לתמורה ד"ו ע"א.

שם אי עשה תשובה מאי בעי גביה איבעי ליה לאהדורי שלא הספיק להחזיר עד שמת, הנה מהכא שמעינן דאע"ג דאמרינן בברכות י"ט ע"א דלא אמרינן ודאי עשה תשובה אלא בדברים שבגופו שעבר התלמיד חכם אבל בממונא עד דמהדר למריה ע"ש, אכן כל זה הוא בסתמא אבל אם ידעינן ביה שרצה להשיב הגזילה ואיתניס ולא היה יכול בשום אופן להחזיר אז נחשב בין עושי עמך, רק הוא או בניו חייבין להחזיר כשיוסר האונס.

שם ושאין מכירין יעשה בהן צרכי צבור כו', אכן אין זו תשובה מעלייתא מאחר שאינו משיב לבעלים אלא שבררו לו המוטב, כדכ' הרשב"ם והתוס' בב"ב פ"ח ע"ב ובמהרש"א לחגיגה ד"ט ע"א, וכ"מ פשטות הגמרא בברכות י"ט ע"א אבל בממונא עד דמהדר למריה, וע"ע בת' שיבת ציון סי' קי"ב.

רש"י ד"ה אין חייבין להחזיר. וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי, ע' מל"מ פ"ד ה"ה מה' מלוה ובשעה"מ פ"א הי"ג מה' גזילה ובחידושי הגרע"א לב"ק.

תוד"ה בימי רבי נשנית משנה זו אור"ת דלא לפניו ולא לאחריו אלא לדורו דוקא תיקן כו', וכ"כ התוס' בסנהדרין ד"ג ע"א ד"ה שלא תנעול ובס' יראים סי' רנ"ז, וע' בת' רדב"ז ח"א סי' תקכ"ח.

דף צה.

אודו לי מיהת בעבדא דכמקרקע דמי וקרקע אינה נגזלת, והנה הש"ך בחו"מ סי' שס"ג סק"ג הביא דעת הראשונים ז"ל דכמו שאין קרקע נגזלת כך אין יאוש לקרקע וכמו דאין יאוש לקרקע כך אין יאוש לעבדים דהוקשו לקרקעות והא דאמרינן בגיטין בעבד שנשבה דאחר יאוש לא ישתעבד וילפינן מדכתיב וישב ממנו שבי היינו בעבד שנשבה במלחמה דגלי לן קרא דחזקת מלחמה מהני אפילו בקרקע גופה וכדילפינן התם מעמון ומואב טהרו בסיחון ול"ד לגזל ע"ש, ולכאורה ילה"ק ע"ד מירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"ו ה"ב ופ"י ה"ז דקאמר עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין ר' יוחנן אמר זכה בעצמו ר"ל אמר יאוש טעות הוא ע"ש, הרי דאי לאו מצד הטעות מהני יאוש בעבד לכו"ע אפילו היכא דליכא חזקת מלחמה.

שו"ר בכעין זה בת' ברית יעקב סי' ק"ח שכ' ליישב בזה השמטת הרמב"ם לדין עבד היוצא ליהרג ונמצאו עדיו זוממין שהקשה הפ"מ שם, וב' הוא ז"ל דר"י בירושלמי ס"ל כמש"א בירושלמי כלאים פ"ז המובא בתוס' ב"ב מ"ד ובסוכה ד"ל דיש יאוש לקרקע וא"כ בעבדים דאיתקוש לקרקע ג"כ יש יאוש ולהכי ס"ל לר"י דזכה בעצמו מטעם יאוש אבל הרמב"ם לטעמיה בספ"ח מה' גזילה דקרקע אינה נגזלת ואינו מועיל גבה יאוש וממילא דלא מהני נמי בעבדים כמש"כ הש"ך בסי' שס"ג ולפ"ז בהכרח דלא ס"ל להרמב"ם כר' יוחנן דעבד זכה בעצמו מטעם יאוש בעלים ע"ש.

אמנם התבוננתי דלא קרב זה אל זה דהא דקרקע אינה נגזלת הוא לרגלי קביעותו ולא נייד, ולהכי לא חל על זה תורת גזילה ושם יאוש ועבדים איתקש לקרקע דכתיב והתנחלתם אותם, אולם כ"ז בסתם גזילה ויאוש דקרקע הבלתי כלה ונאבד ויוכל למיקם עלה בדינא ודיינא אז אין יאוש, משא"כ בעבד היוצא ליהרג דהיאוש בא מהכרח דעת תורה ולנגד עיניו יוצא ליהרג הלא אז בע"כ מתייאש בעליו ממנו.

דף צה:

מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע נגזלת או אינה נגזלת ואפ"ה קאתי בעל קרקע ושקיל לארעא ושבחה וש"מ בשוגג נמי קניס כו', ע' בת' פמ"א ח"ב סי' קס"ג מאי דפשיט מהך דהכא לספיקו של התוס' בבכורות כ"ג ע"א ד"ה סבר, ועמש"כ בחידושי לבכורות שם.

שם בשלמא לרב זביד דאמר שבח שע"ג גזילה דנגזל הוי לר"י הא מני ר"י היא אלא לר"פ דאמר דגזלן הוי הא מני כו', ע' שעה"מ ריש ה' גניבה ובת' בשמים ראש סי' שס"ה.

תוד"ה שבח המגיע לכתפים. כאן פי' הקונטרס כגון תבואה שגדלה כל צרכה כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' קס"ח.

דף צו.

בעי רבא השביח עכו"ם מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא תקנתא לעכו"ם ניקו ונעבוד, ע' קצוה"ח סי' ס"ו ס"ק ל"ב

רש"י ד"ה התיומת כף תומר האמצעי העליון תיומת הוא, עמש"כ עה"ג וע"ע ברבינו ירוחם ספר אדם נתיב שמיני ח"ג.

תוד"ה הניחא למ"ד פלוגתא היא בפ' מי שהיה נשוי כו', ע' תומים סי' ק"א סק"ג.

דף צו:

וא"ר פפא האי מאן דגזל נסכא מחבריה ועביד זוזי לא קנה הדר עביד להו נסכא כו', ע' קצוה"ח סי' ש"ס סק"ד ובטהרת הקדש למנחות ק"ז ע"א לתוס' ד"ה ודילמא נסכא

שם זה הכלל כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה זה הכלל לאתויי מאי, כ"ה גרסת התוס' בב"מ מ"ג סע"א, אבל הרא"ש גריס הכא כל לאתויי מאי, ונ"מ מהגרסאות ע' הכא ברש"ל, ועמש"כ בחידושי למס' קנים רפ"ג.

במשנה גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה רמ"א בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ופירש"י דכקרקע דמי וברשותיה דמריה קיימי, וכ' הראב"ד רפ"ט מה' גזילה וז"ל עשה עבדים כקרקעות לענין גזילה שהרי הזקינו או"ל הש"ל מיהו ה"מ לענין כחושה אע"ג דלא הדרא גזילה מיהא בעינה איתא ואו"ל הש"ל אבל מ"מ נגזלים הם ונקנים ביאוש כו' אלמא לאו כקרקע דמי כו' הלכך כשמת העבד או נשרף משלם את דמיו שהרי משמת אין שלו לפניו וכשמת לגזלן מת עכ"ל, וכ' עלה הש"ך בחו"מ סי' שס"ג וז"ל בהא דס"ל להראב"ד דכשנשרף העבד חייב אין דבריו נלפע"ד דהא עבד איתקש לקרקע ואיך נימא דהוקש לחצאין לענין כחש דלא הדרא ולא לענין נשרף אלא ודאי דאיתקש לגמרי לקרקע דברשותיה דמריה קמא קאי והו"ל כאילו לא גזלה כו' וא"כ לפ"ז ודאי אם נשרף העבד פטור הגזלן כמו בקרקע כו' וכן כפל דבריו שם סי' שפ"ו סקי"ג ע"ש.

ולע"ד לא על הראב"ד לבד נופלת טענת הש"ך כי אם גם על הרמב"ם שם פ"ג ה"ד דחשיב גזל עבדים והזקינו בין כל הדברים דאומר לו הרי שלך לפניך, ובכ"ז מסיק שם בהלכה ה' במה דברים אמורים כשהחזיר את הגזילה אבל אם נשרפה הגזילה כו' חייב

להחזיר לו דמיה כשעת הגזילה ע"ש, הרי דאע"ג דפסק כר"מ דעבדא כמקרקע דמי ולהכי או"ל הש"ל כדפירש"י במשנתנו אפ"ה מסיק דדין זה ליתא בנשרפה, והשתא תיחול על הרמב"ם והראב"ד תלונת הש"ך איך הוקש לחצאין.

ונלע"ד דכל ענין אין היקש למחצה הוא רק בדברים דמצד טבעם וטיבם הם מוקשים, אז אמרינן דגם בנוגע לדינא אקשינהו רחמנא אבל אם נפרדים בטבעם כמו הכא דבעבדים שייך מיתה ושריפה, מה מקום להקישם בפרט זה לקרקע דלא שייך כזאת, דוגמא שכ' התוס' לעיל פ"ח ע"א ד"ה יהא עבד, דאע"ג דילפינן בגז"ש לה לה מאשה אפ"ה היה מקום לאמר דיהא עבד כשר לעדות דכתיב ועמדו שני האנשים והאי איש הוא ע"ש, וה"ג אמרינן בכריתות ד"ז ע"ב דאיצטריך לאשמעינן במשנה דשפחה שהפילה מביאה קרבן ונאכל אע"ג דאשה היא ככל הנשים, אלא משום דילפותא דחיוב עבדים במצות הוא מגז"ש דלה לה מאשה להכי סד"א כי אמרינן כל מצות שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ה"מ בדבר ששווה בין באיש ובין באשה אבל יולדת דבנשים איתא באנשים ליתא אימא לא תחייב שפחה אהכי תנא וכן שפחה ועמש"כ בחידושי שם, אמנם עכ"פ תקשה איך הוה ס"ד כלל לבטל הגז"ש להא מילתא ותשאר הגז"ש למחצה כקושית הש"ך, ובע"כ משום בטול ההשתוות ביניהם מצד טבעם ותכונותיהם, להכי לא תועיל הגז"ש בפרט זה לחייבה גם מצד הדין. והוה אמינא דעל פרט זה לא נשנית הגז"ש מסיני, כנלע"ד בהבנת הרמב"ם והראב"ד.

שם האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה, ע' בת' הריב"ש סי' תצ"ט ובביאור הגר"א לחו"מ סי' א' ס"ק כ"ה.

דף צז.

התוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור כו', ניחא ליה דלא ליסתריה עבדיה, הנה בת' בשמים ראש סי' שס"א נשאל לפי סוגיא זו אמאי פסק הרמב"ם בפ"א ה"נ מה' גזילה דתוקף בעבדו של חבירו ועשה בו מלאכה הרי זה גוזל ותירץ דרב דניאל בר רב קטינא דהכא איירי שאין כוונתו לגזול אלא שרואהו בסל וכופוהו לעשות מלאכה כו' ע"ש, אולם אין תירוצו מספיק לפמש"כ התוס' הכא דאפילו נחת ליה בתורת גזלנות ע"ש, אמנם לע"ד אין מקום כלל לעצם הקושיא, דהרמב"ם גופיה ביאר דבריו שם פ"ג ה"ו דאימת הוא פטור דוקא אם לא בטלו ממלאכה אחרת אבל אם בטלו ממלאכה אחרת משלם לו כפועל ע"ש, הרי חזינן ברור דהרמב"ם נקיט דגם כדמתרץ בגמרא ניחא ליה דלא ליסתריה עבדיה לא נאיד נמי מתירוץ הש"ס הקדום הב"ע שלא בשעת מלאכה,

ומשו"ה הא דקאמר בפ"א שם דנקרא גוזל איירי דוקא כשהיה בשעת מלאכה ובטלו ממלאכתו לעשות עבורו ולא שילם לו כפועל, וע' בש"ך סי' שס"ג סק"ט ובקצוה"ח שם סק"ב.

שם איתמר המלוה את חבירו על המטבע ונפסלה המטבע כו', ע' ביאור הסוגיא בתשובות הרי"ף סי' א' ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קע"ה שנ"ח.

דף צז:

תוד"ה דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים כו' וטעמא דאין לוקחין בהמה ממעות מע"ש פירש"י בקידושין נ"ה משום כחשא ואין הטעם בשביל כן אלא כדמפרש בסוכה ד"מ כו' שמא יגדל עדרים עדרים כו' וכן מפרש בירושלמי דמע"ש דטעמא דאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקיבות ע"כ, ונלע"ד דמשו"ה נאיד רש"י מהאי טעמא, ראשונה דלאו כו"ע ס"ל להך גזירה דשמא יגדל כמבואר בתמורה כ"ד סע"א, וביותר משמע דכל הך גזירה הוא אליבא דר"א דס"ל בתמורה י"ח דולד שלמים לא יקרב שלמים משום גזירה דשמא יגדל כו' כדמפרש שם בגמרא, אבל חכמים פליגי במתניתין דהתם וס"ל יקרב הרי דלא חיישי, והשתא אי משכחת תנא בעלמא דחייש בע"כ דס"ל כר"א, ולפ"מ דהלכתא כחכמים דר"א להכי נאיד רש"י מלפרש האי טעמא.

עוי"ל דהכא כל עיקר רצונו להביא את עצם הכסף בירושלים לקיים וצרת הכסף וגו', ורק משום דמלכיות מקפידות זבין בהמה ומסיק בירושלים, וכל גזירה דשמא יגדל כו' הוא רק בגבולין אבל לא בירושלים כדכ' התוס' בסוכה שם, וע' בפני יהושע לקידושין דנ"ה ודו"ו ובמש"כ בחידושי לתמורה ד"כ ע"ב.

כן לפמש"כ התוס' בקידושין ובסוכה בשם התוספתא דמע"ש דגזירה שמא יגדל הוא רק בבעלי מומין ולא בתמימין ע"ש, וא"כ ודאי לא יקח לכתחילה ממעות מע"ש בהמה בע"מ להביא לירושלים להקרבה דהמתפיס בע"מ לגבי מזבח עובר בחמשה לאוין כדאמרינן בתמורה ד"ו ע"ב וע' רש"י בכורות דט"ו ע"ב ד"ה א"ר לוי.

ומכש"כ דרש"י לגרמיה לפ"מ דפי' בכה"מ שם דעצם הגזירה דשמא יגדל הוא דלא ליתו לתקלה דגיזה ועבודה ע"ש, וביומא ס"ו ובפסחים ד"כ מסקינן דתקלה עצמה תנאי היא אי חיישינן או לא, וממילא כל הני דחיישי לשמא יגדל ס"ל דחיישינן לתקלה, אמנם רש"י לפי שיטתו הוא, מה לו להכניס א"ע בפלוגתא דתנאי להכי מצא טעמא אחרינא, כן לפ"מ דהכא אפשר לפרש דזבין בהמה זכר ויהיה טעם האיסור משום גזירה דזכרים אטו נקיבות וא"כ הו"ל גזירה לגזירה דתקלה, ובאופן כזה לא גזרו כדפירש"י בביצה ד"ב

ע"ב דהוא מקרא ושמרתם את משמרתי עשו משמרת כלומר גזירה למשמרתי לתורתי ולא משמרת למשמרת שלא יעשו גזירה לגזירה ע"ש.

דף צח.

אמר רבה השורף שטרו של חבירו פטור דא"ל ניירא קלאי מינך כו' אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגביה ביה דמי שטרא מעליא ומאן דלא דאין דד"ג מגבי ביה דמי ניירא בעלמא, והנה בירושלמי שבועות פ"ו ה"ו המקרע שטרות חבירו שלא מדעתו ר' חנניא ור' מנא חד אמר חייב וח"א פטור מ"ד חייב משום קנס ומ"ד פטור כסותם פי עדי חבירו כו' ע"ש.

והנה בע"כ האי סותם פי עדי חבירו לא קאי על עדים היודעים מאי דהוה כתוב בהאי שטרא כדשקלו וטרו בה בסוגיין, דמ"ש עדים דידעי מש"כ בהאי שטרא משטר עצמו, הרי שניהם עומדים לראיה על החיוב ממון ומה שייך לזה משל ונמשל, ובהכרח דכוונתו דפעולה זו של מקרע שטר הוא כמו סותם פי עדי חבירו בעלמא. וזה הוי רק גרמא בנזקין כדכתב שם בפ"מ ע"ש, ולפ"ז משמע דת"ק ס"ל דהוא גרמי. ומאי דקאמר חייב משום קנס הוא משום דס"ל כשיטת הריצב"א בתוס' ב"ב כ"ב סע"ב דכל דיני דגרמי הוא מטעם קנס כדאמר בירושלמי ע"ש, ופלוגתתם בירושלמי שם הוא כדמסיק אמימר בסוגיין מאן דדאין דד"ג מגבי ביה דמי שטרא מעליא ומאן דלא דאין דד"ג מגבי ביה דמי ניירא בעלמא, ומובן דגם מאן דס"ל התם פטור כוונתו נמי דפטור מן החוב הכתוב בשטר, אבל דמי נייר בעלמא צריך לשלם, ובנוגע להחילוק בין גרמא לגרמי ע' עוד ברא"ש בסוגיין ובנמו"י לקמן ד"ק וברשב"ם ב"ב צ"ד ע"א.

תוד"ה וה"מ בסה"ד. ומיהו אם היו היונים יורדים ע"י טריפת הקן לא חשיבה הגבהה אלא עלייתם דוקא ע"כ, ע' בש"ך חו"מ סי' קצ"ח סק"ג שהאריך בדברי הראשונים בזה, ולא הביא לדברי רש"י בב"מ קי"ח ע"א ד"ה כאן בהגבהה, שכ' בהדיא דלהשליך מעליה לארץ ליכא הגבהה.

דף צח:

לאחר הפסח מחלוקת ר"ש ורבנן כו', ע' בס' שאילת שלום ס"ס י"ג.

שם לא דכו"ע אמרינן באיסוה"נ הש"ל כו', ע' שעה"מ פ"ז ה"ג מה' חובל ובח"ס חא"ח סי' ק"ה.

שם תנינא והשיב את הגזילה מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו גזל מטבע ונפסל כו' חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך, וקשה דבירושלמי דמכילתין פ"א סוף ה"א אמרינן, דבגזילה אין שמין הנבילה והשברים להנגזל מהאי קרא גופיה דוהשיב את הגזילה אשר גזל, וע' בתוס' ב"מ צ"ז ריש ע"א ולעיל י"א ע"א ד"ה אין שמין, והשתא איכא למידק הרי ודאי דמטבע שנפסל וחמץ שעבר עליו הפסח אינו שוה כמו הנבילה והשברים. ואפ"ה אתא קרא דאשר גזל ומרבה להו לדין השבה, ואיך אתא האי קרא גופיה למעט הנבילה והשברים מדין השבה אלא צריך להשיב במילואו אשר גזל, וניהי דמרבינן מחד קרא תרי מילי כדאמרינן לעיל ס"ז ע"א, דאשר גזל מרבה שינוי קונה, ואינו מוסיף חומש על גזל אביו ע"ש, וה"ה דמרבינן אפילו טובא, משא"כ בשתי ילפותות דהכא, הלא אתא אשר גזל להורות על שני דברים הפכיים דהא דאין שמין הנבילה והשברים הוא לטובת הנגזל, והא דאומרין באיסוה"נ הרי שלך לפניך הוא לטובת הגזלן, ואע"ג דתיבות אשר גזל סובלות לפרש את שני הדינים גם יחד, אבל למעשה הרי הם מנגדים להדדי וצע"ק.

שם חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הש"ל מאן תנא אומרין באיסוה"נ הרי שלך לפניך כו', ולכאורה אמאי לא קאמר האי תנא הוא דתניא בתוספתא ב"מ פ"ח המשכיר בית לחבירו ונתנגע אומר לו הרי שלך לפניך, ובערכין ד"כ ע"ב הגרסא אע"פ שחלטו כהן אומר לו הש"ל, ובתוס' הכריח שם דאיסור הנאה רכיב עלה מדרשת התו"כ צרעת ממארת תן לה מארה שלא יהנה ממנה, והטעם כדאוקים דא"ל בית זה ומשום דהוא בעין אומר לו הש"ל, ולפ"ז הו"מ למיפשט נמי בחמץ בפסח ובשוה"נ דאסירי בהנאה והוו ג"כ בעין דאמרינן בהו הש"ל, ודוחק לחלק בין חמב"פ ושוה"נ דיש לו בזה קנין הגוף בעצם ובין בית המנוגע דהתם דאין לו בה רק קנין השימוש, דהא חזינן דגם התם נשתמשו חז"ל בלשון הרי שלך כמו בחמב"פ. ומכש"כ לדעת הסוברים דלאו דוקא גבי אונאה דכתיב ממכר מיותר אלא בכל הדברים אמרינן שכירות ליומא ממכר הוא וע' בש"ך וביאור הגר"א לחו"מ סי' שי"ג, לפ"ז ודאי דאין לחלק ביניהם, וצ"ע כעת.

רש"י ד"ה לר"ש חייב, שאם היה בעין היה מחזירו גזלן לבעליו ופטור כו' ועכשיו שאין בעין יחזיר דמים לבעליו כו', ע' בת' משאת בנימן סי' צ"ז ובת' חו"י סי' מ"ח ובאבני מלואים לאה"ע סי' כ"ח ס"ק ס"א.

רש"י ד"ה מאן דדאין דד"ג כו' מגבי ליה מן השורף כל השטר שהרי גרמו להפסיד ע"כ, פי' שהרי עיקרו היא שיעבודו וכל שאין שיעבודו קיים אינו יכול ל"ל הש"ל, כדהסביר הר"ן בחידושיו לגיטין נ"ג ע"א.

רש"י ד"ה ואכפייה רפרם לרב אשי ששרף שטר חבירו בילדותו ע"כ, ובכתובות פ"ו ע"ב פירש"י כפייה רפרם לרב אשי שבא הדין לפני רב אשי וסיבבו והקיפו בראיות ואגביה מדינא דגרמי ע"ש, אמנם פירש"י דהכא בלתי מובן מדוע לא חפץ רב אשי לשלם ההיזק מילדותו מרצונו הטוב עד שהוצרך לכפייה, ונלע"ד דר"א לגרמיה היה משלם רק ירא היה שע"פ פסק זה יקבעו הלכה לדורות, ואיהו סבר דבאמת אינו צריך לשלם וכדפסק הרמב"ם בפ"ד ה"כ מה' חובל, והגר"א ז"ל בביאורו לחו"מ סי' תכ"ד סקט"ו הביא סמוכין לזה ממשנה מפורשת לעיל פ"ז ע"א מדקאמר בסיפא אעבד ואשה אבל משלמין לאחר זמן וגבי חש"ו ברישא לא קאמר הכי ש"מ דפטירי, ורפרם הוה ס"ל דקטן חייב לשלם כשהגדיל כדפסיק בהגהת אשרי לעיל פ' החובל שם, משום דס"ל כר' יוסי ב"ר חנינא לעיל ל"ט ע"ב דחוזרים ונפרעים מיתמי לכי גדלי כנלע"ד, וע' בת' שבות יעקב ח"א סי' קל"ו ובסוף ת' מהר"ם מפדוואה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשנ"ה ובט"ז וביאורי הגר"א לאו"ח ס"ס שמ"ג.

דף צט.

רש"י ד"ה עשה לי שירין צמידין כו', ע' תפארת ישראל כלים ספי"א.

רש"י ד"ה ישנה לשכירות דהמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ואינה בעין כו', מלשון זה משמע לכאורה דאילו הוה בעין היתה מקודשת, והיא סתירה גלויה לפירש"י בקידושין מ"ז ע"א ד"ה אינה מקודשת שכ' וז"ל אפילו ישנה בעין כו' וכיון דלהוצאה ניתנה הויא לה כי דידה ולא יהיב לה מידי ע"ש, וכפל דבריו שם ע"ב בד"ה וקאמרי, ושילש שם ד"ו ע"ב בד"ה אינה מקודשת ע"ש ומפני חומר הסתירה אפ"ל בכוונתו הכא דכיון דמלוה להוצאה ניתנה נחשב כאילו אינה בעין אפילו היא בעין, אבל אין כן דעת הרמב"ם בפ"ה הי"ג מה' אישות כדהביא בב"ש סי' כ"ח ס"ק י"ט וע"ש במעין גנים לאה"ע סי' כ"ח ס"ז.

ונפלאתי על האבני מילואים שם ס"ק י"ח וכפל דבריו בקצוה"ח סי' ס"ז סק"ב דדעת הרמב"ם בזה הוא כדעת רש"י ע"ש, דמלבד שדברי שניהם ברורים לעין כל רואה דפליגי אהדדי, עוד לא הביא דברי הב"ש שם על אתר שהבין דחולקים.

תוד"ה דאגריה. ומיהו לא בקבלנות עסקינן אלא בשכירות בין ישביח בין לא ישביח כו', ע' קצוה"ח סי' ש"ו סק"ב.

תוד"ה בשליחא דאגרתא. וי"ל שהם שאלו סתם וגמרא הוא שמפרש שאילתו כו', וכ"כ התוס' בב"מ קי"ב סוף ע"א וע"ש בחידושי הר"ן.

תוד"ה אלא. אור"י דסברא הוא שאין מקודשת במה שמוחל לה שכרו אפילו לא יהיה אומן קונה בשבח כלי כו', ע' בית שמואל סי' כ"ח ס"ק ל"ח ובשעה"מ פ"ה ה"כ מה' אישות ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק ל"ט ובביאור הגר"א שם ס"ק מ"ד.
בסה"ד ואין חשוב כנותן לה כלום בתחילתו עד שתבא שעה שיכול לתובעה בדין, ע' מחנה אפרים ה' קנין מעות סי' ג'.
תוד"ה ואב"א בסה"ד. ואין נ"מ בפלוגתא דישנה לשכירות ואין לשכירות אלא לענין הך דשמעתא אי הוה מלוה או לאו ולענין ההוא דעכו"ם, עמש"כ בחידושי לערכין י"ח ע"א.

דף צט:

רבא אמר דכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף כו', ע' בס' בני אהובה פ"ה ה"ג מה' אישות.
שם זיל אייתי ראיה דממחית לתרנגולים ואפטרך כו', וכן פסק המחבר בחו"מ סי' ש"ו ס"ז. ובש"כ יו"ד סי' א' סק"ד דייק הא דלא אמרינן בזה רוב מצויין א"ש מומחין הן ונשאר בקושיא, והנה על ר' יוחנן דבסוגיין אין להקשות כזאת, לפ"מ דמשמע מדברי התוס' בחולין ד"ג ע"ב ד"ה ואם שחט דאכתי פלוגתא דתנאי היא אי אמרינן רוב מצויין א"ש מ"ה, ולפ"ז אפ"ל דר' יוחנן ס"ל כהאי תנא דלא אזלינן בזה בתר רובא, וכל קושיתו היא על המחבר דפסק ביו"ד שם רוב מצויין אשמ"ה ובכ"ז פסק איהו גופיה בחו"מ שם דצריך להביא ראיה שהוא מומחה ולא אזלינן בזה בתר רובא, אבל בכלל נלע"ד דאין בזה שום קושיא דהא בחולין ד"ג שם מוקמינן דהיכא דאיכא לברורי מבררינן, וה"נ כמו בי"ד שם מבאר דאם אפשר לברר מבררינן הכא קאמר ר' יוחנן זיל אייתי ראיה, דהא איתיה קמיה ואפשר לברר.
וביותר י"ל דביו"ד איירי לענין כשרות השחיטה ובאיסורא אזלינן בתר רובא, משא"כ בחו"מ דאיירי לענין תשלומי ההיזק ובממונא לא אזלינן בתר רובא אלא הממע"ה כדאמרינן לעיל ר"פ הפרה, ולהכי קאמר ליה נמי הכא זיל אייתי ראיה כו', ואפשר להעמיס כן גם בכוונת הש"ך הנ"ל ע"ש.
שם כי הא דא"ר זירא הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר, ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ו'.
שם אלא תרתי למעליותא דלא אכלך ספק איסורא ומנעך מספק גזילה, ע' בס' שערי ישר ח"א פ"ט.

דף ק.

אשר יעשון זו לפנים משורת הדין והנה הרא"ש פסק דאין כופין על לפנים משוה"ד ובעל העיטור כתב דכופין, וע' בת' כנסת יחזקאל ס"ס ז'.

תוד"ה טימא את הטהור, אע"ג דאמר בהנזקין המטמא והמנסך בשוגג פטור הכא אית ליה לחיובי אע"ג דשוגג הוא כו', ע' בחידושי הרמב"ן והר"ן לגיטין נ"ג ע"ב.

בא"ד ה"ג חייב כדי שידקדק בדין יפה כו', ע' תוי"ט לבכורות פ"ד מ"ד ובתוס' רע"ק שם.

תוד"ה טיהר. ועוד היכא דלא קם דינא למה לא יתחייב אפילו לרבנן דלא דייני דינא דגרמי מ"ש מכהנים שפגלו במקדש דמזידין חייבין בין לר"מ בין לרבנן אע"ג דבדבור מפגל ולא חשיב דינא דגרמי, והנה הש"ך בחו"מ סי' כ"ה סק"ה אות ו' כתב דלא ידע התחלה לקושית התוס' דהתם מיד שמפגל מזיק הוא ובמחשבה דידיה מזיק בשחיטה דשוחט בפסול והו"ל כעביד מעשה בידים משא"כ הכא שאע"פ שפסק כן אין הכרח שיעשה בעל דין כן וגם אינו עושה מעשה כו' ע"ש.

והנה רש"י מפרש בגיטין נ"ג ע"א דחיובא דכהנים שפגלו במקדש הוא שהרי צריכים הבעלים להביא אחרים ע"ש, ומלשון זה משמע שהפיגול מצד עצמו אין בו כח לחייבו מפני שהוא בא רק ע"י דבורו, וזה דלא כמש"כ הש"ך דע"י דבורו הוא מזיק והו"ל כעביד מעשה בידים, כן אין פירש"י מתאים עם לשון התוס' כמש"כ דזה אינו גרמי, דהא לפירש"י הוא דע"י הפיגול גרמו לו להביא אחרים והוא גרמי ממש, כן במש"כ הש"ך דבטעה בשיקול הדעת אין הכרח שיעשה הבע"ד כן ג"ז בלתי מובן הלא סתמא דמילתא במאן דצייית דינא עסקינן, ולפ"מ דהבע"ד סבר דקם דינא בטח יקיים כן, מלבד מה שיפחד ע"פ טעותו זה שמא יכתבו ב"ד אדרכתא אנכסיה, נמצא שהפסידו בפסק דינו לחיוב תשלומין כמו הכהן בפיגולו להביא קרבן אחר, ואפשר דכוונת הש"ך במש"כ שאין הכרח שיעשה בע"ד כן, דיכול עדיין לשאול לחכם אחר כדכ' התוס' מקודם וע' ע"ז ד"ז ע"א תוד"ה הנשאל, ומשום דאיהו לא עביד הכי בל נוכל משום זה לכנות את הדיין לעושה מעשה ממשית אלא כגורם יחשב, משא"כ בכהנים שפגלו במקדש אף דאין אנו מתחשבין עם דבורו של הפיגול לבד, אכן כיון דבשחיטתו המאוחרת בע"כ נפסלת משום מחשבתו המוקדמת נמצא דבשחיטתו שהיא פעולה ממשית הזיקו כנלע"ד, וע' בספר המכריע סי' ל"ב ובמש"כ בחידושי לחולין מ"ג ע"ב ושם מ"ט ע"א ולזבחים כ"ט ע"ב.

דף ק:

נפרצה אומר לו גדור נפרצה אומר לו גדור כו', ע' ראב"ן סי' נ"ג ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ש' ובת' הרשב"א ח"ו סי' ע"ה ובס' המכריע חי"ד סי' ד'.
תוד"ה אומר לו. מפרש ר"ת בדפסיק פסוקי אבל אם מערה בלא הפסק אסור מידי דהוה אכלאים הנאסרין בתוספות מאתים וכן האריכו התוס' בכ"מ וע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' נ"ה ובמנחת חינוך מצוה ג'.

דף קא.

כגון דצמר דחד וסמנין דחד וקאתי קוף וצבעיה להההוא צמר בהנך סמנין יש שבח סמנין ע"ג צמר דא"ל הב לי סמנאי דגבך נינהו א"ד כו', ע' קצוה"ח סי' ש"ו סק"ב ובאבני מלואים סי' כ"ח ס"ק מ"ד.
שם אמר רבא הנאה הנראה לעינים אסרה תורה, הארכתי בזה בחידושי למעילה ד"כ ע"א.
שם דתניא ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא יהנה ממנו כו', ואם אסור להריח בבשמים של ערלה ע' בת' רדב"ז ח"א סי' מ"ד.
שם ת"ש בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק שאני התם דא"ק תהיה בהויתה תהא, ביאור נכון ונעים בסוגיין ראיתי מש"כ ידידי הגאון מהר"ם חסקין שליט"א בספרו כלכלת שביעית דף קכ"א.
תוד"ה או דילמא. ויש לחלק דהנאה דהכא אין באה ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו ובתחב לו חבירו אע"פ שאין זה ע"י מעשיו מ"מ נהנה גופו כו', ע"ל ד"כ ע"ב תוד"ה הא איתהנית ובש"ך חו"מ סי' שצ"א סק"ב ובת' ברית יעקב סי' ק"י.
בא"ד א"נ הנאה דהכא לא חשיבא הנאה שאין אלא נוי בעלמא יותר, ע' פרי תואר לי"ד סי' ק"ב סק"ג.

דף קא:

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חיזותא מילתא היא ורמינהו רביעית דם כו' נבלעה בכסות רואין אם מתכבסת הכסות ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה כו' פי' אלמא חיזותא לאו מילתא היא, והנה חיזותא דהכא לא דמי לחיזותא דדם שנתערב במים אם יש בו מראית דם דתנן בזבחים ע"ז וחולין פ"ז גבי זריקה וכיסוי הדם. דהתם לא אתינן רק מצד הביטול דדם במים, כיון דקרא כתיב דם והכא ליכא אפילו

מראית דם הרי אין זה דכתב רחמנא, אבל אם ניכר עדיין מראיתה הרי לא נתבטלה ממציאותה ושם דם עליו, משא"כ בסוגיין הלא רק מצד מציאות המראה אתינן עלה.

אכן יל"ד מדוע לא אוקי רבא דמשנה דערלה ר' יוחנן בן נורי היא דס"ל במס' מקואות פ"ז מ"ה הכל הולך אחר המראה ומשנה דאהלות כרבנן דהתם, כדאוקי רבא גופיה במכות ד"ג ע"ב, ואין לאמר דהתם הוא רק גבי מקוה דהא לפ"מ דחזינן דרבא גופיה תלי מחלקותם דריב"נ ורבנן גם לגבי תמד הניקח בכסף מעשר כדאמרינן בחולין כ"ו ע"א, וע"פ דרך זה היה מקום ג"כ ליישב סוגיא דחולין ק"ז ע"א גבי נטילת ידים, דקא"ל רב ששת לאמימר קפדיתו אחיזותא והקשו התוס' מאי קמבע"ל הרי תנן במס' ידים נפל בהן דיו או קנקנתום ונשתנו מראיהן פסולין ע"ש. דלפמש"כ י"ל דמשנה דידים ר' יוחנן ב"נ היא ורב ששת מבע"ל אליבא דרבנן.

עוד יל"ד מאי מקשה רבא לכתחילה אהא דבגד שצבעו בקלפי ערלה כו', הרי התם אחשביה להך חיזותא בפעולתו, דמעיקרא שצבעו היתה למטרת ההנאה ע"י הך חיזותא, משא"כ ברביעית דם שנבלעה בכסות וע' שבת קמ"ד ע"ב, והריטב"א במכות כ' בכה"ג דטעמא דר"ש דס"ל כל שהוא למכות הוא מטעם אחשביה, וכ"כ בת' ח"צ סי' פ"ו דחצי שיעור שאסור מה"ת הוא כשעשה פעולה והוא משום דאחשביה ואכמ"ל, וצ"ע כעת, וע' פר"ח יו"ד סי' ק"ב סק"ה.

רש"י ד"ה דם תבוסה. הרוג שיצא ממנו רביעית דם בחייו ובמותו ספק כולו בחייו ספק כולו במותו כו', ע' נדה ע"א ע"א וברש"י שם ס"ב ע"ב ד"ה דם תבוסה כו' ספק יצא רובו מחיים כו' ובמש"כ בחידושי שם.

דף קב.

דתניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכבוסה ור' יוסי אומר נותנין פירות שביעית לתוך המשרה ולתוך הכבוסה כו', ע' תוס' בכורות י"ב ריש ע"ב ובמש"כ בחידושי שם.

שם ור' יוסי אומר א"ק לכם לכל צרכיכם ורבנן נמי הכתיב לכם לכם דומיא דלאכלה במי שהנאתו וביעורו שוין יצאו משרה וכבוסה ונלע"ד להסביר הענין בד"ז דכל היכא דכתיב לכם הוא מיותר דפשיטא למי שהוא מדבר להם ניתן, ומזה הכריחו בכ"מ דאתא לדרשה כמו ואני נתתיו לכם שלכם הוא למעט דם ממעילה. מעילה י"א, המול לכם כל זכר דאי לא מהליה אבוה מחייבי בי דינא לממהליה, קידושין כ"ט, הוא לבדו יעשה

לכם לת"ק למעט מכשירין. ולר' יהודא לכם לכל צרכיכם, ביצה כ"ח, ולפ"ז גם בסוגיין נדרש תיבת לכם לכל חד כדאית ליה.

כן יש להעיר דבדרשה זו בלתי משועבד כ"א לדרוש תיבת לכם כמו דדריש בעלמא, דהא חזינן דר' יהודא דריש במגילה ד"ז לכם לכל צרכיכם ורבנן דר"י דרשוהו למילתא אחריתא, ובספ"ב דמכות בקרא דוהיו לכם הערים למקלט דריש ר"י לכם לקליטה ור"מ סבר לכם לכל צרכיכם, ובזה מובן הא דרבא מסיק התם הא ודאי לכם לכל צרכיכם משמע, כוונתו לפי ההנחה דדרשת לכם מוכרחת ולכ"א כפי הוראת הענין, ומשו"ה הכריע דשם אין שום חולק בזה, ולה"ק בלשון הא ודאי.

ומה מאד נכונה לפ"ז דרשתם בחולין קי"ח ע"א בקרא דונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות, דלכאורה בלתי שייך לדרוש תיבת לכם רק בדבר שהוא לתועלת אל המשתמש בו, אלא דמלת לכם הוא מיותר בזה נופל לאמר דבא להורות על שום דבר שהוא לצורך לו כנ"ל, משא"כ בקרא דטמא הוא לכם דענין טומאה היא העדר ההשתמשות מה שייך בזה לשון לכם, לכן דרשו האי לכם על כלי השמוש בטרם באה הטומאה הדרוש אל הכלי איזה דבר לשלמותו וזו היא היד, ואשמעינן בתיבת לכם כיון דשלימות היד אל הכלי נחוץ לכם אל ההשתמשות נטמא הכלי והיד ביחד, וזהו מאי דקאמר לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות. ובזה מובן נמי דרשתם בתו"כ פ' שמיני פרק ואו בפסוק וזה לכם הטמא בשרץ לכם הוא טמא ואינו מכשיר את הזרעים, וע"ש פרק ז' בקרא ואלה הטמאים לכם בכל השרץ ושם בפי"א. ומעתה האריכות בזה אך למותר.

תוד"ה ה"ג. דכי היכי דר' יוסי דריש לכם לכל צרכיכם אפירות שביעית ולא בעי לכם דומיא דלאכלה ה"נ כו', ע' בת' משיב דבר ח"א סי' ל"ט.

תוד"ה הנותן, נראה דמיירי שנותן למחצית שכר אם פחתו פחתו לו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ו וסי' ק"ב וסי' ת"צ.

דף קב:

הא ר"מ דאמר שינוי קונה והא ר' דאמר שינוי אינו קונה, ע' תמים דעים להראב"ד סי' נ"ג.

שם ואמאי לימא ה"נ מי הודיע לצבא שיקנה צבעו לאשה, ע' קצוה"ח סי' צ"ז סקי"ג וסי' רס"ט סק"א.

שם א"ר אבא לא כל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו, ע' ש"ך חו"מ סי' ע"ב סקכ"ו ובתומים שם סקט"ז וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"י ובבית מאיר לאה"ע סי' ע"ג ס"ט.

שם אמר מר הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין אותו ריש גלותא למכור מכלל דמקנא קניא ליה לימא פליגי דבני מערבא כו', ע' בת' הרא"ש כלל צ"ו סי' ג' ובת' הריב"ש סי' ר"נ.

רש"י ד"ה מעלין לו תפילין ולוה המעות ויתן בשבילם להקדש מעלין שמין. ע' תוי"ט לערכין פ"ו מ"ד.

תוד"ה שאני חיטין. תימא אמאי איצטריך לאתויי מהא דתנן והלא מגופה דברייתא משמע הכי כו', ע' קצוה"ח סי' קפ"ג סק"ג.

תוד"ה מי הודיעו. דאע"ג דאין שבח סממנים ע"ג הצמר מ"מ היא נהנית ממעשה ידיו וצריכה ליתן לו שכר, ע' בתו' לעיל ד"כ ע"ב ד"ה הא איתהנית ובדף ק"א ע"א ד"ה או דילמא.

דף קג.

במשנה הגוזל את חבירו ש"פ ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי. הנה משנתינו איירי בדין גזילה לחיוב השבה דהוא בפרוטה, וכפלו דבריהם במשנה ב"מ נ"ה בין חמש פרוטות הן, והוא לפ"מ דדרשו בתו"כ ס"פ ויקרא לאשמה בה פרט לפחות מש"פ, וכה"ג בירושלמי קידושין פ"א ה"א ובשבועות רפ"ו, אמנם האיסור דלכתחילה הוא אפילו בפחות מש"פ וכדאמרינן בסנהדרין נ"ז ע"א נהי דבתר הכי מחיל ליה צערא בשעתיה מי לית ליה, וע' ברש"י שם ובדף נ"ט סוף ע"א, וכ"כ הרמב"ם ר"ה גזילה אסור לגזול כל שהוא דין תורה וכן בריש ה' גניבה אסור לגנוב כל שהוא דין תורה, וכ' הרב המגיד דדין שוה פחות מפרוטה בממון הוא כדין חצי שיעור באיסורין ע"ש.

והנה הרמב"ם פ"ז מגזילה יחד עם ההלכה ביאר דברי משנתינו, אולם בפיה"מ לא פגע ולא נגע בדין המשנה רק הביא התקנה המבואר בברייתא בשם ר"א ב"ר צדוק, וגם בזה סתר א"ע קצת דמסיק בנתינת הגזילה לב"ד והם יעשו בו כטוב בעיניהם, מלשון זה אפשר נמי להבין דאם רצו יוכלו לעשות מזה צרכי רבים, ואולי גם למסור למעשה הצדקה, ובפ"ז ה"י מגזילה מסיק בהדיא דב"ד מטפלין בה עד שתגיע לבעלה וצ"ע.

דף קג:

נשבע לו אין לא נשבע לו לא כו', הנה סברת הש"ס לדייק כן הוא לפ"מ דדוקא אם נשבע לו אז הועיל שבועת הגזלן שהנגזל יתייאש מזה ולא יתבע עוד ממנו ולהכי אם רוצה לקיים מצות השבה צריך לרדוף אחרי הנגזל אפילו למדי, משא"כ אם לא נשבע לו הרי לא נתייאש הנגזל מלתובעו ולפיכך אינו צריך להוליך אחריו רק ימתין כשיבא עוד לתובעו ישיב לו הגזילה, כן מבואר מדברי הרמב"ם פ"ז ה"ט מגזילה, וע"ע מה שהאריך בסוגיא זו בנתיבות בהקדמתו לסי' ע"ו.

שם דתניא ר"א ברבי צדוק אומר תקנה גדולה התקינו שאם היתה הוצאה יתירה על הקרן משלם קרן וחומש לב"ד ומביא אשמו ומתכפר לו, הא דקרי ליה ראב"צ תקנה גדולה הוא מפני בעלי תשובה שאלמלי היו צריכין לטרוח כל כך היו נמנעין מלעשות תשובה כדכ' בס' יראים סי' רנ"ז.

והנה בתוספתא הגרסא א"ר אלעזר ב"ר צדוק בד"א בזמן שהיתה הקרן מרובה על ההוצאה אבל אם היתה הוצאה מרובה על הקרן ה"ז משלם קרן וחומש לב"ד ומביא אשם על השבועה ע"ש, ונלע"ד דשפיר מחקו בגמרא האי בד"א עם התנאי, לפ"מ דגם בתוספתא הגרסא כמו במשנתנו הגוזל את חבירו שוה פרוטה, ולקצבת פרוטה אין מקום לתנאי של בד"א כו', ועפ"ז שפיר מדוייק גם ברמב"ם שם לפ"מ דבעי להזכיר נמי תקנת ראב"צ פתח אם נשבע על שוה פרוטה ומעלה כו' ונטה מלשון המשנה, וע"ע בשאילתות ויקרא סי' ע"ב ובהעמק שאלה שם.

שם ובא לפני ר"מ א"ל הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק כו', ע' שעה"מ פ"ד ה"ט מה' גזילה.

תוד"ה לעולם ר"ע. משום דבכל דוכתי מהדרי לאוקמי מתניתין כר"ע כדאשכחן בסוף השוכר את האומנין דפריך אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע, אבל רש"י פי' עפ"מ דאמרינן בסנהדרין פ"ו ע"א דכולהו סתימתאי במשנה ובריייתא הוא אליבא דר"ע, ועפ"ז יהיה מובן נמי הא דפריך בפשיטות ס"פ האומנין שם אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע.

דף קד.

אלא אמר רבא כו' נשבע אע"ג דקא"ל יהיו לי בידך כיון דבעי כפרה לא סגי עד דמטו לידיה הא לא אשתבע הוי גביה פקדון עד דאתי ושקיל ליה, והנה רש"י ותוס' פירשו דרבא טעמא דמתניתין מפרש אליבא דכו"ע ע"ש, וכאשר לעיל בסמוך הבאתי לדברי

הרמב"ם בפ"ז ה"ט מה' גזילה דמחלק בין נשבע ללא נשבע, דבנשבע פועלת שבועת הגזלן על הנגזל להתייאש ואינו בא עוד לתובעו ולהכי מחוייב הגזלן לרדוף אחרי הבעלים עד שיחזיר להם משא"כ אם לא נשבע אינו מתייאש הנגזל ויהא ביד הגזלן עד שיבאו הבעלים ויטלו שלהן כיון שהודה ע"ש, ולפ"ז קשה מדוע נאיד הרמב"ם מאוקימתא דרבא דבנשבע דבנשבע הוא מטעם הכפרה, וכן לרבא קשה ל"ל קרא דכפרה סברא הוא מטעם היאוש וכמש"כ הרמב"ם, ומבין שני הטעמים נצמח ג"כ חילוק גדול לדינא, דאם מטעם היאוש אפשר דאם הנגזל אמר בפירוש אחר שבועת הגזלן שלא נתייאש אז פטור לחזור עליו עד דמטו לידיה והוי הגזילה כחוב ופקדון ביד הגזלן דהכפרה אינה מעכבת, משא"כ לרבא דקאתא משום לתא דכפרה דהוא מגזה"כ דכתיב לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו אז אפילו ידעינן ביה דלא נתייאש מ"מ מעכבת הכפרה עד דמטי לידיה.

ואפ"ל דהרמב"ם יהיב טעמא בדעתיה דרבא דמשום דהנגזל מתייאש מפני שבועת הגזלן להכי לא הוי כפרה לגזלן עד דמטי הגזילה ליד הנגזל ואז ג"כ נתקיים ביה קרא כדכתיב לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו, משא"כ אם כפר ולא נשבע כיון שאח"כ הודה אז לא נתייאש הנגזל והויא הגזילה ביד הגזלן כפקדון או חוב ואינו חייב לחזור עליו עד שהנגזל יבא מאליו ושקיל ליה כנלע"ד.

תוד"ה אמר רבא. לפי הספרים דלא גרסי אלא משמע דאתא רבא לתרוצי פירכא דפרכיה לר"ט כו', ע' ש"ך חו"מ סי' שס"ה סק"ב.

תוד"ה שליח. לכך צ"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר לו בפניו שלח לי ע"י כו', ע' תוס' ב"מ צ"ח סע"ב ובביאור הגר"א לחו"מ ר"ס קכ"א.

תוד"ה בשכירו ולקיטו. ועוד תימא אמאי לא פריך ליה מעיקרא ממתניתין והדר ה"ל למיפרך מההוא דפ' השואל, ע' מה שתירץ בזה בנה"מ סי' קכ"א סק"ד.

דף קד:

לשמואל מאי תקנתא כי הא דר' אבא הוה מסיק זוזי בדרב יוסף בר חמא כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ס"א ס"ג.

שם כי הא דר"פ הוה מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי אקנינהו ניהליה לרב שמואל בר אבא אגב אסיפיה דביתיה כו', ע' נמו"י ובקצוה"ח סי' ס"ו ס"ק ל"ה ובאבני מלואים סי' צ' סק"כ ובת' מהרש"ם ח"ב סי' רכ"ד אות ה'.

תוד"ה אין משלחין מעות בדיוקני. פי' אם אמר לסופר כתוב לפלוני כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' תת"י ובשערי תשובות שלו שער ראשון סי' ה'.
תוד"ה אגב. דפריך וליקני ליה אגב ארעא ומשני דלית ליה ארעא התם מדאורייתא בעינן דאית ליה ארעא כו', ע"ל י"ב ע"א תוד"ה אנא ובשעה"מ פ"ג מה' מכירה ושם פכ"ב ה"ה וע"ע בת' הרא"ש כלל ס"ב סי' א'.

דף קה.

ותנא תונא גזל חמץ ועבר עה"פ או"ל הש"ל טעמא דאיתיה בעיניה הא ליתיה בעיניה אע"ג דהשתא לאו ממונא כו', ע' אבן העוזר לאו"ח סי' תמ"ג ס"ב ובנוב"י קמא חא"ח סי' כ'.
שם בעי רבא גזל שתי אגודות בפרוטה כו' ה"ק אע"פ שגזילה אין כאן מצות השבה אין כאן, ע' כ"מ ולח"מ פ"א ה"ו מה' גזילה ובב"י וסמ"ע סי' ש"ס שמפרש דאין ב"ד נזקקין לפחות מש"פ אבל אם אפשר לו לשלם ואינו רוצה מכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות השבה, וע' בת' ברית יעקב סי' ד'.
תוד"ה אגף חצייה. דכיון דגף אין כאן נקב ולמה לא תועיל הסתימה כו', ע' בס' חזון איש למס' כלים סוף סי' ג'.
בא"ד ועוד תימא דהכא אמר בסתמוה שמרים שמה סתימה ובספ"ק דיבמות אמרינן חבית של זיתים מגולגלים כו', ע' בפ' הראב"ד לעדיות פ"ד מ"ו.

דף קה:

נשבע לו מהו אי אמרינן כיון דאי מיגנב בעי שלומי ליה ממונא קא כפר ליה א"ד השתא מיהת הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר ליה ממונא כו', ע' ירושלמי דפרקין ה"ג ובמל"מ פ"ג ה"ה מה' גזילה ובקצוה"ח ר"ס פ"ז ובת' עונג יו"ט סי' כ"ו וע"ע נוב"י מ"ת חא"ח סי' ס"ה.
שם א"ר ששת הכופר בפקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ס"א ובס' מעין גנים לחו"מ סי' שד"ם.
שם למדנו עונש אזהרה מנין כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' ויקרא ריש סי' ע'.
רש"י ד"ה תדורא אין לב. עמש"כ עה"ג וע"ע בת' חו"י סי' קנ"ב.
רש"י ד"ה הילך. דליכא למימר אילו מיגנב דהא קמיה קאי ושקיל ליה, ע' מגיד משנה פ"ג ה"ה מה' גזילה ובס' אבן האזל שם.

רש"י ד"ה איבעיא לך. כשמצאת לא היה לך לאוספו אל ביתך כו' ואין לך גנב גדול מזה. ע' משך חכמה לפ' משפטים בפסוק אם במחתרת.
רש"י ד"ה הכופר בפקדון ובאו עדים נעשה עליו גזלן משעת כפירה כו', ע' ברש"י ריש סנהדרין ד"ה גזילות ושם ע"ב ע"א ד"ה ולא היא.
תוד"ה ושמואל אמר לחיוב תימה היכי מצי למימר לחיוב דא"כ הויא ברייתא זו ואצ"ל זו, כה"ג בתוס' פסחים ל"ט סוף ע"ב וביומא פ"ד ע"ב ד"ה מכבין.
תוד"ה מאי. תימא בממון מאי שייך לומר לא ענש אא"כ הזהיר כו', ע' נועם ירושלמי לתרומות פ"ו ה"א.
תוד"ה כאן. ומיהו תימה אמאי קאמר ברישא מוכחש עונש שמענו כו', ע' בהתוה"מ פ' קדושים סי' כ"ד.

דף קו.

והאמר אילפא שבועה קונה כו', ע' העמק שאלה פ' קדושים סי' ק"ב אות ג'.
שם מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי ונשבע ואח"כ באו עדים פטור שנאמר ולקח בעליו כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תפ"ט.
שם והאלקים אמר רב אפילו בפקדון. כה"ג בנזיר מ"ב ע"ב ובסנהדרין ע"ב ע"א, וע"ש מש"כ הרמב"ן במלחמות וע"ע בח"ס חח"מ סי' קל"ב.
שם ולא קשיא כאן בקפץ כאן בשלא קפץ כו', ע' בת' הריב"ש סי' שע"ד.
שם והא רב קרא קאמר אמרי קרא לכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין הוא דאתא כו', ע' בת' הרא"ש כלל ח' סי' ה' ובהגהות מיימונית ספ"ב מה' טוען.

דף קו:

וא"ר חייא בר אבא אר"י הטט"ג באבידה משלם תשלומי כפל מ"ט דכתיב על כל אבידה אשר יאמר, והנה לעיל נ"ז ע"א בפלוגתא דשומר אבידה דרבה אמר כש"ח ורב יוסף אמר כש"ש הקשה אביי מהך דהכא דאס"ד כש"ש אמאי משלם כפל קרנא בעי שלומי ומשני ליה רב יוסף דאיירי כגון שטען טענת לסטים מזויין והקשה ליה אביי לסטים מזויין גזלן הוא וקרא בגנב כתיב א"ל שאני אומר לסטים מזויין כיון דמיטמר מאינש גנב הוא.
והנה לפמש"כ הלח"מ בפ"א ה"ג מגניבה ליישב שתי הגרסאות ברמב"ם שם, נראה שהבין כן גם במחלקותם בש"ס דלסטים מזויין אי גנב או גזלן, תליא בהכי לפ"מ דחזינן דמיטמר מאינשי כגנב ונושא עמו כלי זיין כגזלן. ולכן בהכרח לנו לירד לסוף דעתו דאם יעמדו כנגדו יקח בחזקה, ומעתה מובן מחלקותם דמ"ד דבלשון הכתוב נקרא גנב,

איהו אזיל בתר תחילת פעולת הגניבה לילך כגנב בהחבא ובחשאי, ומ"ד דבלשון הכתוב נקרא גזלן ס"ל דמתחשבין בזה שנושא עמו כלי זיין כדי ליקח בחזקה אם יעמדו כנגדו ע"ש, ולפי דבריו קשה מה מקום להסתפק בזה הלא משנה שלימה שנינו בסנהדרין ע"ב ע"א הבא במחתרת נידון על שם סופו, וביאר רבא שם בגמרא מ"ט דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו ע"ש, הרי דהתם נמי מיטמר מאינשי רק משום דירדה תורה לסוף דעתו. ומכש"כ בלסטים מזויין דהוכיח סופו על תחילתו בזה שנושא עמו כלי זיינו בודאי דאנו צריכים להתחשב עם סוף דעתו, והשתא כמו דהתם כתיב אם במחתרת ימצא הגנב, הרי דמשום ראשית בואו בחשאי ובהחבא נקרא בלשון התורה גנב, מדוע לא נימא גם בקרא דוגונב מבית האיש ובהא דכתיב ואם לא ימצא הגנב דמיניה ילפינן טט"ג, דג"כ בגנב דמיטמר מאינשי איירי קרא. **ובע"כ** לפ"מ דהכא קאי אליבא דר' יוחנן ואיהו קאמר בהדיא לעיל ע"ט ע"ב דהא דקא מיטמרו דלא ניחזינהו אינשי וניערקו מינייהו ע"ש, ולפ"ז אדרבה לדידיה מראשית בואו בחשאי עד סוף ההשתמשות עם כלי זיינו יבא כגזלן, ופלוגתתם היא רק בסברא ע"ד תחילתו, דמר סבר דבואו בחשאי הוא משום דירא לנפשו אם יראוהו, ולהכי רק כגנב יחשב, ומ"ס דלנפשו לא ירא כלל כיון דכלי זיינו עליו ובוטח הוא בכחו, רק מיטמר מאינשי דלא ליערקו מקמיה, ולפ"ז אף מה שיבא מתחילה בחשאי יעשה כן למטרתו כגזלן, וא"כ מקראי לאו הוכחה היא כלל, דאפשר דקרא איירי בגנב ממש בלא זיין, וכמ"כ קרא דמחתרת נמי בלא זיין איירי כנלע"ד.

רש"י ד"ה היקישא הוא. דסטיכי קראי אהדדי כו', וכן פירש"י לעיל ס"ג ע"ב ד"ה היקישא הוא, וע' שושנת העמקים להפמ"ג כלל א'.

תוד"ה אבל אכלו בסה"ד. ואין זה מיגו כדאמר לקמן דאין מעיז פניו לאמר להד"ם, ע' בס' מעיני החכמה לב"מ בקונטרס אחרון סי' י"ב.

דף קז.

תני רמב"ח ארבעה שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת כו', ע' בחידושי הר"ן לב"מ צ"ח ע"א.

רש"י ד"ה עירוב פרשיות פסוק שהוא מפרשה אחרת נתערב בזו שאינו מקומו כו', ויל"ד טובא בשלמא לפי' ר"ת דכי כתיב כי הוא זה זה אמלוה נמי הוא, ניחא מאי דקרי ליה

עירוב פרשיות, משא"כ לפירש"י דפסוק זה הוא מפרשה אחרת שאינו מקומו, עיקור פרשיות הו"ל למימר, וע' בביאור הגר"א לחו"מ סי' פ"ז סק"ח וצ"ע כעת.
רש"י ד"ה אבל בפקדון דאין כאן טובה מעיז ומעיז, ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' כ"ח וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' רי"ש.
תוד"ה עירוב. מפרש ר"ת מ"ט דמלוה פירוש מאי טעמא דמודה במקצת חייב ולא מיהמן במגו דאי בעי כפר הכל כו', והנה בת' הרמ"א סי' ס"ו כ' וז"ל ומגו דאורייתא כמו שפירשו בתוס' ב"ק ק"ז לגבי הא דאמרינן מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע ע"ש, ונלע"ד דעל דברי תוס' אלו סובבים דבריו, היינו לפמש"כ התוס' מקודם בשם ר"ת דחיוב מודה במקצת דמלוה הוא מקרא דכי הוא זה, ואפ"ה כתבו בשם ר"ת דמודה במקצת הי"ל לפטור במגו לדחות קרא דכי הוא זה משמע דס"ל דמגו דאורייתא.
אמנם זהו גופא טעמא בעי הלא בכל דבר שהוא מן התורה אמרינן אין לך בו אלא חידושו ועוקר הרי הרים של סברות האנושי. ומשו"ה כל היכא דאמר עליך אמר קרא בטלו כל הקושיות והסברות, והכא חזינן דמגו שהיא רק סברא השיגה ידה עד כדי לבטל גזה"כ דכי הוא זה, ועל יסודה נבנו תלי תלים של פרטים ופרטי פרטים בכללי מגו כמבואר בשו"ע ומפרשים סי' פ"ב ע"ש, וחומר הענין יכריחנו להבין היכא רמיזא מגו בתורה, ומדוע דוקא במודה במקצת אמר רבה מפני מה אמרה תורה ולא במקום אחר.
לכן נלע"ד דהענין הוא לפ"מ דרבה ראה דמנתקינן קרא מדוכתיה לערבו בפרשה אחרת כדאמרינן עירוב פרשיות כתוב כאן ואוקמינן קרא דכי הוא זה דכתיב גבי פקדון לאמר דקאי נמי אמלוה, ומזה הבין דבאמת הוה צריך מודה במקצת להיות פטור מטעם מגו דאי בעי כפר הכל כדביארו התוס' בשם ר"ת בדעתא דרבה, דלהכי גלי רחמנא הכא דלא אמרינן מגו משום חזקה דאין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כו' והאי בכולי בעי דנכפריה כו' ובכולי בעי דלודי ליה כו' הלכיך רמי רחמנא שבועה עליה כי היכא דלודי ליה בכולי כו'. והשתא מדאיצטריך הכא לנתוקי קרא מדוכתיה להורות דהכא לא אמרינן מגו דאי בעי כפר הכל, והטעם משום דרחמנא נחית לטבעיות בני האדם ותכונותיהם, ממילא מוכח דבעלמא מגו דאורייתא, דאל"ה אמאי אצטריך קרא הכא למעטו מדין מגו, כן מדחזינן דרחמנא שקיל וטרי להתחשב עם תכונות האדם בטענותיו באיזה מקום יוכל לכפור מצד טבעו וממילא בזה אמרינן מגו ובאיזה מקום לא יוכל לכפור כדביאר רבה גופיה, בזה הורו לנו בש"ס שיש כח ביד החכמים לשקול בשכלם דלא אמרינן מגו רק אם הוא מתאים עם טבע האדם והענין. וממילא כל היכא דהוא נגד הטבע שללו מענין זה דין מגו כנלע"ד.

בא"ד ואי הוה אמרינן דלר' יוחנן ולרמב"ח לא מחייב אפקדון אכפירה והודאה בלא נאנסו הוה ניחא כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' י"ט.

דף קז:

דוקא בעומדת על אבוסה קאמר אבל שלח בה יד קנה ושבועה לא מהניא ביה כלום או דלמא כו' ע' בת' הגרע"א סי' קצ"ב

תוד"ה ושלח, והא דאמר לעיל והעדים מעידים אותו שאכלו משלם תשלומי כפל צ"ל כגון שאכלו לאחר שבועה, עמש"כ הגאון בעל נה"מ בספרו נחלת יעקב בחידושיו לב"ק דף ק"ו.

דף קח.

תוד"ה ובאו, וי"ל דלעולם בטענת אבד הודה לאחר עדים נמי משלם חומש כו', ע' בס' ניר לירושלמי תרומות פ"ו ה"א. תוד"ה ותרי כפילי. דחשוד על השבועה מדרבנן הוא דמיפסל כו', הנה בקצוה"ח סי' צ"ב סק"א הביא לדברי התוס' שלפנינו והקשה על דבריהם והאריך בזה וע"ש סק"י, אמנם בזמנו עוד לא היה נדפס פירוש רבינו חננאל על מס' שבועות שכ' בהדיא אהא דקאמר שם מ"ז ע"א תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולה דרבנן בנן וז"ל חשוד בשבועות ומלוה ברבית פסול דאורייתא כו'. וע"ע מש"כ הגאון מהר"י זצ"ל מקוטנא בספרו יבין דעת ליו"ד סי' ב' סק"ד.

דף קח:

ותבעו שומר והודה כו', וכ' התוס' משמע דהודה לאחר שאין בעל הדבר דלא הויא הודאה כו', וע' בקצוה"ח סי' פ"א סק"י וסקכ"ג ובת' רביד הזהב סי' ה'.

שם איתמר נגנבה באונס והוכר הגנב כו', ע' מה"פ לירושלמי דמכילתין פ"ז ה"א ובנועם ירושלמי פ"ז דתרומות.

רש"י ד"ה עושה עמו דין ישלם דמצוה לחזר אחר אבידה, ע' ח"ס חא"ח סי' ק"ה.

תוד"ה נגנבה באונס, נראה דאין שום גניבה קרויה אונס אלא בלסטים מזויין כדפי' בקונטרס כו' ע"כ, והנה בהגהות אשרי כ' וז"ל ול"נ דשומר שכר פטור מכל גניבה של אונס בין באונס לסטים מזויין בין שאר אונסין של גניבה ע"כ, וכבר האריכו התוס' בזה לעיל נ"ז סוף ע"א ובב"מ מ"ב ע"א להבין מדוע לא יהיה נחשב שאר אונס גמור דמוכח כמו אונס דלסטים מזויין ע"ש, ועפ"ז אפ"ל לולא דברי התוס' דלא מוכח כלל דס"ל לרש"י דאין שום גניבה קרויה אונס אלא בלסטים מזויין, רק הכא משום דבגמרא קאמר

בלשון נגנבה באונס ולהכי רש"י בתור פרשן נקט כאן לסטים מזויין, דזהו ודאי שנחשב אונס בלשון הש"ס, אבל בלתי מוכרח לאמר בשביל זה דכל היכא שמוזכר בלשון תורה או בלשון חכמים סתם גניבה לפטור בזה שומר שכר שיהיה רק אונס דלסטים מזויין, ומכש"כ דמן הגמרא גופה אפשר לדייק כפירש"י ודוקא הכא, משום דקאמר והוכר הגנב שזה נופל יותר לאמר שהגניבה היתה ע"י לסטים מזויין, ואח"כ הכירו הנגנב כשהיה בטוח שלא יוכל עוד להזיקו וסר פחד האנס ממנו, כן היה נראה לע"ד לולא הבנת התוס' בפירש"י, אולם מלשון התוס' שכתבו דאין שום גניבה קרויה אונס אלא בלסטים מזויין, לבד מה שבלתי מוכח דזאת היתה כוונת רש"י ז"ל כנ"ל, הלא סתרו ג"כ הכא שיטתם דלעיל ובב"מ שם וצ"ע.

ומש"כ הרמב"ם פ"ד ה"ד מגניבה והוא שיטעון שנגנבה בלסטים מזויין שהוא אנוס ופטור, כוונתו דבטענה זו הוא אנוס ומשו"ה פטור, והוא ע"פ שיטתו שם פ"א ה"ג דלסטים מזויין שגנב אינו גזלן אלא גנב ע"ש, אבל אין אנו מוכרחים לאמר דדוקא באופן זה נקרא אונס ולא באופן אחר, דהא מסיק עלה אבל אם טען שנגנבה בלא אונס פטור מן הכפל כו', וזה משמע אפילו אונס אחר ג"כ נחשב אונס, ועפ"ז יתאימו דעות רש"י ורמב"ם עם דעת הגהות אשרי והתוס' דלעיל ובב"מ שם כנ"ל.

והא דנקטו בש"ס על אונס דגניבה דוקא לסטים מזויין, י"ל דהוא עפמש"א בירושלמי שבועות פ"ח ה"א שמירה שנאמרה בשומר שכר אין משערין אותו אלא בגופו, פי' לפי כח השומר וגבורתו ע"ש, ושיעורו דסתם לסטים מזויין הוא כנגד כחו וגבורתו של סתם שומר הרואה הסכנה ממש כנגד גופו ממש, משא"כ באונס אחר בלתי מורגש שעור כזה ואינו עומד נגד גופו ממש, עוי"ל עפמש"כ בשאילתות ר"פ ויצא דלסטים מזויין הוא כשבורה ושבויה דש"ש פטור מלשלם ע"ש, ולפ"ז טענת אונס זו מבוארת יותר מן הכתוב כנלע"ד, וע' בחידושי הר"ן לב"מ צ"ג.

תוד"ה לוה. אע"ג דיש לו שאר נכסים במה לפרוע כו', ע' מהרש"א ובמש"כ על דבריו בקצוה"ח סי' שס"ז סק"ד ובת' רע"א סי' קל"ט ובת' ברית יעקב סי' צ"ח.

בא"ד דוקא מכרו כו' אבל נתנו במתנה דלא שייך פסידא דלקוחות ב"ח גובה הימנו, וע' תוס' כתובות מ"ט ע"ב ד"ה הוא וברש"י שם ד"ה מיבעיא, ובת' הרשב"א סי' תרי"ח כ' דהוא הדין נתנו במתנה כמכירה.

אמנם בחלקי הספיקות אם יש להשוות מתנה למכר, אשכחן נמי בב"מ ט"ז ע"א ובגיטין ד"נ ע"ב ובמגילה כ"ו ע"ב, ומכל אלו משמע להבבלי דלא שייכא לפלוגתא דר"מ וחכמים

במשנה בכורות נ"ב ע"ב, דהתם פליגי בקראי והכא בסברא, וע' ירושלמי מעשרות פ"ב ה"א ובמע"ש פ"א ה"ב וצ"ע.

אולם ע"ד הרשב"א הנ"ל יל"ד דבתשובה שם פשיטא ליה דמתנה כמכירה, ואילו לעיל ע"ח ע"ב אהא דגנב ונתן לאחר משלם דו"ה כ' הרשב"א בחידושיו מהיכא תיתי שתהא מתנה בכלל מכירה כאן משא"כ בכ"מ ולענין בתי ערי חומה ולענין גניבת נפש ע"ש, אכן לפמש"כ לעיל ניחא דבדו"ה איירי במכירה האמורה בתורה אי מתנה בכלל ולכן מייתי מבתי ע"ח וגניבת נפש, משא"כ הכא איירי בסברא לענין דין שקרה במציאות כמו עשה שורו אפיתיקו ומכרו ובזה פסק דמתנה כמכר, וע' בנמו"י פ' חזקת דמ"ד ובסמ"ע סי' קי"ז סקי"ב וסקי"ט ובקצוה"ח שם.

דף קט.

במשנה בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו ויחזיר לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובע"ח באים ונפרעים, ע' ר"ן נדרים מ"ז ע"א ובת' שם עולם חא"ח סי' א'.

שם דתניא ואם אין לאיש גואל להשיב האשם וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא בגזל הגר הכתוב מדבר כו', הנה כמו בגזל הגר דפ' נשא כמ"כ בפ' בהר גבי שדה אחוזה כתיב ואיש כי לא יהיה לו גואל, ופריך עלה דהתם בקידושין כ"א ע"א וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא זה שיש לו ואינו רוצה ליקח שהרשות בידו דברי ר' יהושע כו' ע"ש, ולפ"ז איכא למידק בשלמא התם ליכא לאוקמי בגר משום דלא משכחת גביה שדה אחוזה בארץ ישראל דאם קנה חוזרת ביובל וע' בהתוה"מ פ' בהר סי' מ"ג, אבל אהא דבסוגיין קשה דילמא קרא דפ' נשא ואם אין לאיש גואל פירושו בדוגמא דר' יהושע אמר בקידושין שאינו רוצה ליקח, היינו שקרוביו הם עשירים ואינם רוצים ליטול גזילה מועטת של קרוביהם העני, או שקרוביו לא ירצו ליהנות מדבר שאינו שלהם כדאשכחן בשמואל הרמתי ור' פנחס בן יאיר ברכות ד"י חולין ד"ז, דבאופן זה שייך לכהנים, ומנא להו ללמוד מהאי קרא גזל הגר וצ"ע כעת. שם רבא אמר הא והא ר"ע כי אמר ר"ע דלא מצי מחיל לנפשיה אבל לאחרים מצי מחיל כו', ע' בס' זכרון שמואל לב"ק דף ס"ט בסוגיא דצנועין.

רש"י ד"ה וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אם אין לו בן או בת או אח יש לו קרוב עד יעקב אבינו כו', הנה בקידושין כ"א ע"א פירש"י אהא דוכי יש לך אדם מישראל שאין לו גואלים מזרע יעקב כו', ובסנהדרין ס"ח סוף ע"ב פירש"י בלשון בני יעקב ע"ש, ובודאי כוונתו שם לסוגיא דב"ב קט"ו אהא דנחלה ממשמשת והולכת עד ראובן דפריך

שם ולימא עד יעקב אמר אביי גמירי דלא כלה שיבטא ע"ש, ולפ"ז ניחא מאי דרש"י דייק התם זרע יעקב או בני יעקב, אמנם לפ"ז קשה מאי דרש"י כתב הכא עד יעקב אבינו, הלא לפי הקבלה דלא כלה שיבטא בל יגיע בשום אופן עד יעקב, רק בהכרח המצא ימצא קרוב מאותו השבט וכן דייק הרמב"ם בפ"א ה"ג מה' נחלות עד ראובן וסיים לפיכך אין לך אדם מישראל שאין לו יורשים ע"ש, ואף דבסוגיין משכ"ל מציאות כזאת דהגזילה תהיה חוזרת עד יעקב אבינו היינו לשבט אחר, כגון דהגזלן והנגזל היו משבט אחד ואין אחר בזה השבט זולתם, ואחר שהנגזל מת מחוייב הגזלן להשיב האשם דעליו לקיים מצות השבה כדתנן במשנתנו הגוזל את אביו ונשבע לו ומת ה"ז משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו וע"ש ברש"י ותוד"ה לבניו, ובנ"ד למי ישיב בע"כ לשבט אחר מבני יעקב, ובאופן זה לא כלה שיבטא כי עדיין נשאר גזלן זה מאותו השבט, והגזילה חזזרת בהכרח עד יעקב אבינו לחזור למי להשיב, אבל זה דחוק וצ"ע כעת, ואחרי זמן רב מצאתי בכעין זה בח"ס חח"מ סי' קכ"ז ליישב פירש"י, ומלשונו מוכח דגם לפניו ז"ל נראה ישוב זה לדוחק ע"ש.

דף קט:

קטן אי אתה צריך לחזור אחריו בידוע שאין לו גואלין, ע' בת' ח"ס חח"מ סי' כ"ח.
שם ת"ר מניין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת כו', ע' ירושלמי יבמות פי"א ה"ו ובספרי שפטים פיסקא קס"ח וברש"י זבחים ק"ב ע"ב ד"ה ומה אם וברש"י שילהי ערכין ובמש"כ בחידושי שם.
שם ומניין שעבודתו ועורו שלו ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו, ע' ספרי נשא פיסקא ו' ובזרע אברהם והתוה"מ שם.
שם אם היה בעל מום נותנה לכהן שבאותו משמר כו' ואם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה, ופירש"י דבע"מ משום דאין ראוי להקריב אין יכול לעשות שליח להקרבה אבל זקן דחזי לעבודה מצי לשויה שליח ע"כ, ולפ"ז מתאמת ברייתא זו עם דברי רב הונא בריה דרב יהושע בקידושין כ"ג ע"ב דקאמר מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושלוחי מצי עבדי ומזה פשיט ליה דכהני שלוחי דרחמנא נינהו.
והשתא קשה בנדרים ל"ה ע"ב דמבע"ל אי כהני הוו שלוחי דרחמנא או שלוחי דידן והקשו שם הר"ן והתוס' בקידושין שם ובכ"מ אמאי לא פשיט להו מדר"ה בריה דר"י דשלד"ר נינהו דאי שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן למיעבד ושלוחי מצי עבדי ותירצו דבעו למפשט ממשנה או מברייתא ע"ש, ולפי המבואר בסוגיין אמאי לא

פשיט מברייתא דהכא דבע"מ משום דאינו יכול להקריב לא מצי ג"כ למיעבד שליח להקרבה וזקן דחזי לעבודה מצי לשויה שליח, וכיון דאפילו כהן אם הוא בעל מום לא מצי למיעבד שליח, משום דאינו ראוי לעבודה, מכש"כ ישראל גמור איך יעשה שליח להקרבה, ובע"כ דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, ובשלמא רב הונא דקאמר מצד הסברא אפשר דברייתא לא שמיע ליה, אבל סתמא דהש"ס מדוע לא פשיט מברייתא דהכא וצ"ע כעת.

דף קי.

האי זקן או חולה ה"ד כו' עבודה דכי עביד ליה ע"י הדחק עבודה היא משוי שליח כו', ע' נוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע' ובדורש לציון דרוש י"ג ובמש"כ הגר"י רייזין ז"ל בזה בספרו פורת יוסף סי' ט' וע"ע העמק שאלה לשאילתות פ' חיי שרה סי' י"ז אות ב'.

במשנה נתן הכסף ליהוריב ואשם לידעיה יצא כו', ע' מה שהאריך בזה המל"מ פ"ח הי"ב מה' גזילה.

רש"י ד"ה ועבודתה ועורה לאנשי משמר דכיון דלא חזי לאכילה לא משוי שליח לאכילה, וראיתי בס' שאילת שלום סי' כ"ד שכ' ושמעתי מקשים איך שייך שליחות באכילה וכי אדם עושה שליח על כזית מצה בפסח וע"ש מה שתירץ, ולדעתי ל"ד כלל דגבי כזית מצה מצוה פרטית היא עליו לאכול ולא שייך בזה שליחות, משא"כ אכילת קדשים דאף שהיא עשה דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם כדפירש"י בפסחים נ"ט ע"א אבל אין זו עשה על שום כהן פרטי, הגע עצמך אם הכהן היה בריא לעבודת ההקרבה ואין לו היום תאות אכילה האם אסור לו בשביל זה להקריב, הרי ודאי דהוא מקריב וכהן אחר יאכלנה דמצוה היא על המשמר. דכל עצם זכות הקרבת הקרבנות ואכילתן שייך לאנשי משמר זה, אמנם אם כהן מאנשי משמר יש לו קרבן להקריב קרי ליה רחמנא קדשיו והוא שלו, להקרבה ילפינן מקרא דובא בכל אות נפשו ושרת, וליהנות מבשרו ועורו מדכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו. אולם אם חסר לו מציאות ההקרבה להיותו בע"מ או מציאות האכילה להיותו זקן או חולה על זה סובבת הברייתא, וביארו דאם היה בעל מום אף דחזי לאכילה מ"מ כיון דלא חזי להקרבה נחלקו בזה שני הלשונות של רש"י למי שייך הבשר והעור, ובזה נחלקו גם הרמב"ם והראב"ד בפ"ד ה"ז מכלי המקדש, וע' מה שהאריך בזה בזרע אברהם על הספרי בפ' נשא בפסוק ואיש את קדשיו, אבל זקן או חולה יש לו הזכות לתת להקריב לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר, ואוקימנא בשיכול לעשות ע"י הדחק דעביד ע"י הדחק עבודה היא משוי שליח דלענין

זה הוא קדשיו אבל לענין אכילה דע"י הדחק לאו כלום היא משו"ה לא נפיק זכות קדשיו מאנשי משמר דסוף סוף מטרת בשר הקרבן היא לאכילה כנ"ל, וכיון דאיהו לא חזי לאכילה משו"ה לא שייך בזה שליחות ונשאר זכות האכילה של הקרבן ברשות המשמר, נמצא דהכא דיינינן לא על עצם האכילה רק על בשר קרבן זה דרחמנא קרי ליה קדשיו, דבאופן זה למי שייך הזכות של ההקרבה והאכילה שיש לכהן בעל הקרבן בקרבנו, מה שייך לו בפרטיות למסור לכל מי שירצה דהא הוא קדשיו, ומה שנשאר ברשות המשמר, ולפ"ז אין זה ענין לשליחות האכילה כשליחות לאכילת מצה, ומשום דרש"י כתב לשון משוי שליח גבי עבודה כתב נמי לא משוי שליח גבי אכילה, אבל באמת אין שייך לשון שליחות גבי אכילה כמו דבגמרא גריס רק גבי עבודה, והבנת כלל הסוגיא היא רק כנ"ל.

דף קי:

לא צריכא דיהביה לידעיה במשמרתו דיהוריב מאי מי אמרינן כיון דלאו משמרתו הוא ולא כלום הוא א"ד כיון דלא חזי ליה מעיקרא לידעיה קאי תיקו, ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ז.

שם כי קמבע"ל כגון שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר כו', ע' לח"מ פ"ו ה"י מה' בכורות ובת' דבר אברהם סי' כ"ז.

שם אלא מעתה חטאת שמתו בעליה תיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא אפרשה כו', ע' מהרי"ק שרש ק"א.

שם אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה התם אנן סהדי דמינח ניחא לה בכל דהו כו', והנה במרדכי פ' החולץ רמז כ"ט הביא בשם תשובת הגאונים יבמה שנפלה לפני מומר דפטורה מן החליצה ומן היבום היכא דליכא יבם אחר אלא הוא ולא הביאו שום ראיה לדבריהם וכ' רש"י בתשובה דלא סמכינן עלייהו כלל ואע"פ שחטא ישראל הוא לכל דבר ואם קידש קידושיו קידושין וחולץ ולא מייבם והביא הר"ם ראיה לדברי הגאונים מסוגיא דהכא דהא משמע דאם נפלה לפני מוכה שחין הוה תצא בלא חליצה משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה לולא טעמא דמינח ניחא לה בבעל כל דהו א"כ גבי מומר דליכא למימר הכי דאנן סהדי דלא ניחא לה להתייבם לו כי יעבירנה על דת לבא עליה בגיות וכל זמן שהיא נדה וא"כ נפקא בלא חליצה כו', וע"ע בתשובות מיימוני דשייכי לה' אישות ובתרומת הדשן סי' רכ"ג ובתשב"ץ ח"ג סי' מ"ז ובת' מהר"י מינץ סי' י"ב.

ונלע"ד דמחלקותם שם לדינא נובע מהבנתם בסוגיא שלפנינו. לפ"מ דשם הוכיחו הגאונים מתירוץ הש"ס דמינח ניחא לה בכל דהו דקאי על היבם, וממילא במומר דאנן סהדי דלא ניחא לה ליפול לפניו משום דיעבירנה על הדת, לפ"ז הדרא קושית הש"ס דתיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה עצמה, אבל לפירש"י דהכא אין שום ראיה מהא דבסוגיין דהא כתב וז"ל דמינח ניחא לה להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו ע"ש ולפי פירוש זה אינה חוששת לספק נפילה לפני שום יבם, וקידושיה הראשונים ודאית וממילא זקוקה אח"כ לכל מי שתפול אחר מיתתו, זהו מצד ההבנה בביאור הש"ס דמהכא לאו ראיה היא, לבד מה דלדינא ס"ל לרש"י דאע"פ שחטא ישראל הוא לכל דבר כדביאר דעתו בפירוש, וע' ח"ס אה"ע ח"ב סי' סמ"ך וסי' ע"ד ובמש"כ בחידושי להוריות י"א ע"א.

תוד"ה למאי נ"מ בסה"ד. ונראה דבחד מנהון גרסינן רבה. ע' נובי"ק חא"ח סי' כ'.

תוד"ה כסף מכפר מחצה. מכאן נראה דכהן אינו יכול למחול כיון דהוי כפרה, ע' העמק שאלה לשאילתות ר"פ נשא.

תוד"ה דאדעתיה. וא"ת אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל יבטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה וי"ל דהתם לאו בלוקח לחודיה תליא מילתא אלא כמ"כ בדעת מוכר ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי כו', ובכתובות מ"ז ע"ב הוכיחו התוס' לחילוק זה מהא דבסוגיין דלא פריך רק מיבמה ולא פריך מאשה שנעשה בעלה בעל מום תיפוק בלא גט דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה ובע"כ משום דתליא נמי בדעת המקדש כו' ע"ש, וע' בת' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"ד ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' פ'.

והנה בסנהדרין דס"ט מייתי ראיה דבדיני נפשות אזלינן בתר רובא מדתנן בת ג' שנים ויום אחד מתקדשת בביאה כו' ואם בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה מומתין עליה והיא פטורה ואמאי אימא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש אלא לאו דאמרינן זיל בתר רובא ורוב נשים לאו איילונית נינהו כו' הב"ע דקבלה עילויה ופירש"י דקבלה בעלה עילויה דאפילו תמצא איילונית חפץ הוא בה וקידושיה קידושין ע"ש. ולפ"ז משמע מתירוץ הש"ס דמשנה דבת ג' שנים איירי דוקא בכה"ג דקבלה עילויה אבל אי לא קבלה עילויה אין זו אשת איש משום דאמרינן אדעתא דהכי לא קדיש ובתר רובא נמי לא אזלינן, וקשה לפ"מ דהתם איירי שמסרה אביה לשם קידושין כדפירש"י בנדה מ"ד ובסנהדרין שם, ובאופן זה הלא כתבו התוס' בשם ר"ת בקידושין ד"ה סע"א דמתחשבין עם דעת האב כאילו היתה היא בת דעת, א"כ מאי מייתי ראיה מהך דבת ג' שנים דאזלינן בת"ר דאל"ה אימא איילונית היא ואדעתא דהכי לא קדיש, הלא י"ל דלהכי לא אמרינן

התם אדעתא דהכי לא קדיש משום דתליא נמי בדעת אביה כדכ' התוס' הכא ובכתובות, ולפ"ז אפילו לא קבלה עילויה נמי קידושיה קידושין גמורין ומומתין על ידה.
וכמ"כ איכא למידק מהא דסנהדרין על סוגיא דהכא מאי מקשה דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה דילמא משום דאזלינן בתר רובא כדדייק בסנהדרין שם ורוב נשים אינן נופלות לחליצה. ולכן אמרינן דבהכרח נתקדשה אדעתא דהכי משום דדעת תורה ושכל האנושי נוטה למיזל בתר רובא דעלמא, ולפ"ז אפילו בלא טעמא דטב למיתב טן דו שפיר נתקדשה מדעתה כדסמכה על רובא דעלמא שאינן נופלות לחליצה וצ"ע כעת.

דף קיא.

דאמר ר"ל טב למיתב טן דו כו' ע' בת' ח"ס אה"ע ח"א סי' ד'.
שם והתניא מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה לה ראשונה, והנה התוס' ביומא כ"ט ובכ"מ כתבו דזהו רק לכתחילה כדמסיק בפ' התכלת מ"ט ע"ב והא דתניא בתוספתא פסחים פ"ג כל הקדשים שהקריבן קודם לתמיד של שחר או שעכבן אחר תמיד של בה"ע פסולין הוא רק מדרבנן, וע' בחידושי באר שבע לתמיד ד"ל.
והנה הגאון מהר"י הלוי ז"ל הק' בנוביי"ק חאה"ע סי' ע"ו אמאי לא פשטו בנדרים ל"ה ע"ב דכהני שלוד"ר נינהו מהא דאם שחטו קודם לתמיד ש"ש או אחר תמיד של בה"ע כשר בדיעבד, הלא בשחיטה הוו ודאי שלוחי דידן דלא שייך בזה מי איכא מידי כו' דשחיטה בזר כשרה ואם איתא דשלוחי דידן הרי נתבטלה השליחות ונשחט הקרבן בלי שליחות לשיטת התוס' בב"מ ד"י ע"ב דאי אין שליחות אין חלין הקידושין ובע"כ דשלד"ר נינהו, ובנוב"י שם סי' ע"ז דחה לקושיתו דרק ההקטרה נאסרה ולא השחיטה וערך עליה העולה כתיב ע"ש, ותמיהני איך הק' הגר"י ז"ל לכתחילה הלא דברי הנוב"י מבוארים בתוס' ריש עירובין ובכ"מ ע"ש.
ולע"ד בלא"ה ניחא דבב"מ לא כתבו התוס' רק אליבא דרבא דס"ל אעל"מ ולדידיה שפיר יש מקום לאמר דאי אין שליחות אין חלין הקידושין שין ע"ש, משא"כ הכא אף דרבא דריש העולה עולה ראשונה אכן במנחות מ"ט ע"ב דקאמרינן שהוא רק למצוה ולא לעכב, אבי' הוא דאוקים הכי, ואיהו הלא ס"ל אי עביד מהני ולהכי ס"ל אי עביד מהני ולהכי כשרים בדיעבד, ומכש"כ לפ"מ דגם רבא לא פליג בתמורה ד"ד אלא היכא דאמר רחמנא לא תיעבד, אבל הכא ל"ק רחמנא בתורת איסור אף לכתחילה וממילא

גם רבא יודה שהוא רק למצוה ולא לעכב. דאל"כ איך החליטו התוס' בכל המקומות שם כאביי במנחות אדרשת רבא דהכא, ובע"כ שהבינו דכמו דאביי לא פליג אדרשת רבא ומכש"כ אברייתא דהכא, כמ"כ יודה רבא לאוקימתא דאביי שהוא רק לכתחילה ובדיעבד כשרים לכו"ע.

ועי"ל דלא שייך ביטול שליחות רק היכא שעשאו שליח לעבירה בגוונא דאיירי התוס' בב"מ שם, משא"כ בשעשאו שליח סתם והשליח עשה העבירה מדעתו אז לא בטלה השליחות, ולסברא זו הסכימו במל"מ פ"ג מגניבה ובקצוה"ח סי' קפ"ב סק"ב וע' בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קי"ב.

ובכלל מסתפקנא טובא אי צריך דוקא שליחות הבעלים אל המקריב, דאפשר אפילו בדניחא ליה נמי סני, וע' במעילה כ"א ע"א ובמש"כ בחידושי שם, וכ"מ מלשון התוס' ביומא י"ט ע"ב שכ' דנ"מ אי שלוחי דידן הוא רק אי אמר לא בעינא שיקריב כהן שבאותו משמר אלא כהן אחר ע"ש, ול"ק טפי דנ"מ דאי אמרת שלוחי דידן צריך הוא לשליחותיה משא"כ אי שלד"ר, וכ"מ קצת מסוגיא דלעיל ע"ו ע"א דאוקים בשוחט תמימים מבפנים לשם בעלים דפריך והרי חזרה קרן לבעלים והתם ודאי לא עשאו שליח לזה, ובע"כ דרק ניחותא דבעלים להקרבה סגי כנלע"ד.

דף קיא:

גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו ממנו רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תשכ"ח.

שם אם הניח לפניהם פטורין מלשלם אמר רמב"ח זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי כו', ע' שעה"מ פ"ה ה"ג מה' גניבה ובס' בני אהובה פ"ה ה"ז מה' אישות.

שם רבא אמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי כו', ע' ט"ז חו"מ סי' ק"ג ס"י ובנתיבות שם.

תוד"ה הגוזל ומאכיל. לאו דוקא מאכיל דה"ה נותן להם דפטורין לרב חסדא כו', ע' חולין קל"א ע"א תוד"ה שאני התם ובמש"כ בחידושי שם.

תוד"ה גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' אבל נתייאשו אין גובה אלא מן הראשון כו', ע' בת' הרא"ש כלל ס"ד סי' א'.

דף קיב.

קטנים מי מיחייבי לא יהא אלא דאזיק אזוקי, ע' מל"מ פ"ד הי"ד מה' מלוה ובת' הגרע"א סי' נ"ג נ"ד.

שם אמר רבא הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה כו', ע' בחידושי הר"ן לב"מ צ"ז ע"ב ובקצוה"ח סי' שמ"א.
שם ת"ר והשיב את הגזילה אשר גזל מה ת"ל אשר גזל יחזיר כעין שגזל מכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם ע"כ, והנה אע"ג דלעיל ס"ז ע"א ובתמורה ד"ו ע"א משמע דרק הני תרי מילי נוכל למילף מאשר גזל, היינו דשינוי קונה ואינו מוסיף חומש על גזל אביו, מ"מ איכא עוד הרבה דברים דילפינן מינייהו, כמו הכא ולעיל צ"ח ע"ב דאומרין באיסוה"נ הרי שלך לפניך. ובירושלמי דמכילתין פ"א ה"א דאין שמין הנבילה או השברים אם מתה או נשברה ביד הגזלן, אלא צריך להשיב להנגזל גם הפחת כאשר גזל, ובמק"א הארכתי בזה.
שם בר חמוה דר' ירמיה טרק גלי באפיה דר' ירמיה כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ר"ו ובת' הרא"ש כלל פ"ה סי' ט'.
תוד"ה קטנים, ואיכא לאוקמי כגון שהניח להם אביהם אחריות נכסים כו', ע' בליקוטים מחידושי הגרע"א לב"ק.

דף קיב:

וכי מקבלין עדים שלא בפני בע"ד, והנה לשון הרמב"ם בפ"ג הי"א מה' עדות גם בדיני ממונות אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין. וכ' הכ"מ וז"ל לפי שלמעלה חילק בין ד"מ לד"נ אמר שבדין זה אין חילוק שגם בד"מ אין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד ע"ש, ולע"ד נראה לדוחק גדול לאמר דמשום שבהלכה א' מחלק בין ד"מ לד"נ יהיה כחוזר וניער בהלכה י"א לכתוב שם תיבת גם, הלא בין שתי הלכות אלו כתב כמה הלכתא גבורתא, והיל"ל אחד ד"מ ואחד ד"נ כמש"כ שם רפ"ג, או כמש"כ שם בה"ד גבי דין תורה שאין מקבלין עדות לא בד"מ ולא בד"נ אלא מפי העדים כו' ע"ש.
לכן נלע"ד עפ"מ שהרשב"א הק' בחידושיו הרי לפ"מ דמסקינן הכא דהאי דינא הוא משום דא"ק והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו, א"כ כי הוה הוא חולה או עדיו חולים או שמבקשין לילך למדה"י האיך מקבלין הרי והועד בבעליו כתיב ותירץ דעיקר קרא לגבי שור דהוא כד"נ כתיב ובד"מ אסמכתא בעלמא ע"ש, ועפ"ז י"ל דלהכי דייק הרמב"ם בלשון גם בד"מ אין מקבלין כו', ר"ל אע"ג דבד"מ הוי דין זה רק אסמכתא דעיקר קרא בד"נ כתיב מ"מ לענין קבלת עדות שלא בפני בע"ד עשאוהו חכמים כד"נ, ובתיבת גם הבליע הרמב"ם ג"כ קושית הרשב"א ותירוצו.

ואגב אורחין נראה דהרמב"ם והרשב"א נקטו מהא דאמר בסוגיין אמרה תורה, דהוא דאורייתא, וע' ר"ה ד"ה ע"א תוד"ה אמרה תורה ובמנחות ס"ה ע"ב ד"ה מה חדש ובש"ך חו"מ סי' כ"ח סקי"ד ובפני יהושע לגיטין מ"ט ע"ב ובקצוה"ח סי' ק"ב.

שם תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי הוא כו', ע' משך חכמה ר"פ דברים.

א"ר שבתאי מקבלין עדים שלא בפני בע"ד תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בע"ד כו', וקשה לפמש"כ הכ"מ בשם הר"ן בפ"ג הי"א מה' עדות דנתבע המביא עדים לפטור עצמו מקבלין אותן שלא בפני בע"ד, כן למפש"כ בשטמ"ק בשם חכמי הנשיאים שבברצלונה שדין זה לא נאמר אלא לגמור את הדין אבל שלא בשעת גמר דין מקבלין, וכן לפ"מ שהביא בת' הגרע"א ס"ס צ"ד חבל נאונים דבעניני איסור אישות ל"ש לאמר קבלת עדות שלא בפני בע"ד שהב"ד עצמם הם הבע"ד וע"ש סי' צ"ט וסי' ק"ד, וא"כ מאי האי דתהי בה ר' יוחנן בפשיטות כ"כ וכי מקבלים עדים שלא בפני בע"ד, דילמא כוונת ר' שבתאי היתה בהא דמקבלין אם הוא בהני גווני כנ"ל, אבל בסתמא גם איהו ס"ל דאין מקבלין, ואפשר דעדיפה מינה מתרץ כגון שהיה הוא חולה או עדיו כו' דזה משכ"ל בכל מיני עדות.

שם אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בע"ד ואפילו עומד וצווח כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ר"ג, ובמה שהעיר הגרע"א בגה"ש מדברי רש"י בב"מ דט"ז ע"ב ונשאר בצ"ע, הקדימו בזה בפ"י לב"מ שם וע"ש מה שתירץ וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קס"ו.

שם תלתין קמאי לא נחתינן לנכסיה דאמר קא טרח בזוזי וניזוף כו', ע' ס' יראים סי' רל"ד.

שם ולא היא אדרכתא אמטלטלי לא כתבינן אע"ג דאית ליה קרקע חיישינן שמא תכסיף, ע' בת' מהרי"ק שרש ק"ט.

שם אבל לפתיחא כיון דממונא קא מחסר ליה דקא בעי ליה למיתב זוזי לספרא לא, ע' בת' הרא"ש כלל ע"ג סי' ב' ובת' מקום שמואל סי' צ"ט ובריב"ש ס"ס רכ"ב.

תוד"ה אבל. משמע דהיינו אפילו היה ר' ירמיה בתוך הבית כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ר"ה ובסמ"ע סי' ק"י סקי"ד ובנה"מ שם סק"ד וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' ד'.

דף קיג.

לא יהבינא זימנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי לא במעלי יומא טבא ולא במעלי שבתא, ע' בת' שפת הים ח"ג סי' ג'.

שם ואיכא דמתני לה אהא נודרין להרגין כו' ולמוכסין והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא כו', ע' ר"ן נדרים כ"ח ע"א ד"ה במוכס ובמל"מ פ"ה מה' גזילה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קל"ד.

שם ואם לאו באין עליו בעקיפין ד"ר ישמעאל רע"א אין באין עליו בעקיפין כו', ע' בתשובות הרמ"א סי' יוד.

שם וגזל עכו"ם מי שרי והתניא כו', ע' בס' יראים סי' קכ"ד ובמג"א סי' תרל"ו סק"ג.

שם מנין לגזל עכו"ם שהוא אסור ת"ל אחרי נמכר גאולה תהיה לו כו', ע' נוב"י קמא חי"ד סי' פ"א.

רש"י ד"ה בריגלא באין לשמוע הלכות הרגל קודם הרגל ל' יום, ע' פר"ח ה' ראש חדש סי' תכ"ט סק"א.

תוד"ה ומ"ס דשא"מ מותר. ואפילו ללבוש והיא נמי דתנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ומוך בבמה מדליקין דכ"ט כר"ש דשרי דשא"מ התם נמי שרי אף ללבוש ולא שישאם דוקא על כתיפו ע"כ, והנה שתי ההלכות שתיהן הן משניות בפרק בתרא דכלאים, במשנה ב' תנן שלא ילבוש כלאים כו' אפילו לגנוב את המכס, ושם מ"ה תנן מוכרי כסות מוכרין כדרכן כו', וברמב"ם ה' כלאים פסק לשתי המשניות והק' המפרשים שם פ"י הי"ח כיון דפסק דלא ילבוש כלאים להבריח בו את המכס הרי דס"ל דשא"מ בכלאים אסור ואיך פסק שם הט"ז מוכרי כסות מוכרין כדרכן דזהו רק למ"ד דשא"מ מותר ושתי המשניות הרי פליגי אהדדי כדכתבו שם הר"ש והרא"ש ותירץ הכ"מ דלהעביר את המכס הוא לובש ממש הרי עבר על לא תלבש שעטנז אבל מוכרי כסות אינם לובשים ממש אלא מעלים עליהם מותר אם אינו מתכוין ע"ש, ולא זכר לדברי התוס' דבסוגיין דשניהם בדבור אחד של דשא"מ נאמרו ותרווייהו בלבישה ממש, ובמה דמחלק הש"ך בסי' ש"א נלע"ד דכיוון בזה למש"כ החינוך מצוה תקנ"א ע"ש.

והט"ז שם תירץ דבמכס יש לו הנאה מן הלבישה דבלא הלבישה היה חייב ליתן המכס כו' ודומה למש"כ סעיף י"ב בביצה חמה דחשיב הנאה מה שניצל מן חמימות הביצה משא"כ במוכרי כסות שאין המכירה תלויה בזה כו' ע"ש, ולא ידענא איך דמיין להדדי הלא בהצלתו ע"י מלבוש כלאים מחמימות הביצה הרי נהנה גופו ובכגון זה אמרו ובלבד שלא יכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, משא"כ בהברחת המכס שהיא רק הנאת ממון והיכן מצינו לאסור הנאת ממון ע"י מלבוש של כלאים, הרי בזה שהוא מוכר הכסות של כלאים יש בזה ריוח ממון ואפ"ה כל כמה דאינו לובשו לית דינא

ולית דיינא לאוסרו, ומדוע נאסור הנאת הממון דגבי מכס, ובע"כ דהאיסור הוא משום לתא דלבישה.

ולעד"נ דמה שהרמב"ם התיר במוכרי כסות הוא ע"פ סוגיא דיבמות ד"ד ע"ב דקאמר דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך ה"א כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפילו מוכרי כסות כתב רחמנא לא תלבש שעטנז דומיא דלבישה דאית בה הנאה ע"ש, הרי בהדיא דבקרא דלא תלבש מונח ההיתר דמוכרי כסות, ובזה מובן פירש"י בשבת כ"ט ע"ב גבי מוכרי כסות דז"ל דלא אסרה תורה אלא לבישה שהיא להתחמם כדרך כל הלובשים, אולם מעתה תקשה ניהי דלא מחייב המוכר כסות מטעם לא תלבש יתחייב משום לאו דלא יעלה עליך, להכי מסיק רש"י שם והעלאה דומיא דלבישה נמי דמיתהני בה ע"ש, והוא ע"פ סוגיא דיבמות כנ"ל.

אמנם מעתה תקשה ביותר, כיון דמוכרי כסות גמרא מפורשת היא ביבמות להתיר מיתורא דקרא גופה, ובלהבריח המכס הוא דשא"מ כדאמר הכא כמו מוכרי כסות דאמרינן בשבת שם, ומדוע מחלקו המשניות ביניהם בזה לאסור ובזה להתיר כדהקשו הראשונים והמפרשים על הרמב"ם והשו"ע כנ"ל.

לזאת לולא דבריהם ז"ל אמינא לדייק לישנא דקרא לא תלבש, דפשטיה הוא כדרך הלובשין, הייני הוא לובש ומטרת לבישתו הוא שיהיה לבוש בבגדו זה, ולבישה כזו כמו דאיהו אחשביה כן אחשביה רחמנא, ומעתה נחזי אנן מה מאד רחוקה לבישה דמוכרי כסות מלבישה דלהבריח בו את המכס, דבמוכר כסות כמו המוכר כן הלוקח בלתי חשוב אצלם לבישה זו של המוכר, דשניהם יודעים שהיא לבישה רק לשעה קלה ולדוגמא קצת לעיני הלוקח, וגם זו אפשר שלא תועיל אל המכירה אם לא יוכשר בעיניו, ובע"כ הוא לובש לכתחילה על הספק אולי עי"ז תמצא הסחורה חן בעיני הקונה, ומה מאד היה מרוצה המוכר אם הקונה יקנה ממנו בזולת פעולת הלבישה, א"כ מה ערך ללבישה כזו, משא"כ הלבישה להבריח בו המכס לבד מה דהיא מוכרחת, מה מאד הוא מדקדק שיהיה מלובש בו כראוי לפי מדתו ושתהא הולמתו באופן שלא ירגיש בו המוכס שאינו בגדו שהוא לבוש בו תמיד, נמצא דמלבד מה דהוא אחשביה להאי לבישה חשובה היא נמי למוכס ולכל מן דחזי ליה לבוש בבגד זה בכל הזמן קודם שיתראה בפני המוכס עד אחרי ככלות הזמן שיעבור מלפני המוכס, וקרוב ג"כ שהגוף נהנה לשעתו מלבישה כזו, וזה כל החידוש במשנה ולכן סמכו להא דאין עראי לכלאים, נמצא דאף שבשניהם נקראו בלשון חז"ל דבר שאין מתכוין כמו ששתי הלבישות הן באמת, אכן בנוגע לפעולה

של שתי הלבישות רחוקים הם ולא קרב זה אל זה כנ"ל, ולפ"ז שתי המשניות עם שני פסקי הרמב"ם צדקו יחדיו, כנלע"ד לולא דברי הראשונים ז"ל.

דף קיג:

אלא אמר רבא ל"ק כאן בגזילו כאן בהפקעת הלואתו, ע' אבני מלואים סי' כ"ח סק"ג ובת' חוט המשולש סי' י"ד ט"ו ט"ז ובמעין גנים לחו"מ סי' שמ"ח ס"ב.

שם מנין לגזל עכו"ם שהוא אסור כו' בזמן שהן מסורין בידך כו'. ע' תוס' ב"מ ס"א סוף ע"א ובווי העמודים לס' יראים סי' נ"א.

שם ואימא ה"מ היכא דלא אתי לידיה כו' אמר רבא ומצאת דאתי לידיה משמע, ע' בת' ברית יעקב סי' ק"ב.

שם זיל חזי אי דעכו"ם נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי, ע' תשובות הרשב"א סי' תתנ"ב.

שם אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע כו' א"ל אביי ודילמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו, ע' שעה"מ ספ"ב מה' גזילה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קט"ז ובת' הרשב"א ח"ו סי' פ"ט.

שם האי בר ישראל דידע סהדותא לעכו"ם כו', ע' ברכי יוסף חח"מ סי' י"ח סק"ג.

תוד"ה הכי קאמינא. נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כו', ע' שעה"מ ריש ה' גזילה. תוד"ה היכי מייאשי היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים ע' ברש"י ד"ה היכי מייאשי ובת' דבר אברהם סי' א' ענף ו'

דף קיד.

אדם חשוב דסמכי עליה כבי תרי מפקי ממונא אפומיה כו', ע' ח"ס חח"מ סי' כ"ג.

שם האי בר ישראל דזבין ליה ארעא לעכו"ם אמיצרא דבר ישראל חבריה כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ה ובת' מהר"ם ב"ב סי' תצ"ה ובת' הרשב"א ח"ד סי' ז'.

שם א"ר אשי ל"ש אלא לסטים עכו"ם אבל לסטים ישראל לא סבר למחר נקיטנא ליה בדינא, הנה בים התלמוד בחידושיו לעיל ס"פ הכונס כתב דרב אשי דהכא לטעמיה דהתם ע"ש, אבל הרא"ש גריס הכא רב אסי כנרשם עה"ג.

שם אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני, ע' בתוס' לעיל ס"ז ע"א ד"ה אמר עולא ובסוכה ד"ל ע"א ד"ה הא קנייה ובגיטין נ"ה ע"א ד"ה מ"ט ובתשובות הרשב"א סי' תתקס"ח ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' ע"ז ובחידושי מהר"ם ברבי לקידושין דף נ"ב.

שם אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב כו', ע' בבית שמואל ובח"מ ר"ס כ"ח ושם בקהלת יעקב להגאון בעל נה"מ.
רש"י ד"ה יחזיר לראשונים ופליגא ברייתא אמתניתין ע"כ, פי' דלא כבכל מקום דהתוספתא אתיא לפרש המשנה או להוסיף עליה, דהא מקור התוספתא היא המשנה. וע' נדה ס"ב ע"ב תוד"ה ר' חייא ובס' הצבא המובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ה מדה ז'.
תוד"ה רבה. והא דאמר במרובה דס"ח כו' האי פירכא לא אתי אליבא דרבה דאיהו לא מפליג מידי בין סתם לידוע ע"כ, לולא דברי התוס' היה נלע"ד בלא"ה דסוגיא דהתם לא אתי אליבא דרבה, דהא ר' אלעזר הוכיח שם מדין תשלומי דו"ה דכתב רחמנא דסתם גניבה הוי יאוש בעלים ע"ש, לפ"ז הרי ס"ל דסתם יאוש דגניבה קני מדאורייתא, ואילו לרבה מספקא ליה לעיל ס"ו ע"א אי קנין יאוש הוא מדאורייתא או מדרבנן, וא"כ בהכרח דכל סוגיא דשמעתא אליבא דר"א בדס"ח ע"ב הוא דלא כרבה וצ"ע כעת.

דף קיד:

בתינוק אחד שהיה מסיח לפי תומו ואמר אני ואמי נשבינו לבין העכו"ם יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקוט עצים דעתי על אמי והשיאה רבי על פיו לכהונה בשבוייה הקילו, ע' מה שהאריך בזה הפר"ח חי"ד סי' ס"ט סק"מ.
שם וכי יצא לו שט גניבה בעיר מאי הוי ליחוש דילמא זבנינהו והוא ניהו קא מפיק שמא כו', ע' בליקוטים לרש"י ז"ל שבסוף ס' פרדס הגדול.
רש"י ד"ה בשבויה הקילו דספיקא בעלמא הוא, ע' חזקה רבה חי"ד סי' קצ"ב ובס' שערי ציון סי' יוד.
תוד"ה המכיר כליו וספריו ביד אחר. לפני יאוש מיירי כדפי' הקונטרס כו', ע' ביאורי הגר"א לחו"מ ר"ס שנ"ז ובשעה"מ פ"ה ה"ג מה' גניבה וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' פ"ח.
בא"ד וא"ת בלא תקנה יטול מה שנתן דמצי אמר להציל נתכוונתי ולהשיב אבידה כו', ע' קצוה"ח סי' שנ"ו סק"ג ובנה"מ סי' רל"ו סק"ז.

דף קטו.

דינא דלוקח דלישקל מבעה"ב ועשו בו תקנת השוק כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תס"א.
שם אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק כו', ע' בת' הריב"ש סי' שצ"ג.

שם אבימי בר נאזי חמוה דרבינא הוי מסיק בההוא גברא ארבע זוזי גנב גלימא כו' אתא לקמיה דרבינא כו', וכה"ג אשכחן נמי לקמן קט"ז ע"ב דר"נ דן דינא עבור ריש גלותא וגם הוא חתניה הוה כדאמרינן ס"פ כל הגט ובכ"מ, והשתא קשה הרי במשנה דסנהדרין כ"ז ע"ב חשיב חמיו בהדי קרובין שפסולין לדון ולהעיד, וזה אין לאמר דאחריני הוו בהדייהו ולא חשיב להו משום כבודם דר"ג ורבינא כדאשכחן בר"ה כ"ב ע"ב ובגיטין ד"ה ע"ב. דהתם הוה עובדא בעדים, וצ"ל דאיירי כשקבלוהו עלייהו כמבואר בשו"ע ר"ס כ"ב וע"ש במפרשים.

במשנה זה בא בחבית של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' רכ"ו.

דף קטו:

במשנה ואם אמר אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ב.

שם ואמאי לימא ליה מהפקירא קא זכינא כו', ע' בת' מהרי"ק שרש ג'.

שם ותקלה עצמה תנאי היא דתניא כו', עמש"כ בחידושי לבכורות ר"פ מעשר בהמה ושם דכ"ב ע"ב ובתמורה ס"פ ולד חטאת ושם דל"ג ע"ב.

תוד"ה ולא ישקה מהן לבהמה כו', והנה בע"ז ד"ל ע"ב היתה הגרסא לפני התוס' כגרסת הש"ס בסוגיין ולא ישקה מהם את בהמתו ולא בהמת חבירו, ולהכי הקשו שם השתא בהמתו אמרת לא בהמת חבירו מיבעיא ותירצו זו ואצ"ל זו קתני ע"ש. ומאי דמקשו שם בגמרא והתניא אבל משקהו לבהמת עצמו, ניחא גם לפי גרסת התוס' דהכא, דגם בגרסת ולא ישקה מהן בהמה כלול של עצמו ושל חבירו, ושפיר הקשה בגמרא שם והתניא אבל משקהו לבהמת עצמו, ובריייתא זו דמשקה לבהמה היא בתוספתא תרומות פ"ז ובירושלמי שם פ"ח ה"ג ע"ש, ובע"כ דקאי אשונרא דאינו מזיק לה ארס נחש כמסקנת הבבלי בע"ז שם.

אולם יל"ד על עצם קושית התוס' בע"ז שם השתא בהמתו אמרת לא בהמת אחרים מיבעיא, הלא לקושיא זו יש מקום רק אי הוו מפרשי כפירש"י בסוגיין דהאי בהמה קאי אבהמה טהורה ושמא ישחטנה אח"כ ואיכא משום סכנת נפשות ועפ"ז שפיר הקשו מאי נ"מ בין בהמתו לבהמת אחרים, נוסף על זה דבבהמת אחרים יש דין מזיק בממון זולתו, וזהו משום דנחתינן לצמיחת הסכנה אל האוכל מבשרה אח"כ, אכן לפי שיטתם הם בסוגיין דגם לבהמה טמאה לא ישקה ומשום בל תשחית, לפ"ז אין מקום לדיוקם שם

לכתחילה דבע"כ תרווייהו צריכי דלבהמתו אסור משום בל תשחית, ואם עבר והשקה מכין אותו מכת מרדות כמבואר ברמב"ם פ"ו ה"י מה' מלכים, ועל מזיק בהמת חבירו אין עליו רק חיוב תשלומין וצ"ע, וע' ס' האשכול ח"ג ס"ס כ' ובנחל אשכול שם.

דף קטז.

אין הכרעה שלישית מכרעת, ע' בס' דברי נחמיה קונטרס כללים וספיקות.

שם אמאי ונימא ליה משטה אני בך כו', פי' כיון שהוא יתר משכרו צריך קנין כדביאר הרא"ש בתשובה כלל ס"ד סי' ג'.

שם וא"ל טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו כו', הכא איירי בדאמר לו תטול הדינר לבסוף דאי בדיהיב לו הדינר מיד לא שייך משטה אני בך כדכ' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ל' וע"ש סי' תצ"ח ובס' שערי רחמים חא"ח סי' י"ד.

שם נהי דכי אפקריה אדעתא דארי אפקריה אדעתא דכו"ע לא אפקריה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ג.

שם בעא מיניה רב מרבי ירד להציל ולא הציל מהו כו', ע' ירושלמי דפרקין ה"ה ובחידושי הרמב"ן והר"ן לב"מ דף ע"ז.

תוד"ה הכרעה שלישית. נראה לר"י עיקר כפ"ה כו', וע' בראב"ן סי' וי"ו.

תוד"ה אדעתא דאריה אפקריה ל"ד להא דאמר באלו מציאות המציל מן הארי ומן הדוב כו' הרי הוא שלו מפני שהבעלים מתייאשים מהן כו', וקשה מה דמיון הוא להא דהכא הלא התם בא הארי לטרוף ולא היה כח ביד הבעלים להציל והיינו דקאמר מפני שהבעלים מתייאשים מהן, נמצא דההפקר נעשה ממילא אחרי יאוש הבעלים. משא"כ הכא שנעשה הפקר מדעת רב ספרא רק בשביל הארי, והפקר לבהמה אבל לא לאדם דברי הכל אין הפקרו הפקר כמבואר בירושלמי דפאה רפ"ו, ומכש"כ הכא דאנן סהדי שאם היה יודע שהארי לא יאכלנו הלא ודאי דלא היה מפקירו, וגדולה מזו אמרו גבי הפקר מדעת אפילו כשהפקיר לאדם, גבי ר' ישמעאל ב"ר יוסי בב"מ ד"ל ע"ב דקאמר להההוא גברא לכו"ע אפקרינהו ולך לא אפקרינהו ופריך הש"ס עלה ומי הוה הפקר כה"ג ע"ש, הרי דההפקר לכל העולם נתבטל בשביל מניעת ההפקר מחד גברא, ומכש"כ דהכא לא הפקיר לשום אדם בעולם רק להארי, א"כ מה מקום לכתחילה לחלות ההפקר וצ"ע כעת, וע' מהרי"ק שרש ג'.

דף קטז:

ואל ישנו ממנהג החמרין והספנין כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' נ"ו ובת' ח"ס חח"מ סי' צ"ו וע"ע בת' מהרי"ק שרש ט' ושרש ק"ב ובריב"ש סי' קכ"ח.

שם ואם אמר אני אציל לעצמי הציל לעצמו כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ר"ו וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קל"ד.

שם וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו, ע' בהגהות מיימונית ומל"מ פ"ד מה' שלוחין ובת' שארית יוסף סי' ל"ח וע"ע בת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ז וסי' רמ"ו.

שם דאמר רב פועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום כו', ע' בת' חו"י סי' ק"מ ובת' ח"ס חח"מ סי' כ"ב.

שם א"ל רב הונא בר חייא לר"נ דינא או קנסא כו' מאי נפקא לך מיניה א"ל אי דינא גמרינן מיניה אי קנסא לא גמרינן מיניה, והנה לפ"ז יל"ד קצת לעיל צ"ו ע"ב גבי האי גברא דגזל פדנא דתורי כו' ואתא לקמיה דר"ג ואמר זילו שומו שבחא דאשבח והקשה ליה רבא וכעס ר"נ וא"ל לא אמינא לך כי יתיבנא בדינא לא תימא לי מידי עד דהשיב לו האי אינש גזלנא עתיקא הוא ובעינא דאיקנסיה ע"ש, והשתא לפ"מ דרבא אכתי לא ידע אי דינא או קנסא וסבר דהוא דינא, א"כ שפיר הוה בעי למידע טעם הפס"ד כדי למגמר מיניה בעלמא, ואי הוה ידע לכתחילה דקנסא הוא לא הוה מקשי ליה כלל. ואמאי כעס עליו ר"נ בהאי עובדא דהתם וצע"ק.

רש"י ד"ה הכא בשותף. ובין יכולים להציל ובין אין יכולים להציל, ע' בת' ח"ס חח"מ סי' ק'.

דף קיז.

אי דינא גמרינן מיניה אי קנסא לא גמרינן מיניה כו', ע' נוב"י מ"ת חח"מ סי' ס"א.

שם בראשונה היו אומרים המטמא והמדמע חזרו לאמר אף המנסך כו' מעיקרא סברי כר' אבין דאמר זרק חץ מתחילת ארבע ולבסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שהרי עקירה צורך הנחה היא ולבסוף סברי כר' ירמיה דאמר משעת הגבהה קנייה איחייב ליה ממון מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך, והנה אהא דאמרינן בביצה ד"ח ובש"מ דלדחות עשה לל"ת בעינן שתהיה בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה, האריכו התוס' ושאר הראשונים בב"ב י"ג ע"א ובכ"מ להקשות ע"פ האי כללא, והנמו"י בשם הרנב"ר ז"ל בב"מ ד"ל כתב דהיכא דבמצוה איכא רק חדא פעולה אז נקראת בעידנא ואע"פ שלא גמרה דמה בכך גם מצות מילה לא גמרה עד דפרע ואפ"ה דוחה קציצת הבהרת כו' וה"ר

ר' יהוסף כ' דשאר המפרשים לא ס"ל הכי ע"ש, ובנוב"י מ"ת חאה"ע סי' קמ"א האריך להביא מקור לסברא זו מדברי הש"ס ע"ש.

ולעד"נ להביא מקור לסברת הרנב"ר ז"ל מסוגיא שלפנינו, דהא ר' אבין פוטר אותו מחיוב קריעת השיראין דבאמצע ההליכה מפני הקלבד"מ של ההנחה דלבסוף הרי דחשיב לדידיה התחלת הפעולה בעידנא של הגמר, ובכתובות דל"א גבי הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור שבת פריך הש"ס דנימא הגבהה צורך הוצאה היא כמו דאמרינן בקריעת שיראין דעקירה צורך הנחה היא וע"ש בתוס', הלא דמסוגיין מבואר דלמ"ד עקירה צורך הנחה כמ"כ הגבהה צורך ניסוך והגבהה צורך הוצאה, הרי דס"ל דכל כללית הפעולה הנעשית לצורך מטרה אחת קשורה ההתחלה עם הגמר עד דבשביל זה ג"כ קלבד"מ, ומכש"כ דעוסק במצוה דודאי נופל לאמר בכה"ג בעידנא, ואפילו לר' ירמיה י"ל דע"כ פליג הכא משום דנוגע לחיוב מיתה וחיוב זה לא בא עד שעת ניסוך, משא"כ בפעולה אחרת ולמטרת קיום המצוה ודאי דנחשבת גם לדידיה בעידנא, ועכ"פ היכא דהגמר לא יתכן בזולת ההתחלה ודאי נקרא בעידנא כדאמרינן בכתובות ל"א ע"א הכי השתא התם אי אפשר להנחה בלא עקירה הכא אפשר לאכילה בלא הגבהה, ובדוגמא כזו פירש"י בחולין ד"כ ע"ב בד"ה וכי לאחר וז"ל וכן בכל השוחטין משנקב הושט יש כאן מעשה טרפה וכי גמר שחיטתו מתכשר אם לא שהה שיעור שהייה ע"ש, הרי דהיכא דהיא חדא פעולה כרוכה ראשיתה באחריתה וכולה נחשבת בעידנא כנלע"ד, וע"ע בת' מהרשד"ם חא"ח סי' י"א.

שם אמר רבה אם הראה מעצמו כנשא ונתן ביד דמי כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ר"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' רנ"ה ובת' פמ"א ח"א סי' מ"ט ובת' אבקת רוכל סי' פ'.

שם אמרי ליה דרי ואמטי בהדן דרא ואמטי בהדייהו אתא לקמיה דרב אשי פטריניה כו', ע' בת' מהר"ם אלשיך סי' ס"ו.

שם אמר לו אנס הושיט לי פקיע עמיר זה או אשכול ענבים זה והושיט לו חייב כו', ע' ת' הרשב"א סי' תתק"פ.

שם משמתינן ליה עד דמייתי ליה וקאי בדינא, ע' ת' הרשב"א ח"ד סי' ז'.

שם יתיב רב כהנא קמיה דרב שמטי לקועיה מיניה כו', ע' ת' הרא"ש כלל י"ז ובס' יראים סי' רמ"ח ובת' הריב"ש סי' רל"ח וסי' תע"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' קמ"ב ובת' מהר"ם ב"ב סי' תפ"ה.

דף קיז:

היינו דא"ר יוחנן דילכון אמרי דילהון היא, ע' בחידושי באר שבע לסנהדרין ק"ט ע"א.
שם אתא לקמיה דרבה פטריה א"ל אביי כו' רבה לטעמיה כו', ע' שטמ"ק לעיל כ"ב ע"ב ד"ה בגדי דחד.
שם ונרדף ששיבר כליו של רודף פטור שלא יהא ממונו חביב עליו מגופו, ע' תשובות הרמ"א סי' י"ז.
שם של כל אדם חייב דאסור להציל עצמו בממון חבירו, הנה בחידושי הרשב"א לעיל פ"א ע"ב הביא דעת הראב"ד דהא דאסור להציל עצמו בממון חבירו ה"מ בחנם שלא ליתן לו הדמים אבל ע"מ שיתן לו הדמים אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ, ומשמע דגם דעת הרשב"א היא כן אלא שנחלקו בתקנת יהושע דתועה בין הכרמים מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיעלה לעיר או לדרך, דלדעת הראב"ד גם שם היה צריך לשלם לפי התקנה, ולרשב"א גבי תקנת יהושע לא היה צריך לשלם אח"כ.
ובסנהדרין ע"ג ע"א דמסקינן דקרא דוהשבותו לו קאי אטרחה דגופיה להצלת רעהו, ומטרח ומיגר אגורי להצילו ילפינן מלא תעמוד על דם רעך, כ' נמי הרא"ש שם דהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא דאין אדם מחויב להציל נפש חבירו בממונו היכא דאית ליה ממונא לניצול ומביא ראיה מהא דבסוגיין דנרדף ששבר את הכלים של כל אדם חייב ואם היה מחוייב להציל את הנרדף בממונו א"כ יפטור משבירת הכלים שהרי ממון חבירו מחויב להציל וברשות שברם כדי להנצל ע"ש, (ועפ"ז צ"ל דהא דאמרינן בקידושין ד"ח ע"ב גבי התקדשי לי בככר אם אמרה לו תנהו לכלב וכלב רץ אחריה דבעא רב מרי אי מציא אמרה ליה מדאורייתא חיובי מחייבת לאצולן, פי' משום ל"ת על דם רעך דגם שם הכוונה דאין לו עליה רק חוב דמים בעד הככר אבל לא שייך לקידושין).
אמנם קשה לפ"ז לעיל ד"ס ע"ב דקאמר דקמבע"ל לדוד מהו להציל עצמו בממון חבירו וכ' התוס' שם דאיבעיא ליה אי חייב לשלם כשהציל עצמו מפני פקוח נפש ע"ש, ולפי הנ"ל קשה מדוע היה צריך דוד לסכן חיי שלשת הגבורים עד דלבסוף לא אבה דוד לשתותם משום דכל המוסר עצמו על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו, האם לא היה נודע לדוד תקנת יהושע בארץ ישראל, והשתא אם לחיי אדם פרטי התועה בין הכרמים הותר להציל עצמו בממון חבירו ומכש"כ במלחמה הנוגע לחיי הכלל, וביותר תקשה על הסנהדרין דכמו לרב הונא כן לרבה בר מרי אליבא דתרווייהו הוציאו הפס"ד דרק משום מלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו הותר לעשות כן אבל מצד הדין אסור להציל עצמו בממון חבירו ע"ש, הלא גם מלבד תקנת יהושע איך אוקמינהו אינהו

להני תרי קראי דוהשבותו לו ולא תעמוד על דם רעך דדרשינן בסנהדרין שם דאפילו על חיי הפרט מחוייב לשכור מממונו כדי להציל נפש אחת מישראל מכש"כ במלחמה שנוגע לחיי הכלל, כן מאי ראיה אייתו ליה הסנהדרין מקרא דחבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה ישלם רשע הוא הלא לפי דרשתם בסנהדרין בע"כ קאי האי קרא דדברי קבלה על סתם גזלן ועל רשעתו דלכתחילה ובשום אופן לא קאי אפילו על יחיד שהציל עצמו בממון חבירו מפני פקוח נפש, ומכש"כ להצלת הכלל, ומדוע יהיה נקרא רשע אם רוצה להנצל מסכנת נפשו ולשלם אח"כ ההפסד כמו ששאל דוד.

כן לפי דרשת הש"ס בסנהדרין להני תרי קראי מה הוצרך יהושע לתקן תקנה זו, בשלמא לפ"ד הרשב"א הוצרך להאי תקנתא שלא יהא התועה בין הכרמים חייב לשלם אח"כ, אבל לפ"ד הראב"ד דגם שם הוצרך לשלם קשה, וע' בווי העמודים לס' יראים ס"ס ע"ר וצ"ע.

שם ת"ר הגוזל שדה מחבירו ושטפה נהר חייב להעמיד לו שדה אחר דברי ר' אלעזר כו', בס' המאיר לעולם ח"א סי' ה' הוכיח בארוכה דהכא צ"ל ר' אליעזר ביוד.

שם במאי קמיפלגי ר"א דריש ריבויי ומיעוטי, ע' תשובות הרשב"א סי' תל"ב.

שם ורבנן דרשי כללי ופרטי וכחש כלל בפקדון פרט כו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין כו', ע' בת' ריקאנטי סי' של"ב.

דף קיח.

במשנה או שהלוה הימנו כו' לא יחזיר לו במדבר, פי' שאין הלוה יכול לכופו שיקבל מעותיו ויחזיר לו שטרו כדביאר הרא"ש בתשובה סוף כלל פ'.

שם איתמר נמי א"ר חייא ב"א אר"י האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים, ע' רמב"ן ור"ן לב"מ דף ל"ז ובת' ריקאנטי סי' רפ"ה ובספר הזכות ריש כתובות.

שם אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר כו', ע' בת' הגרע"א סי' קנ"ה.

רש"י ד"ה פרה רבוצה וגזלן לא משכה והוי כקרקעות ולר"א דאמר שדה נגזלת קונה פרה עמה וחייב לשלם דמטלטלין אגב קרקע כו', והנה הקצוה"ח בסי' ער"ה נסתפק במחזיק בנכסי הגר והיו בתוכם מטלטלין אם קנה בתורת אגב דאפשר קנין אגב לא מהני אלא בדעת אחרת מקנה ומעצמו אינו זוכה בתורת אגב ונ"מ היכא דלית ביה משום תורת חצר וכגון שאינו משתמר ולא אמר זכתה לי שדי כו', והוכיח פשיטותיה מדברי רש"י דהכא דבקנין אגב לא בעינן דעת אחרת מקנה דהא הגזלן צריך קנין להתחייב באונסין

וליכא גביה דעת אחרת להקנות ואפ"ה קנה בקנין אגב, וביאר שם ג"כ מדוע מפרש רש"י בקנין אגב ולא מפרש לה בתורת חצר כיון שקונה הקרקע קונה הפרה שבה דחצר אינו קונה אלא משום רשות וגזלן לא קנה אלא להתחייב באונסין אבל בגוף החצר אין לו כלום כו' ע"ש.

ולעד"נ בזה מליצת הש"ס בפסחים כ"ח כפא דחטא נגרא בגווה נשרוף חרדלא, הלא הוא גופיה כתב דבשדה שאינו משתמר ולא אמר זכתה לי שדי אינו קונה מטעם חצר, והכא בשדה איירינן ואפשר שבשעה שגזלה לא ראה ולא ירע ג"כ שיש בה פרה רבוצה, וגבי גזלן לא שייך בכלל שיאמר זכתה לי שדי אחרי דנחית לה בתורת גזלנותא, ולהכי בחר לו רש"י לפרש דקנה בתורת אגב.

אולם בר מן דין העיר בדבריו דין חדש דמשכחת קנין מטלטלין אגב קרקע אע"ג שאין לו בהקרקע קנין בעצם רק לחיוב אונסין, הלא זה גופה טעמא בעי דלכאורה כל דין המשנה בקידושין כ"ו ע"א נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שי"ל אחריות שהוא מטעם אגב, ילפינן שם מקרא דויתן להם אביהם מתנות וגו' עם ערי מצורות, והתם הרי היה להם הקרקע בקנין גמור ומשו"ה יש מקום לקנות אגבן המטלטלין, וכדפירש"י במשנה שם כיון שקנה לוקח את הקרקע באחד משלשה קניינים נקנין מטלטלין עמה ע"ש, הרי דבשעת קנין המטלטלין כבר נחשב הקרקע כרשותו ממש, אבל לדבריו דהגזלן לא קנה את הקרקע אלא לחיוב אונסין היכא אשכחן דגם באופן כזה יהיו נקנין המטלטלין עמה, וכמש"כ הוא עצמו דמה"ט לא מפרש רש"י שהקנין היה מתורת חצר וכנ"ל, וה"נ אמרינן בסנהדרין ע"ב ע"א כי אוקמיניה רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי כו' ופירש"י כיון דקיימין הן אצלו לא קנה ומהדר להו בעינייהו דכתיב והשיב את הגזילה ע"ש והשתא כמו דאיהו לא קנה עצם הדבר להקנותו בתורת חצר מדוע לא נימא ג"כ דאין בהן נמי דין אגב אחרי דברשותא דמרייהו קיימי, ובע"כ בסוגיין משום דהפרה היתה רבוצה ונחשבת כצבורין משו"ה לא בעי קנין אגב ג"כ, א"כ נפל הכא דין אגב בבירא, וכן מבואר בהדיא בתוס' ר"י הזקן בקידושין כ"ז ע"א אהא דאמרינן שם והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן וז"ל ומסתברא דוקא בשאין צבורים בתוך הקרקע אבל בצבורים לא בעי אגב וקני כו' ע"ש, נמצא דהכא שולט רק דין צבורין, וכוונות רש"י הכא דכמו בעלמא נקנין מטלטלין אגב קרקע ה"נ נקנית הפרה ע"י דין צבורים, ולפ"ז לא מצינן למילף מהכא לדעלמא לענין דין אגב, רק אם החזיק בנכסי הגר והיו שם מטלטלין וליכא דעת אחרת דלימא אל הזוכה קני המטלטלין אגב הקרקע אם היו המטלטלין צבורים על הקרקע קנה כמש"כ בהדיא בתוס' ר"י הזקן הנ"ל ע"ש.

ומה שהביא ראיה לדבריו מדברי הרשב"א בפ' הפרה שכ' גבי קנין בנכסי הגר דהמחזיק בקרקע קנה השטר בכ"מ שהוא, והוכיח נמי דזהו בתורת אגב ולפ"ז מוכח דקונה בהפקר, ג"ז בלתי מובן דאפשר לחלק שאני שטרא דאפסרא דארעא הוא כדכ' שם הרשב"א גופיה ומנלן לשאר מטלטלין.

ועוד דלע"ד אין מקום לעצם הספק לחול אם צריך דעת אחרת מקנה כדמספקא להגאון בעל קצוה"ח, דלא מיבעיא אם קנין אגב הוא דאורייתא וע"ל ק"ד ע"ב תוד"ה אגב ובקידושין ד"ה ע"א תוד"ה שכן לפ"ז בודאי דאין מקום לחלק בדין דאורייתא, ואפילו אם נימא דהוא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כדכתבו התוס' לעיל די"ב ע"א ע"ש, עכ"ז מנלן לחדש דרבנן תקנו דוקא היכא דאיכא דעת אחרת מקנה, והלא משיכה דרבנן היא דד"ת מעות קונות ואפ"ה אשכחן לדין משיכה והגבהה גבי גנב אע"ג דליכא דעת אחרת מקנה כדתנן לעיל דע"ט ע"א, ובע"כ דכשתקנו רבנן דיני קניינים לא ירדו לדעת הקונה והמקנה רק לתכונת הקנין לקנות על ידו באופן כזה, למען לא יהיו דרכי הקניינים מסורים ביד כל אחד ואחד לקנות באופן שהוא ירצה, ואחרי אשר הקנין מצא מסילות בתקנת חכמים אז הוא קונה בכל מקום הצריך קנין. כן היה נלע"ד לולא דברי הגאון בעל קצוה"ח ז"ל, וע' בת' דבר אברהם סי' ג'.

רש"י ד"ה פטור ומיהו ישבע כדאמר שאין יודע שחייב לו כלום כו', וכן פירש"י בכתובות י"ב ע"ב וע' ב"מ צ"ז ע"ב תוד"ה רב נחמן ובת' ריקאנטי סי' רפ"ג רפ"ד.

דף קיח:

מ"ט דרב חסדא הואיל ואנקטה נגרי ברייתא כו', ע' בספר יראים סי' רנ"ז ובמה שהאריך במל"מ ספ"ד מה' גניבה.

שם דתניא הגונב טלה מן העדר וסלע מן הכיס למקום שגנב יחזיר דברי ר' ישמעאל רע"א צריך דעת בעלים כו', ברייתא זו איתא בפ' המפקיד וע' מש"כ הר"ן בחידושיו שם.

דף קיט.

ממון מסור רב הונא ורב יהודא ח"א מותר לאבדו ביד וח"א אסור לאבדו ביד כו', ע' בת' ח"ס חח"מ סי' קנ"ג ובבית מאיר לאה"ע סי' י"ז ס"ב.

שם דילמא הוה ליה זרעא מעליא וכתיב יכין רשע וצדיק ילבש, בת' הרא"ש כלל ל"ב סי' ד' כ' דלאו דוקא זרעא דמה לי בנו או קרוב הראוי ליורשו ע"ש.

רש"י ד"ה חמור מגופו דמותר לאבד גופו בידים דקתני המינין והמסורות כו', ע' תמים דעים להראב"ד סי' ר"ג ובת' הריב"ש סי' תע"ג ובת' מהר"ח או"ז סי' רכ"ד.

דף קיט:

בעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד א"ד אמטויי ואתויי תרי תיקו, ע' ירושלמי סוכה פ"ג ה"ח ובתוס' מנחות ס"ב ע"א ובמש"כ בחידושי שם.

שם ת"ר אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינו שלו כו' ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלא מוכין מ"ט קנינהו בשינוי, והקשה הרשב"א הלא שינוי החוזר לברייתו הוא וכל שחוזר לברייתו אינו שינוי ותירץ בשם הראב"ד שאין זה גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאסרו וכיון שכן בשינוי כל דהו מותר ע"ש, והנה משמע מדבריו דרק משום שהוא גזל מספק אבל אם היה גזל ודאי הוה אסור, וקשה הלא הכא איכא עם שינוי מעשה שינוי השם דמעיקרא מוכין והשתא כר או כסת, והרשב"א גופיה כתב ר"פ הגוזל קמא דשינוי החוזר לברייתו עם שינוי השם קנה וע"ש תוד"ה עצים, וה"נ מוכח בסוכה ד"ל ע"ב דאהא דקאמר שינוי החוזר לברייתו לאו שמיה שינוי פריך הש"ס וליקניוה בשינוי השם דמעיקרא הו"ל אסא והשתא הושענא ומשני מעיקרא נמי לאסא הושענא קרי ליה ע"ש, משמע דאי הוה באמת שינוי השם הוה קני אע"ג דשינוי החוזר לברייתו הוא, ועלה כתבו התוס' שם בד"ה וליקניוה דשנוי מעשה בהדי שינוי השם קני אע"ג דהדר למילתיה ע"ש, ועפ"ז י"ל נמי בביאור הברייתא דהכא דקאמר מ"ט קנינהו בשינוי דכוונתו על תרי מיני שינוי שיש בזה, דלבד הפעולה דשינוי מעשה איכא נמי שינוי השם דמעיקרא קרי לה מוכין והשתא כר או כסת ובכה"ג קני אפילו בודאי גזל.

עוד נלע"ד ליישב קושית הרשב"א ע"פ אוקימתא דרב אשי ר"פ הגוזל קמא צמר ועשאן בגדים נמטי דהיינו שינוי דלא הדר ופירש"י וז"ל נמטי אין הצמר חוזר עוד לברייתו להיות כל נימא ונימא בפני עצמה, ולפירוש זה הסכים הרשב"א בחידושיו שם, ועפ"ז אפ"ל נמי הכא דאחרי שנעשה ממוכין כר מלא מוכין וכסת מלא מוכין אולי ג"כ דאי אפשר אח"כ להפריד כל נימא ונימא מן המוכין בפני עצמה דנימא שהוא חוזר לברייתו ומשו"ה נקרא שינוי דלא הדר וצ"ע.

רש"י ד"ה תיכי שרשרות שרימ"ש, ע' רש"י שבת נ"ז ע"א ד"ה תיכי חלילתא ובבכורות כ"ט ע"ב ד"ה תיכי.

רש"י ד"ה הכל עולין. למדת מלא קשר גודל כו', ע' העמק שאלה לשאילתות פ' שלח סי' קכ"ז אות ט'.